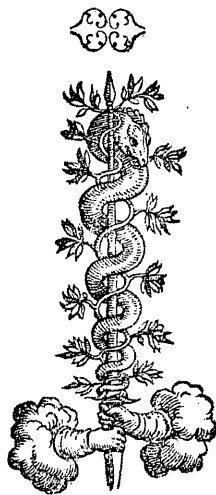

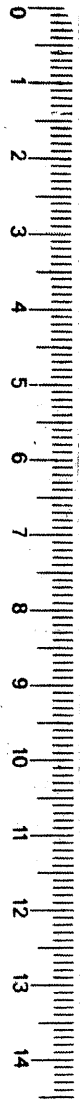
Q. M A R I I
C O R R A D I,
E P I S T O L A R V M

L I B R I V I I I .

I N D E X E O R V M , A D Q V O S
M I S S A E S V N T
E P I S T O L A E .

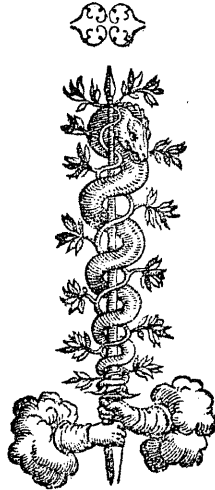
V E N E T I I S ,
Apud Ioannem Andream Valussorem .
M D L V .

Q. M A R I I
C O R R A D I,
EPISTOLARVM

L I B R I V I I I .

INDEX EORVM, AD QVOS
M I S S A E S V N T
EPISTOLAE.

V E N E T I I S,
Apud Ioannem Andream Valussorem.
M D L X V.

CAROLO BORROMÆO
CARDINALI AMPLISS.

VRITANORVM PRINCIPI,

Q. MARIVS CORRADVS

S. P. D.

VLIVS Constantinus familiaris tuus Vriam proficiscens, unde aberam diei iter, mihi de uoluntate summa in te Philippi Regis, & mandatis, quæ à te haberet, nunciauit. Non dico ex ijs, quanta uoluptate sim affectus, quanta spes mihi sit iniecta, aliquam posthac nobis fore ciuitatem. Itaque & Iulij sermonibus, quem esse nocte una apud nos coegi, quum ea intelligerem, quæ mihi nostris que ciuibus ne optare quidè uenisset in mentem, uehementer genus aliquod officij mei in te extare cupiebam. Vnde autem ego tibi, ista fortuna, dignitate, & rerum omnium amplitudine, afferre aliquid possim, nisi ex nostris literis? Hic uerò non incommodè illud accidit, quod paucis an-

te diebus , hos epistolarum libros nemini
dicatos edere cœpisssem , ut nisi angustia
temporis librariorum festinatio , aliud uē
impediret, integrum esset mihi quidem, de
re melius cogitare. Itaque consilium ne-
cessariō mutauī meum : ut, qui fugiendam
antea speciem adulationis quandam, arbi-
trarer, nec meis in libris quenquam, nisi
meos æquales, nominari uellem ; deinde
mihi debitum prætermittere officium uide-
rer, nisi hoc muneris, quantulum est, tibi do-
nare uoluisssem . Nunc aliud non erat, quo
pleniùs tibi gratificarer, aut lautiùs; cui ta-
men ualde spero hanc meam cupiditatem
honorandi tui gratissimam fore, etiam si mi-
nora præstitisssem . Ea est enim liberalitas
ingenij tui , sic de te sentiunt omnes & lo-
quuntur, ut gradu isto honoris amplissimi,
& auunculo Pio Pont. Max. propter exi-
mias uirtutes & magnitudinē animi, grati
præsertim & memoris, te dignissimum ef-
se prædicent . Neque uerò aliquid nunc
habeo, quod mea causa potius, quàm ciui-
tatis nostræ meminisse te uelim, ut statum
eius, Principum aliorum negligentia, &
ciuium

ciuium ipsorum socordia labefactatum ;
ijs tantum rebus tueare, quæ nullos neque
labores, neque sumptus requirunt; sed stu-
dium boni Principis, & nonnullam sapius
uel seueritatem imperij, uel auctoritatem,
significationemque uoluntatis tuæ . Ho-
mines enim eiusmodi sunt , qui statim iussi
pareant; negligant autem maxima omnia,
suique ipsorum obliuiscantur, nisi urgeas;
præterea tamen pro tenuitate opum & for-
tunæ minimè sordidi, faciles, & humani.
Ipsa uerò Vria (quod nemo ignorat) ab he-
roicis usque temporibus, omnium antiquis-
sima est urbium Iapygiæ, à Cretenſibus con-
dita; clara quondam opibus, armis & im-
perio, quod in cæteras peninsulae urbes te-
nuit; proprijs literis, & lingua, quam uni-
uersæ regioni dedit; & potentissima regum
sedes Messapiorum . Nunc denique illud
speramus, Philippo Regi diuinitus immis-
sam fuisse uoluntatem donandæ tibi no-
stræ ciuitatis : ut, si qua sunt adhuc, non re-
gni illius uetustissimi reliquæ, sed recentio-
ris uestigia dignitatis; hæc per te nobis ab-
interitu, ad quem fluunt quotidie uindica-

ta, seruentur. Sed me uel dolor ex patrie
 ruinis, uel certa spes ex humanitate, tua lon-
 ge à meis libris abduxerat: quos alia qua-
 dam fortasse non leuior fuit causa, cur dica-
 tos tibi esse uoluerim, quòd uidelicet in li-
 teratissimorum hominum familiarium tuo-
 rum numero poni me, pulcherrimum esse
 iudicaui. Narrauit enim mihi Iulius Con-
 stantinus homo prudens amantissimus que
 nostri, & studio ac fide in te singulari, esse ti-
 bi carissimos domi, ingenio, doctrinis &
 eloquentia præstantes uiros: quorum lau-
 dibus ita sum ab illo incensus, ut mihi an-
 tiquissimum fuerit in iis uideri esse studio-
 sis, doctis que hominibus, qui obseruantia
 in te, aut genere aliquo officij se tuentur.
 Nunc uerò quum subito mihi de te ac for-
 tuna ciuitatis nostræ esset allatum, nihil ha-
 bui in promptu (ut dixi) quod esset grauius
 ad illud obtinendum à te, quod mihi puta-
 ui esse præcipuum debere: &, quicquid
 hoc est, non dignitati, aut amplitudini, sed
 facilitati humanitati que tuæ à me tribu-
 tum existimabis. Vale.

INDEXEORVM
 AD QVOS MISSAE SVNT
 EPISTOLAR.

A LDO Manutio. Epistola	181. 205. 217.
221. 233.	
Antonio Mileto	86. 162. 165. 170. 210.
Antonio Iacobio	30. 31. 32. 36.
Aloisio Hæredio	153
Angelo Masiarello	147
Antonio Marinario	196
Augustino Grifio	64. 65.
Braccio Martello	98. 118.
braccijs Martellus, Mario Corrado.	116
bernardino Balduino	163. 164. 167
Castorio Sorano	213
Camillo Petrarolo	220
Carolo Sigonio	189. 207. 231. 235.
Carolo Bonio	193. 194. 197. 198. 199. 201.
202. 223. 230. 237.	
Carolo Carrasæ, M. Antonij Vulpij rogatu	114
Clementi Valuassori	236
Cornelio Muffo	174. 177.
Cesari Bonio	136
A 4	Decio

EPISTOLARVM.

<i>Dètio Romano</i>	209
<i>Delphino Tarentino</i>	83
<i>Donato Rullo</i>	37. 27. 28.
<i>Donato Argentario</i>	99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 115. 120. 121. 122. 123. 125. 126. 127. 131. 135. 141. 145. 146. 149. 152. 157. 161. 169. 182. 183. 184. 185. 186. 190. 191. 203. 204. 226. 229.
<i>Donato Caualerio</i>	171
<i>Fabio Latomo</i>	66. 134. 238.
<i>Francisco Strateio</i>	19. 20. 21. 29. 129.
<i>Francisco Antonio Strateio</i>	67. 68. 72. 73. 175. 176.
<i>Francisco Girardo</i>	225
<i>Gabrieli Rugerio</i>	34
<i>Hugoni Portensi</i>	9
<i>Iacobo Moroneffa</i>	21
<i>Ioanni Metello Sequano</i>	3. 5. 7. 13. 18.
<i>Ioanni Angelo Crotte</i>	12. 14. 15. 16. 17
<i>Ioanni Baptista Varino</i>	37. 63.
<i>Ioanni Baptista & Vincentio Varinis fratribus.</i>	35. 56.
<i>Ioanni Baptista Casimirio</i>	39. 40. 41. 42. 43. 44.

I N D E X

44. 45. 46. 47.	
<i>Ioanni Francisco Rubeo</i>	74. 178.
<i>Ioanni Paulo Vernalioni</i>	160
<i>Ioanni Iuueni</i>	192
<i>Ioanni Antonio Pallia</i>	96. 218. 228. 232.
<i>Ioanni Bernardino Bonifacio</i>	93. 97.
<i>Julio Casari Loffredo</i>	208
<i>Leonardo Clementi</i>	142. 144. 166.
<i>Lucio Sancto Fouetano</i>	79. 81. 82.
<i>Ludouico Grauina</i>	200
<i>Marcello Corrado fratri</i>	1. 2. 33. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 60. 61. 62. 70. 71. 77. 78. 84. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 124. 130. 137. 138. 140. 143. 214. 227.
<i>M. Antonio Vinciguerra</i>	25. 26. 48. 58. 59. 69. 75.
<i>Nicolao Scauola</i>	4
<i>Nicolao Crasso</i>	95. 132. 151. 159.
<i>Paulo Iouio</i>	8
<i>Paulo Manutio</i>	80. 117. 128. 139. 168. 172. 173. 179. 180. 187. 188. 206. 212. 215. 222. 239.
<i>Petro Paulo Straboni</i>	85
<i>Petro Perpiniato</i>	216. 224. 234.
<i>Pompeio Palatino</i>	150. 158. Romulo

EPISTOLARVM.

Romulo Amaseo	6
Sebastiano Gryphio	11.
Sebastiano Thomafino	76
Sergio Pasanifio	94. 211.
Scipioni Antelmo	218
Scipioni Aleandro	195
Scipioni Granapheio	97. 119. 133.
Thomę Badię Cardinali	10
Theophilo Zymarę	23. 24. 148. 155. 156.
Vincentio Varino	38. 57.

EPISTOLARVM⁶

Q. MARIi CORRADI

LIBER PRIMVS.

Marcello Corrado fratri, Vriam. I.

PVD Metellum dies xx. fueram satis hilariter. iuuenem commodiorem adhuc non uideram. sed illum tibi descripsi superioribus literis, quas te credo iam accepisse. hic profectiōem hactenus meam remoratus est. Sed nimis longum esse uideo totam hęc æstatem expectare. non enim ante Septembrem Pontifex cum Senatu ex Gallia reuertetur, nisi qui tumultus, aut rumores de barbarorum classe percrebrescent. nam adhuc minus comode Neapoli, Formijs, & Caieta, quum hæc scriberem, literę afferebantur. sed me non puto ex hoc metu sperare aliquid debere; & hic opinio est hominũ, his nuncijs Principem non permoueri. itaque eram postridie mane me daturus in uiam. Crede, frater, aliud consilium, quod caperem, non fuisse. cogebat etiam Flauij, Crotte, & amicorum literis. Quare tu, quoad potes, matrem confirmas. est enim profectio nunc quidem nostris rationibus ualde accommodata; reuersio autem post quatuor menses, necessaria. Interim scio meas literas maxime a uobis expectatum iri. sed t e

etiam

Q. MARI CORRA DI
 etiam rogò, frater, omnes vias perquire ad me scribendi. Nam & mihi omnes curæ estis, non minus, quam ego matri; & me iter impedit, quin diebus aliquot ualde sæpe ad te scribam. Tu autem ad me literæ sic rectissimè perferentur. Antonius Augustinus est Romæ duodecimuir libus iudicandis. huius in domo ad campum Martium frequens est Metellus, qui utriusque nostrum literas curabit. qui quid à te ad hunc perueniet, mihi ipsi redditum putabis. Ego me nouem diebus hoc iter puto esse confecturum. tum literas de meis rebus, et spe perficiendi, quæ uolumus, ad te mittam; quòd si non statim fiet, nos nihil suspicari uelim. Nam Badia Cardinalis, Roma quum proficisceretur, Mutinæ esse cupiebat, puto etiam Ferrariæ; quòd si nondum accessit, ne dubitâris me comitem illi fore. Quum redierimus, curabo, quæ necesse est; & crebris tecum literis agam. Tu mihi, uide in care, ut par esse possis. Vale, mi frater, & salue. Romæ. Id. Mai.

Marcello Corrado fratri, Priam. II.

ROGO te, mi frater, cogita, quod etiam discens monui, crebritate literarum tuarum, mihi peregrinationum labores, ac difficillima omnia in sum iri incumdisima. Nunc verò et domi confido esse rectè; neq; est, quòd metuam aliquid, uel doleam; nisi, quòd nihil adhuc ex literis tuis, rebusq; domesti-

cis

eis accesserit ad meorum laborum, penè dixerim, uoluptates. Quamobrem non peto à te frater, ut nullum tempus idoneum pretermittas ad me scribendi, quod uulgò etià præstatum: sed, quòd est amoris nostri, ut sapius, quam fieri potest, literis tuis accuratissimè scriptis, quasi præsens in domum, in possessiones, in ciuitatem, conspectumq; uestri, & ad propinquorum, atq; amantissimorum hominum ora, uultusque intro ducar: nec ignorem ea præsertim, quæ mihi necesse est esse carissima. Siue enim casu aliquo tristior sim, est esse carissima. Siue enim casu aliquo tristior sim, quum tuas accipio literas, possum ijs legendis obliuisci rerum omnium tristissimarum: siue paulò hilarior, mihi quidem nulla tanta uoluptas esse potest ex ijs, quæ in uita putantur maxima, quam paulò commodior nuncius de nobis, non plenissimè auferre, cumulareq; possit. Sed confido te posthac ne illud quidè esse commissurum, ut in hoc rogari à me, aut leuiter moneri uelis: et, quòd solùm bis post meum discessum literas ad me dedisti, hoc factum interpretor, quia etsi itineris mei ratio tibi nota esset, ignorares tamen, quo tempore, quibus in locis es. Sed post eas literas, quas Id. Maijs proficiscens dederam, nisi Romam tamen scribere te nõ oportuit. At, siquid in hoc erratur, accipio, ut uultis; diligentia modò, et opera nõ desit. Fortasse etiam aliquid interijt ex tuis literis. Scripta de rebus nostris uos moti gaudeo, quòd acceperis. Mihi sapius illo genere utendum fuit. Eiusmodi posthac etià, si quid necesse erit me scribere: nisi statim conscindas, uide, quid aliud fiat. Quòd mandas, est in spe,

Q. MARI CORRA DI
spe, & curabitur à me diligenter, quàm Romæ eri-
mus: et iam nunc multum esse scito de reditu ser-
monem. Vale. Bononiæ.

Ioanni Metello Sequano, Romam. III.

RARIUS ad te, quàm ad fratrem meum, ad-
huc literas dedi, quod à me ne tibi quidem pla-
cet excusari. Scire enim uideris, quàm suauissimas,
minimeq; suspiciosas, aut querulas debere esse amici-
tias. Nam tibi perspecta, & cognita est singularis
quadam, & fraterna in te beniuolentia mea. mihi ue-
rò non dubium est, quin me ita ames, ut non frustra
soleas meum te Pyladem nominare. Nos itaq; Me-
telle, tum maxime, quum literis scribendis uacare
nō possumus, aut inanitate uerborum morosi non su-
mus, fruimur tamē conscientia mutui amoris nostri.
Quare, etsi totis quadraginta diebus, nihil ad te
scripsissem, quotidie uerò ex literis ad fratrem, tibi
molestiā, ut soleo, attulissem; ipse tamen minime du-
bitas interea, quin perpetua, ac suauissima tui me-
moriam delecter, & amicitiam tuam rebus omnibus
anteponam. Ac scio te, ne illud quidem mirari,
quod nunc eodem penè, quo paucis ante diebus, exem-
plo ad te scripsi. nescio enim, cui hanc ipsam episto-
lam ad te dederam. Sed logior sum apud te, quem in
officijs omnibus, & in amicitia colenda simplicissi-
mum, minimeq; blandum esse cognoui. Vide igitur,
siquid à fratre literarum, meas quoque ad illum,
quas

EPIST. LIBER I.
quas nunc, et sepe alias tuum conicio in fasciculum,
nostri quam. Quas uerò te scribis nondum accepisse,
non dubito fore, tibi ut reddantur: sin minus, nihil
in ijs damni fiet, in quibus tantum iocabar tecum;
neque ex meis literis aliquid tam libenti animo fer-
re possum interire. Vale. Bononiæ.

Nicolao Scauolæ, Romam. IIII.

CV M amico tuo sum loquutus. is Romam profi-
ciscebatur. Illum ipse conuenies. nam ego uer-
bum extorquere ab eo, quod intelligerem, non po-
tui. Fide erit, qua mecum. Legi enim tibi, unde
illum nosset, Hugonis, & Gryphij ad me literas.
Me quidem illi insanire meis ex literis credidissent,
nisi de huius moribus à Metello admoniti fuissent.
Ait se istuc migrare cum familia. neque id cre-
didi, tametsi uenturum esse negotiandi causa, non
dubito. etenim erat iam in uia. Ac, ne sis impa-
ratus, quum aderit; libros te, & filium, pro tota
ea pecunia dicere uidebatur, nescio accepisse ne, an
esse accepturum. Summam esse librorum H-SV.
Non multa ille quidem, & fortasse nihil; sed mul-
tis mecum egit. Illius tibi odiosum genus sermonis
notum. Verum tu explicabis, quanam illa sint, ca-
uere non potuisse amplius à se non peti. item cul-
pa tua debere, ac ne debere quidem. fore etiam,
ipsi ut tu soluas. Huiusmodi sexcenta. sed nec in-
telligo, & ipse iam aderit. Vale. Bononiæ.

Ioanni

Ioanni Metello Sequano, Romam. V.

SCIRE auebam, ecquid hinc uelles, antequam ad te discederem. scripseram literas, quibus de eo te admonerem. Ecce commodum iisdem de rebus ad me tua. Denique mirarer, si congruissent multa. nunc sunt omnia inter nos diuinata. Illam epistolam mihi abstulerunt Sequani tui. aiunt missam à te. Iurant enim factam simul, & cogitaram ab utroque nostrum; tametsi sciunt à me scriptam esse, antequam à tabellariis ipsi tuam attulissent. Hæc ita sum interpretatus, ut eadem nos cogitare, & loqui faciat ærtissima iam coniunctio animorum. Sed te propediem uidebo. Hic enim seruire iam incipit sidera cum Mathematicis, & quotidie ἡ πόσις ποτίζει. Pedem aliter non mouet. Quare nos diem, quo discedemus, nisi ἂν ἴσπορονήσομεν, prouidere non possumus. Vale. Bononiæ. Id. Sext.

Romulo Amaseo, Bononiam. VI.

MAGNA est hinc opinio & fama de aduentu tuo, eaque ab hominibus neque stultis, & tui amantissimis, ac principibus uiris excitata. scis fortasse quos dicam; illos uidelicet, à quibus ego nihil audiui, sed eorum intimi familiares, amicissimi tui, quos necesse est scire multa, & uera, palam ita prædicant, hac de re fidem illis à te esse datam. Hoc si ita est, ut equidem cupio, & sperant omnes,

omnes, doleo, quod nulla ex re, aut sermone tuo fuerim antè suspicatus, quam istinc discederemus, Abs te ipso enim siquid huiusmodi accepissè, antequam ipse tuo aduentu nostra gaudia cumulares, nos hac etiam minimè dubia spe interea frui possemus. Hoc tamen fortasse incommodi illo fructu, & uoluptate compensabitur, quum te in sperato uenisse letabimur. Mihi quidem hæc urbs tum uidebitur esse Roma, quum in ea, noui regni sedem, Romulus collocarit. Ac planè uideo fore, ut plus ad urbem ab Rege, quam ab illa ad hunc, dignitatis, glorie, atque amplitudinis accedere uideatur. Denique siquid considerem meæ fortunæ, te propediem ex multorum hominum sermonibus expectarem. Verum, utcunque erunt hæc, meam tamen in te beneuolentiam, & pietatem, quæ ipso etiam ex desiderio, & locorum, & temporum longinquitate conualescet, tuorumque in me beneficiorum memoriam, credas uelim, perpetuò esse duraturam. Quòd si ad ingenuas artes, & elegantissimum genus literarum à te non essem institutus; me tamen arbitrarer tibi obseruantiam debere illam, quam præstare doctissimos omnes Italia uideo scientiæ, & uirtuti; cæteros autem, moribus, & humanitati tuæ. De tuo aduentu expectabo, siquid à te ipso afferatur. Nam de eo hæctenus aiunt nullas esse à te literas. tantum scire se affirmant, superioribus diebus, quum essemus istic, summis te uiris ita recepissè. Vale. Romæ prid. cal. Octobr.

B Ioanni

DOCTI hominis iudicium eius, de quo ad me scripsisti, ualde probaui. *V*sus eo essem, si me antè monuisses: tametsi, ne relictum quidem à me putuari debet omnino. Hic enim multa quidem, non tamen ab ijs diuersa, quæ ego scripseram, collegit. quædam enim sunt à me non inuito prætermissa, quædam parçè, ac timidè disputata. Quòd si sciuissem, ex doctis aliquem in hac sententia fuisse; liberius nonnulla, ac plenius, maiore quæ sono dixissem. Nunc illud gaudeo, ea in re id me scripsisse, quòd sensisset is, cui adhuc soli acciderat, ut de ea aliquid literis mandaret. Et profectò mihi insani-
re uidentur, qui aliter, nescio quid, somniant. Iam enim de ijs loqui possum, ut uolo; quando te ab illorum, ad meam sententiam adduxi. sed quid adduxi? quum potius ad recta omnia tu mihi sis auctor. Si tamen operæ pretium sit, caput illud ad amicos nostros mittere descriptum, expectò, quid fieri uelis. De literis, quas Lugdunum misimus, statim ut nuncijs redierit, facies, ut sciam. Romuli orationes mitte. Meum de lingua latina librum, te dixisti esse lecturum, uacationes quum darentur à iudicijs. itaque nunc illum ad te misi. Ita rem omnem, & singula argumenta perpendes, ut scias me nullus præterea iudicium ea de re uelle requirere. Ipse ad te uenire non potui: nec tu, si me amas, tanto in solis estu, ad nos uenies. Auide literas ex Gal-

lia, imprimisque à Gryphio expectò. Vale. Romæ cal. Octobr.

Paulo Iouio. VIII.

NVDIVS TERTIVS, ut redij à te domum, legi iterum, quæ mihi subobscura dixeram uideri. Nocte proxima recognoui eadem ipsa, quæ longo interuallo antè non uideram, & has in literas fortasse melius possim illum sermonem includere. Primum enim ita, arbitror, scriptum est: *CVM ANIS EO ANNO PENTENTIBVS PERMISSVM*. Hunc annum fuisse puto *CCCCCLXXIII*. post Romam conditam, *A. Posthumio Albino, Q. Fulvio Flacco Coss.* quò magis mirere post longissimum tempus rem esse gestam: & fateris ipse de Cumis in Campania intelligi debere. Quòd si tibi non ualde graue, nobis quidem iucundum erit, fortasse etiam utile, si te ijs de rebus more tuo loquentem audiamus. Nec leue tibi solet uideri, siquid alios inuenit; & nobis instar es omnium, qui historiam scripserunt. Itaque, etiam si qua nobis tradita sunt à ueteribus, non ingratum esse cuiquam potest in his iudicium tuum. *V*trum enim latinè loqui non liceret Italiæ ciuitatibus, uel quibus, uel quod ad tempus, aut legem, uel quamobrem non liceret, uel quibus meritis hoc permitteretur, uel quod ius esset latinè loquendi, cur antè non permissum erat, id quod à maioribus honoris loco duci oportebat: utrum Cu-

manis nunc primum latinè loqui permittatur, & cur ij Romanè loquendi potestatem petivissent, neque omnes ignorare, neque plurimi scire possunt. Illud esset turpe dubitare, quando Romana non fuit, quæ alia Cum. morum lingua ante hoc tempus fuisset. Ac ne illud quidem in dubium uocatur, an salua, aut inclinante etiam Repub. diuersam inter se, diuersarum ciuitatum, aut regionum Italiæ homines linguam tenerent. His inquam de rebus, à te aut ab alio audire aliquid is tantùm expectat, qui nullas omnino unquam historias uidit. Sed τὸ νότον ἀνευρέων ἐστίν, & querebat meus etiã Crotta, quid de illo tibi uideretur, **VT PVBLLICE LATINE LOQVERENTVR.** Putat esse pulcherrimum à te quoque, aut à te potissimum uel solo audire, quale hoc sit. Putat grauem fuisse causam, cur is, qui elegantissimè loquatur, **PVBLLICE** addiderit. Itaque, quum redieris, ut ipse mandâras, ibimus ad te. Cogitare enim uelle te dixisti, quid afferas alijs quoque ex auctoribus, ad quæ sequuntur: **ET VT PRÆCONIBVS LATINE VENDENDI IVS ESSET.** Hoc si non ita est, ut ego dixi, scire cupio, siquid aliud ἀνευρέτων esse credas. Nobis erit auctoritas tua una ex omnibus grauissima. Badiæ heri de Transyberina in Quirinalem; tu hodie in Manlianum. Quare expectabo, dum redeas. Mutauì duos uersus de Epigrammate in Policianam. illud remisi tibi cum his literis. Vale.

Hugoni

Hugoni Portensi, Lugdunum. IX.

EGO neminem habeo hoc tempore, quem faciliorem te, meaque petitioni, aut necessitati potius, æquiores esse cupiam. Et profectò nisi plus humanitati tuæ, quàm æquitati postulationis meæ considerem, has literas ad te scribendas minimè putauissem. Audio igitur ad te allatas esse Quintiliani declamationes, quas ego, Sebastiano Gryphio desponsas, plurimis antè literis promiseram. Sunt autem centum triginta sex, quæ tantùm extant alterius Quintiliani, illius paulò uetustioris. Eas à me Iordanus Ziletus accepit, quas, ut dixi, illi mitteret, cui ego summa uoluntate decreueram, neque debere sine inconstantia suspitione ullo modo possem. Itaque ego, qui nullam arbitrabar esse causam, cur mihi quisquam ea in re mentiretur, promissum ab illo, factum credidi. Sed Gryphium nihil à me, aut ab alio, meo nomine accepisse, admonitus sum de illius literis. Iordanum conuenio statim, unde scirem, quid ijs declamationibus factum esset. Respondit homo, se per Ioannis Andreæ Offensæ hæredes, illas ad te misisse. Sanè sum commotus, non quòd tibi illarum imprimendi negotium credere à principio noluissem, cuius industriam, atque fidem scio à bonis omnibus esse laudatam; sed quia ratum, atque firmum esse cupiebam, quòd ille mihi, ego Gryphio promississem. Equidem, quod ad me attinet, ea uerecundia sum, ut putem mihi esse turpissimum,

B 3

simum.

sumum, quod rem ab illo cui toties promiseram, toties ille flagitat, uidear ad alium astute, aut inconstanter transferre uoluisse. Quapropter maiorem in modum te oro, & obsecro, eas declamationes, Gryphio ipsi, cui à me debentur, uelis reddere. Etenim de ijs ne cogitatio quidem quaestus mihi fuit, ut rectius possem tota de re arbitrato meo statuere quicquid ego uelle. Librum uerò esse meum, rectissime ex litera cognosces, nam descripsi illum mea manu, item ex nomine. excepto enim Q. Fabio Rullo, neminem arbitror hinc hodie Quintum nominari. Tibi denique rem omnem, & existimationem fidei, & constantiae meae uolo esse commendatam. nec dubito te facturum esse omnia, quod mihi satisfiat. Quod si tamen res eò progressa est, ut amplius restitui non possit, aut pecuniam à te Iordanus accepit, aut Gryphium remittere hoc intelligam utrique nostrum; illud uide saltem, ut liber omnibus maxime necessariis, à sordibus, atque obliuione hominum, bono suo fato adductus ad te esse uideatur. Quae autem scripta sunt à me in declamationes ex rhetorum, & dialectorum praeceptis, ea uenire in manus literatorum minime uelim. Itaque mando tibi, ut remittas ad me, uel ne à quoquam legantur, conscindas. Nam Iordanus ipse, amicorum suasu illa à me summa contentione postulauit, quae ego à meo sensu aliena scriptis perimuitus. Praeterea etiam, hac aetate nondum formato stilo, cupio nihil apparere, siquid exercitationis causa à me literis mandatur. Siquid hinc igitur diuulga-

diuulgatum sit, perinde habebō, atque si à te impetrare non potuerim, ut celatam esse uelles culpam facilitatis, ac penè adoleſcētiae meae. Tu uale, & fac memineris me nihil putare esse turpius mihi, quam Gryphio, quae promiseram, quaeque is flagitat, non seruare. Romae XIII. cal. Iul. XLVII.

Thomae Badae Cardinali, Romam. X.

BREVITER ad te exemplo tuo. Heri Paccus in Manlianum, inde Romam. tacui igitur maiora. Cōfectum uerò de literis ad Coriam, de pensione Vitellij, de negotio Adriani. Reliqua de fratrum uoluntate Marianorum, nec ualde magna contentio. Punica tibi à Napollione, cum Damasceus passis, cupio placere. nihil hinc erat melius. Crotta literae, si cras non erunt; ipse constituam. Adero summum id ut mandatum accepi. Vale III. Non. Sept. Tybure.

Sebastiano Gryphio, Lugdunum. XI.

DECLAMATIONES ad te nisi tantum (ut spero) non mendosiores. erant enim scriptura omnino contaminatissima. Adhibita est à me diligentia, quanta maxime potuit: sed Romae antiqui libri non erant, quibus ea in re uti possem; ac ne noui quidem, praeter unum, qui puero mihi Neapoli fuerat missus; & alterum, cuius uidendi copiam fecit mihi Gregorius Cortesius Cardinalis. Hinc est nunc in bibliotheca Antonij Galleſii impressione

Parmensi, quem ille iuriconsultus, & uir doctissimus, Iacobum sequutus Cortesium, cuius etiam liber antea fuerat, suis, & omnium studijs maxime putat esse accommodatum. hunc ego ita legi, ut sim uisus mihi potius diuinare. Tertius erat, quem Ioannes Metellus dedit mihi, ex libris puto Antonij Augustini, unde nihil omnino sum adiutus. litera enim erat eadem, qua meus. Preterea uerò neque librorum, neque doctorum hominum, qui nunc Romæ sunt respondit quisquam sibi hunc librum antè fuisse cognitum. Quare mihi hoc negotium à principio integrum seruare uoluissim. nunc uerò eò res ducta erat; ut, si famæ seruirem, promissi fides mihi fallenda esset. Verùm Gryphi, sic habeto, multa etiam, quæ fortasse potui, illa tamen corrigere noluisse; idque potissimum, aut solum præstare noluisse me, ut his declamationibus studiosi homines ne carerent. Non ergo retardare me tantum potuit, antiquos libros quòd non haberem; quantum incitare, ne aliquando paucissimi, qui extarèt, amitterentur. Mira enim paucitas in Italia, & silentium de his in scriptis doctorum hominum. Semel uero Hieronymus protulit, nescio an ex ijs, quæ ad ducentas quinquaginta duas interisse cognouimus. Patrum nostrorum memoria Iacobus Sadoletus, ac de Transalpinis hominibus Rodolphus Agricola, & Cornelius Agrippa, respexisse ad Argumenta quædam ex his triginta sex mihi uidentur. Verùm ego redeo ad illud, ut quæ sunt à me aliorum

aliorum impulsu in declamationes elucubrata, iam non magno opere diuulgare uelim. Cogitabo, & hac de re decem diebus mittam ad te literas. Epistola uerò ad Metellum, qua declamandi commoda sum persequutus, & Studium in ea re ueterum, ac doctissimorum hominum laudauit, non uideor mihi scribere posse grauiorem. Honorem ergo huic Epistolæ haberi uolo. Cæteris autem de rebus, propediem ad te scribam. Vale. Romæ.

Ioanni Angelo Crotta, Romam. XII.

REDITVM Simonis urge. hodie uesperis fac, ad me sit. illius opera, quam mihi sit necessaria. Doce, quid hic respondeat, quid uelit. Vide, num grata, quæ Napollio misit. nam cætera mihi proluxa fuerunt omnia. Tota nunc de illius uoluntate, literas expecto tuas: accuratè, obsecro te, etiam ad minima. mea enim sponte constituere uellem nihil. Veniam ad id tempus, quòd dixi. Interim uide, nunquid à fratre, aut undecunque, ad me literarum. Simo ne sit in mora. Vale. Tiburæ.

Ioanni Metello Sequano. XIII.

EGO Metelle, his quindecim diebus nihil habui, in quo possem à luctu respirare, nisi literas tuas. fuit enim mihi illa mors causa maximi doloris, & grauissimi. Tu uerò ita ad me scripsisti, ut amantissimè coniungeres dolorem tuum, & prudentissimè leuares meum. Mihi quidem omnia, quæ

quæ sunt à te uerissimè simul, & ornatissimè scripta ad consolandum, sed præcipuè de amore tuo; mihi iustissima, & grauißima ex causa dolerem, etiam iucunda esse potuissent. Itaque intellexi, id quod multis antea rebus mihi perspectum, & cognitum erat; quantum me amares. Ac uelim, credas, habere me hinc neminem, cuius oratio mihi tam idonea ad leniendum hunc mærorem uideatur, quàm tua; qui uideas, alia quedam præter mortem, atque ipsa mala, quæ patimur, sæpißimè lugeri. Per se enim quum graue sit matrem amittere, id est eam, quæ tibi hanc lucem, atque hunc spiritum impertita est; sæpe tamen in morte, ac cæteris aduersis, multa insunt, quæ putes ipsa morte esse grauiora. Equidem in hoc luctu nihil atrocissimum doleo, nihil eorum, quæ uera mala creduntur; sed quod mihi, & matri fuerat grauißimum, absente me, illam esse mortuam. Scio enim, quante moriens in dolore fuerit, quæ labores atque ærumnas, in quibus magnam partem mea causa uitam duxerat, pensare hoc uno misera cupiebat, ut ad finem uitæ, aduersæque semper fortunæ, me presentem uideret, uel certè, ubi essem, aut utrum uiuerem, ne ignoraret. Stupiditatis esset hoc non cogitare; immanitatis, non dolere, quum sciam, extremam illi uocem esse extinctam desiderio mei. Hoc tu rectissimè quum uideres, contra atque multi conantur, aptissimam dolori meo consolationem misisti, qua me ipsum puto mihi aliqua ex parte esse restitutum. Plures hic mecum uiuunt optimi

ptimi uiri, & homines amantissimi: quorum, in hoc genere, mihi grata quidem beneuolentia; sed molesti solent esse sermones; quum taciti me, ut molissimum hominem, atque ignarum, accusare uideantur. Tua uerò Epistola ualde sum recreatus: tæque rogo, atque oro, ad me quàm sæpißimè scribas: plus tamen acquiescerem, si te ipsum uidere possem. Vale. Romæ.

Ioanni Angelo Crotta, Perusiam. XIII.

QUALIS tibi istius libri confectio, quem misisti, & disputatio amici tui esse uideatur, nulla mihi nunc tuarum significatione demonstratum est literarum. Ego tamen & illo tuo, PRUDENTIAM DOCTISSIMI HOMINIS, & quod te hoc genere tot annos cognouerim esse delectatum, ualde suspicor tibi aliquid eius uel doctrinam, uel ingenium, uel *ἡρώδην* probari. Verum ego, mi Crotta, sic puto, sic tecum sæpißimè sum colloquutus, multis præterea cum rebus, hanc multorum hominum peruersitatem esse coniunctam. Isto enim modo utinam pauci, utinam sola in ratione linguarum, stulti homines insanirent. Quamobrem, nequid grauius dicam in amicum tuum; errore tamen hic tenetur, quo ceteri. Infinita iam inanitas in uita est rerum omnium. habet etiam hæc suos iam auctores. quid facias? temporum sunt hæc, præcipuè nostri. Certè nihil hic solidum spectat: nihil uero, quos admiratur, propositum habent

habent in linguis, quod homine literato dignum uideri possit. Suis uersiculis, atque amatorijs canibus, bonas literas omnes metiri solent. Nullum esse fractum putant eorum, quæ scribimus, nisi hæc uulgo in cõpitis, in triuijs, in ganeis, in tonstrinis, ab indoctis, ac sentina hominũ legatur. Si quibus eã gloriolæ speciem tollas, si se perdidisse omnem in studijs operam sentirent. Sed manat hoc, ut dixi, latius: & nihil est in uita hominum; quod satis commodum, graue, magnum, ac illustre credatur, una uulgi ac multitudinis existimatione sublata. Verum ego, ut cæteris de rebus non dicã; linguas tamen, quibus ad disciplinas, ad sacra, ad leges, ad ritus, ad religiones, ad sanctissima omnia describenda, tamquam sole quodam, utamur, necesse est; qui ad ruderes literarum, ad mulierculas, ad plebem, ac sordides ciuitatum, putant esse referendas; illos ego cum doctis hominibus, & qui paulò altius, quam ad istorum mollem, effeminatamque rationem inspexerunt, iudico nihil dementius dicere, aut cogitare posse. Nam, quod excludi à cognitione eorum, quæ dixi, nemo debeat; uide, obsecro te, mi Crotta, utrum potius de literis, & latina lingua, hoc est, ut ego quidem interpretor, de rerum humanarum, ac diuinarum omnium summa, nouum consilium capiendum sit, ut huius linguæ ignaris gratum faciamus; an permanendũ in uetere, ut scientiarũ, et religionis gratia, ea lingua ne ignoretur, qua, sunt hæc à sapientissimis uiris sanctissimisque descripta. Sed hæc

de re

de re tota, ne plura dicam, facit, quòd iam pridè istorum fatuitas est à duobus totius Italiæ doctissimis, & eloquentissimis uiris, Romulo Amaseo, & Lazaro Bonamico, grauissimis orationibus, profligata. Tu uerò, mi Crotta, qui multos annos mecum hic familiariter, coniuncteque uixisti, hæc una in re leuiter à me disidens, dicere se lebas, quum tibi de istorum ineptijs aliquid responderem; iocis te meis, atque risu delectari, sed rationibus etiam, & argumentis agi contra illos oportere. At ego primum statuo non esse nobis laborandum, quid homines ignari, atque stulti, de re omnium grauisima opinentur. deinde illorum in scriptis, quibus latinum sermonem labefactare conatur, affirmo nihil esse, neque ratione, neque argumētũ, nec uerbum denique ullum, quòd disputando reprehendere necesse sit, & pueriliter omnia esse iactata. Quamobrem ne falsum putaris, quòd sæpius dicebam, pudore me deterre-ri, quò minus, de istorum insulsi- tate, seriò disputarem. Nunc uerò, quia non sermone familiari, ut antea; nec Epistolis, ut hucusque post discessum à me tuum, sed uel totis libris me prouocare cœpisti; & ego neque te errare, neque sibi amicum tuum, & auctores, quos ille iactat, ualde placere ista noua sapientia uelim; & mihi futurum est otij penè plus, quam oporteret: recipio me, paucis diebus ad te, non utram arbitrer linguam esse tenendam; sed quàm sint inania, quæ isti contra nos afferunt, bene longa Epistola esse perscripturum. Tu illud

mibi

mibi perſice, ut æquiſſimo animo legat amicus tuus, quæ ſcribam; cuius equidem laudo ingenium, ſi ad reſtiora id ſtudia conferre uelit: nec deſpero tamen, illum quoque fore meum, ſingulari noſtra benecolentia incitatum. Brixia quum redieris, ſtatim facies me certioſer; uel ſi nunc de profectionis, & reuerſionis tempore, habes aliquid conſtitutum. Si nec tum quidem, quod ualde ſuſpicor, ſint ad Stellã noſtris de rebus à Brunoro literæ; uidebis, amabo te, quid hoc mali ſit. nimis enim diu pendeo, & libentiùs totum ſemel dependerem. Ego iam utrumque incipio uereri: quòd ne accidat, in tua unius prudentia, atque amore poſitum exiſtimabis. Quum te Peruſiam reuertiffie cognouero, literas dabo ad nos ſtatim, quales dixi. tuas uerò, niſi quum proficiſcare, etiam quotidianas expeſto. Vale. Romæ.

Ioanni Angelo Crotta, Peruſiam. XV.

QUOD profectus non es, gaudeo: meis enim de rebus pridie factus eram certior. eodem die Mantua literæ ad Barptolomæum Stellam, quales prædicebam fore. quare illa quidem cura ſum liberatus. Nunc habebam multa, quæ ad te ſcribenda erant. Cæteris ergo in literis fuit mihi perneceſſaria pueri manus, hoc ſcis, me quoque ſæpius tibi ſolere ignoſcere. Hæc uerò Epiftola lucubrãda mihi uni tota fuit, et hercule ſomnũ ea nocte nõ uiderã. Accipe ergo ad ea, quæ petis, quæque ego de Alexandri

xandri amici tui non recta ſententia, ſuperioribus literis reſpondere uelle me dicebam. Doleo, quòd ſcribis, ei ſubitum iter fuiſſe in Galliam. Quum uerò dicas, reditum illius intra paucos dies eſſe neceſſarium; fac, intelligat hanc Epiftolam ad ſe quoque ſcriptam fuiſſe. Igitur, quantum ego de libro illius, quem miſiſti, intelligerem, quantum ille de ſcriptis aliorum omnium in hanc rem conferre potuit; quatuor in partes hæc omnis diſputatio diſtributa eſt. Auit enim primò, ſua potiùs, quàm Latina lingua ſcribendum eſſe; quia nobis hæc externa ſit, neque ampliùs uulgari in conſuetudine teneatur. Deinde in Italia duas hodie eſſe linguas, & ſuam in Latina locum ſucceſſiſſe; & Latinam ea conditione eſſe apud nos, qua Græcam olim tenebamus; atque, ut à Latina Græcam, ita noſtram ab illa ſua ciectam fuiſſe. Præterea ſuæ linguæ copiam eſſe maiorem, quàm Latinæ & Græcæ; & ſi qua nobis copia ſit, illam iam minimè noſtram, ſed alienam uideri. Denique noſtra lingua diſcenda, moram, et inexpiabile damnum maioribus ſtudijs inferri, idque malum à uobis nutriri; & ex duabus linguis, tollendam eſſe noſtram, nec debere nos duas linguas inſtituere: & exemplo ſe maiorum facere, ut ſuam linguam potiùs illuſtrent, quàm externam; & res omnes, & artes, & quicquid eſt in uita, ſermonẽ eo, quo loquimur, ſcribi oportere. quod ſi fiat, neque Theophrasto, neque Ariſtoteles, neque Platonẽs in ſua lingua eſſe defuturos. Multa præterea ſe-

l. nt

lent enumerare, quæ tamen ad quadripartitam hanc diuisionem referri possunt: & ego efficiam, ut ex ijs, quæ dicunt, nihil prætermissam esse uideatur. Ac scio te, Crotia, illud memoria tenere, quod superioribus literis dicebam, non utra potius lingua scribendum sit, me uelle ostendere, quod nõ existimo sani hominis esse dubitare: sed, quàm sint inania, atque nulla, quæ isti maxime suæ disputationis, & ineptiarum firmamenta crediderunt: ut cognita hinc hominum prudentia, reliquis etiam in rebus, ac tota questione, quàm rectè sentiant, cognosci possit. Ergo primum illud, sua potius lingua scribi magis oportere, quòd Latinam dicunt amplius non esse nostram, quale sit, nolo his literis disputare. Quòd si tamen ea quoque in re, quanta sit eorum grauitas, ingenium, & acumen iudicij, scire uoles; alias non deero, ne tacite quidem uoluntati tuæ. Nunc Romanam linguam eo loco haberi, quo Græca olim tenebatur, nescio quamobrem docti homines dicant. Vt maioribus, inquirunt, Græca; ita nobis Latina uetus habenda est: atque, ut tunc Latinam, ita nobis hanc nostram esse nouã ducimus. Deinde, quemadmodum illis temporibus non Græcè, sed Latine; ita nunc non Latine, sed nostra lingua homines loquantur. Item, ut Romana quum floreret, propria; atque, ut ita dicã, indigena, id est *αὐτοχθόνος*, erat: sic nostro uo, quæ in uulgari est consuetudine, propria est nostra; Latina uero, cetera. Denique, ut Latina Græcæ, sic nostra Latine successit. atque ut Latina

tina Græcam; sic nostra Latinam de consuetudine sustulit. Vides, quàm inepta, & pugnantia loquantur? Nam quorsum attinet Græcæ linguæ mentionem facere, & in hac disputatione eam ulla in re cum Latina conferre? Aut quid efficere ex eo uolunt quod Latinam esse ueterem contendunt? Sed postea uiderimus, quàm uim illud habere uelint. Nunc uero, cur etiam Græcæ eandem uetustatem, infamie loco, inurere conantur. Quando enim, aut quomodo illa consenuit? Nam Romanã (quantum intelligo) ueterem nunc esse dicunt, quòd quum foret olim nostra, uetus haberi cæpta est ab illis, quum hæc uulgari est in se quita linguæ profectò nostræ; alia nostra (quando ita uolunt) succedente, illa, quæ prior fuit, minus imperitè dici uetus potuit. Quid simile in Græca possunt ostendere? quomodo illa, ea ratione, qua Latina, ad hanc recentem comparata uetus dici potest? Vt maioribus Græca (inquiunt) ita nobis Latina uetus habenda est. Variè pronuntiare hoc solent. quacunq; tamen oratione illam efficiunt sententiam, ut ea conditione apud nos Latina sit, qua olim Græca. At qui ego inuenisse adhuc non uideo: meliorem conditionem fuisse unquam Græcæ linguæ, id est ad maiores, ac plures usus illam esse, à nostris usurpatam. Nam latine tantum Romani loquebantur etiam illis temporibus, quum latinitas ex cultu nondum esset. Neque uideo oportere hoc loco, ut de lingua Regis Euandri, Regum Albanorum, Regis Latini, & eorum qui Latini præci dicti sunt, que-

ram. Illud profectò sciunt omnes, quod mihi est satis, post Romam conditam nullam aliam tenuisse maiores linguam, nisi Latinam; sermonem uerò Græcum à Græcis præceptoribus, & auctorum libris, disciplinarum, & patriæ linguæ excolendæ gratia, discere cum cœpissent, in honore summo semper habuisse; nec potuisse unquam postea, ac ne posse quidem fieri, ut amplius relinquatur. Ergo, quum Latinam linguam sentiant esse ueterem, quam illi alteram, atq; nouam linguam substitutam dicant, nec de sermone Græco tale aliquid unquam in Latio factum sit, immo uerò multis post seculis, quam Latine loqui homines cœpissent, Græcam linguam, & Græca studia in hanc urbem inducta sunt; omnino contra, quam ab istis dicitur, necesse est non ueterem habitam esse illis temporibus eam linguam, sed ista quidem ratione nouam potius confiteri, etiam si à Latinis hominibus Græcæ literæ ante urbem conditam receptæ fuissent. Intelligis, opinor, mi Crotta, me non Latinam linguam defendere, quæ se per se ipsam tueatur: sed proferre nunc & patefacere, quam rudes homines, non argumentandi solum, cuius rei nullam artem norunt, sed rerum inuestigandarum, & ueritatis indagandæ, illi sint, à quibus latinitas oppugnatur. Nam, si Latine linguæ nihil prodest, quòd Græca Romanis ciuibus noua, aut certè non uetus fuerit: ne illud quidem noceret, si uetus fuisset. Volunt sibi contra nos licere dicere, in eo esse statu hodie apud nos Latinam linguam, quo Græca olim optimis illis

tempo-

temporibus fuit: nobis mendacium negare, & nos ipsos etiam tanta iniuria lacepsitos, defendere non licebit? Ego uerò iterum, & sæpius nego, id esse contra nos: nego esse uerum. Interrogo enim, tam recepta aliquando à Romanis Græca fuit, uel tam relicta hodie Latina est, ut ea conditione sit nostra hæc Latina apud nos, qua transmarina illa, Romæ, hoc est apud externos fuit? Quis tam rudis est, ut nesciat; aut tam pertinax, ut non fateatur, Græcæ nullo unquam tempore tantum apud nos fuisse usum, quantum nunc est Romanæ linguæ. Quid enim aliud maiores Græcè scriptum habuerunt, quam Græcorum libros? Quid ipsi Græcè scripserunt? an iura? an historias, & monumenta temporum? an caerimonias? Profectò nihil horum; sed Latine omnia, ius Pontificium, annales, saliorum carmina, ritus, libros augurales, rationes, & quicquid ad leges, ad mores, ad disciplinas, & ad bene uiuendū pertinere credebatur. Similiter & nunc fit; & omnia, quæ huiusmodi sunt, & quæ à ueteribus ipsis accepimus, & quæ ad religionem, & quæ ad sacra, quæ ad omnem uitam spectant, aliter quam Latine scribere, nec solemus, nec possumus. Quò fit, ut nostræ linguæ conditio una, atq; eadem semper, & à conditione linguæ Græcæ separata omnino uideri debeat. Ita enim inter has duas fortunæ cuiusdam similitudo foret, si quæ dicta sunt, ueteres illi Græcè scripta habuissent: aut certè nos hoc tempore aliter, quam Latine. Suam quoque linguam in eo esse honore iudicantes, quo

C 2 Romana

Romana quondam fuit; ridiculi sunt similitudinum spectatores, qui tam diuersa, ac tam dissimilia non discernant. Nisi forte in sua lingua satis multa praeclara, egregieq; scripta habere se arbitrantur, unde suam linguam Latinae illorum temporum similem esse uoluerunt. Scilicet multi illorum excellentissimi in omni scientia uiri, se omnes disciplinas ea lingua illustraturos nobis minitantur; & quae haecenus illi scripsere, non modò intra Italiam, sed toto etiam orbe terrarum leguntur, & mortales omnes ex cuncta saltem Europa, nihil tam expectant, quam ut ista lingua disciplinae reliquae scribantur. Iam uerò, quòd Latinam linguam fuisse dicunt nouam, atque illis temporibus loquutos esse homines Latine, eumq; sermonem habitum patrium, ut lingua nostri seculi propria nunc est Italiae totius, omnium hominum, & rusticorum, & muliercularum, quòd duas praedicant nobis esse linguas: dico haec ab illis imperitè iactata, dico esse parum distincta, obscura, & inuoluta, dico esse partim falsa, partim inutilia ad efficiendum, quòd uolunt. Vtrum enim hoc dicunt in omnibus prouincijs Populi R. Latine omnes homines loquutos esse: an potius Latine discere, ut hodie sit, illos consueuisse? Distinguere haec necesse erat: quòd si fecissent, multa etiam contra se pro nobis inuenissent. Vtrum uerò omnibus in angulis, ac uicis Italiae, plebs quoque infima Latine loquebatur; an Romae, atque in Latio tantum hoc dicant esse factum, ut pueri, atque infantes, primam statim, semper, & solam sermonis

monis Latini uocem à rusticis parentibus audirent? Si uniuersam Italiam dicunt, ab illis hoc apertius an dire uoluissim, & hic fortasse mihi aliquid sermonis esset: Sin modò Romam, atque Latium, faciunt iniquissimè, ut toto ex orbe terrarum hanc linguam dicant esse tollendam, quòd una ciuitas, aut una regio Italiae, eaque minima, Latine loqui desierit. Sed recordaris tu Crotta, qualis inter me, & Paulum Iouinum, te praesente, sermo hac de re tota, ante obitum Badiæ Cardinalis, fuerit. tu uidiisti, quam haec facile, ac sua sponte corruant omnia. Quare nunc illud uideamus, quale sit, quòd Latinam linguam dicunt esse externam. Vnde enim allata est? in quibus alijs terrarum oris nata est? per quos, aut quando in Italiam nobis importata? Dices me illis in uerbo facere controuersiam, nec id eos uelle dicere, quòd Latine externum appellatur. Itane uerbum nullum in Latina lingua est, cui subiecta sit ea uis, quam ipsi intelligunt? Dicamus externam, dicamus peregrinam, dicamus aduentitiam, dicamus hospitam, exulem: quid horum esse hanc linguam putant acuti, ac disertis homines? Leuissima quidem haec sunt, Crotta: sed libet mihi, patefacta imperitia illorum, qui istam in suos pugnam concitarunt, ostendere tantis de rebus, iudicio indoctorum hominum, qui neque rerum intelligentiam, neque dicendi, aut loquendi facultatem ullam tenent, credi non debere. Ac transeo iam, ut de illo dicam, quòd aiunt, suam linguam suffectam Romanae, quemadmodum Romana in Graecae

locum dicunt esse substitutam. Quomodo enim eam linguam nostram successisse arbitrantur? Qua ratione succedere quid in locum alterius potest, illo permanente adhuc, cui successum est? Nonnam successionis formam, nouimque occupandi genus introducunt, àeque numero eorum, quæ fieri non possunt. Siue enim succedere, siue occupare, siue submittere, siue substituere, siue aliud est uerbum, quod illi malint dicere, à cognitione tam rerum, quam uerborum longissimè absunt. Nam non simpliciter dicunt illam huic esse substitutam; sed illo ipso modo substitutam, quo Latinam in Græca locum repositam arbitrantur. Ego uerò non uideo, quem Romana Græcæ, aut recens hæc Romana locum occupauerit. Si enim (ut uolunt) hanc nostram, sua illa recens de uulgari cōsuetudine deiecit, in qua ipsa nunc sit; nostra uerò Græcam unde, aut quo maiore gradu extrusit, ipsaq; in eum recepta est? Magnis angustijs tenentur; hærent in salebra; nec habent, quò se uertant. Tantum enim abest, ut se in aliquem Græcæ locum insinuauerit Romana, ut hæc illam potius ex Græcia ad societatem incundam, communitatemq; honoris in hanc urbem uocauerit. Suam uerò linguam in Romanæ locum esse receptam; ideo dicunt, quòd latinitatem prorsus de studijs, ac rebus omnibus uolunt esse repudiatam. Distitare enim illi consueuere id, quod etiam literis mandauerunt, quomodo à Latina Græcam, sic à sua Latinam esse sublata. O præclaram sententiam, & dignam, quam

iuuentus

iuuentus Italia sequatur. Amissa igitur sunt Latine literæ, earumq; locum noua hæc lingua occupauit. Ac miror, quamobrem non statim hoc dixerunt; neque per se ad efficiendum, quod uolunt, satis esse putauerunt. Nam cur dicere illa quoque uoluere, nobis duas esse linguas. Latinam esse ueterem, deinde externam, deinde successum illi à sua, deinde illius causam coniungere cum Græca, & tam multa pugnantia conferre; si hoc ad postremum dicere uolebant? Ne Græcam quidem (ut dixi) oportuit ullo modo nominare, cuius omnino est ratio diuersa. Ita enim loquuntur, ac si uel peregrina Græca non fuerit; uel Romanam alibi, quam apud nos credant esse natam. Denique latinitatem (ut dixi) non à uulgi consuetudine, ut dicere prius instituerant; sed penitus à commercio, & finibus humanæ naturæ eiectam, atque exterminatam uolunt. His enim conuulsis, ac fractis gradibus, eò peruenire studebant, quò denique præcipitauerunt, ut nobis Romanam linguam hodie nullam esse dicerent, quando hanc à sua putant esse deiectam. Verum ego non linguam Latinam defendere, eamque esse æternam, probare mihi proposui; sed arrogantissimorum hominum stultitiam reprehendere. Illam uerò defendam post, si te ita uelle cognoscam. Redeo nunc igitur ad copiam, qua dicunt nostram à sua lingua longè esse superatam. Primum, mi Crotta, per fidem, illud etiam, atque etiam uide; qualis, & quam magna eius linguæ copia sit, quæ sua, neque

C 4 uerba,

uerba, neque literas habeat. Statuamus, quæso te, quibus tandem rebus, cuiusque linguæ copiam terminandam putemus. Hercule si quibuscunque rebus, aut uerbis abundare, copia est; ut alijs rebus uincamur, copia certè uinci non possumus. Quin etiam multis partibus omnes omnium gentium linguas huiusmodi uertate superamus. Innumerabilis enim intra hos mille annos auctorum multitudo, ac uerborum copia accessit linguæ nostræ; quam ego nec recipio, & istorum linguæ potius libentissime concedo. Videtur enim mihi, quantum ad presentem quidem disceptationem atinet, sermonis copia uerbis non multis tantum, sed bonis etiam, & cuiusque linguæ proprijs, plurimumque bonorum auctorum facultate defendenda esse. Ecquid horum habet hæc lingua, quam Latine anteponunt? à qua Latinam esse deiectam arbitrantur? Nonne isti, qui in sua lingua tam diuites se esse iactant, mendicitate summa laborant, nec habent ubi pedem in suo ponant? nec uerbam, aut literam quidem facere ullam possunt, in qua nostra lingua non abutantur? Quid enim habent quod nostrum, aut à nostro acceptum non sit? Illa enim quæ à Narbonensibus, aut undecumque accepta sunt à barbaris, & paucissima sunt; & stultissime cum hoc splendore latinæ conferuntur. Porro autem, si qua eius linguæ esse concedam, eorum nulla ratio ab ijs reddi potest. Quæ enim à barbaris acceperunt, hæc nulla interpretatione adhibita, uel à primo ortu, origine repetita, queant explicare: qua
autem

autem habent à Latinis, eorum si nolint rationem dicere, nullum est in eo sermone lumen: sin uelint, ut Lunam, remoto splendore Solis, ita suam linguam, absque Romana consistere, nulla ex parte posse consistatur, necesse est, quale tamen hoc sit, quid efficiat, utque hiscere audaces, ac temerarios istos non sinat; postea uiderimus. Nunc autem dico, linguam certam, ac suis legibus astrictam, esse debere; non ex collisione barbarorum, ac perturbatione imperij, sed tranquillibus rebus in Rep. rectè instituta, à suis elaboratam; uerbis non à peregrino sermone deprauatis, sed proprijs, incorruptis, illustribus, per grauissimos auctores prudenter impositis, ac definitis. Non enim uulgi, sed prudentissimorum hominum officium, atque partes sunt, linguam, & rebus nomina institueret. Declarant hoc non Grammatici solum, qui magna adhibita, quarumcumque artium, & rerum additarum, scientia uerba à maioribus imposita interpretantur: sed ipsi quoque philosophi, oratores, iurisperiti, & quicumque sapientie quamlibet partem sequuntur: qui magnam partem, nominibus, quæ uiri prestantissimi fecerunt, interpretandis, res alijssimas, atque obscurissimas explicare solent. Sciunt præterea, omnes qui Latinam linguam tenent, nec tu ignoras, Crotta, quanta cum ratione, et quam longa serie, ueluti magnæ quedam cognationes hominum, uerba à uerbis nascuntur, quantum in coniugatis, & in notatione, id est, ἀναλογίᾳ & ἐτυμολογίᾳ, quantum in literis, quantum in syllabis, ac syllabarum

labarum temporibus, studium, quam sapienter uerba rebus accommodata, ac perinde quantum in lingua nostra luminis, quantum in noua ista tenebrarum, ac difficultatis insit. Etenim hæc si negligantur, omnis uerborum intelligentia pereat, & serè totius linguæ interitus consequatur; uel ad solos amatorum cantus, & in cauponis, tabernis, ac sutorum, tonsorumque officinis, teneatur, necesse est. Contra uerò, qui hanc rationem sequuntur à sapientissimis institutam, & à doctissimis explicatam, facillimè disciplinarum quoque omnium, & rerum naturalium scientiam consequuntur. Optimè enim Socrates ille, qui est in Cratyllo Platonis, quum de uerbis, de syllabis de literis, & ijs etiam quæ apud Homeros sunt rectè posita, disserat; antiquissimos illos mortales, nouina ad rerum naturam accommodauisse, & summos ac sapientissimos uiros illos fuisse comprobat. nam rectè, & propriè noua rebus nomina imponere, & sermonè locupletando exornare, is tantum potest, qui labore, & studio, omnem sermonis, & rerum naturam sit consequutus: ita ut quum facultas hæc, & perfecta explicandi ratio, atque nominum institutio, definitioni cognata esse uideatur; de sententia Socratis, non barbaris, aut a-boriginum temeritati, aut imperitis hominibus, aut multitudini, sed prudentissimis uiris, ac dialecticis potissimum, sit assignata. Isti uerò nouæ linguæ instituendæ cupiditate tenentur, quæ laus propria est Atheniensium, & Romanorum. Solis enim, aut præcipue

cupiùd ijs licuit ea in re laborare: qui illis temporibus hoc fecerunt, quum ualde oportunum, & necessariū fuit; & talia lingua nondum erat, quam omnes gentes tenerent; nec desperandum uidebatur fore, ut suam linguam in omnes terrarū oras mittere, eamque, uel inuitis populis, possent tradere discendā. Nunc uerò isti quid faciunt, quibus cum præclarè agitur, si aliarum nationum barbaras linguas recipere ipsi non cogantur: & Græca, & Romana lingua ex cuncta Europa eijci amplius non potest? Scilicet eo saltē nomine illorū scripta in omnibus terrarum finibus legentur, quod sermonis copia, linguas omnes, etiam Græcam antecellunt. ò ioculare impudentiam. Nam primū, quæ illum sermonem recipiēt extere nationes? quomodo ad alias terras mitent? per socios? per municipia? per colonias? per exercitus? per prouincias, atque imperia? an curari hoc non debet: & satis est, quòd hic sermo à cantoribus, & symphoniacis, in compitorum, ac tonsinarum regnis quotidiè magis diuulgetur? Deinde, qualis hic sermo est, quo tantopere gloriantur? quem Latino dicunt esse meliorem? Qui putant illum nostro cum sermone posse conferri; ij profectò uidentur nullam Romanæ linguæ, ac ne suæ quidem, partem unquam attigisse. At mihi non uacat in epistola dicere, quanta sit res latinitas, quæ tot seculis, clarissimorum uirorum ingenia, & scientiam exercuit, Aelij Donati, M. Valerij Probi, Festi Papeij, Non. Marcelli, aliorumque innumerabilium, & doctissimorum

morum hominum. Fuerunt & in hoc numero, Ter-
 tianus, Macrobius, A. Gellius, C. Plinius, Asinius
 Capito, Terentius Scaurus, P. Nigidius, Tineia Pla-
 centinus, Palemon, Corneius Fronto. Dignus præ-
 rea hic sermo fuit sapientissimis illis, ac maximis
 auctoribus, M. Varrone, M. Messala, C. Casare,
 & huius filio Octauiano Augusto, et M. etiam Tul-
 lio, qui multis in locis de latinis literis, & Latina
 lingua tractare diuinitus consuevit. Nunquam de-
 fuere, nec ætate nostra desunt, qui magna cum laude
 sermonis Latini copiam perquirere, & præferre stu-
 deant; neque ullis seculis defuturi sunt, qui in ea se-
 scipiant laborem, quæ exhauriri tota à nullis unquam
 ingenij potuit. Verba etiã huius linguæ; tanta iam
 uetustate, & clarissimis disciplinarum, atque rerum
 omnium monumentis, per sapientissimos auctores,
 ad omnem sunt posteritatis memoriam consecrata;
 & à Grammaticis, & doctissimis uiris, quos nomina
 ui, definita adeò, ut nihil dubium in his occurrat,
 quin à multis rectissime explicetur. At lingua isto-
 rum, præter alia multa, quibus deformatur, noua est
 si tamen ipsi intelligunt, quanti hoc refert, neque au-
 ctiores habet nisi paucos, nec dicam cetera. Scriban-
 tur ergo ista lingua libri Philosophorum; scribantur
 sacra omnia; scribatur ius Pontificium; ius civile,
 ceteraque artes ingenuæ; incidant quæstiones, &
 graues in uerbis controuersia, ad quos auctores, aut
 linguæ interpretes confugiendum erit, quorum sen-
 tentia stari conueniat? ubi erunt illa, ueluti quedam
 oracula,

oracula, de antiquorum, ac sapientum libris prolata,
 ut nostri auctores, quum Seruij, quum Scaeuola,
 quum Galli, aut Aelij, aut ceterorum explanationes
 ad uerba obscura, ac res dubias afferre consueuerunt?
 Hic sudant, quod respondeant non habent, & tan-
 tum illos opponunt, summum treis, de quibus equi-
 dem in præsentia iudicare nihil uolo. tantum affirmo
 illos, quamquam satis multi forent. nullum tamen ad
 eam rem adiumentum afferre posse. Nobis autem
 in Romana lingua, primum uix est, quod dubitare
 possimus: deinde, siquid accidat, sunt quam pluri-
 mi auctores admirandi, ac certissimi, quorum ex usu
 loquendi dubitationes omnes auferantur. Habet
 enim lingua nostra lumen, & eloquentiam M. Tullij,
 C. Casaris, M. Catonis, T. Liuij, M. Varronis, veterum
 Iurisperitorum; item Virgilij, Catulli, Horatij,
 Lucretij, Tibulli, Terentij, Plauti, ceterorumque; in-
 numerabilium; & eorum, qui Philosophiam, Theo-
 logiam, Astrologiam, & numerandi, metiendi, ca-
 nendi, loquendi, ac dicendi, aliarumque rerum pul-
 cherrimarum scientiam pure, & eleganter scripse-
 runt. Istorum autem si omnium ingenia, quæ sunt,
 quæque se habituros esse minitantur, quum sui uere-
 rint illi Platones, Aristoteles, Theophrasti in unum
 conferas, horum qui dicti sunt uel uni, quamuis mini-
 mo, paria esse non possent. Sed redeo iam ad literas.
 isti enim, qui Latini esse nolunt, & literati in noua
 lingua haberi cupiunt, cur non suas habent literas,
 ad suam linguam accommodatas? An fortasse ne id
 quidem

quidem sciunt, non sua lingua esse literas, quibus utantur, sed Latina? Quæ igitur lingua illa est, quæ nec literas habet suas? Qualis est sermo, aut quam concinnus esse potest, qui alienis eget literis? Quin ergo nouas etiam literas, ad noua lingua naturam querunt? Male namque conuenit lingua barbara cum Latinis literis, & maximè illos pudere debet literarum, eius lingue præsertim, quam ipsi contemnant. Quæ enim lingua digna modò, quæ inter linguas numeretur, sine proprijs literis unquam fuit? Asiæ enim ciuitates quondam à Græcis cum sermone; literas etiam Græcas acceperunt. Tot populi, tot prouinciæ à Romanis non prius Romanam linguam didicere, quam literas. Gentes innumere, quæ linguam externam acciperent, suas etiam literas, quibus antè usæ fuerant, reliquerunt. Intelligebant enim fieri non debere, ac ne posse quidem omnino, ut alienis à sermone literis uterentur, neque ignorabant illas de proprietate lingua nata esse oportere. Betica igitur, & tota Hispania (ut accepimus) multo antè, quam Prouincia esset populi Rom. ueterem, ac diuersum scribendi usum tenuit. Galliam quoque ipse C. Cæsar, alijsque multi, Græcis literis usam tradiderunt. Deinde uerò cum cæteris prouincijs, Romanum Imperium, Romanam linguam, & literas, priore literarum usu prorsus relicto, acceperunt. Nulla de exteris nationibus, linguam sine literis, aut ipsa sibi comparauit, aut ab alijs accepit: nec ulla gens tam barbara, & inculta hoc fecit, ut alte-

rius

rius lingua literas usurpauit. Quòd si qua in barbara hoc factum sit; ipsi tamen, qui ueriores, ac præstantiores iactant suam esse linguam, facere non debent, ut nostris literis abutantur. A deone tardi sunt, atque hebetes, ut hoc non intelligant, quantum illa uel corruptæ, uel peregrina uoces à nostrarum literarum sono discordent? Quando enim primò de literis inueniendis cogitare homines cæperunt, credibile est illos totius lingue suæ naturam inspexisse, per nominum, ac syllabarum uoces decurrisse, eumque sonum literis dedisse, quem in uerbis agnoscerent. Quæ uerò gentes nouum sermonem aliquem acceperunt, sermonis etiam illius (ut dixi) literas discere uoluerunt. hoc intra fines quoque Italia scimus contigisse. Sicilia enim, & tota regio ea, quæ Siculo, et Ionio mari, & sinu Adriatici magna parte cingitur, aded literas Græcas coluit, ut maximos philosophos Græcorum tulerit, & magna tum Græcia diceretur. Hæc igitur & Italia, & omnis penè Europa, & bona pars Africa, quum ad Latinam linguam, non alijs, quam Latinis literis; & omnes gentes toto ferè orbe terrarum ad Græcam non alijs, quam Græcis usæ fuerint; isti præter morem aliarum nationum, & barbaræ, atque incommodè faciunt, qui alienas, ac dissidentes à sermone literas tenent. Cogitent enim, ac iudicent, quam frequenter binas uocales in unam cogant syllabam, quæ coire simul nequeant, repugnante uocalium natura. Recolant, quam sepe consonantes iungant, quæ iungi nulla ratione

tionem possunt: quàm crebrò nativos literarum sonos,
 & illas geminent, quæ duplices vocantur. Quum
 enim asperrimæ quædam voces haud quaquam no-
 stris efferrî literis possunt, geminatione duplicium
 quatuor uni syllabæ subiiciunt consonantes: quod
 ut maximè barbarum, ita apud eos est frequentissi-
 mum. Innumerabilia in ea lingua sunt, quæ nostris
 literis comprehendî non possunt. Si enim (ut dixi)
 duplices geminare non oportet, quomodo Celerita-
 tem, uel Magnitudinè, uel Debilitatem in sua lin-
 gua scribam, nunquam inuenient. Infinita huius-
 modi uerborum turba est, in quibus est & Longitu-
 do, Latitudo, ac talia multa, quorum scribere, nec se-
 cundam ab ultima syllabam possunt. nam quæ septi-
 ma apud nos litera est, nec sequi, nec antecedere se
 aspirationem patitur: nec si pateretur, illum sonum
 redderet, quem ipsi uolunt. Quòd si Diuitem, & Fes-
 sum, & Siccum dicunt; numero tamen multitudinis,
 neque Diuites, neque Fessos, neque Siccos, neq; im-
 mēra huiusmodi possunt dicere. Tum Quis, et Quæ,
 & Quoniã, & Filios, & Oculos, et Senectutem, qui
 aptè scribi nostris literis arbitrantur literatorum
 omnium iudicio, illi has literas ne legere quidem
 sciunt. Flores etiam, et Flamma, et Planum, & Flu-
 men, atque id genus multa, alias prorsus, quàm lite-
 ras nostras quærunt. Sed quid ego de tanta infmita-
 te uerborum, quæ scribere isti nequeunt, pauca colli-
 go? tu ipse hoc æstimato mi Crotta. Intelliges enim
 id, quod mea disputatione non eget, quòdque minime

tacita

tacita uel obscura confessione de istis quidam con-
 firmarunt. Nam Trifsinus (illum ut arbitror nostri)
 qui ad Clementē P. II. Pont. Max. de ista lingua li-
 brū scripsit; omnia, quæ à me dicta sunt, aliter scribē-
 da esse censuit, atque ab istis consueuere. nouas etiam
 aliquot literarum formas excogitauit, quibus ute-
 rentur in ijs, quæ Romanis literis dici non possunt.
 itaque exiit de isto grege, qui de sua lingua barba-
 riam tollere, & illius copiam probare uolens, homo
 sanè stultus, & ne à suis quidem probatus, unus
 omnium, stultitiam, & istius linguae pauperiem
 confessus est. Quibus ergo illam affluere dicunt, quæ
 nec uerba, nec literas habet suas? Intelligis, opinor,
 quàm barbaram esse necesse est eam linguam, cui, ut
 multa non dicam, litere, hoc est uerborum spiritus,
 atque anima quædam desit. Nulla tanta barba-
 ries, tam crebra, & molesta in sermone esse potest,
 quàm quæ in literis uersatur. Quicquid loquimur,
 aut scribimus; hoc tam paruo literarum numero,
 tanquam orbe quodã, recurrit, ac uoluitur. Quòd
 si quum una tatum, aut altera illarum uitiosè pro-
 fertur, in singulis penè uerbis id uitium auditur; quid
 si ferè omnes corruptè pronunciantur? Quem enim
 eborde in musicis, eum in oratione locum tenent lite-
 ræ. Nam, ut illarum si uel una dissonet, quanquam
 infiniti uariantur numeri; in singulis tamen percus-
 sionibus eadem incoccinitas offendet aures: ita, quod
 in literis peccatur, nullo pene in uerbo fieri potest,
 quin peccetur. Eant nunc igitur isti, & cum tanta

D sua,

sua, ac tam nitida, & eleganti copia, ad illud etiam reuertantur, ut dicant, suam linguam eo loco nunc haberi, quo apud nos Latina quondam fuit. Sed me quin diu ista persequar, præter quam quod Epistola non patitur, præter longitudinem Epistola, & scribendi tota noctæ lassitudinem, illud etiam remoratur, quod propè infinitum esset istius barbariæ vitia, atque hominū ineptias colligere. Habes igitur nunc, mi Crotta, quæ non ad Latinam linguam defendendam, sed potius ad imperitiam quorundam hominū, & linguæ vitia illorum detegenda, pertinere videbatur. Reliqua uerò, quæ stultissimè ab ijs iactata sunt sua lingua scribi omnia, & Latinam relinqui omnino oportere, quæ nobis externa sit, pessimè que nos de studijs, atque omni literarum genere mereri, qui id in Italia malum nutriamus; in aliud tempus referuare uolui. Alexandrū saluta meis uerbis, quum redierit, amicum tuum, atq; ut spero meum: sed ita; ut se contra nomen Latinum ad nouæ linguæ causam adiuncto, tres mihi, Alexandros intelligat, minimè esse metuedos; uictoriam tamen fore non faciliorem modò, si illum non uidero in pugna, uerum etiam iucundiorum. Vale, Romæ.

Ioanni Angelo Crotta, Perusiam. XVI.

QUAE mandas apud Ascanium Bassum, scito eo loci esse omnia, quo is antea ad te scripsit. Mihi ualde probata est fides et amor illius in utroque nostrum. Quare non dubitatis illa quoque spissiora,

sua, quæ proximè scripsisti, amantissimè eum, diligentissimeque facturum. Sed cæteris etiam de rebus oro te, mi Crotta, patere me nihil nunc quidem scribere. Hanc enim Epistolam, & meam de amici tui scriptis, atque opinione sententiam debere tibi diutius non potui. Reliqua igitur de Vincentio Mercato, de responso Brunori & Virginia, de negotio Stella, qui fore ait, ut impediatur Poli uoluntate, postea ad te perscribam omnia. Nunc uideamus, illa præclara, quibus isti noui præceptores nouam eloquentiam proponunt, ueterem criminantur. Nota uerò sunt omnibus, quæ ad linguam Latinam ex Italia auferendam rectissimè à sapientibus ac doctis hominibus quotidie afferuntur. Primò enim ita disputant; pessimè nos, qui Latinam linguam, dijs hominibusque inuit is, retinere conamur, non necessariam, abeuntem, ac rebus humanis perfunctam, de ingenuis artibus mereri, quod illa discenda non peritiam nostri homines, primòsque annos infantia, ut antè; sed omnem quoque ætatem grauioribus studijs idoneam, consimant: eamque esse causam, cur nullo in genere doctrinæ antiquis hominibus quisquam hætenus par esse potuerit. Deinde, eam linguam esse in literis omnibus debere, quæ in sermone sit populi, ac multitudinis; neque studio & labore, sed ex mulierum quoque à prima iam infantia, ac rusticorum usu discatur. Item pulchriora, ueterem se huius urbis morem, illorumque doctorum hominū studia imitari, ut sua potius, quam externa lingua sibi

scribédū putēt; & duabus ex linguis, eā qua nostra non sit, esse relinquendam, & noua lingua scribi omnia oportere. Hic ego, mi Crotta, temperabo me; neque de istis hominibus ita loquar, ut eiusmodi opinionones uehementius esse refellendas putem. Quod si quid à me interdum, acerbè tamen, dictum esse uidebitur; caue putes, me boni uiri cuiusquā, id est corū, qui non cupidè, obstinatè, petulanter, his de rebus loquuntur, existimationem lædere, aut sententiam labefactare, aut orationem corrigere uoluisse. istorū enim scripta omnia, quum legerim, unum uideo Sporonem excellenti ingenio, multaque doctrina hominè, satis hac de re comodè scripsisse. Siue enim summi uiri Lazari Bonamici, quem in eo dialogo disputantem induxit, rationem sibi esse habendam putauit; siue (quod magis credam) à suis moribus, natura, grauitate, rectoque iudicio nunquam discedit; de sua sententia, quam mihi quidem, aut ulli ex doctis hominibus probare non potuit, ita disseruit, ut boni saltem disputatoris, ac nouę linguę laudatoris grauitatem, & modestiam seruauit. Siquis igitur alius, aut quantuis multi hoc in numero haberi possunt; eos uelim scire, diuersam me quidem sententiam tenere, hanc uerò disputationem contra se non esse susceptā. Quare ad illos iam uenio, qui ita dicitāt, magnam per nos, qui latinè scribimus, omnium disciplinarum in Italia perniciem nutriri. Interrogo enim, si nos, et omnes penè ex Europa docti homines, à tam immani scelere latinè scribendi abstinebimus, intermorien-

tur

tur latinę literę? Religio ergo nōne illas teneat semper necesse est? Hærent hęc temerarij homines; & qua uellent, ea dicere non audent, nisi apud leues, & stultos auditores; dolentque niti Romanam linguam non scriptis tantum nostris, sed sua ui stare potius; et inter mala numerari, nisi à malis, & rerum omnium ignaris hominibus, non posse illam, qua nihil est diuinius, magisque in uita necessarium; & proprijs, atque altissimis fixam radicibus, nullis unquam posse seculorum ætatibus conuelli. Quod si non hanc linguam, sed duas tenere linguas, dicunt esse malum, & alteram ex his tolli oportere: non statim tamen impetus fieri in Latinam debuisset; sed rectè prius cogitandum erat, utram putemus eiciendam: hoc est, utraminus incomodi asserat eiecta, aut eijci facilius queat; & utra esse altera non possit. Non dubium, Crotta, quin iam per te ipsum intelligas, quaerendum esse etiam, utra antiquior, expressior, multis cum populis communior; & cetera multa, quæ nosse conuenit ante, quàm immanis hæc sententia feratur. Ac uide primum, quanti apud me sis, qui solus ad hæc tam leuia inducere me potueris, quæ semper ego rectissimè contempsi: tametsi neque meam ipse, neque aliorum hominum doctissimorum patientiam laudare possim. Nam quis posset non interdum grauius commoueri, tanta hominum insolentia prouocatus? quis enim illos in nos concitauit? unde prius controuersia huiusmodi cœperunt? quis usque ad hodiernum diem illos, aut linguam illorum inse-

D 3

Status

Status est? Annos iam ducentos quinquaginta amplius, homines qui se Latinam linguam uitio temporum non rectissime adeptos, aut consequuturos confiderent meliorem, noua istac lingua scribere ceperunt; multique postea sunt insequuti, quos nemo de nostris unquam re, aut uerbo uiolauit: de ipsis autem hac aetate plurimi, & scriptis libris, & fœda impuritate sermonis, effutire audent, nos & superuacuum Latine lingue studium, causam esse, cur homines, doctissimi euadere non possint. qua in re confutanda haud equidem diu immorabor. utrum enim obsit hæc lingua studijs, postea respondebo: utrum auferrî debeat, uel possit, facillimè cognosces. Nam, si commodè fieret, ut Romanam linguam homines relinquere, illam externæ gentes nunquam recepissent. Neque uelim te illas hic gentes intelligere, quæ cum imperio illam acceperunt, & magnam partem latine adhuc loquuntur: sed, quæ nunquam uulgò illam usurparunt, nec Romanis diu paruere. Dicant enim, cur Britanni, Cantabri, Celtiberi, Germani, Cimbri, Heluetij, Sarmatæ, Pannonæ, multæque nationes aliæ noua ista lingua carere possunt, non possunt autem Latina: & postquam se in libertatem vindicauerunt, illam ultro acceperunt, quamquam uulgò illis usurpanda non foret? Cur illam acersuere, quam fortasse pleræque illarum antea simul cum imperio reliquissent? cur illam tenent, quamquam in ea uerbum nullum sit, quo in sermone uulgari utantur? cur relinquere nec uellent, nec possent?

possent? Si rectè consideremus, quàm graues causæ tot exterarum nationes impulerint ad illam recipiendam, quum esset aliena; intelligemus profectò etiã, quid nos cogat illam retinere, quum sit nostra. Illis enim maximarum rerum incommodis necesse est afficiamur, sermonis Latini usum relinquentes, quibus hæ nationes, antequam illam recepissent. Illa uerò maxima fuisse incommoda omnes intelligunt, nec ualde opus est hoc loco ea omnia numerare. Istos autem si interroges, nouane ipsorum, an Latina lingua, minore cum damno relinqui possit: non tanti apud eos erunt disciplina omnes, aut sacra, aut humana, diuinæque leges, aut plurimi illustres auctores, aut omnium populorum consensus, aut lingue in cuncta Europa cum omnibus gentibus communio; quanti unius Buccaccij fabellæ, & amatorij cantus, & sermo uulgaris, qui & his omnibus caret, & uix tam exiguis Italiæ finibus continetur. Commercia igitur, & omnium societates hominum inter se, & studia sapientiæ, & disciplinarum tractatio, & literatorum cætus, ac sodalitates, & gymnasia in ciuitatibus, non amplius inter omnes gentes communia erunt? Profectò enim, qui linguam Latinam esse nobis relinquendam censent, ij uidentur nolle cum alijs nationibus de ulla doctrina communicare: quos audire si uolumus, hanc linguam à prouincijs etiam omnibus, in quibus tenetur, & toto orbe terrarum expellemus. Nam, si Galli, Hispani, Dalmatæ, Germani, aut ceteræ nationes illam eicerent; saltem

apud eos, quorum propria est, maneret. nos uerò ipsi nostram linguam repudiates, nonne apertè suademus, ut illam mortales omnes contemnant, & exagitet? Quis enim à reliquis gentibus, ac populis eam uelimus retineri; si nobis relinquendam esse contendimus? quum præsertim illæ rationes, & argumenta, quibus probare conantur eijci debere, si uera essent, apud externas gentes, magis, quàm apud nos ualere? Ergo, quum delere ex omnium hominum memoria, atque ex omnibus terris latinitatem uelint; quæ inde, & quàm intolerabilia mala, & incommoda sequantur, uides. Non enim amplius à nobis exteræ nationes, neque uicissim nos ab illis aliquid discemus, neque se mutuo ullæ gentes in literis adiuuabunt; neque in Italiam ex omni Europa, neque ex Italia ad alias terras, neque alijs ad alios populos, capescendarum artium gratia, transire poterunt: quod maximum esse malum isti non sentiunt, hominum, & studiorum, quæ in tanta diuersitate linguarum, à singulis dumtaxat, in una uerò lingua simul ab uniuersis gentibus coli, & illustrari possunt. quanta stupiditas est, hæc non intelligere, pertinacia non confiteri, peruersitas aliter suadere, socordia non curare? Ego quidem certè, quoties Gallia, Hispania, Germania, Italia, aliarumque nationum clarissimas urbes, in quibus omnium ingenuarum artium studia tenentur, & tantam in literis, doctrinisque omnibus communionem recordor; in ea cogitatione sum, ut putem beneficio Latinae lingue, & ma-

& maiorum diligentia, tanquam ex omnibus terris unam factam esse ciuitatem: qua communionem sublata, infinita quædam uis tenebrarum in rebus humanis cõsequatur. Quamobrè gratias habendas cõseo semper Dijs immortalibus, qui ex tot maximis operibus huius urbis, Rep. & imperio orbis terrarum linguam Romanam saltè superesse, & quotidie magis florere uoluerunt. Nam, si una lingua nõ sit, quæ omnes gentes intelligant, nulla non modò studiorum, sed ne religionis quidem in tanta multis nationibus certatio teneri posset. quotidie enim undique, ac de ultimis terris Romam ad hunc Pontificem Max. ac Senatam de illa referunt; quotidie ultro citroque legationes mittuntur: sepe conuentus, & omnium terrarum concilia conuocanda sunt, in quibus de imperii, religionis, & rerum omnium summa agendum sit. istorumne lingua inter diuersarum regionum homines, longèque terris disiunctos, tractari hæc possunt? semper hoc forum externis gentibus refertum uidemus: quotidie hæc senatus de sacris, de Deo, ac rebus diuinis, de cultu religionis, de ritibus, de sacerdotijs, de iure Pontificio, responsa dat omnibus mortalibus gentium remotissimarum. Sepe grauissimis in rebus leges componit, quæ ad omnium terrarum homines pertinent, à quibus hæc religio colitur. An fortasse ne hæc quidè curari amplius debent; atque, ut istis nouæ lingue auctoribus gratum sit, generis quoque humani societas deserenda est? An huic etiam senatui, & Pont. Max. orbis terræ, & religionis

gionis imperium diuinitus illi traditum, & leges, ac iudicia, tantarumque rerum administrationem auferendam putamus? Minimò uerò, inquit. At si hæc lingua tollatur, omnium rerum, quas dixi, euersio, atque interitus consequatur, necesse est. Ergo, si studia conseruanda sunt, si diuinas, humanasque leges dissolui nolumus, si hæc religio tenenda est, si ad eam omnes gentes institui, ac retineri debent, si hunc statum rerum, & sacrorum, Christo auctore institutum, nefas detestandum, ac sempiternum malum esset aliqua ex parte conuelli: aut hæc una tenenda est, aut omnes omnium gentium linguæ omnibus perdiscenda. Nunc uerò utram credunt sine altera non posse consistere, hoc enim prætermittendum nõ fuit. Nam, si res eo loco foret, ut alterutra auferri posset, temereque hinc fieret aliquid; periculum esset ne utraque auferatur. Res tamen aperta est, neque argumentis, aut longiore disputatione indiget. Quum etenim istorum noua barbaries à Latina lingua nata sit, qui eam uolet intelligere, necesse est nunquam discedat à Latina, tametsi hoc effeminatos istos, & rudes homines pudeat confiteri: ea tamen lingua absque nostra, neque intelligi, neque ullo modo tractari, neque retineri potest, quin breui extingatur. Si enim rectè inspiciant, & singula uerba enumeret totius linguæ suæ; inuenient, quod sepe olim pueri sumus experti, nix centesimum quodque uerbū non esse Latinum, aut à Latina lingua natum, aut in didem aliquo modo ultima origine deprauatum.

Quomo-

Quomodo ergò poterunt Latina uerba sine Latina lingua intelligere? Si enim eam quoque linguam non ignorarent, quam ineptissimè, stultissimè que à nemi ne adhuc læsam defendunt; scirent profectò non posse unquam in ea barbarie aliquem rectè scribere, aut loqui, aut uerba interpretari, nisi idem sit linguam Latinam rectè scribitus. An uerò illi auctores, quos ipsi tantopere admirantur, Latinæ linguæ rudes fuerunt? An possunt aliquem ostendere ignorantem latinæ, cuius in ea barbarie scripta ipsi laudare queant? Hoc si non possunt, quam esse causam arbitrantur? nempe, quia sermo ille, qui Latinis ferè omnibus constet uerbis, prætermisso Latino, tractari nullo modo non potest. Nam, si in Romana lingua nemo unquam scribendo præstitit, nisi Græcis etiã literas tenuerit, quia nos aliqua à Græcis accepimus: quid, per fidem, isti in sua, quæ Latinis uerbis, & literis tantum nititur, efficere queunt, si latinam ignorant? Quid hinc, mi Crotta, dicimus? nobis qui Latine scribimus, necessaria est omnino Græca lingua, paucorum causa, quæ inde transtulimus: isti autem propter tam multa, ne dicam omnia, ita sibi necessariam esse nostram non uident, ut ea neglecta, suam intelligere non possint? Nam, si Græcis auctoribus in Latinam conuersis, id consequi non potuimus unquam, ne Græcis literis egeremus; quid istis ille sordes, quid nostri auctores in suam linguam translati afferunt, ut carere nostra lingua rectè possint? An potius ut inuentutem, & stolidam Ita-

lix

liæ multitudinem à cunctis bonis artibus retrahât,
 & quod in ipsis est, linguam utramque auferam?
 Quocirca iam te arbitror intelligere, Crotta, quor-
 sum hæc essent euasura; & quid efficere, si istorum
 hominum sententiæ audiantur. Itaque illis angustijs
 etiam (ut superioribus ad te literis dicebam) docto-
 res isti tenentur, quòd quum uerba interpretari no-
 lint ad rationem latinitatis, quam etiam tolli debe-
 re aiunt: linguam suam non modò obscuram tenent,
 & inexplicatam; uerùm etiam temerè, neque ad-
 uertentes, cum Latina auferre conantur. Denique, si
 duas tenere linguas, malum esse dicunt, intelligere
 debebant à quibus illæ teneantur, neque suam in al-
 ios culpam transferre. Sed, quia erant sex propo-
 sita, quæ dementes homines à Latinis literis insectan-
 dis detertere debuissent; & dictum ferè de primis:
 etiam sequitur, ut de reliquis tribus dicendum esse
 uideatur. Illa uerò sunt hæc, spectandum esse utra lin-
 gua sit expressior, utra antiquior, utra multis cum
 gentibus communior. Ac de primo satis arbitror esse
 dictum superioribus literis: alterum uerò habet ni-
 hil, quod in dubium reuocari possit; nisi si antiquita-
 tem ipsam nihil conferre ad linguæ amplitudinem,
 stupidi homines arbitrentur. Ego uerò, ut taceam ue-
 teres linguas uincere cunctarum infinita rerum co-
 pia, maiorè que hominum, & seculorum penè omnium
 consensu, quæ linguarum certissima lex, minimeque
 dubia æternitas habetur; dico nostra lingua, præser-
 tim disciplinas, iura, mysteria, totamque religionem
 tenente,

tenente, fieri etiam, ut noua hæc nullis inquam secu-
 lis, lingua numero haberi possit. Verùm hac de re
 plura non dicam; redeoque ad id, quod postremo lo-
 co posui, ea potiùs lingua scribi oportere, ea semper
 doctissimos, ac sapientissimos omnium uel nationum,
 uel temporum iure optimo esse delectatos, quæ præ-
 ter illum splendorem, & multa illa commoda, quæ
 dixi, maiore etiam in parte orbis terrarum scriben-
 di, & legendi publica, & priuata consuetudine te-
 neatur. Quòd si Germani, Cimbri, Pannonæ, uni-
 uersæque nationes à Britannia ad Tanaim, septen-
 trionisque terminos, ac denique omnis Europa no-
 stra est, & gentes quæcunque religionem Christi col-
 lunt, societate Latine linguæ nobis coniunctæ sunt;
 quas isti indoctorum, stultorumque hominum opinio-
 nes, quæ amatorum carmina, quos uulgarum cæcus,
 quæ lupanaria tanta, cum Romana lingua conferre
 audebunt? Vtrum igitur hæc non pateat latissimè
 linguarum omnium; an hoc potissimum non spectari
 in linguis debet, ut ipsæ utamur potiùs, quæ sunt mul-
 tis cum gentibus communes? Ac uide, obsecro te, mi
 Crotta, uideant criminatores isti, quantum inter suam,
 ac doctorum omnium opinionem intersit. Qui genus
 aliquod doctrinæ attigerunt, omnes relicto sermone
 patrio, cõmuniore lingua scribere maluerunt, quan-
 uis ea esset peregrina: isti uerò eam sequi nos uolunt,
 quæ profectò barbara est, & uix intra suos fines in-
 telligitur; quæ uerò nostra est, & amplius iam duo-
 bus millibus annorum à tam multis clarissimisque
 natio-

nationibus tenetur, prorsus clamitant esse relinquentiam. Non hoc senserunt de ultimis terris quàm plurimi, neque hoc fecerunt, qui mirabili sapientia, doctrina & scriptorum fama, illustres fuerunt. Confer enim simul uniuersos, qui Græcè magna cum laude hanc ipsam rationem sequuti scripsère: necesse est, mihi confiteare, istorum barbariem nullis unquàm seculis, tot uel mulierum, uel amorum, uel Thrasoni cantores habituram esse suos; quot habuit philosophos, poetas, oratores, & quarumcunque literarum studiosos, ex omnibus terris Græca lingua peregrinos. Nam quid Anacharsim, quid Agesiam, quid Aratum, quid Carneadem, quid Arcesilam, quid Clytomachum, quid Apollonium commemorem? Quid Aristarchum, Antipatrum, Callimachum, Arisitipum, Daretem, Aristobulum, Chrysippum? suæ ne gentis linguam sequuti sunt, Berosus, Epistetus, Diodorus, Aesopus, Dioscorides, Lucianus, Porphyrius, Eraclitus, Hermodorus, Hipparchus? Alios adhuc possem referre quàm plurimos, quorum sententia nobis latinè scribendum est; tamen si Latina lingua, ne antea quidem nostra fuisset unquam. Cur enim hi, quos dixi, & multa adhuc millia doctissimorum, sapientissimorumque hominum hoc non fecerunt, ut alius Chaldaeorum, alius Carthaginensium, alios Assiriorum, alius Cyrenensium, aut Alexandrinorum, aut Phrigum, aut Scytharum; id est suam quisque in studijs linguam, ac literas teneret? Credo hinc te intelligere, mi Crotta, quanta sit

res mota; quanta sint, quæ hoc loco dici possunt. Verum ego non persequar, ut singulis de hominibus dicam. ipsas enim urbes possum, totaque regiona nominare. Neque tamen aut ciuitates dicam Italia Græcas, & oram magnæ Græciæ usque Rhegium ac Sicilia; & in Campania uel Cumas, uel Neapolim; extraque Italiæ fines, Massiliam, totamque uel Aetoliam, uel Asiam, uel Ioniam; uel si quibus alijs in terris, aut colonias Græci habuerunt, aut nouas urbes condiderunt: sed longè disitas regiones, ad quas lingua Græca, non à Græcis importata est; sed ab ipsis gentibus, quæ illam sibi necessariam cognouissent, accersita. Etenim ante Latinam linguam apud quosdam Hispaniæ populos, & Hæduos, & magna in parte Galliarum Græcæ literæ fuerunt. Præter Thrasimachum, pluresque alios, Annibalem, et Hannonem Carthaginensium duces, inuenio Græcè libros, illum de re militari, hunc de Africa ambitu, conscripsisse. nullam ergo dicemus Carthagine Græcam linguam fuisse? Non ergo mihi utendum est amplius argumento Cappadociæ, Siciæ, Antiochiæ, Bithyniæ, Pergami, Tarsensium, & Damascenorum hominum. Habeo enim Alexandriæ quoque, & Cyrenes, & Aegypti, & Hierosolymorum uetus, clarissimumque exemplum. Possuntne isti amici tui numerare eos, qui ex his terris omnibus, Græcorum doctrina, ac literis, clarissimi fuerunt? Possunt, illa sua mente, & illo iudicio, æstimare unum illud argumentum, quod tibi sepius dicebam, de bibliotheca

ca Alexandrina, de emulatione Ptolemæi Philadelphii cū Pergami Regibus, de septuaginta ijs Hieroselymitanis hominibus, qui Regis Ptolemæi rogatu ueteris Theologiæ libros in Græcum uerterunt? Non hæc intelligunt arrogantes, atque indocti homines. quare mihi satis erit, à te si rectissime estimetur, qui cum sunt à me sæpe communicata. cupio enim tibi satisfacere, nec uideri sine grauissima causa tandiu repugnauisse opinioni tuæ. Nunc uides, quantæ manus doctorum hominum, quantæ in orbe terrarum scholæ, ac sedes, domiciliæque publica sermonis Græci, quantum illius studium apud remotissimas gentes, quanta scriptio quondam fuerit. non quia, ut isti ratiocinantur, sermone quo loquimur, scribendum sit; sed quia nulla putari debent ea scripta: nulla prorsus ea lingua est, quæ tantum à suis, aut ne à suis quidem, rectissime intelligitur. Quare hac ipsa ratione quæa Diogenes etiam, Antiochus, Heraclides, Theodorus Gadareus, Philo, Menodorus, Philagrius, Hermogenes, innumerabilesque uiri illustres, adducti sunt, non ut suam, quæ ipsis tantum esset cognita, sed Græcam linguam anteponerent, quam scirent multis cum gentibus esse communem. Ergo, mi Crotta, si extra Europam cunctis mortalibus omnium temporum, qui se ad literas dederant, aliena lingua discenda fuit, qua ad summos doctrinam gradus peruenerunt; nobis Græcè etiã scire necesse est; neque omnibus Iudæorum, Chaldæorum, uel Arabum lingua prorsus omitienda est; & scientias omnes

pro

pro sermonis Latini modo, hominibus, ipsisque seculis, uel mediocri, uel supremo, uel minimo, uel nullo, uel sordido, uel illustri, nouimus multorum exemplo, & hominum, & seculorum, supremas, mediocres, nimias, nullas, sordidas, aut illustres contigisse; intelligis, quantæ sit eorum insania, qui in nos, nostramque linguam, nullis nostrorum hominum iniurijs lacefferunt, debacchantur. Illud etiam non dubito, quin intelligas, quibusnam rebus linguæ cernantur, utrum multitudinis, ac uulgi; an plurimarum nationum, ac clarissimarum gentium consuetudine, quod unius est proprium Latine linguæ. Ad illam præterea cogitationem adducere te uolui, quod rerum omnium maximè refert, uidere, utrum carere Latina lingua diuinæ, humaneque res possent; & utra lingua sublata, alteram sit necesse interire. Vale. Romæ.

Ioanni Angelo Crotta, Perusiam. XVII.

QVAE superioribus ad te binis egeram literis, ut uera esse omnia fateare, scribis non posse tamen cuiusquam argumentis fieri, ut longissimi temporis iactura, sermonis Latini perdiscendi, tibi non uideatur esse grauissima. Sed parum ne tibi, Crotta, uideor hac de re etiam respondiisse, quum dicerem, toto ex orbe terrarum doctis hominibus diuturniore studio, atque opera, linguam Græcam fuisse discendam. Mihi quidem satis est, si doceo, contra quam delicati sentiunt isti amici tui, Latine linguam, uel esse ad studia, ad religionem, ad humanas, diuinasque

E nasque

nāsq̄ue res, necessariam; ut omnia hæc sine illa constare non possint. Qui igitur posse hanc linguam, nisi cum sole, atque mundo, auferri putant; ut profectò multi putant, idque sperant, contenduntque oportere, et quò facilius fiat, opem accommodāt scriptorum suorum; hi ne quid grauius dicam, tota de re imprudentissimè ratiocinantur. Equidem sic respondere isti potuissē, ut nobis duas esse linguas, et Latinam esse eo loci, quo olim Græca, & in terris omnibus vulgò teneri desitam, & rectè pronuntiarī, uel disci multorum annorum studio, uel prodesse ad doctrinas consequendas non posse, immo etiā nocere quàm plurimum, & nouæ ipsorum linguæ copiam, splendorem, & omnia esse denique meliora, quàm Latinæ, & tantum incommodi, quantum ipsi dicunt, confiterer; adiuuare tamen hæc illos minime possent, quum Romanam linguam necesse sit cum rebus humanis, ac diuinis omnibus in sempiternum tempus esse coniunctam: quid si, ut sapius iam dixi, tum falsa sunt omnino, tum inutilia ad efficiendum, quod uolunt? Quòd si hac lingua discenda, tantum detraberetur à cæteris disciplinis, quantum isti cupiunt uideri: statimne religio etiam tollenda est, ut integrum pueritiæ tempus omnemque potius aetate, cantibus amatorum demus? Aut quid aliud est hæc linguam tollere, quàm sublata rerum communicatione, cum cæteris gentibus silentium, obliuionemque religioni, disciplinis, & sacris omnibus inducere? Quare non modò, quia doctrinis omnibus lumen affert

fert, Latina lingua seruari debet: sed, quamquā his magna ex parte noceret, nullis tamen seculis, nulla in posteritate hominum poterit conuelli. Itaque patiantur docti ac studiosi homines istam, quā dicunt, a quo animo iacturam; scientque sibi non modò latinam, sed uitia quoque illius, inuitis esse perferenda. Sed ò me doctum hominem, qui de re tam graui, & dubia, tam multis disputem. Redeo igitur, ut illa proferam occultiora, nouum scilicet, atque à studijs alienum minime uideri, in Latina uel Græca lingua diu etiam laborare, in qua nati non sumus; sed usitatum, uetus, necessarium. Si enim quibus aliena lingua discenda est, ij nec discere illam rectè, nec mature ad disciplinas possunt accedere; iam neq; Ennius neque Pacuuius, neque multi de antiquissimis poetarum satis Latini, uel docti, istorum sententia fuerunt. Verum ego de his omittam dicere. uideo enim ad quam isti latebram, tergiuersationemque fugient. Quid tamen de illis respondebunt, qui minime bonis temporibus Romanæ linguæ, extra Italiam nati, linguæ tamen, & scientiarum facultate omnium præstiterunt? Quot enim Africa (ut Apuleios non dicam) Septimios, Arnobios, Cyprianos, Aureliosque misit Romanam, ad Italiam, ad Europam sanctissimos homines, tanquam cælo demissos; ad religionem Christi, doctrina, & eloquentia tuendam? Verum ego, mi Crotta, iniquè abs te, ad huiusmodi etiam argumenta, totamque hanc epistolam sum adductus. Quos enim superioribus literis dicebā, Scy-

thas quoque, Phrygios, Indæos, Aegyptios, totoque ex orbe clarissimos viros, Græcis literis Philosophiâ ceterâsque disciplinas tractauisse; ijdem satis istorû hominum stultitiam exemplo suo damnare potuerunt. Illos nominavi contra id, quod sua cuique lingua scribendum esse iactabatur: prodesse tamen apud te mihi in eo quoque debuerunt, quod studio nō sua, sed Græca linguæ adiuti sunt, ad perfectû, ac celeriter omnia consequenda. Sed quid nostræ memoriæ doctos homines taceo? utrum non à præcepto ribus illam, quæ temporibus optimis Reip. fuit, Latinam linguam, & summam rerum omnium scientiam, acceperunt? Illi uerò & aliam à pueritia linguam tenuerunt, & Romanam didicere, non antè cognitâ; & literis, doctrina, facultate orationis, multis etiam de ueteribus uiris amplissimis præstiterunt. Quamobrem expectet ista natio uestra suos, ut aiunt, in ea lingua Platonem, Aristotelem, Theophrastum: ipsi interim in Romana Flamminijs, Perionijs, Sadoletis, Vistorijs, Manutijs, Bonamicis, Romulis, atque huiusmodi hominibus contenti simus. Quod si Latina lingua nostra amplius non esset, quæ profectò uel sola religionis causa magis nostra hodie est, quàm olim Romanorum; tamen summorum hominum exemplo, clarissimarum ciuitatum toto penè ex orbe terrarum, ut superioribus ad te literis dicebam; instituto ualde etiam necessario facere uideremur, ut ea lingua scribamur, quæ apud nationes plurimas teneretur. Nec de colonijs, aut ciuitatibus

bus Græcorum dico, aut ijs gentibus Asiaticis, quæ sunt ad maritimam oram Thracij Bosphori, et Helleponti, Lampfacenis, Clazomenijs, Ephesijs, ac cæteris longissimo tractu usque ad Gnidum, Cyprumque, & Tharsum, & plurimas Cilitiæ, Paphlioniæq; ciuitates. Paulus enim, & Ioannes, collegæque cæteri, primi religionis magistri, Indæi homines, et qui bustunque ultimis in terris, nisi apud eos, ubi literæ culta nullæ sunt, uel quorum omnis memoria extincta est, omnes Græcè scripserunt. Recordare etiam Masiiliæ, Antiochiæ, Pergami, Hierosolymis, Alexandria, in Gallijs, Sicilia, Africa, Aegypto, & cunctis in gentibus, quæ non quemadmodum nos legem, uel religionis causa cogebantur; quantum linguæ Græcæ studium, quanta manus doctissimorum hominum fuerit. Sed quid externis de gentibus loquor? ipsi mehercule Romani ciues, an statim ut faris, ingredi que pueri cœpissent, quia, ut aiunt, sine studio Latina lingua disceretur, illos ad præcepta Rhetorum, ad Philosophiam, aut ius ciuile tradebant? Nonne ijs quoque, præterquam Grammatici Latini essent audiendi; lingua etiam Græca discenda erat, antequàm ullis ex disciplinis aliquid attigisset? Dicant enim uel ex ijs unum, qui sine Græcis literis, ad genus aliquod accesserit doctrinæ, & litteratorum in numero habeatur; per me quidē uicerint, cedam, neque his amplius repugnabo. Vides igitur, mi Crotta, qui nouum esse dicunt, aliquod in linguis discendis tempus consumere, quanto errore teneantur.

*tur. Quare sapiens mihi cogitāti de opinionibus isto-
 rum hominum, quæ Italiā his triginta annis per-
 uaserunt, atque à stultis tenentur, nulla à ratione,
 & recta sententia, sed errore, & nouarum cupidita-
 te rerum, contra disciplinas, & religionem profecti;
 solet in mentem illud uenire, ut uerear, ne sint hæc in
 nos ab iratis Dijs immortalibus immisæ. Etenim,
 quæ impiè sunt à nobis, aut nefariè cogitantur, illa
 ut metum puniri à Deo hoc genere supplicij, & di-
 uisione linguarū, admoneor uetere exemplo: quum
 ij, qui in Babilone turrim ædificarent, quæ cælum
 attingeret, non alias, quàm mutata plura in genera
 linguæ, pœnas dederunt. Nemo præterea illud igno-
 rare potest, quod uiri sanctissimi, diuinòque spiritu
 afflati, diuis execrationibus, suis hostibus, ac nefa-
 rijs hominibus imprecati sunt; ut confusa inter eos
 lingua, cæpti eorum conatus, & consilia frangeren-
 tur. Est ergo genus hoc supplicij, quum uetus, tum
 grane: nec iam mirari quisquam potest, quòd sen-
 tiam, per nos ipsos diuino quodam, ac secreto instin-
 ctu nos in huiusmodi pœnas conijcere, quibus tanta
 hominum, ac totius generis humani temeritas olim
 uindicata est. Auertat hoc tamen Deus, & hanc
 linguam totiùsque Europæ in bonis artibus, & reli-
 gione societatem, sempiternam esse uelit.*

*Ne uetus indigenas nomen mutare Latinos,
 Ne u Troas fieri iubeat, Teucrosque uocari,
 Aut nocem mutare uiros, aut uertere uesles.*

Ita enim hæc lingua summis cum rebus, & sum-

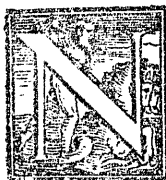
ma

*ma cum religione coniuncta est; ut, qui eam aufer-
 re student, ipsum mehercule solem de mundo tollere
 uideantur. Sed, quam hoc stultè cupiant, quàm furio-
 se præcipiant, arbitror tibi satis iam his, & superio-
 ribus literis esse demonstratum; sic ut, si fateri uelis,
 multis partibus esse non meliùs tantum, uerùm etiā
 faciliùs, Latinam linguam introducere etiā ad pue-
 ros, ad mulieres, communemque ad uulgarem to-
 tius Italiæ consuetudinem loquendi; quàm illi statū,
 in quo nunc est, uel mediocriter labefactare. Vale.*

Q. MARI CORRADI
EPISTOLARVM
LIBER III.

Ioanni Metello Sequano, Romam.

XV III.

NEC sepe est, cui ex his locis dem ad te literas; nec scire poteram, an Romę adhuc esses. tuos enim magno desiderio tui omnes teneri au diebam ex te quotidie; nec minus tamen ego, post quā me recepi do mum, desideravi literas tuas. Quod si antē reddita sit hęc tibi epistola, quā in Galliam sis profectus; rogo te de rebus tuis omnibus, fac me certio rem, in primis quod ad tempus Romam te putes esse rediturum. denique tamen, ubicunque futurus sis, omnino tuis literis carere nolim. Nam, quanti ego te faciam, quanta uicissim tua in me beneuolentia sit; nos ipsi inter nos testes sumus. meus quidem in te amor is est, ut neque ex literis, aut sermonibus, neque magnitudine inter nos officiorum, aut denique ulla ex re illum spectari uelim. sit igitur caritas hęc utrique nostrū sempiterna. Cum Iordano quid actum sit, scire cupio. Ascanius mihi Bassus omne studium, atque operam in ea re pollicitus

EPIST. LIBER II. 37

tus est, ut librum, & lucubrationes nostras ab illo recipiamus: quod eum non despero facturum. Inscriptionem Caieta, in aede Saturni; quam & occupatus, & noctu vidi; mandavi amico, atq; hospiti meo Caietano, ut descriptam diligenter, ad nos mitteret. Sperabam me Putcolis, ac Baijs multa inuēturum; sed, quum terrestre iter à latronibus obsessum teneri diceretur, nauigio à Caieta Neapolim. Ibi sex diebus nauis, recognoscere nō potui, quę sapius ante uidiissem. Apud nos uerò si quid est, meminero: quanquam omnis memoria uetustatis hęc penē deleta est. De meo reditu, ac toto animi mei consilio, ab Stella, & Ascanio cognosces. Spero me fore in urbe, antequam tu à Sequanis reuertāre. Fac, ne dius Romę te expectem. Vale. Vria.

Francisco Strateio Medico, Mandu-
riam. XIX.

QUOD rediens ab urbe, non statim ad te dederim literas; nolim te oblivioni amicitię nostrę, sed nonitati rerum, et molestijs tribuere, quibus nunquam antea uideor mihi pertulisse grauiores. Nam de meo in te amore, & obseruātia, scio me nō oportere pluribus tecum agere, recordor etiam officii, & constantissimam beneuolentiam in me tuam, cuius amari semper ingenium, bonas artes, religionem, integritatem, ac fidem. ipse quoque non dubito, quin eodē in nos animo sis, quo semper antea fuisti: quāquam sepius antehac etiam à me commissum sit, ut meam

Q. MARI CORRA DI

meam in scribendo negligentiam accusare possis: quod si non reprehendas, acceptum refero facilitati, ac mansuetudini tuae. Scribam ergo pluribus ad te; et crebrioribus literis, quum per otium licebit, molestiaque refrixerint. Vale. Vria.

Francisco Strateio Medico, Mandu-
riam. XX.

REDIT AE mihi sunt à te literae, ex quibus intellexi, quod minimè dubitabam, te mei amantissimum semper fuisse. Quod suades, ut quam sepius ad te scribam, id quod te quoque significas libentissimè facturum; scire te uelim, tuis mihi literis nihil fore iucundius; & à me, quoties potestas erit, hanc officij partem minimè pratermissum iri. De improbitate uerò & scelere tuorum inimicorum, quid dicam? exagitarunt nefarij homines uirum totius ciuitatis religiosissimum, & (quod maxime confitemur) à suis moribus, ac uita alienissimum. Itaque carere sacris, & conspectu ciuium, sine sceleratissimorum hominum summo dedecore, et summa tua gloria, equidem non uideo, qui potueris. Nam tu quidem, eo saltè nomine, illam poenam equiore animo ferre potuisti; quòd eodem tempore à nequissimis, ac perditissimis, homo innocentissimus, & iustissimus abesses. quid enim turpe, aut graue cuiquam esse potest, quòd ab ijs in exilium sit eiectus, quorum ex uita, & moribus liceat cognoscere, iam nunc à Deo, fructu eos Christiana religiois, & ce-

li re-

EPIST. LIBER II. 38

li regionibus interdictum esse? Hec tibi non mediocrem asserre possent consolationem, nisi quòd arbitrator te hominem singulari pietate, ea quoque ex recapere dolorem, quòd aduersarijs, atque inimicis tuis nolles grauius aliquid diuinitus accidere. Sed, quum has literas dabam, praestò mihi fuit Ioannes Vincentius noster, qui mihi de statu utriusque uerissimè interroganti, rectè omnia respondit. Caussam tamen ego non probaui, cur à te abesset. Dolui illam quoque molestiam accessisse dolori tuo. Vale. Vria.

Francisco Strateio Medico, Mandu-
riam. XXI.

EGI, ut mandaràs cum Ioanne Vincentio multa; sed lenis fortasse, quam tua uoluntas postulat. ipse enim de te mansuetè & piè. Denique eò deduxi adolescentem, ut cuperet ad te redire; quamquam à principio te questus esset, nimis durum esse patrem; nec posse fieri, ut nimia seueritas nunquam offendatur. Quid queris? Menedemum quendam, aut Demeam narrabat: & quum fortasse de Poeta nihil cogitaret, ex illo tamè sepius dicere uidebatur; Pudore, & liberalitate liberos Retinere satius esse, quam metu. Longius omnia eousque persequutus est, ut extremum quoque illud expresserit; Hoc pater ac dominus interest. Non diu tamen ea in sententia perstitit, & nobis facile minimeque inuitus acquieuit; neque du-

rum

rum esse sapientissimum patrem, qui ad suos mores filium instituere conetur; neque, si durus credatur, repugnari paternis monitis, uoluntati que oportere. Tum παρ' ἡθῶν illius, quum à me reprehenderetur, se respondit, nihil tamen petulanter dicere, aut facere, neque cogitare; uel certè non eo animo facere, ut offendat animū patris, idq; religiosissimè cauere. Con-suetudines uerò cum ijs, quorum in periculo est uita propter capitales inimicitias, non grauatè nelle dissoluere; uehementer tamen cupere, ut se aliquo in studio occupares. Dolebat, quod à te diuturna expectatione Dialecticæ lusus esset. Si qua uerò disciplina se instituere incipias, fore ait, ut rarò cum alijs, rarò à tuo latere discedere, aut domo exire uideatur. Me obsecrauit his de rebus, ut ad te scriberem; rogaremq; maiorem in modum, ut ignoscas adolescentiæ, & in se erudiendo, laborem suscipias: quod ut facias, te uehemèter etiam atque etiam rogo. Fac, intelligat, eum esse in me amorem tuum, ut liberos quoque patri commendare potuerim. Vale. Vriæ.

Iacobo Moroneffæ, Lupias. X XII.

FRATREM tuum adhuc non uidi, quanquā ad nos fuerit, et à me diu expectaretur. Ego postea uenire ad te non potui, quum tam propè accesserim; & rusticatio hæc, & solitudo nimis odiosa mihi fuerit, quod uicina nobis esset. Veniam ante Id. Mart. quod si non fiet, scio uos excusationè à me non expe-

expectare. Audio enim à multis, quod ipse dixeras, te ad Cal. Aprilis istinc uelle discedere. De Contare ni philosophia, quod ais, neminem inueniri potuisse, qui illam describeret; iam tibi credis ipsi, adhibitā esse à me quoque diligentiam. nam dedi operam, & frustra multos, neque idoneos rogavi. Si quem tu postea librarium nactus eris, codicem manu pueri mei, cum Sadoleti, ac Flāminij scriptis uel ad me, uel ad fratrem meum remittes. Redeo ad superiores literas meas. uides, quā familiariter in ijs, & liberè tecum? Itaque rogo, omnia uni tibi putes esse credita, & eam, ut epistolam conscindas. Quis enim me ferat, nisi tu, homo omnium mihi amicissimus, atque humanissimus; si ego nec illum ferre potui, quem cæteri omnes admirantur? Neque tamen illum contēpsi unquam, & suspicio penè plus, quā cæteri: sed nos nostrorum hominum commoditati, & existimationi Italiæ, atque omnis Europæ, uelim consulere. Itaque non illi detrabere, sed literatorum ignaniam excitare cupiebam. Nulla est, inquis, & nihil deest alicui generi literarum. Istuc ego non disputo; sed M. Tullij, & Sadoleti consilium, ut philisophiæ, ita cuiusque disciplinæ, latinis literis illustrandæ, mihi ualde probatur. Quantos ego hîc auctores habeam, uides. Sed te arbitror in eadem epistola non murices tantum fastidisse meos, & purpuras, & multa conchiliorum genera; sed pectines, & ostrea, & r-miones etiam risisse. Nōne hæc in tophis, lapidicinis, altissimo in saxo, ipsa quoque λεπίδια κερνί-

Q. MARII CORRADI

mus quotidie? adde calceos equorum, ferramenta, secures, ossa hominum. Non caput humanum assero ex capitolio, non illud ex Africa:

Effodere loco signum, quod Regia Iuno
Monstrarat, caput ac ris equi.

Ego enim ipse uidi, non ut hæc portenti loco, sed omnibus uulgò spectata brachiorum ossa, & tibiurum, in latonijs in saxum durata. Neper autem in agro Mandurino homo repertus est integer, cui solidus undique lapis concreuisset. Si animalia hæc non sunt, quid esse dicas aliud? unie tot, atque ita expressæ rerum similitudines? sin eadem, qua uidentur; ipso etiam de mundo quam plurima dubites, necesse est. Tu ridebis fortasse, utrum dicatur. Quid enim Peripatetico homini cum ostreis, præsertim, ut dixi, λευκομένους? Vale. Hydrunte.

Theophilo Zimara M. Antonij. F.
Lupias. XXII I.

ADHIBITÆ sunt omnes ad morbum curationes tuæ. Sudorem matutinis etiam temporibus elucere adhuc non potui. Nichil ante potiones afferunt, nigilias, ignis, fomenta, cubiculum, uestes. Hoc si ualde refert ad ualitudinem recipiendam, uide, amabo te, quid faciendum putes. Caterum sic habeto, me semper natura diuidens, ac minor ualde mihi tam densa cute ad uesperas aliquid effluere. Quod sinistra in gena πικρῶν tibi sit uisa, equidem nunc liber sum metu. Fluxionem pituitæ de

EPIST. LIBER II. 40

demiror tantam; nec uideo iam, quid sperem. Ante medicinas, cum ijs oleribus, quæ sunt à te mihi probata, meliusculè habebam. Quamobrem uereor, ne non tam ipsa uis morbi, quam dulcia omnia sint nunc molesta, quibus nullum mihi peius uenenum dari potest. Hoc ego non solum gustatu sentio, qui mihi tamen à dulcibus est alienissimus; sed permotione stomachi, & feбри etiam sæpius insequuta. Itaque, quum necessario hæc uitare sim solitus, illud oro te, uestræ gentis mihi præsta, ὁστέον δὲ τι καὶ τῷ ἴσθμῳ. Cane enim putes, cum hac diætâ me posse uiuere. Iam non linguæ, aut palato, sed ualitudini dari à te peto aliquid. Animaduerti scriptum in uestris libris, aliquantò peiora, si magis iucunda sint ægroto, etiam salubrioribus ijs, quæ ferri ab illo non queant, anteponi oportere, ἢ ποικίλους καὶ τῶν; quòd genus hoc potio nis, & cibi magis timere incipio. Hoc rectè ut cogites, à te uehementer peto. Nam hæctenus, quòd aliter, quam sperare me uolebas, tribuam uitio nature, ac temperationis meæ. Vale ex Casareo. Id Off.

Theophilo Zimaræ Medico, M. Antonij
F. Lupias. XXIII I.

SCRIBIS me tibi gratum esse facturum, siquid de meis uersibus ad te mittam; quòd ij boni quidem, & casti esse uideantur, ut de sua Rep. eos Plato eicere non possit. quorum alterum tibi assentior, me ita scribere, quum uolo, ut religiosas aures non offendam; alterum uereor, ut possim concedere, qui longè

Q. MARI CORRA DI

longè absum ab eo gradu, ad quem multos annos aspi-
rauerim. Sed tibi ago tamen gratias, qui ob magni-
tudinem amoris tui, meos uersus, qui antea mihi nō
placebant, ita ornasti laudibus, & oratione tua, ut
ex tuis literis mihi sim uisus esse aliquid; & illos pu-
terem auctoritate, & elegantia epistolę tuę, factos es-
se meliores. Quę uerò nunc ad te misi epigramma-
ta, uerebar primum ne non digna Platonis Rep. exi-
stimares; at postea illius exemplo me facere puta-
ui; ut, quemadmodum is poetas exagitauit, & ci-
uitate eiectos uoluit, quòd eos fittis fabulis falsa de
Dijs multa dicere putaret, & mores atque opinio-
nes peruertere; ita ego literas & ingenuas discipli-
nas, barbaris, & omnino malis auctoribus, ac ma-
gistris expurgare uelim. Ac miror equidem tantā
in nostris hominibus peruersitatem, ut barbaro, &
ineptissimo sophista, uelut arcem quandam assignā-
rint literarum; quos, ut uerum fatear, his uersibus
admonere uolui magis, quàm rudem, ac bardum ho-
minem reprehendere. Ille enim more hominum facit,
ut sua amet, & quibus potest scriptis famā uulgi
aucupetur: istis uerò prudentissimis uiris nescio,
quid in mentem ueniat, ut illa barbarie & feditate
scriptorum misere iuuentutis studia corrumpant.
Quòd si tibi non persuadeo, me illa scribere debuisse,
& grauius aliquid me uis perperurum; de-
mus, queso te, operam, ut si possumus, morbum de-
pellamus. postea, quoties erit otium, aliquid ad te
scribam; quo, si me Plato non probabit, æquo tamen
animo

EPIST. LIEBR II. 41
animo feram exulare cum Hesiodo, & ijs, qui mini-
ma saltem ob uitia, illius ciuitate caruerunt. Vale,
Cæsarei, ix. Cal. Nouemb.

M. Antonio Vinciguerræ, Lupias. XXV.

SI Vales, bene est: ego quidem ualeo. Tu quoq. mi-
hi, M. Antoni, saltem hac ipsa clausula rescribes;
nec, si me amas, patiāre ampliùs esse sine tuis lite-
ris. Nihil est, quod me oporteat scire, audio, sed non
huius generis à te literas expecto. Satisfeceris cupi-
ditati, ne dicam timori meo, si me de tuo statu cer-
tiorum feceris. Quòd siquid tamen erit in tuis lite-
ris, quod ego pro meo in te amore libenter audire
possim; scies magna me, & ueteris morbi, & fortu-
næ iniuria, his legendis, posse liberari. Vale & saluc.

M. Antonio Vinciguerræ. XXVI.

AD xvij. Cal. Iun. quum ad te literas misissem,
Ac uicissim tuæ mihi expectandæ essent, hinc ab-
sui nō multis diebus, ego interim nihil à te accepi li-
terarum. Quamobrem uereor, nēue scribere non po-
tueris, nēue tuæ ad me literæ, uel ad te meæ, non sint
perlatæ. Hac de re statim fac, amabo te, ut sciam.
Vale.

Donato Rullo. XXVII.

EX quo die cum Cæsare Capucemadio genero fra-
tris tui apud nos proxima estate fuisti, consti-
tueram ad te, ubicūque esses, uenire. Hoc uerò consi-
lium

F lium

lium meum non aduersa solum ualetudo, sed etiam fortuna quaedam retardauit. Nam, quū sapius praemississem, qui uiderent, an Lequilis esses; accidit, ut semper id jecerim, quum tu abesses; aut tū esses praesens, quum ego, ualeitudinis causa, domo exire non possem. In hac ero tamen uoluntate, quoad perficia; & quum uidebor mihi paulum confirmatus, ad te ueniam. Haecenus epigramma nullum ad te misissem, nisi quod uenire adhuc ipse non potui; & quanti apud me sis, ignorare te nolebam. Tam saepe enim, & tanto interuallo, hoc scriptiois genus intermittere soleo; ut, quoties redire ad id, uolo, quidlibet potius, quam uersus possim facere. Denique inculta illa quidem, & rudia existimabis; sed tamen fidei plena, & amoris erga te mei. M. Antonium Flamminium, doctissimum, & sanctissimum uirum, ideo in his tacere non potui, quod (ut ex illius amantissimis ad te scriptis cognoui) tibi erat coniunctissimus; & mihi quoque amicus quum esset, & ualde meis Latinis, & Graecis studijs, tum opera, tum consilio, profuerit; suauiter adhuc in illius nomine, & memoria acquiesco. Sed quis non modò Flaminium, sed omnem illam Reginaldi Poli nobilissimi & amplissimi uiri, & amicissimi tui non semper magna cum uoluptate recorderetur? Maxime tamen ego Flaminium obseruari semper, & colui: de quo sic statuo, hominem illum fuisse, qui doctrina & elegantia orationis cum omni antiquitate comparari posset. Te uerò ab illo amatū fuisse intelligo, quia (nouī enim diu hominis stomachum)

chum) literis, moribus, existimatione, atque omni uita, sibi te quàm simillimum esse cognosceret. Duos ergo homines mihi uideor uno in epigrammate coniunxisse, qui inter se magna uirtutis, consuetudinis, & studiorum coniunctione tenebantur. Ac de me quidem ut dicam, quū illius familiaritate ita sim usus, ut nemini magis mea studia omnia dicata essent; magno perè mihi faciendum putauī, ut te in Flaminij loco haberem, amicitiamque tuam plurimi facerem. Vale. Non. Ian.

Donato Rullo.

XXVIII.

SEMPER ad te scribam, quoad tu etiam aliquid ad me dederis literarum. Id in eam partem accipi uolo, ut liberem te potius nonnulla cura; sciasque me non tam saepe scripturum, si expectari à me tuas literas arbitrare. noui enim occupationes & infirmitatem ualeitudinis tuae. Quamobrem, quū ad te scribo, nihil aliud me uelle existimabis, nisi ut intelligas id, quod superioribus literis ostendi; tanti me facere auctoritatem tuam, quanti quisquam doctissimi ac sapientissimi uiri amplitudinem & dignitatem sibi unquam faciendam putauit. Quod si non tam occupatus tenerer, nec molestiam tibi afferre nollem; saltem quotidianis tecum literis agerem, & hac una re me oblectarer. Nunc uerò etiam illa me ratio coegit has ad te literas dare, quod proximis lupercalibus (si ita me loqui permittis) quum ad te colloquendi gratia uenissem, neque satis otiosum te of-

fendissem, & essent in equis, qui te expectarent; de meo in te amore uerbum facere nullum potui. Quapropter, si etiam contingat, ut postea uenire ipse ad te non possim; sic tu existimabis, me nihil habere, quod antiquius, uel honorificentius mihi esse ducam, amicitia tua. Quia igitur inter tuos coniunctissimos me fore confido, dabo operam, ut necessitudine tua haud omnino indignus iudicari possim. Nostris epigrammatis quod te dicis esse delectatum, uiderique illa tibi esse elegantissima; accipio, quod das, ut tibi magis credam, quam mihi. Amani equidem semper hoc genus; tametsi amplecti omnino uix unquam potui. Quum etenim meis studijs secundiorè semper aliquam fortunam expecto; id ipsum otij, quod dabatur, amisi. Videro tamen, ita impedito animo, occupata opera, & iam tanta otij & ualetudinis desperatione, posthac si quid possim. Etenim delectauit me à prima etate hoc potissimum genus literarum, idque ego non postpono ceteris. uetus est enim;

Πᾶσι γὰρ ἀπὸ πρώτου ἐπιχθονίου, αἰδῶ

Τιμῆς ἑμμοροὶ ἐσὶ, καὶ αἰδῶς.

Verum sunt hæc mea somnia, de quibus plura tecum. Paucis diebus eram uenturus ad te, nisi me inualetudo remoretur. De Flamminij libello, què misisti, ago tibi gratias. Fuit enim mihi ualde gratus ita, ut nisi tibi & Marino scribæ tuo molestus esse nollem, mihi adhuc plura abs te scripta illius uiri mitti uellem. Vale.

Fran-

Francisco Strateio, Manduriam.

XXIX.

NIMIS diu iam uideor mihi, à te literas expectare. quod si nihil habes, quod ad me scribere necesse sit, saltem inter nos mutuam ueteremque beneuolentiam taciti conseruemus: sin offensus es proximis meis literis, quæ tecum, id est cum homine doctissimo atque amicissimo liberaliores fuerunt; quæso te, cõcedas hoc naturæ ac libertati meæ, existimésque me illiberale ac turpe credere, apud eum præsertim, qui cum mihi tanta necessitudo sit, non apertè profiteri, quæ sentiam. Quod si minùs rectè me facere, aut sentire arbitreris, aut loqui; non me penitebit, auctore te, mutare animi mei sententiam, quam ego in meis literis testatam tibi esse uolui, non ut pertinaciam meam cognosceres, sed facilitatem potius; uiderésque essetne aliud, quod non rectè accipere me credas. Ut scias autè, quanti apud me tuæ literæ fuerunt, quamquam assentiri tuis auctoribus non debeam, motus tamen sum amore saltem consiliorum tuorum. Quum enim ante biennium quadam prosa oratione scribere cœpissem, quæ mihi quidem præclara uiderentur; lectis tamen tuis literis, quum illa tui stomachi non essent, ab instituto opere sola me auctoritas tua reuocauit. Illud uerò, quod dixi, me periclitari uelle; aggrediar, quum per ualetudinem & occupationes licebit. Diomedes & Lucius Cati-
niani, superioribus diebus Brudusij quum essem, lon-

Q. MARIi CORRADI
gas mihi, sed à tuis minimè alienas, curationes dederunt, sic tamen, ut ad autumnum potiones hebeni iterum minitari uiderentur. tam leui morbo tanta remedia, tam saepe repetita? De ijs cauendis omnino, quibus belleborum admistum sit, mirè tibi assentiunt: mihi in ijs mortem esse admistam. Quamobrem à te maiorem in modum peto, siquid tibi aliud ueniat in mentem, ne grauere ad me scribere. Non enim dubito, quin si esse tecum aliquot diebus possem, tu omnem morbi uim, caussam, & curationem fores cogniturus. Vale. Vria.

Antonio Iacobio. XXX.

LEGI libètissimè tuas literas. illas quum tuus puer attulit, aberam domo usque ad uesperam, ita ut postridie mane illas acceperim. Itaque suauissima oratione tua ualde sum delectatus. Rogo te igitur, ut in posterum illo modo mecum sepius colloquare, ommissa tamen praedicatione uirtutis, doctrinae, & eloquentiae meae. equidem uereor, opinioni ac sententiae de me tuae respondere ut possim. Nunc, quòd legendis meis literis, formam te imitari uelle scribis quandam orationis meae; illud tantum gaudeo, quòd illud genus te dicendi suspicor admirari, quod hac aetate per uiros doctissimos ad antiquam Romani splendoris dignitatè uindicatur. ad illud ego, undè absum longissimè, possum te adhortari magis, quàm instituere. quòd facio libentissimè. Asssequeris, mihi crede, si tantum admaueris; et ommissis barbarorum ea de re

EPIST. LIBER II. 44
de re disputationibus, & contempta nostrorum hominum stultitia, te ad M. Tullij diuinam eloquentiam conformaueris. De mea in te beneuolentia quòd scribis, amo rectissimarum in te spem literarum. Cura ualetudinem tuam. XV. Cal. Mart.

Antonio Iacobio. XXXI.

VELLEM, ut scribis, mihi liceret quotidie literas ad te dare. Sed audisse te arbitror, quanta hoc trienio aegritudine laborem. nunc uerò à Cal. Feb. ita sum morbo confectus, ut nunquam antè peius habuerim. Quocirca & accipio excusationem tuam, & uicissim affero meam, quam scio tibi fore probatissimam. Extremum erat in tuis literis, ut ad eloquentiam te consilio adiuuarem; & spem tibi, si qua esset illius consequenda, ostenderem. Ad quòd utrumque breui sic habeto; in ea parte, quae ad eloquendum spectat, abesse te quidem ab ea ratione, quae mihi est à doctissimis probata; sed posse non magno labore, si uolueris, illam tenere. Etsi enim praecelara sit facultas haec in oratore, magnaeque exercitationis; uideas tamen scribere, et loqui saepe quam plurimos, non tam incitiae, quam uoluntate. Suo enim quodam iudicio delectati, uel eos imitantur, quos non oportet; uel plures, quam necesse est; uel non ita, ut conuenit; uel neminem sequenti, à se ipsis nouas quotidie barbarie formas introducunt. horum quis non uideat, iudicium desiderari magis, quam doctrinam? Quòd si mihi aliquis istorum ad hanc partem eloquentiae esset in-

F 4 formandus.

formandus, non præcepta aliqua aperirem, quæ fortasse illi essent notiora, quàm mihi; sed hortarer, ut, quam uiam malè imitando sequeretur, eandem re-
 Etè ad optimos dicendi artifices reuocaret. Hic falsa est opinio, quæ de mea sententia à temerarijs habetur. Aiunt enim me, præter unum M. Tullium, auctores omnes aspernari, stultissimè suspicantur, ceteros enim admiror omnes, ualdeque ab ijs in oratione sustentor. At, si uni similes esse uolumus, audebuntne isti quenquam, non dico anteponere, sed comparare Ciceroni? vtrum illum dicunt non esse præstantissimum, an unum hoc in genere imitari præstantissimū non oportere? Verùm de ijs plura posthac tecū, nunc satis est, quod te arbitror non reprehendere iudiciū meum. Animaduertere enim potuisti à quibusdam nostræ ætatis uiris eloquentissimis multos grauissimos auctores de antiquis, hac dumtaxat facultate splendide, & Romanè dicendi, esse superatos. Nec alia causa est, ut etas illa uinci possit, nisi quia illum hodie imitantur, qui sic loquutus est, ut non alio sermone ipsa natura loqui posse uideatur. Hunc si statues tibi esse amplectendum, credo fore, ut in dicendo, & iudicando, tibi non ualde multi conferantur. Cura ualeitudinem tuam.

Antonio Iacobio.

XXXII.

QVÆS proxime accepi ternas à te literas, fa-
 teor me nondū satis intelligere. qui sunt enim, qui, ut ais, mihi aduersantur? cur eos dicere non uis, qui

qui meo, id est amici tui nomine abstantur? Ac primum, quod mihi nescio qui in literis, totaque ratione latinitatis repugnent, neque miror, neque dubitani unquam. Sic enim scire te uolo, me ne tibi quidem antè credidisse, probare te aliud genus literarum, quàm quòd ista in sæce didicisti. Verùm non disputabo tecum; tantūm ijs respondebo, quos mihi obtrectare dixisti. Dat, inquit, operam Poëtis. Ego uerò fateor me diu, & libenter hoc fecisse. Religioni contrarium est ijs operam dare. O patientissimas aures nostras, putant stultissimi homines esse legē, quæ hoc uetet; neque intelligunt se nihil afferre, quod habeat uim legis. Qui enim Pontifices, aut quæ Concilia cauerunt, ne Poëtæ legantur? cur in Italia, ac tota ferme Europa leguntur? cur neque Principes, neque Respublica, neque ulla omnino ciuitates eam legem uerentur? Aut ergo lex nulla est, quam afferunt: aut totus penè orbis terrarum diris obstrictus est. Homines qui diuinas humanasque leges ignorant, & quicquid ad literas, ad mores, ad uitam pertinet; clamant sanctissimam à nobis legem uiolari, qui in Poëtis uersumur. Itane mortales omnes religionē funditis abicerunt, ut nemo uel pili faciat hanc legem, pena præsertim, ut aiunt, proposita omnium maxima, & semperpiterna? Non quero, an ea lex ferri debuerat, neque etiam an lata unquam fuerit, neque utrum Poëtæ tales sint, quales ipsi arbitrantur; nec dico illos in eam quoque partem prodesse plurimum, quòd suppetent nobis exemplum ad religionem, ad sacra, ad mysteria

mysteria tractanda, quum scribendi nullum genus tam prope accedat ad diuina. Illud interrogo, an soli ipsi simulatores doctrinae, et sanctitatis, leges norint, & mores, & instituta maiorum? Sola religionem, et pietatem colunt? soli uitam in caelo, & sempiternum euum expetunt; idque se iam nunc tenere arbitrantur? nos ad Poëtarum fabulas, ad illecebras carminum, ad libidinem nati, & ad supplicia inferorum luenda? Vide tu, quam de me temerè, quam de se arroganter sentiant; quam de legibus, & moribus ciuitatum, studijs, & communi uita imprudenter iudicare audent. Vide, quanta illorum imperitia sit, quanta impudentia, quum eam afferant contra nos legem, quam minimè intelligunt; immo legem esse putant id, quod neque lex est, neque unquam habuit uim legis. Ius enim Pontificium, nisi auctoritate publica, & Concilijs, aut Pontificibus maximis constitui non potest. Nam, cur Pontifices tam immane facinus permitterent, aut ipsi quoque Poëtas legerent, si facere contra legem à se latam crederent? cur in Senatorum ordinem, & ad consilia publica Poëtas recipebant? Non enim ego diu Paulum III. Pontificem Maximum, uirum publicam, & priuata religione clarissimum; qui non modò genus hoc honoribus, & liberatè omnes tenuit, sed ipse quoque illius facultatis numeros auit, Poëticam adeptus est absque lectione Poëtarum? Dicant ipsi homines stultissimi, nunquando sciant cictum ciuitate, interdictum sacris, pulsatum à

communione

communione hominum esse aliquè à bonis uiris, uel à Pontificibus, quòd Poëtas legeret? Nonne potiùs tot Principes, tot praeclara urbes Italia, Germania, Gallia, Hispania, & ex ijs praecipue, quae Pontificis Maximi imperio parent, ingenti pretio conducunt, qui Poëtas publicè interpretentur? Europa ergo omnis, & urbs Roma, & ipsi Pontifices, qui praemijs etiam ad legem dissoluendam homines adducunt, diuis obstricti sunt? O impudentiam iocularum, & effrenatam malè dicendi licentiam. Vbi enim ea lex est? Nolo hic illam recitare, aut potiùs nec ipsi quidè ullam inuenerunt legem, qua probetur Poëtas legi non oportere. Nam, quòd is auctor, què dicunt, quèdam in utramque partem colligit; non legem scribit, sed priuatorum hominum sententias proponit, de quibus tuo arbitratu iudicare possis. Neque ille tam arrogans, aut rudis fuisset, ut priuatus legem scriberet, uel doctorum hominum opiniones pro legibus habere, aut tradere nobis uellet. Omnium ergo gentium, ac populorum, & Principum, maximorumque Pontificum iudicio ac sententia, magno errore ac stultitia tenentur, qui sentiunt aliquam ea de re legem esse constitutam. Quum uerò decreta ille, aut responsa maximorum Pontificum, aut Senatus, aut Conciliorum profert, non iam ipse constituit leges; sed (quòd cuiuslibet est permissum) latas ab alijs, in unum quasi corpus coniungit. Ac ne omnia quidem, si qua Pontifices priuato consilio, ut Theologi dumtaxat literis mandauerunt, oportet numerare inter leges. nulla enim

Q. MARI CORRADI
 enim lex est, nisi quam Pontifex ipse uelit esse legē.
 quod dicere puderet, nisi cum Stupidis hominibus di
 sputarem. Illud autem, quod aiunt scribere Hierony
 mum, se ob minorem culpā, quod scilicet legendo M.
 Tullio operam daret, diuinitus in cælum esse subla
 tum, & flagellis ad Dei pedes casum; neque intelli
 gunt homines indoctissimi, neque alias huius uiri san
 ctissimi epistolas legerunt. Hoc loco igitur nihil dicā
 aliud, nisi quod Hieronymi exemplo nos à recto otio
 deterrentes, ad accuratiorem, ac pleniorē Hiero
 nyymi lectionē remitto. At hæc iam uerbosius, quam
 putāram, quæ scio ad multos pertinere, ad te minime
 uelim, sed uereor, ne ad te præcipue. Sed tu uideris,
 de quo ualde ut suspicer, facit etiam, quod tibi lauda
 tum à me Perionium scribis nō placere. Hac ratio
 ne te mihi quidem non probas; immo nec te, arbitror
 à me probari uelle. Verum ut uoles. Ego contra me
 sentientes amare possum; isto autem more simulan
 tes, non possum. Vale.

Marcello Corrado fratri. XXXIII.

IN rebus tuis nihil erat noui, ac ne in meis qui
 dē. eadē, quæ antea, adhuc desperatio est. Quod
 de uicino tuo scripsi, uereor, ne incredibile uideatur.
 sed res loquetur ipsa, quum ueneris. Tu credis me
 tuendam esse fortunam, aut quorundam improbita
 tes hominum, quos tibi cognoni esse amicissimos.
 Ego uerò nihil inuenio tam nobis aduersum, quam
 animum tuum, & istius hominis leuitatem: qui ta
 men

men intelligere uidetur, quanti uestra à me uolun
 tas fiat, & quam peiore loco sint res, quod mihi ob
 temperatum non sit. equidem maiora pertimescam,
 nisi locus incipiat esse consilijs meis. sed non sinam
 fortasse uos errare amplius. Vides, quam in manu mi
 hi sint omnia. utar ergo potestate mea, si à uobis con
 silio, aut precibus impetrare nihil possum. Hortor te,
 mi frater, ita sequere consilium tuum, ut pareas etiā
 meo. De Seruio pridie ex Luceria literæ. aiunt illum
 in monte Gargano latitare, vel quod uirgini uim in
 ferre uoluisse, vel quod ∞ ∞ ∞ H-S. socios frau
 dasse, uel quod utrunq. fecisse dicatur. Parentes ideo
 minore in luctu, quod antea illius uitā desperassent:
 quanquam sint hæc nondum satis explorata, & alii
 quendam affert dolorem, turpitud. De Brundusinis
 ita audio, ut scribis: nec sperno consilium tuum, quod
 me etiam Paganus admonet. scribam ad te quicquid
 erit. Hic etiam frumenti summa caritas; neque pro
 dest, quod in modios, quaternos sestertios Prætor
 edixit. Omnino enim frumentum nusquam apparet;
 & panis gratia, uenalia omnia habentur. Literas
 Alberti, aiunt, per Hippolytum ad se remissas esse,
 uel tandem non esse domi, quæ ex domo ne illius qui
 dem literas adhuc recepi. tu hoc interpretare. sum
 ma, ut dixi, desperatio. His de rebus multa proximi
 ad te scripsi. de mea tamen ualetudine, satis bel
 le: & cælum mutasse, uidetur prodesse uehemen
 ter. Vale.

Gabrieli

SI uales, gaudeo: ego me confirmare adhuc minime possum. posteaquam enim à uobis discessi, in studiorum, ut medici mihi persuadere conantur; in doloris, ut ego interpretor, causa illius, quem tu scis me grauissimum, & iustissimum accepisse; in mortem incidi diuturnum & grauem. Purgationibus, inedia, & rot uenenis sum eò deductus, ut me sanum fore, nix confidam amplius. Quid multa? potentibus hebeni penè me occiderunt; morbum quidem ipsum, qui antea fuerat leuior, peiorem in locum adduxerunt. Hoc ad te scripsi, ne putares mihi negligentiam, aut oblivionem mihi tui, tuorumque officiorum extitisse causam intermissionis literarum. Vitam postea usuram, qua toto hoc tempore carnis, consuetudine reuocanda, aut literis mittendis sarcire queam. te quoque maiorem in modum oro, quam primum ad me scribas. Sic enim tibi persuade, nullos mihi medicos tantum curando, quantum te scribendo, aut consolando ad hunc morbum lenandum posse efficere. Nec ignorare potes, quantus in te meus sit amor; si cogites, quantus esse debeat. Equidem si grati animi, si memor uoluntatis tuae esse uolo, cuius sine scelere obliuisci non possum, quoad uiuam; eo in te animo esse debeo, quasi meo illo periculossimo tempore tu auctor fueris salutis meae. Esi enim quodam numine diuino magis, quam uoluntate,

te, uel opera hominum ab inimicorum meorum insidijs me sciam esse liberatum: ipse tamen magnum laborem suscipere, magnum periculum adire uolebas, ut me seruares. Quod nisi diuinitus fracta esset eorum improbitas, & audacia, qui meam salutem oppugnabant; non dubito, si per te seruatus essem, quin omnes eorum conatus, odia, & tela in te fuissent conuersa. Quamobrem sic te amo, sic tibi gratias ago, ut ei, qui pro mea salute sanguinem, & uitam profunderet uoluisset. Expeto literas tuas multis de rebus. Hic enim nihil audiebamus, nisi quod subito incendio, noctu, Phalaridis taurus conflagrauit, uitulos nollem, quibus etiam συμπαροχα. Disperream, nisi casum illius molestissimè tuli, sed non (ut Epicurus) Dij immortales otiosi existimandi sunt. Vale, & salue.

Ioāni Bapt. & Vincētio Varinis fratribus. XXXV.

AVOBIS nihil iam accipio literarum. quod nisi alienato à me animo esse cœpistis, non est, quod diuinare possim aliud. Nonnullam facio coniecturam ex literis, & suspitione patris uestri, qui ex mea epistola, an aliorum sermone? putaret me à uobis iratum discessisse. Respondi, id quod res erat, me intelligere non posse, quid illud esset, quod ad me scriberet. denique uehementer sum perturbatus. Ostendite hæc matri etiam uestra, quam certè de mea erga uos beneuolentia dubitare minimè uelim. Scio enim illi hanc suspitionem accidisse molestissimam. Ipse uerò me apud illam

illam falsò, malevolentia, tanta leuitatis, & inconstantia crimine suspectum esse uehementer doleo. Egone uel minimam in uos offensusculam sustinere possim? an obliuisci potestis, quanti semper uos fecerim? Quae igitur potest esse causa tam occulta, & subita, ut nunc amare desinam, quos perinde ac uirum, semper caros habui? itaque fucite, ut sciam, quicquid hoc sit. De studijs uestris, quod ad eloquentiam attinet, moneo uos, neque praeceptores alios, neque auctores, praeter unum M. Tullium, toto hoc etiam trionio, audiatis. Neque uobis hoc nimium esse uideatur. tota enim uita reditus ad illum sapissime dari uelim. Viderimus tamè postea, quid huic studio adiungi possit. minime uos pænitebit, mihi obtemperasse, Paulum Canatium, & Paulum Quartam salute meis uerbis; sed Franciscum Antonium in primis patrum uestrum. Apud nos rectè omnia, atque ut uolumus. Vos amo ita, ut neq; benevolentia, neq; parens excipiam uestros. Simoni quoque Mello, et Pompeio Scio salutem. Valet. Brundisii.

Antonio Iacobio.

XXXVI.

EPISTOLA M tuam ipse nō ignoras, quam occupatus acceperim. nec spero me per hos dies uacuum fore à molestijs. quamobrem serò quidem respondeo, sed non potui maturius, neque est otium plura scribere. Breui igitur sic habeto, non intelligere me quid uelis. Religionē tibi summæ curæ esse scribis. contumeliis

contumelia hac tu carere uoluisti? immo uerò ne crimine quidē. Quare etiam confiteris id, quod ego iam ante suspicabar; nemini, praeter quam uni tibi, mea studia non probari. hoc tu me laborare credis? laborarem, à te si laudatus essem. hæc de studijs. Religionem uerò quod iactes, tantum ueste inuitata, pilei insolentia, contemptu aliorum hominū, & peruersitate opinionum potes esse religiosior. nam quid ais? Negabam superioribus literis, uel unā de Poëtis esse literam in iure Pontificio, eosque legere, non posse contra religionem uideri. Tibi igitur uel tacendum fuit, si rectè negatum est; uel redarguendum, si quid aliter uideretur. nunc ergo quid dicas; non me hercule intelligo. Nam, quod à me allatam putas auctoritatem consuetudinis, eamque nimis infirmam esse ad statuendum de moribus; & legibus contrariam. addo etiam, sepe moribus, & legibus contrariam. Ego tamen neque sola consuetudine probaui sententiam meam: nec esse consuetudinem arbitror; ciuitatum omnium gentium, ac populorum, & maximorum Pontificum consensum, qui nobis pro grauissima potius auctoritate religionis esse debet. Quare mihi satis esse putauī, negare ullam esse legem, quæ à lectoribus Poëtarum laudatur. Nihil enim aliud solidi homines afferunt contra nos, nisi legem. Ita nihil pro nobis negare debui, nisi legem; quam à nemine adhuc latam, nusquam legerunt. Ais rem non coniecturis, sed ualentiore argumentandi genere, atque tractandam fuisse. Pergis

esse cōtūmeliosus. conaris enim mihi Dialecticam auferre, tibi uendicare: scilicet his rebus mihi te probus ualde in Peripateticis esse uersatum. At ego istius philosophiæ ignarus, primò nullas attigi cōiecturas; deinde mee partes solæ fuerunt, negare esse legem; postremò ualentissimum, atque euentissimū est, quod inficiatione illa dicimus. Sensu enim oculorum, ac re ipsa uidetur, num quæ sit in iure Pontificio lex, quæ à nobis ledatur. Habes ergo, quam quæris ^{et modè est.}
 Quòd autem in Poëtis quædam sint, quæ moribus aduersentur, ideoque censeas constituendam esse legem; mihi satis est, si nondum sit constituta: utrum uerò constitui debeat, ego non queram. Hoc uideris tu, uiderint omnes bonæ artes, uiderint innumerabiles uiri doctissimi, & sanctissimi, qui religionem stabiluerunt, quique Poëtæ omnes diligentissimè lectitarunt. Deinde disputas more Socratico in utraque partem. Maeste, post Zenonem, & Archesium, tertius Academiæ instaurator. Sed te nullam scio ^{et piam} tenere. Scribe his de rebus isto more sapius. Delector enim, & sentio, & loquor de his apud multos, uti debeo.

Ioanni Badistiæ Varino. XXXVII.

ACCEPI ad xij. Cal. Quintæ. à patre tuo lite ras Scurrani datas, quibus me, ut ad te scriberè, rogabat; quòd diceret esse quotidie publicos tabellarios, quibus dare possèm. ego uerò ad ea loca euntem inuenio

inuenio adhuc neminem. Quid tamen aut ille Scurrani apud militem gloriosum ^{καυχωρῆα}, aut uos domi tam longa pueritia in matris adhuc & muliercularum sinu? Mirabar, quod Fabius Crassus dixerat, arbitrari se uos cum patre militiam sequutos esse. denique ueteri lege quindecim annorū, quos mater uobis ante septennium imperauerat, solutos ab illa ire debam. At postea mihi narrauit rem omnè Marianus is, qui frequens erat nobiscum domi nostræ, quocum saepe iudebamus. Quid quæris? ex ijs, quæ quotidie admonebam, & amore in uos meo incredibili, quam in partem hoc acceperim potestis intelligere.

Putahic cernere te meos cachinnos.

Etenim ego contrā, atque mater,

^{Μαῖα δ' ὁρῶ καλῶντε μὲν ἄντε.}

Ex literis patris tui accepi esse apud uos Mattheū Soletanum: quod mihi magnæ uoluptati fuit. hunc ego bonum Græcæ linguæ præceptorem cognoui; quotamè diu uti si uelitis, fac intelligat, isthic nullum esse à Britannis inimicis metum. uerum tamen illi meo nomine salutem. Stephanus uerter, seruus (dicam) an libertus? apud me fuit. aiebat fugisse se à domo uestra, nec ampliùs uelle seruitutem ferre. Tu uerò caue pro seruo habendum putes eum, cuius etiam manumissio plena fraudis fuerat, & iniuriæ. Tuam matrem meo nomine salutabis; faciesque, ut credat meā uobis beneuolentiam, fidem, atque operam nullo tempore esse defuturā. Vale. Brundusii. iij. Cal. Quintæ.

DEDERAM pridie Mariano Ticcio ad te literas. nunc uenienti ad te Fabio Crasso non potui nihil dare. Sed me hercule, quod scriberem, nihil habebam: scripsi tamen hoc quicquid est, si quid in mentem ueniret. Utinam esset quotidie, cui dare possem, & essem ego otiosus. fortasse enim crebriores acciperem abs te literas. Scis enim, quam saepe tecum stomachus ea de re fuerim. posthac uero tanti me à te fieri putabo, quantum mittendis literis diligentia atque operæ posueris. Fratrem tuum meo nemine salutabis. fac respondeat ad ea, quæ superioribus diebus ad illum scripsi: tu etiam ad literas, quas dederam ad te pridie, si me amas; & discede ab inertia tua. Discite à præceptore uestro de literis Græcis quidem; sed Stirpibus etiam, quam potestis, plurima. De Osyri, Viburno, & Opuntia ualde probaui. De literis, quas ad Iacobium misi, cupio scire quid actum sit. Patrem tuum saluta: matrem confirma; & fac intelligat ad amorem erga nos meis nihil addi posse. Statim lectis his literis excurre ad Franciscum Antonium patrum tuum; ei que meis uerbis Stephanum libertum tuum non esse nunc Brundisii nunciabis. Libertum tamen uestro more illum dixi, cui nescio, an maiore fortasse iniuria libertas reddita sit, quam erepta. Ad patrum tuum scribâ perendie. Vale. Brundisii. VI. Id. Quint.

Ioanni

ACCEPTIS tuis literis, dicere uix possum, quanta ex ijs uoluptate, & quibus modis sim affectus. non solum enim magna molestia suspicionis meæ sum liberatus, quam ex tuo sermone contraxeram: uerum etiam recreatus, quod intelligo meam tibi perspectam, & mirificam esse tuam in me uoluntatem. Illud etiam per mihi, per inquam, iucundum fuit in epistola tua; quod significabas, istam maledicendi licentiam tibi, moribus, & religioni contrariam uideri. qua in re quis tibi, nisi qui modestiam, qui mores, qui pietatem, qui religionem omnem contemnit, non assentiatur? Equidem in ea sententia semper fui, in qua doctissimos quosque præsertim esse conuenit, ut credam esse nihil tam exiguum in moribus & uita, quod non scientiæ cuiunque, & opinioni literarum anteponi oporteat. Nihil expetibilius esse homini debet; nihil antiquius religione, moribus, & uita cum honestate degenda: in qua tametsi labi, & quocunque modo peccare turpe sit; illud tamen statuo esse turpissimum, & maximè contra naturam, quum quis ex uituperatione aliorum sibi laudem esse comparandam putat. Itaque apud me, qui malè de te loquatur, uideo esse neminem: & quo die questus es fuisse domi meæ, qui tibi detraberet; nec ualeam Cassimiri, nec niuam, si quicquam ea de re audieram, antequam ipse ad me uenires; et aiunt multi homines tui amantissimi absfuisse me ab eo sermo-

G 3 ne, &

Q. MARII CORRADI

ne, & interea cum Ioanne Leonardo Parascandolo in inferiore canaculo domus loquutum fuisse. Heri, et nudius tertius uenire ad te cogitaram. Sed, quum esset apud me deposita Sacerdotum Britanorum pecunia, quam attulerant Proquestori; neque ignores tu, quam male habitem; exire domo non potui. Nunc has ad te literas exaravi, nonnulla me hercule cum febricula; quod & mens in te amor coegit facere, & prope eto turpe erat ad tuas amantissimas literas non respondere. Sed, quum uidebor paululum releuari, ad te ueniam. interim uale, & nos ama.

Ioanni Baptista Casimiro.

XL.

HERI mihi Lupus reddidit humanissimas literas tuas. Ego te amo, quod antea feci semper; et posthac ne dubitaris me esse facturum. Cave enim putes me tanti facere literas, aut ullam omnino scientiam; quanti uel modestiam, uel unam in oes homines beneuolentiam, neque illos ferre possum, qui omnium hominum odia atque inimicitias susciperent, ut literularum opinionem, et ostentatiunculam puerilis doctrinae tueretur. Quod si in alterutro mihi peccandum esset, mallem (nisi maiore aliqua iniuria prouocatus) ignam literarum omnium, quam inanem gloriolam cupidus, aut intemperans uideri. Quamobrem te oro, hoc anno simus (ut ad nos ipsos reuertar) ut literas ac doctrinas oes ad coeli laudam potius hominum inter se beneuolentiam, natas esse credamus. Denique ignosces nunc etiam breuitati mearum literarum. etenim eram occupatus, & expecta

bar

EPIST. LIBER II. 52

bar apud Ioannem Christinam ea ipsa hora ab Aescanio Varino ad cenam: qui me etiam rogauerat, ad suos filios quam plurimis de rebus ut scriberem. Vale.

Ioanni Baptista Casimiro. XLI.

NEQUE otium, neque studij mei ratio patiebatur, pluribus in eam rem scribere, quam in tuis literis dicebas, controuersam tibi diu esse uisam. Nam, ut taceam, quod quam reddita mihi est epistola tua, minimem uacuus eram a molestijs, ab interuentoribus, a literis usque ad multam noctem scribendis, ita ut ne respirandi quidem spatium daretur: illa tamen, quae a certorum hominum inuidia mihi inferuntur, domo assignata in medio strepitu, concursatione militum, & frequentia opificum, maxime sunt intoleranda; & meum animum a studijs, & a literarum cogitatione auellunt. Quod si tibi nota essent omnia, quae ex ea re mihi eueniunt incommoda, non dubito, si me amas, quin ex quorundam tuorum cuius culpa grauius commouerere, & admirabilis tibi mea patientia uideretur. Mirabar, quod heri etiam nihil a te literarum mihi tam reconciliata iam inter nos beneuolentia, pende est, ac si quotidie scriberes. Amo enim te, neque mihi aliud mea studia excellentius praestiterunt, ac ne praestare quidem potuissent, quam quod ijs ad humanitatem, et ad colendos homines sum institutus. Verum, etsi confido haec tibi esse perspecta, cognosces tamen illustrius ex ijs, quae ad nostrum sermonem referunt, et ipso ex euentu rerum. Plura nunc me scribere occupationes, et molestiae non permittunt. Vale. Cal. Sext.

G 4

Ioanni

Ioanni Baptista Casimiro. XLII.

EGO uerò nō ingenium, & eruditionem, ut ais, etiam reprehendo: sed nouos istos auctores timeo. Illos enim sequi si uolumus, quum sermō quadrante maiorem pedem uelint esse, quā is, qui est in marmoribus antiquis; necesse erit, incertam pedis mensuram fuisse apud maiores. Dabis hoc igitur mihi, ut statuere de eo pro illorum sententia nolim, repugnante ijs antiquitate. Quod si nihil inueniri amplius potest, tu quoque istam pedis uarietatem mirare necesse est. Illum tamen ego minimè uarium, sed unum ac certissimum credo, quem in monumentis ueterū dixi mihi sepius uisum, ac dimensum fuisse. Doleo, quod toties querela iniquissima de fide mea, suspectum mihi facias amorem tuum. Ego non modo reconciliata nostra amicitia, sed etiam toto eo tempore, quum tuis me illis modis lacerares, equiorem in te animo esse non potui. Vale.

Ioanni Baptista Casimiro. XLIII.

DE Luna uenefic ijs, & tuis odiosis quotidianisque *πρόβλημα* uideris tu, uiderit iam ipsa Luna; neque ego his de rebus laboro amplius. Quid enim ad me, si Carmina nel cælo possint deducere Lunam? Quid ad mea studia, ac ne ad tua quidem, an queant Magi, uel quibus artibus queant; Sistere aquam flumijs, & uertere sidera retro? Illud potius doleo, quod istis iureconsultis meam epistolam

epistolam dederis legendam. Scribis enim eos de Antonij Augustini libello nihil habuisse, quod respondeat. Rides igitur cum ijs in epistola tua, quod libros, qui nusquam extant, somniauerim. O tecum sermones meos communicatos praclare. Ac primum, quid tibi cum iureconsultis, illis praesertim iureconsultis; ea de re, quam uir doctissimus non ad illorum uel questum, uel opinionem, sed ad studiosorum hominum commoditates, & antiquitatem patrefaciendam conscripsit? Deinde, quid in mentem uenit, ut Brundusii quaereres ea, quae mandare te uelle dixisti, ut Venetijs quaereretur? Tum, continuōne ego sum mentitus, neque eum librum uidi Romae, aut inueniri amplius non potest, si iureconsulti illum tui nō uiderint? Postremò, quid mirum, si uel nemo alius illum uidit, quem ne ego quidem confirmaui adhuc esse editum; & per Strateium apud doctos homines, eos praesertim, qui Romae uersati sunt, quaerere te uolebam? Quamobrem te oro, post hac sincerius mecum. nam epistola tua, quam proximè dedisti, irrisionum resperata erat notis; & actum à te de mea sententia cū quibus minimè oportuit, neque ego uoluissim. Cauendū autem erat in primis, ne leguleos istos in me concitata intelligis enim illis mecum minimè conuenire, qui sententiam ius ciuile Romanum à prudentissimis uiris olim constitutum, per iureconsultos, ac stultos quosdam principes fuisse euersum: & eos libros quae ram, quibus aliqua ex parte tam immane facinus corrigatur. Ad haec scribenda me incitauit, quod neque

Q. MARI CORRA DI

que sermonibus neque epistolis sepe mittēdis uideo adhuc tam disertus fuisse, ut planē tibi mei animi sententiam ac uoluntatem aperire potuerim. Nam de mea quoque in te benevolentia ut aliquando dubitares, effectum est meis fortasse literis, non tam accuratē ac diligenter, quā candidē, & amanter scriptis. Ego enim, ut nudius tertius ad te scripseram, tibi semper amicissimus fui; quamquam aliquibus non crederem id, quod nunquam antē credidissem. De mensuris etiam antiquis, utrum ego tibi, an tu mihi non assentiris? Errat uehementer, Cassimiri, qui putat debere quenquam de recta ac uetere sententia, amicitia causa discedere. tu uidēris aliter adhuc esse ratiocinatus; nec rectē proximis in tuis literis meum in te animum interpretari. Itaque scribā posthac plenius atque accuratius, ut (nisi errorem si miles) dubitare de me, ac mea uoluntate non possis. Libros autem, quos dixi Venetijs esse quos credos, nescio, quanti tu facias: equidem ijs carere nolim. Eos enim partim scio, quanti fieri conueniat; partim ex ipsis auctoribus facio coniecturam. 3. Cal. Sep.

Ioanni Baptista Cassimiro. XLIII.

EGO tamen sperabam, quemadmodum scripsit ad te scripsi, perspectum tibi meum in te animum fore, quem quotidie officijs, comitate, & me bene uolentia declararem. Nunc uerō quid sperē amplius, quid uic cogitem non habeo. Sed mihi denique concedes, opinor, ut si mutua esse oportet beneuolentiam, non plura ego faciam quam tuam; quā tu

amo-

EPIST. LIBER II. 54

amorem, officia, & patientiam mea. Ac primum non te reprehendere proximis aut superiorum dierum literis uolui; sed intelligere, quod mirum mihi uidebatur: quumque errorem à meis literis emanasse aliquem arbitrarer, cur sis offensus, potius, quā à uoluntate; ne id quidem permittis me confiteri. Adducis me igitur, ut non intelligam genus hoc amicitie tuae, aut officiorum, aut sermonum, aut epistolarum, quibus ad te mihi utendum sit. Nam legi à iureconsultis nolebam epistolas meas, neque mihi tam men obtemperare uoluisti: & grauissimē lesum te putas, quod ea te rogauerim, quae etiam ioco acceptū mi à te arbitrabar; & uni tibi (ut mihi persuasera) homini amicissimo nota esse cupiebā. Quod si aliter euenisset, id quoque cū risu ego accepissem. Hic à tuis obtrektoribus audisse me aliquid suspicaris. Ego ne Cassimiri non uideo, quid tanta suspicionum simulatione spectes? hoc si ita credis me non intelligere (ne quid in te dicā aliud, aspernatur quoque nondū satis didicisse te putē. Nā quid ego, à tuis obtrektoribus audivi potui, quos nec scio quidē esse ullos? Verū *mihi*. De libris uerō, quos Venetijs per Franciscum Strateium queri nolebamus, quod ferri aequo animo non posse scribis; quid hic, oro te, ferri non potest? mihi quidē nullū hūc uidet esse conuictū, nullā cogitauimus iniuriā, aut contumeliā; nec itelligo, quā in partē aliā illud queat accipi, nisi quam ego uolui, et corā loquuti oram. Quos aut scribis auctores, ecquā negaui abs te non esse intellectos? imo ego tibi affirmare possū, neque amicitia, neque tuā in literis existimationē antehac à me

Q. MARI CORRA DI

à me esse uolantam. Ut enim sapius ad te scripsi, in eam partem ambitiosus uideri malo semper, ut humanitatis uidear esse studiosior, quam scientiæ, uel doctrinæ. Reliqua in tuis literis durissima, recipio me non amplius esse leturum, aut uelle recordari; etsi non spero iam meam tibi facilitatem, mansuetudinem, & in te uoluntatem, ac studium amplius cognitum iri. Etsi enim sint hæc ipsa luce clariora: ipse tamen, quum simultas à te uisa est esse deposita, non tam amicum habere tunc uoluisti; quam eum, de quo tibi apud infirmam multitudinem, istis modis triumphare, & literatuli hominis opinionem assequi uiderere. Ignosces mihi, si te dicam uisum. Nunc ergo expectarem à te literas, si te scirem amicum esse ac suauiter esse scribiturum. Vale.

Ioanni Baptista Casimiro. XLV.

VEREO R, ne quid statuat ciuitas contra uoluntatem utriusque uoluntatem. Quamobrem uide tu, cuius magis interest, quam mea; ecquod nouum decretum fiat, ecqua hominum uoluntas, ecqua factiones alia oriantur. Vigila, ne quid horum, consilia nostra ant euerat. Si quid enim extet eiusmodi, scis me non modò ciuitati, sed ne priuatis quidem hominibus posse repugnare. Est enim apud me decretum à Decurionibus factum anno superiore, quod nulla de re magis, quam de triennio uideatur esse constitutum. Itaque ciuitatis est, me illa per scriptione solueres; tuam, ut hoc modis omnibus provideas; meam,

ut tua

EPIST. LIBER II. 55

at tua commoda meis antepo nam. Sed tamen, ut scripseram ad te, et coram significauit; nisi ad Cal. Sept. nulla, neque commodi, neque honestatis ratio patitur, me nunc his de rebus aliquid cogitare. fortasse etiam me à Decurionibus iniuriam accepisse putem, siquid aliter eueniat. Danda igitur est opera, non solum ut illud fiat, quod me, ego tibi sum pollicitus, eoque auctore esse laturum; sed ne aliter fiat, quam & uoluntas mea, & existimationis ratio uideatur postulare. Equidè sumo tuis rebus: non tamè presentis temporis; in quo nullum ferè, aut minimum facis damnum; sed bienij insequentis arbitror mihi habendam esse rationem. Vellem hoc negotium tibi statim conficere; & magno meo cum damno pœnas dare alienæ t emeritatis, & maleuolentiæ in te leuissimorum hominum: sed hoc quidem tempore neque ciuitas potest hoc facere sine mea iniuria; neque ego sine inconstantia nota id, quod tu uis, possem ab illa petere. Tu, quid me uelis facere aliud, etiam atque etiam cogita. excepta enim iactura dignitatis, nihil est, quod nolim tua causa. Scriberem in hanc rem plura, nisi te scirem ita esse tua sponte incitatum, ut credas te detestandum facinus admittere; si committas, ut mea, id est hominis amicissimi facilitate, & beneuolentia abutere. Nihil est enim, quod ego possim aliud, quam ut mea consilia, & rationes oēs tua causa euerat. Denique igitur uide, ne quid noui decernatur, cui resistere ego non possim; imprimisq; ut decretum tollat: quod nisi fiat, non uideo, quid pro te conari possim. Vale.

Ioanni

EX tuis literis cognoui id, quod sæpius coram di-
xisti: et ego antè magno cum dolore cogitauerã,
quantis difficultatibus, & tu, & familia tua preme-
retur. Diſi malefaciant improbiſſimis, & maleuolen-
tiſſimis hominibus, qui odio tui, me quoque tamas
in moleſtias ac ſolicitudines coniecerunt. Quid
ſi res ad Septembrem reſci poſſet, uiderer mea ſpon-
te omnia, quæ inde ſequerentur mala, deuorare no-
luiffe. Nunc uerò, ſi te ſeruare cogitem, ut non dicã
cætera, omnium hominum linguas, probra & ma-
ledicta in me concitabo, ita ut mihi grauis conſtan-
tiſque hominis opinio ſit amittenda. Qua maiore
pæna ſtultum aliquem, flagitioſum, tibiſque inimi-
cum afficiendum eſſe iudicares? Quod ſi illud ſaltè
conſilium placeat, ut per te ipſum omnia, aut aliqùe
de amicis tuis, ad Decuriones palam referantur; uſq;
intelligant, inter nos ita hæc honorũ uirorum more eſ-
ſe conſtituta, tollantque de me triennij decretum; ni
debor mihi omnem infamiam deuiſiſſe. Nihil ue-
niebat in mentem aliud, quod honeſtè ſequi poſſemus
Tu etiam cogita, quid fieri uelis; nũmquæ ſe ratio of-
ferat commodior. mihi quidem, quod dixi, mea etiã
cauſſa non ualde diſplicebat. Nam cur ego, ut tu ui-
deris uelle, & exiſtimationem prodam, & tam ma-
lè audiam, ex ea re præſertim, quæ etſi mihi non me-
diocre dæmnum, laudem tamen, etiam utriſque no-
ſtrum, ſi rectè fiat, uideatur allaturã? fateor me ta-

men

men in hoc non tam cupiditate laudis, quàm metu
turpitudinis moueri. Vide igitur, an conſilium hoc
ſequi debeas; & equidem libentiſſimè amplectar tua
cauſſa, quicquid, te referente, ea de re, cum dignita-
te utriuſque noſtrum, ciuitas conſtituet. Vtinã hoc
animo in te fuiſſent, aut aliquando eſſe incipiant; qui,
quum te iuuare debuiffent, res tuas omnes, et me her-
cule etiam meas, euerterunt. Vale.

Ioanni Baptistæ Casimirio. XLVII.

LEGI tuas literas, in quibus dubitauì, quo ani-
mo quedam à te ſcripta eſſent, & quid de mea
in te uoluntate atque fide ſentires. Equidem te ama-
ui ſemper, & me arbitror non mediocri aut obſcu-
rum meã in te beneuolentiã ſignum tibi oſendiſſe:
neque aliquid aut dixi, aut feci, in quo non tuum et
commodum ſequerer, & uoluntatem. In meis autem
literis nihil omnino in te ipſum, ſed in tuos potiùs at-
que meos aduerſarios uideor eſſe ſtomachatus. Quod
ſcribis me auctore, his de rebus actum eſſe publicè
à Decurionibus, neſcio undè potueris hoc ſuſpicari.
Credas mihi hoc uelim nihil his de rebus à me nullo cū
homine communicatum fuiſſe: ſi qui ſunt, qui aliter
loquantur, illos ad me adduci uelim. Tuo conſilio, ut
as, non parui: quia iudicabam (id quod res erat) me
committere non debere, ut tantæ leuitatis condemna-
ri poſſim. ne ſi tu quidem hoc pro me feciſſes, laudæ-
rem: tametſi ſcio eo conſilio, quod mihi ſua debeas pro
tuis commodis, temetiipſum minimè fuiſſe uſurum,
Præterea

Præterea enim, si alterutrum ferre mihi necesse sit, malim iniuria affici à multis; quam ego multos, quâvis re minima, provocare. Nam, quod ad me attinet, etiam plus, quam triennio toto in sententia permanissem. quum verò tu incommoda & voluntatem mihi tuam explicasses; cogitavi, si salvis rebus, & dignitate mea, prospicere nollet tibi civitas; inconstantia mea culpam, cum scelere, forditas, & perfidia nonnullorum hominum, non esse coniungendam. Illud verò, quod in tuis literis erat; SI TACVISES: non uideo, quid non tacuerim. Sed in me semper habere te simulas, quod criminè: ac ne nunc quidem tibi satisfacio, quum tua causa me ipsum roges contra non rationes modò, sed existimationem quoque meam pugnare. Itane Casimiri, amicitiam tibi esse voluisti mecum, quia aliter cōstantiæ, granitatis, industriæ, & literarum à me opinionem tollere nō posses? Verum sic habeto, me rationem posthac maiore esse habiturum fortunæ; quam familiaritatis, mori, & ingenij tui. Vale.

M. Antonio Vinciguerræ. XLVIII.

TANTA iamdiu intermissione literarū credi posset amicitiam quoque nostram refrixisse. quare, si nos mutuo amamus, ignoscere nobis mutuo non possumus. Aliud, quod ad te scriberem, nihil erat, nisi tuas à me vehementer expectari literas. Siquid ad me scripseris, epistola ad te erunt meæ pleniores. Vale. Brundisij.

Marcello

Marcello Corrado fratri, Vriam.

X L I X.

ESTVS nunc valde magni cogitationū mearum. Cane frater, mihi amplius blandiāre, aut errare me credas. *Δὲο γὰρ ἐν ἡμῖν*, nec meorum genus illud auguriorum, quod narrabam, falli potest. Non igitur id dabis operam; ut, quod scio, & uideo, nolim credere; uel ne ignis accendatur: sed, si id fieri potest, quod iam desperavi, ut extinguatur: sin id non fiat, quanta meorum *ἰδὲο's ἄλλοις* sequatur, uides. Vale.

Eodem, quo bi duo antè, exemplo scribere uolui, quòd suspicabar perlatam hanc ad te epistolam non fuisse. Scire item cupio, an eas literas acceperis, quas ad te. VI. Id. Sept. dederam. Brundisij.

Marcello Corrado fratri,

Vriam. L.

QVOD mihi (ut ad te scripsi) uideor esse relegatus, ut à te discessi, quale hoc sit, non dubito, quin intelligas. Cura, obsecro te, mi frater, ut uidear aliquando mihi, non uobis, non ciuitati, sed mihi met esse restitutus. Quid ego uelim, quid fieri oporteat, quanto sim in dolore ac metu, ipse nosti. Verum sunt multa nudius tertius à me tecum usque ad ineptias deplorata. nunc tua fide, diligentia, opera, ac studio ut opus sit, probè intelligis; neque ego despero te mea causa, quicquid res postulet esse facturum. Mediano fratri postea satisfaciam. nunc mihi, uel nummus nō

H erat

Q. MARIi CORRADI

erat in promptu. Mandabis ei meo nomine, hortos quàm diligentissimè cures. Moros ipse curabo, reliquas arbores tu conquires. De oleo, ut uidebitur. Mala medica ad te misi, nò illa quidem optima, sed quibus hîc nò essent hoc tempore meliora. Ex pesto, quid omnibus de rebus actû sit. Violanthæ Oggianæ, quam ego secundû matrem diligo, casiam, odoresq; ceteros curavi, quàm electissimos potui. illi, et filia, et sorori et Thomasinæ Belprate salutê. Verùm tamê caue, putes me uel obliuisci posse metus, et doloris mei; uel minora hæc nolle diligentissimè curari. Ad amicum nostrû scribâ, si me collegero. interim sciat nò ignorare nos ludibrio haberi. Brûdusi. XVI. Cal. Decê. Vale.

Marcello Corrado fratri, Vriam. LI.

CAUE putes frater, me aliquid celari potuisse de statu rerum mearû. scio enim iam esse perditas. Quamobrem te oro, ex ijs restitue, si quid potes; & primo quoq; tẽpore ad me literas mitte, quales nunc quidê uix audeo sperare. fieri nò potest, ut equo animo ijs caream, nisi tempus aliquod expectes, quò minus acerbas dare possis. ac denique satis est intel ligere te, quid in re tanta expectari à fratre conueniat. Orationem, & literas meas utrum ad Hieronymû Rufum, Varinosquẽ miseris, certior fieri uolo. si qua enim ea in re culpa à te commissa est; nò dicam cetera. Nã recordor, quàm soleas tractare negligenter, si quid mādauit. Tarnetsi nunc tua sponte, ac potius mihi inuito mea scripta eripuisti, quã te ad eos uelle

EPIST. LIBER II. 58

uolle mittere confirmares: rogo te, statim effice, quod recepisti. De hortis uero, doleo eò te esse animo, ut necesse sit, eos tibi sæpius cõmendare. hæc tamen leuio- ra sunt. Nam quid de ea uoluntate dicã, quã tibi tã alê insedit in eos, quos nihil aliud, quàm amari abs te uel eorum cû aliquo damno uelim? Crede mihi frater, ex tanta mutatione morû & uoluntatis tuã nihil est, quod mihi molestiam afferat maiorem; quã quòd uideris tibi magnas habere causas, quamobrẽ uidisse debeas homines coniunctissimos et amantissimos tui. Non odi, inquis, et amo potius de me nò optime meritos. Audio frater, et ista diu mecû, atq; altius repetita cogitauit; nec ignoro animû tuû: et negotium in eos ita animatum esse oportere; quamuis (quod negari semper) iniuriã tibi factam ab ijs esse conuiderem. Affirmo enim tibi, nihil omnino tanti esse debere, quod ab illorû nos beneuolentia abducatur. Cogitare debes etiã breui nobis esse moriendû; & ei, qui superstes fuerit, perpetuo in luctu uiuendû esse, quòd minus etiã propinquis, ac necessarijs caruerit. Verùm ad illa minus tristitia. A Mario, & M. Antonio crebre ad me literę. Tua promissa flagrant me appellat. ego te illis ualde bonû esse nomẽ prædico. Tu contra questus es, quòd liberalius de te, tuoq; ingenio, ac literis spõdere soleã. Ego uerò neq; ultrò spõdidi, neq; ignoro in eo genere, quid possis. Meis in rebus si quid erit noui, præsertim eiusmodi, quod me sollicitudine tãta ex parte aliqua leuare possit; curabis, ut scia; dabisq; operã, ut rectissimè agantur oia, et uerissimè ad nos

Q. MARI CORRADI

perferantur: nec mendacijs arbitrèrè leniendum esse mecum dolorem. In tua enim fide, amore, prudentia, ac sedulitate spem omnem fixam, & locatam habeo. Postremò ad illud redeo, ut superiora, quæ dixi, in eâ partem accipias, quam ego uolo. Brundusii. x. Cal. Decemb. Vale.

Marcello Corrado fratri,
Vriam. LII.

PLVRA habeo, quæ ad te uelim scribere, sed ea sunt eiusmodi, ut non audeam committere literis. uide tamen siquid, me tacente, possis intelligere. A uero igitur scire, quæ mihi dissimulauisse uisus es in epistola tua, de ea, quam obscure designasti, hominis leuissimi, & insanissimi fuga. Nam & hinc, obscuros tamen, rumusculos audio; & siquid meis superioribus in literis diuinari, cupio dõseri; si quid turbatum est in rebus tuis, quid fieri necesse sit; & denique consiliorum tuorum omnium particeps esse uelim. Res omnino ea agitur, nisi fallor, ut permagni intersit illam mihi esse cognitam. Quod si sciam à te certior, & siquid ~~uolueris~~ est, intelligam; cognoscas id, quod sæpe antea dixi, & debetur fraternæ pietati, neque fidelio rem in tuis rebus esse quenquã, neque amantiorem tui. Quæ autem superioribus literis ad te scripsi, non dubito, quin des operam, ut illa, & meam salutem omnem tibi, id est amanti ssimo fratri, cognoscam esse commendatam. De omnibus, ego mea pecunia Carolo Maximiano creditori satisfacere

re

EPIST. LIBER II. 59

re constitui ad Id. Ian. Quod de meis rationibus cum Mediano ad me scribis, non deero uestræ utriusque uoluntati. Sed in ijs, quæ superioribus diebus restitisti mihi subducta nobis uidebatur, illam pecuniam recorde non fuisse numeratam, quæ scis meo nomine oues reliquas emptas esse per Giosum procuratorem meum. Ages bis de rebus, ut cum fratre nosti me uelle; & rescribes ad omnia diligenter. Vale.

Marcello Corrado fratri,
Vriam. LIII.

SUPERIORES literas quum obsignarem, spræsto mihi à te fuit tabellarius cum literis, quas ego multis diebus expectaram. In ijs tamen erat nihil, in quo possem acquiescere, nisi quod te sine solitudine esse cognoui. fuit hoc mihi uehementer gratum. Sed in tuis rebus licet nunc otium esse dicas; cupio tamen scire, quid acciderit, quamobrem de ijs tanta in desperatione te esse ad me scriberes: tametsi ex ipsa oratione tua, ut scripsi ad te antea, quæ ~~reperit~~ non multum uidebatur, simulatum aliquid esse intelligebam. Noui enim animum, noui querelas tuas. De ijs, quæ ad te scripsi, remitte iam tandem aliquando, per Deos te oro frater, meam quam toties efflagitauit orationem. Mitte grecos libellos, quibus carere amplius non debeo; & scis me ex ijs Diomedis Catimiano quædam uelle respondere. Itane ego tua mandata, & quicquid uel minimum tua credam referre, contemno, aut contempsi unquam; ac non potius obliui-

H 3 scor

Q. MARRI CORRADI

scor mei, quum recordor tui? Quam ad rem ea oratio mihi necessaria esset, quibus desim, quorum expectationes quatuor iam menses tua causa fefellerim; nosti. De me nihil est, quod possim dicere. nam, quo animo sim, temet ipsum interroga; quo me esse oporteat, ex ijs, quæ à te quotidie expecto. Amicus noster, ut scribis, uincere constituit; & ut opinor, iam uicit. quis enim illum flectat, qui non consilio, aut ratione aliqua se tuetur; sed sola obstinatione uoluntatis? Fama ac salutis rationem esse habendam scribit. O stultum illum atque insanum. nam quid ego aliud quero? quid ipse aliud conatur euertere, quam id, quod maximè curare se arbitratur. Ille tamè scio aliud cogitat, et uideri uult esse in metu ad occultanda ea consilia, quæ nosti: qui, si insulerit, patefacta sunt (mibi crede) illius cogitationes. scribam tamen ad illum pluribus. Tu de hortis quid fiat, uidebis. De Mariano Argentario, et uxore, et Violantha, de malomedicis, de casia, atque odoribus, de sponsione pro te mea, ac rebus cæteris, de quibus certior fieri uolebam, nihil erat in tuis literis. De ijs omnibus, & quando me uenire oporteat, scire à nobis peruelim. Vale Brundusii.

Marcello Corrado fratri, Vriam. LIIII.

ET potes, obsecro te frater, proximis meis literis, neque ad scribendum, neque ad ea peragenda, quæ cupiebam, commoueri? Si tanti apud te uoluntas est, & res mea; uide etiam atque etiam,

EPIST. LIBER II. 60

etiam, quid me uelis existimare. Ego tamen aut literas te meas non accepisse, aut noua perturbatione aliqua potius teneri puto; utinamque non maiore malo; quam ego interpretor. Efferor cupiditate audiendi, si quid huiusmodi acciderit, cui ego mederi possim.

Marcello Corrado fratri, Vriam. LV.

SCRIPSERAM hodie ante lucem, nunc etiam Gregorio Palmario dedi hoc ad te literarum. Tu uerò frater, itane ullis occupationibus potes distineri, ut his duobus mensibus unas tantum ad me literas dederis? Equidem hæc quum ad te scriberem ad horam sextam, cupiebam esse ad nonam, atque ad uesperam per quos ad te sepius aliquid possem. Verum, ò te nostri oblitum, & tuis tantum cogitationibus obrutum. Sed quid, ego nihilne cogito? nullane mihi sunt mala, & astus animi mei? nulli cruciatus, nulli metus? in his tamen multorum amorum fluctibus, meos omnes amo, & in illis acquiesco. Apud te uerò quid tanti est, quò nos amatissimos tui possis negligere? Ego quidem certè (quod te uelim imitari) quoties respirare à molestijs uolo, & miserijs, in quibus tandiu uersor; ad studia, ad literas, ad spem, cogitationemque uestri confugio. Sed, quum hæc pluribus ad te persequi uellem; ecce diuertit ad me Iulius noster; is, quem ego uehementer antè dilexeram. Is

H 4 quoque

Q. MARIÏ CORRADI

quoque multorum in se odia atque inimicitias narra-
bat. quumque mihi illius omnia sint magis nota,
quam uellem; ita breuiter sermonem illius inter-
pellauit, ut confirmarem, ex ijs rebus atque ineptijs,
hominis innocentissimi, & illius amantiissimi dede-
cus & mortem esse consequituram, nisi modestia ser-
uetur. Ille neque culpam confiteri, neque melius ali-
quid promittere, & irasci, & durissime omnia acci-
pere. Ego iratum, & ineptè omnibus mimitabundum
sic dimisi, ut fatum hoc illi esse prædicarem. Quum
redierit, illum conuenies, et commonefacies meis uer-
bis, ut ad futuros euentus prospiciat; illique persuade-
bis, mihi illius res omnes, & hanc de qua loquor uo-
luntatem, & si minus rectam, esse tamen antiquissi-
mam. Vale. Brundusii. xv. Cal. Ian.

Ioanni Baptista, & Vincentio Varinis
fratribus. LVI.

SEX iam mensibus nihil ad me scribitis. mihi ue-
rò intermissionis causa literarum, non uoluntas
mea fuit; sed, quòd mihi potius à uobis litera expe-
ctanda essent. Sed quid literas dico? uos ipsos etiam
uenturos credebam. Ita enim à patre uestro audie-
ram, qui etiam affirmauit, se equos uelle mittere, qui-
bus istuc uenirem, & uobiscum aliquot diebus fore,
ac deinde uos quoque Brundusium ad me esse uentu-
ros. quumque diu hæc expectauissem, rumor interea
de uestris nuptijs, at cur potius rumor, quam uestra
litera? Sperabam ijs me interfuturum, id quod offi-
cium

EPIST. LIEBR II. 61

cium meum, & mutua inter nos beneuolentia postu-
labat: sed, quum ijs de rebus expectare à uobis fie-
ri certior, & ex silentio uestro falsas putarem; ex
multorum sermonibus cognoui, quòd factum esset.
Quapropter, doleam, necesse est, quòd sciam in ijs
nuptijs multos fuisse, uel splendore, uel propinquitate
coniunctiores, quam ego uobis essem; at fideliorè,
& amantiorem uestri fortasse neminem. Patiar ta-
men a quo animo, quicquid uultis, semperque meam
in uos beneuolentiam cõseruabo. Et si enim iudicia
quædã mihi perspexisse uideor minime dubia muta-
te uestre in me uoluntatis: nõ despero tamen meum
uobis animum aliquando cognitum fore. Misi uobis
orationem, quam patri uestro promiseram. eam ante
Sextilem esse ad uos missam arbitratur. Quum enim
Marcellus frater se ad Palatinos esse uenturum cre-
deret, neque postea uenire illi necesse fuerit post qua-
tuor menses; ne recordabatur quidem se à me illam
accepisse. Itaque misi exempla literarum, quas ad il-
lum scripsi; ut intelligeretis, quam sepe eum hac de
re monuerim. Patrem uestrum, & matrem saluta-
te meis uerbis. Valete. Brundusii. iij. Id. Ian.

Vincentio Varino. LVII.

REDDIT ÆE mihi sunt tuæ, & patris tui
litera. Sed is, qui illas attulit ad me non fuit:
quamobrem nec respondere statim potui. Scri-
psi postea, quid mihi faciendum uideretur, & de uo-
luntate, & consilio meo, & quãdo uenire ad uos pos-
sem.

Q. MARI CORRA DI

sem. Confido Hieronymum Rufum dedisse operam, ut meæ ad uos literæ perferrentur. Siquid est autem, quod tua ualde intersit, me statim uenire; non deero ne uoluntati quidem tuæ: sin res eiusmodi est, ut differri commodè in alios dies queat, ne sic quidè longum tempus expectandum erit; & sis iam me ad Id. Febr. Epistolam tuam Græcè scriptam legi libentissimè. scire à me pater tuus uoluit, quid de illa mihi uideretur. ego uerò nihil inueni, in quo tibi opus esset adulatione mea. aut enim elegatissima est: aut ego græcè nihil scio. Sed, quod in ea de meo in uos animo, & intermissione literarum questus es; ne tu mihi uideris uoluisse reprehensionem anteuertere; quòd scires diu à me desideratum esse officium tuum, & accusationem timeres. Ego uerò, etsi tuas deberem expectare literas; scripseram tamen ad uos omnes, antequam de me questus esses: quanquam fortasse, quum scriberes, meæ literæ nondum essent perlatæ. Probat hoc dies utriusque nostrum literarum: probant literæ ad fratrem meum scriptæ, quarum uobis exempla miseram. Quamobrem caue aliquid de meæ in uos beneuolentiæ atq; officio suspicere: aut me falsa accusatione deterrendum putes à iustissima ex postulatione mea, qua in te uti possem. quanquam ipse, & ignesco tibi, quòd te mihi de amore, & diligentia tua suspectum esse metueres; & illa te & tuos omnes caritate prosequor, qua antea semper sum amplexatus. Vale. Brundisii.

M. Antonio

EPIST. LIBER II. 62

M. Antonio Vinciguerræ. LVIII.

VELLE M ad te plura scribere, ut ego pollicebar me esse facturum, & ipse à me petis. Sed nunc in eo statu sum, ut ne doloris quidem mei, quo impediòr, aut causas uelim, aut magnitudinem ulla ex parte queã dicere. Itaq; te amo, ut semper antea feci, quãquã ad te scribere nõ possim. Si respirare unquam ex his malis cõpero, non desiderabis meas literas. Vereor tamen, ut tanto ex luctu possim emergere. maius enim in terris aliquid ego quidem amittere non potui. Vale.

M. Antonio Vinciguerræ. LIX.

DEDERAM ad te literas. IX. Cal. Aprilis: quibus in literis excusabam, quòd dolore quodam impeditus, literis mittendis, ut cõsueueramus, uacare non possem. quo nuncio uisus es mihi, pro mutua inter nos beneuolentiã, commoueri. Illud etiam tibi accidit molestius in meis literis, quòd tibi ne genus quidem aut causam doloris mei, quem adhuc acerbissimum capio, significare potui. quapropter nihil etiam tibi poterat uenire in mentem, undè consolationè afferres. Vulnus tamen est eiusmodi, ut ne nunc quidem, aut unquã post ac diu refricare uelim: maximèque aptũ sit rationibus meis, dolorè illius à me uno deuorari. Suspitionè uerò eius quandã usgræcis uersibus attigi, quos nunc ad te misi: quibus et causam doloris mei, intermissionis que literarum, & meam in te beneuolentiã, opinionem que tuæ in me fidelitatis testarer. Vale.

Marcello

Q. MARI CORRA DI

Marcello Corrado fratri,
Vriam. LX.

DIV careo tuis literis, & ignoro quid agas. Scire cupio, quid de te hoc anno statueris. Quod si res tibi adhuc integra est, cogitabis rectè, ut solidum id suscipias, quod te confidas cum laude esse perfecturum; neque discedas à consilio meo. Si enim ea es voluntate, qua superiore triennio fuisti; miror, quid tibi in mentem ueniat, ut posse te domo abesse uel unum diem existimes. quare totius cõ filij tui rationem mihi perscribes. De mea ualetudine, pridie quam hæc scribebam, pituitæ purgationibus uti cõperam. sperabam mihi fore melius. Decimo sexto abhinc die etiam casu abaci pene crus fregerã; ac nescio, an os aliquod fractum, scissumue sit. Dolorem, quidem adhuc medicamentis leuare nulla ex parte possum; immo uerò is quotidie magis crescit. Vulnus autem nullum apparet, et putabam aliquod latere sub cute. Venissem ad diuinam Argentarij αἰπορρηκῶν, sed nosti genus exilij mei. illum meo nomine salutabis. De Mediano, illiusque rationibus cupio doceri. Vale. Brundusii.

Marcello Corrado fratri,
Vriam. LXI.

SI tua sponte ad me non scriberes, tecum iustissimè expostularcm; quanquã haberes nihil, quod tua scribere, uel mea interesset scire. quid, quod ne pro-

EPIST. LIBER II. 63

ne prouocatus quidem; & erat nõnihil, quod ex tuis literis doceri uolebam? quid, quod proximis meis literis me ostenderam agrotare; nec deerat, cui dare posses? equidem de te quid dicam, nescio. Si talis es, frater, ut tam sepe huiusmodi offensionibus; quæ mihi accidunt grauissima, & mea querela delectet; uide, quo animo in te esse debeam. nam cur, postquam nihil tandiu scripsisses, Federico saltem Oggiano, quem ad me uenturum esse sciebas, nihil dedisti literarum? Ille quidem quum me salutans excusaret, quod sua causa tu non uenisses, mirabatur primò (ignosces frater) suum mihi gratiorem aduentum fuisse, quam tuum. Quid igitur, aio, ecquem ab illo affers aut nũcium, aut literas. ille statim nescio quid excusare. Ego uerò frater, non illius in te, sed tua in me officia requiro: quod iam præ dolore amplius queri non possum. Vale. Brundusii.

Marcello Corrado fratri,
Vriam. LXII.

TA NDEM redditę mihi sunt à te literæ, quum ego illas minimè amplius expectarem. Ais nihil habuisse te, quod scriberes. obsecro, nihilne erat, quod responderes? uidetis enim subaccusare, quod nullas ego, aut uacuas ad te literas, neque tuo dignas responsõ dederim. Sed non querar de te amplius (nam ne hoc quidem pateris) & (quando in ita uis) nihil est, quod iure de te queri possim. Namque illud etiam non amor in te meus, neque si quid à te

Q. MARRI CORRADI

à te scire cupiebam, neque tot meæ epistolæ, nec diu frustra expectatæ literæ tuæ; sed mea stultitia fecerat, ut iam de tua uita inciperem suspicari, neque ijs possem credere, qui rectè aliquid de te nunciarent. Vale.

Ioanni Baptista Varino. LXIII.

EXPECTABAM uehementer à patre tuo literas, quæ me ualde magna molestia liberarent. nunc autem, quum Inginia uester nihil attulisset, desij sperare amplius: tametsi facere non possum, quin adhuc expectem. Scis enim, quanta de re mihi deliberandum sit, & impediatur illius expectatione literarum. Nosti ipse, quid is me spondere uoluerit, sibi & matri tuæ, quum apud uos fui lupercalibus tertijs. Iterum uerò, quum istuc uenissim, perspexi omnino, quam refrixerat. sed, quia uideri tamen uolebat eodem esse animo, ut de meis rationibus donec ad me scriberet, integrum sibi reseruarem; nihil magis, quam eius literas expecto. fortasse etiam ad mea negotia minus temporis datur mihi, quam putâram. Quare salutabis illum uero nomine; &, ut quam primum ea de re literas ad me scribat, rogabis. Quod nisi me statim doceat, quid statuerit; sciat me neque promisso, neque ulla eius rei fide amplius teneri. Vincentio fratri tuo salutem ex me nunciabis. nisi ad eum illius epistolæ exemplum, quam superioribus diebus respondit sibi redditam non fuisse. Vale.

Augustino

EPIST. LIBER II. 64

Augustino Grisio Sulmonensi, Lupias. LXIIII.

SI uales, gaudeo. Mihi post discessum tuum satis bellè omnia atque hilariter. nuper enim recreatus etiam uideor suauissimo sermone tuo. Quid queris? graues molestias, quas longo tempore contraxeram, tridui consuetudine, ambulationibusque nostris mihi uideor magna ex parte abiicisse. Quã obrem te uidere & frui nostra necessitudine uehementer cupio. Quod si nos iterum hac æstate reuistas (quod te speramus esse facturum) nihil est, quod mihi possit accidere gratius. conuactionis enim nostre fructum ex congressu superiorum dierum ualde magnum cæpi, & me hercule humanissima oratione magnopere sum delectatus. De tui studij ratione sic habeto breuiter, te in his quæ ad sermonem pertinent, hoc quidem tempore uero M. Tullio contentum esse oportere. cæteros enim, si me audies, non tu quidem aspernabere, sed in tempus aliud reseruabis. Nam paucissimi scriptores, etiam de antiquis & doctis hominibus, ueræ latinitatis nitorem sunt assequuti; & ex perfectis quid in oratione sequendum fugiendumue sit, nouo imitatori difficillimum est iudicare. Quapropter ego M. Tullium statuo eum esse, quem & pueri tutò sequi possint; et nunquam à se dimittere etiam senes debeant. Qui nostra ætate aliam uiam sicut ingressi, ut multa non dicam, illud certè possum affirmare, ex

re, ex his neminem Romanè loquendi, aut sentiendi partem aliquam intelligere potuisse. Neque ignoro multos, & quidem doctos, & eruditos homines in hac sententia à me reprehendi: sed dabunt mihi hanc ueniam boni uiri, si in alijs requiro ea, quæ nec mihi quidem arrogo, nec scriptoribus antiquis, præter paucissimos, possum concedere. Nulla igitur aut mea arrogancia, aut illorum culpa est, si in Italia nunc, & omni hominum memoria per quam raros, & in his locis ac ciuitatibus prædicem id, quod res est, neminem esse, qui latinè scribat, neque tamen eam laudè mihi audeam uindicare. Itaque mihi nihil assumo aliud, præter indicium et uoluntatem illam, ut quam paucissima pro latinis accipiam; & primis saltem in studijs nihil cum Cicerone conferre uelim. Sed, quoniam (ut præsens tecum egi) hac de re sæpius ad te scribam; quæ de toto hoc genere dici possint, dicà aliàs pluribus, si te huic meo consilio nunc obtemperauissè cognouero. De gemmis fecisti mihi gratissimum, & tibi ago gratias: nec est, quod de illarum pretio sollicitè, si hæc tantoperè, atque à tam multis probantur, & digna tibi uidentur etiam morositate mea, hoc spectato in primis. Nam cæteris de rebus ita cõstitues, ut si res tua agatur, habebo ratum, quicquid egeris. Nos te quotidie expectamus. Vale. Vriæ Cal. Sext.

Augustino

Augustino Grifio, Lupias. L X V.

DE gemmis & auro (id enim præcipuum erat in tuis literis) curatum est à te diligenter; ita ut intelligam me neque amantiore cuiquam, neque eius rei magis gnaro negotium dare potuisse. Ago igitur tibi gratias; & meam quoque operam; & officia credas uelim tibi, ac tuis omnibus esse paratissima. Pecuniam Innocentio, ut scripsisti, numeravi statim leffis tuis literis, quam arbitror iam ad te esse perlata. Ego me hercule tua diligentia; fide, industria, magnoperè sum delectatus; daboque operam, ut me non ingratum hominem possis iudicare. De latinitate paranda minimè necesse est plura dicere. habes enim ex ijs literis, quas proximè ad te dedi, meam ea de re sententiam, ut nullo tempore à M. Tullio discedas. quod si persuaderi cunctis hominibus posset, tota Italia, & ubicunq; tenentur nostræ literæ; nõ dubium, quin multò plures futuri essent, qui latinissimè nunc loquerentur, quam ipsius Ciceronis atate floruerunt. Tamen constitues apud te, siquid est, in quo possim tuo studio, re aut consilijs prodesse. nihil enim mihi aliud nunc ueniebat in mentem, & eram sanè occupatus. Præceptorem tuum, de quo ad me scripsisti, ualde doctum iuuenem saluta bis meo nomine. Vale. Vriæ. IIII. Cal. Sept.

I Fabie

Q. MARI CORRADI

Fabio Latomo. LXVI.

EPISTOLAM tuam Cuccius noster inuito mihi de manibus ereptam, ait sibi de sinu excidisse. Ergo, quid in ea esset, ad quod responderi uelles, non poteram sanè recordari. uidebis igitur, facies que, ut sciam, siquid me scribere oporteat. Vellè hoc anno apud nos esse potuisses. equidem uideor tecum exulare; & cogito, quantam in studijs facias iacturam. Neque tamen arbitror te istinc exolui posse, tametsi fides publica impetretur. teneri enim ea facillimè poterat, si aut pater tuus, aut Demetrius Capucemadius maiore studio ad eam rem contendisset. Vale.

Q. MARI CORRADI

EPISTOLARVM

LIBER III.

Francisco Antonio Strateio, Brundisium.

LXVII.

DE Saturnij libro quod meum iudicium exquiris, id est eiusmodi, ut pluribus uerbis explicare necesse sit. Quamobrem uacationes aliqua, aut festi dies expectandi sunt, quibus mihi per otium liceat morem gerere uoluntati non solum tuæ, sed me hercule etiam meæ. Mandatum enim ea in re tuum scito me libentissimè curaturum: sed nunc magnoperè distinebar. Quum dies à molestijs acciderit uacuus, respondebo ad omnia, que requiris. Hęc ad te nunc eò scripsi, ut intelligas, me flagitationis tue minimè oblitum esse, quamquam noris occupationes meas. Vale. Aslunei, pridie Non. Nouemb.

Francisco Antonio Strateio, Brundisium.

LXVIII.

QUAM fuerim occupatus iam inde ab eo ipso die, quo unà fuimus, credo te sine meis literis intelligere. utinā uerò non in grauissimas & longissimam temporis molestias incidissem. Itaque mihi nul-

I 2 lum

lum est otium, aut legendi Saturnij tui, (ut coram mecum egisti) aut aliquid de eo cogitandi. Sed, quantum capita quaedam gustare potui, videtur hic mihi omnem sermonis Latini candorem funditus tollere uoluisse. Quare illud unum te, & omnes, qui latine, & pure dicendi laudem aucupantur, monere uelim; quando inter omnes conuenit totum hoc genus consuetudine spectandum esse, & tu meam ea de re sententiam exquiris; consuetudinem imprimis sequi oportere. Qui hanc recte explicatam, & perfectè cognitam sunt amplexati; ij omnem imitandi rationem, & rectissimam Romæ loquendi formam præstiterunt. Adhuc mihi neminem habere uideo, qui meæ huic sententiæ repugnet. consuetudinem enim omnes & sequuntur ipsi, & exigunt à nobis: quam tamen ea uim habeat, & quibus finibus cõtineri debeat, paucissimi uiderunt; & Saturnius omnino imprimis ignorauit. Ergo, si ad definiendum consuetudo loquendi proponatur, illa meo quidem iudicio nõ aliud sit, necesse est, quam germanæ latinitatis crebrior usus; & illustrum auctorum in unam loquendi rationem firmata iam uetustate cõsensio. Nulla igitur latinitas cuiusquam esse potest, qui non Romanam eleganciam propositam, & cognitam habeat; sed temerè suo ingenio ac libidine incertus feratur. Nulla eius, qui in sermone ea habeat antiquissima, quæ à doctissimis uiris tantum semel, aut iterum sumi usurpata. Nulla eorum, qui nõ adhibito iudicio, aut ullo defectu, omnia ex quibuscumque auctoribus imitantur.

tantur. Nulla denique illorum omnium, qui non ueterem illum, & purgatum loquendi morem sequuntur, optimis temporibus natum, à ueteribus sapientissimis uiris traditum, tot sæculis receptum, à doctissimis, & paucissimis nostræ ætatis hominibus probatum. Quid enim, obsecro te, sperandum ab ijs, qui auctores quosdam proponunt sibi ad imitandum, non in doctos quidem illos & ineruditos; sed pestè ac perniciem latinitati, præceptis, consilijs & ipso genere dicendi afferentes? quid ab ijs, qui tam hebeti iudicio sunt, ut de antiquis etiam, uel optima non discernant; uel ijs pessima antepoant, eaque illis meliora uideantur? Ac scio tamen equidem esse multos, qui latius patere consuetudinem uelint, quam est à me, & à doctis uiris constituta: quod ea dicenda sit eorum omnium, quæ sunt in pluribus consuetasita ut à nullo auctorum genere, aut ueterum, aut nouorum consuetudo loquendi peti non debeat. Iis uelim satis cognita esset uera sapientissimorum hominum, de consuetudine sententia. Nam, si ea sit tantum non discere à consuetis, quæ tandem non in sermone solum, ac studijs omnibus, sed in omni uita à plurium consuetudine recepta non sunt, quæ uir sapiens probare possit, ac non turpissimum sit nominare? Quibus in disciplinis aut literis non pessima omnia sunt consuetiora? quæ fæditas aut uerborum, aut orationis; quæ barbaries totam Italiam atque Europam non peruagata est? Tantane ullo in homine imperitia, tanta fatuitas, ut existimet hæc imitanda esse? Quæ-

obrem illud sit per suavis, à doctis, antiquis, claris, & paucis auctoribus consuetudinem peti oportere. hos tantum imitari necesse est ei, qui non longè abesse velit à consuetudine loquendi. Quamcunque aliam ingrediamur, non iam Latini, sed nouæ latinitalis auctori; Saturnio isti similes nominabimur ab eruditissimis. Quot enim auctores hic nobis proponit, quorum exemplo nos loqui præcipit; qui tantum abest, ut Latine loquantur, ut latinitati nihil possit esse magis contrarium? Quoties damnat temeritatis Grammaticos, qui usum linguæ probent consuetiorem: ipse uerò communem loquendi legem esse uelit, quod est rarissimum: ita ut de bonis auctoribus faciem, ac sordes tantum colligere uideatur? Hæcne sunt præcepta latinitalis, quæ nos pudeat eicere, explodere, exterminare? Ego uerò ita censeo, nullam maiorem pestem posse recipi in latinitali; nihil etiam, quod literis, & moribus iuuenum plus queat officere. ea enim contumelia, ijs conuicijs, & maledictis afficit superiores, tam petulanter in eos stomachatur, tanta indignatione, tot etiam execrationibus, tanta insaniam debacchatur in multos, ac si damno ipse, & iniuria ab illis esset affectus; ut ne, si reuerentissimè quidem sentiret, furoris tanta exempla pueris uelim esse cognita. Errauerint sanè illi, quos reprehendit; inuenerit ipse meliora; fecerit tantos progressus in literis, quantos uult uideri; sit tantus is, quantum sese miratur: certè minimè oportuit eum, qui omnes homines, qui ante se fuerunt, scientia & literis

literis uicisset, modestiæ & humanitatis esse experter. Illam ergo immanitatem, illud tortuosum ingenium, illam hominis indoctissimi singularem impudentiam, nemini eorum præsertim, qui ad literas, et humanitatem institui debeat, arbitror esse cognoscendam. Facile enim prima ætas, quæ orationis, opinio-nis, doctrinæ, & uitæ elegantia, ac suauitate quadam imbui debet, illam barbariem & maledicendi licentiam amplexata, ad mores etiam & animum traducit; atque ita educati iuuenes, & insanis contentionibus assuefacti, nihil aliud esse in literis arbitrantur, nihil præclarium, aut tam salutare expectandum à studijs, quam ut alios oppugnando, inanes rumculos uulgi aucupentur. Quamobrem, ignosces mihi Sratei, quando talem esse istum Saturnium intellexeras, qualem ego postea cognoui; dubitare minimè debuisti, quid de illo tibi faciendum, aut mihi sentiendum esset. Quid, quod homo ridiculus, qui Grammaticam tractare, loquendi præcepta tradere, Latinam linguam facere nobis illustriorem uoluisset, inquinatissimum ipse genus loquendi tenuit; & uix literam Græcam, aut ne rix quidè nouit ullam? Mihi quidem certè nondum contigerat uidere ex ueteribus aliquem, uel nouis, qui non Latinam cum Græcis coniungeret, uel rudis Græcarum literarum, Latinas tradere auderet. Utinam aliquando tandè, in mentem ueniat alicui è doctissimis aliter, ac Saturnius fecit, Grammaticam Latinis literis, illustrare. Mallem inquit fortasse, Philosophiam,

uel ius pontificium, uel sacra omnia, uel quæ maiora sunt, & minus culta oratione; quam grammatica, & quæ præcepta loquendi adhuc multi scripserunt. Ego uerò sic existimo magnam asserre causam tantæ barbariæ, quod illam in scholis à Grammaticorum sermone, libris, & institutis discimus pro modicæ orationis. Quæ enim posset magis barbaries honorari, ut eam omnes libentissimè amplectamur; quam quod ab ipsis Grammaticorum libris, et à præceptoribus, ijs etiam, quos decies centenis millibus æris conducunt sepe quædam ciuitates, illam discimus? Ego uerò grammaticam, quæ de nunc agimus, tantum à doctis, eloquentibus, politissimis, & omnium bonarum artium laude cumulatis auctoribus, tractari uellem. Et, ne multa nimis hæc uideantur, cogit me etiam Saturnius, ut Græcam eruditionem, ut sani, ut modesti, ut literati, ut prudentis & boni uiri officium, à grammaticæ scriptoribus requirã. Quis enim hac insolentia temporum patiatur, quod illius docendæ, & tractandæ officium sibi arrogant ij potissimum, quibus ad alias disciplinas aditus nõ fuit; quamobrem ne primoribus quibusdam labris, existimandi sunt illam attigisse? Ego uerò iam ostendæ, qualem esse conueniat eum, qui se profiteatur eade re esse scripturum: sed illud etiam addendum puto, ut illi omnia, quæ sunt in Latina lingua, & ijs auctoribus, quos necesse sit imitari, sint lecta, uersata, notata, cognita, & percepta; & nihil omnino aliud statuat, quam quæ apud illos maximè usitata, cognouerit.

gnouerit. Nihil enim tam propositum, nihil tam meditatatum Grammatico esse debet, quam ad perfectam illum, quam dixi latinitatis rationem institueret. Quamobrem cogitare omnes debent, non ita loqui oportere, ut est positum in præceptis Grammaticorum: sed ita potius institueret præcepta, quemadmodum sepius ueteres illi uiri doctissimi, & politissimi sunt loquuti. quod nõ Saturnius modò, aut alius ex ista sæte, qui nostra, aut æurum memoria fuerunt: sed ne alius quidem è doctis, hinc iam mille annos amplius est consequutus. Inclinare enim Romanum imperium ubi cepit, latinitas etiam, & reliquæ bonæ artes omnes penitus refrigerunt. Sed ex his tamen, qui demeruerunt post M. Varronem, & C. Cæsarem, nõ indocti homines; Sex. Pompeium, Non. Marcellum, & Aelium Donatum, arbitror si scribere de omnibus uoluissent, aut eorum libri omnes extarent, cumulatè huic rei omnia præstare potuisse. Qui uerò postea sunt insequuti, ij uel imperitia rerum omnium, uel ambitione, uel stultitia, uel fame etiam compulsi, ad scribendum accesserunt. Itaque tenes meam de Grammaticis sententiam, ut scias me de Saturnio nõ posse, ac ne debere quidem aliter iudicare; quo neminem scio equidem hætenus indoctiorem, nequiorè, aut à Latinis literis alieniorem fuisse unquam. Nos tamen hunc legimus, & usque à Venetijs, & bibliothecis Germaniæ petimus, ab eoque ad Latinum sermonem institui uolumus. O Salentinos olim doctos ac sapientes uiros. O Italiæ oram illam, quæ magna quondam

quondam Græcia dicebatur, quæ Pythagoram præceptorem habuit, Architam sibi peperit, Platonem ad se attraxit, Q. Ennium, & M. Pacunium nobis Brundisinis ciuem tulit. quin barbaros istos omnes expellimus? quousque tandem non illa tantum amplectemur, non illos imitabimur, à quibus solis id, quod petimus, liceat accipere? Mibi quidem ego aliud nihil arrogare audeo, nisi hanc uoluntatem, ut nullum de Grammaticis, qui hætenus fuerunt, ab eo, cui Latina lingua discenda est, legi uelim; nullum ex ijs, nisi in prima ætate legerim, quando aut nostrorum hominum errore, aut puerili institutione cogebatur. Postea uero quam Romuli Amasei disciplina, & consilio, M. Antonij Flamminij auctoritate, Bembi, & Sadoleti exemplo, me ad M. Tullij, & paucissimorum imitationem retuli; ita Grammaticos repudiaui omnes, ut, (credas mihi uelim) iam ex ijs nihil omnino amplius queam recordari. Quantum ea res me inuenerit dumtaxat ad nitorem sermonis, aliorum esto iudicium. siquid tamen sumus (quando tu quidem ita uideris credere) scito nos hanc Romani sermonis umbram, et illos quos iam dixi clarissimos, præter admirabilem eloquentiam illam, splendorem quoque orationis, & perfectam latinæ candorem non à Grammaticorum libris, sed à M. Tullij imitatione esse consequutos. Quare idem tibi censeo faciendum Stratei; & quoniam iuuenibus erudiendis necessaria Grammatica est, quam ego præstantissimam & maximè necessariam disciplinarum omnium semper

per iudicau; ipsi tibi cui neque ingenium, neque eruditio deest, à M. Tullio potissimum breuissima et elegantissima quedam Grammatica, & latine scribendi præcepta colligenda, quibus tuo iure instituendis iuuenibus utare. Illos uero quum ad prima latinæ elementa exercere uoles, me quidem auctore, non alia uia, quam Ciceronis; non oratione tantum, & stilo, sed uerbis etiam singulis, & tota consuetudine loquendi, ad id faciendum ingrediẽre; neque hinc declinandum putabis unquam, nisi eo studio iam consumato; aut potius omni reliqua ætate ad eam imitationem quam sepius reditus esse dandos. Nihil enim in literis ita magni, accurati, ac diuturni laboris indiget, ut Latine, & pure loquendi facultas; quæ esset ab alijs quoque petendam, ipse etiam consistear; diu tamen uicinis M. Tullij lectione nutrienda quodammodo oratio est; deinde confirmato iam stilo, ita ad alios accedendum, ut ex paucissimis illis atque perfectis, illa tantum imitemur, quæ sint non multum à Cicerone distidentia; uel quæ in scriptis illius esse non poterant; & denique omnia ad morem Tullianæ scribendi, quoad eius fieri potest, commutanda. Quare ex re facile cognosci potest, quantum illos probem, qui neminem imitantes, temerè quæcunque primum occurrunt, pro Latinis amplectantur. Hi scribendo, aut loquendo, à diuersis & malis auctoribus colligunt, que coherere rã uix possunt: uel suo ingenio, ac stultitia potius delectati, noua aliqua uerborum, & sermonis portenta conquirunt; & tum se optime loqui arbitran-

arbitrantur, quum longissimè à naturali, & communi loquendi more discesserint. Ignorant enim, unà esse ueram atque perfectam eius rei formam, quæ maximè naturam attingere uideatur; atque eam ab alijs quidem, ut dixi, sed à M. Tullio potissimum ita esse expressam, ut si natura ipsa, aut in cælo Dii Romanè loquerètur, nõ aliter, quàm Ciceronis more, loqui possent. Quare ingenio, non ad multas colligendas, uel creandas barbariæ formas; sed potiùs ad imitanda, quæ sunt optima, utendum erit. Habes de Saturnio, & latine scribendi ratione, quid sentiam, qua in re, quoniã tibi homini doctissimo, & mei amantissimo probatum esse confido iudicium meum, nihil est, quod ampliùs requiram. Spero enim, & opto, fore aliquando, ut per te, atque alios doctos homines, tot Salentinae urbes nobilissimæ explosa barbarie, ac peregrinitate, quæ ante mille, & quingentos annos has regiones peruasit, ad antiquã, & uerã latininitatis formã reducatur. Vale Astinei. xiiij. Cal. Decemb.

M. Antonio Vinciguerra. LXIX.

AMICITIA nostra penè ab adolescètia inducta, multis annis & perpetua consuetudine confirmata, ad eũ cumulum peruenit, ut sperem te has literas, & quacunque meam de illa prædicationem minime necessariam, putare. malui tamen his literis mitendis ineptus uideri, quàm te uel minima de officio mei parte dubitare. Ita que mihi ad te exemplum epi

Stola

Stola illius, quam ad Franciscũ Antonium Strateium superioribus diebus dederam. Quum enim is Vriæ me conuenisset, homo sanè doctus, et studiosus nostri; intelligere à me uoluit, quid de Saturnij Grammatici cuiusdam libro sentirem. Illum uerò, quum ualde occupato animo legissem, scripsi id, quod iudicãrã, nihil tam furiosè, tam ineruditè, tã contra ueteris et puræ latininitatis elegantiam, ab ullo homine hæctenus esse cogitatum. Eam epistolam fateor nõ inuitè à me scriptã fuisse, quod nunquã antea fædiorem hominè cognouissem, & Strateio rectè cõsulere, & studia iuuenis per a uictores pessimos labefactata, à barbarorũ tanta fæditate liberare uellem. Sed illud scilicet nũc uereor, quod librum illum à te laudatum esse aliquãdo, ad nos multi detulerunt. Nam mea quidem sententia nihil tãti facere aliquis debet, ne literas quidem ipsas, aut ullam scientiã; quanti illud, ne in cuiusquã amici hominis, aut boni uiri offensionè, incurrat. Ego igitur, qui te sic amo, ut quũ à fratre discesserim, tibi neminem conferre possim; qua fide esse debeo, ut sit amicitia nõstra constans & sempiterna? Quare, nisi falsum est, quod de tua sententia accepi, eam epistolam, etsi à tuo iudicio fortasse alienam; tamen quasi ab homine tui amantiissimo scriptam arbitrãbere. Audi enim M. Antonij, quid facere aliud mihi necesse erat, quum præsertim adhuc nihil de tua sententia audiuissem? Primum, ea de re Strateius ad me retulit: sine mea culpa ille hoc fecit. Deinde, id ego respondi, quod mihi uerissimum uideretur:

nemo

nemo aliter facere debuisset. Magna enim improbitas est alteri consilium dare, quo minimè tibi utendum putes. Sin lapsus errore falsa pro ueris accepit, hoc ego de his, quicunque apud Salentinos in literis uersantur, si uis, uni tibi possem concedere, præterea nemini. Intelligo tamen ex tuis scriptis, & puro illo tuo genere dicendi te uirum doctissimū, & mei amatissimum, illi probaturum, aut semper antea probauisse, quæ nobis grauissimi huius ætatis auctores de antiqua, & uera latinitatis forma, tradiderunt. Quod si aliter eueniat; facile ego pro mutua beneuolentia, possum uel cedere sententiæ, & uoluntati tuæ, uel in diuersa opinione, amorem, & obseruantiam in te meam conseruare. Denique meas ad Stratium literas malui ego ipse mittere, quàm alios ad te deferre. Hoc si tu pro uetere nostra coniunctione superuacuum putabis; scito me nihil tam optare, quam (ut dixi) hanc epistolam & excusationem meam tibi putidam uideri. Et hercule, mihi quærendum erat etiam aliquid, quod ad te scriberem; & animum à molestiis, & dolore illo, quem superioribus literis ostendi, abducerem. Ad te enim scripsi, ad iij. Id. Sept. & græco epigrammate meas tibi homini amicissimo, & fidelissimo miseras declarauim, sed, quum postea nullas à te literas acceperim, suspicor meas tibi non esse redditas. Verum omnino tuam scribendi diligentiam requiro. Fac igitur, si me amas, aut quia profectò me amas, ne diu tuis literis caream. Vale.

Marcello

Marcello Corrado fratri, Vriam. LXX.

VIDEBIS, ne quid præter Fontana commodum, & uoluntatem agatur, intellexi tamen ex tuis literis te quoque ita uelle. Verum ego ne precibus quidem, uel significatione animi, aut necessitatis ualde molestus illi esse uelim; nisi minimè inuitus adducatur, ut quemadmodum à te scripseram, CIOCCCXX H-S nunc accipiat, nam paucis diebus reliqua summa numerabitur. Sed, quoniam tu (ut petieram) esse mecum non potes, & negas illum uenire posse aut debere; equidem illud omne mecum consilium mutauim, sed laboro de pecunia, per quos mittendam putem. De hasta quod scribis, uide tu, quod fiat. Solet enim emptor ne apud reliquos quidem ciues carere inuidia; & ij, quorum bona uenduntur, se emptoris bonitate aliquando usuros credere, & semper de redemptione cogitare, magis tamen in uidiã per timeo. Quod si uobis id uirij res uidebitur non habere, ratum habebò quicquid statueritis; quamquam memineras etiam, quid tibi, & nostris omnibus, antequam à uobis discederem, mandauim. Spero mihi ad VIII. Cal. Aprilis ∞ ∞ ∞ ∞ H-S quæ nosti minimè defutura. Paucis ante diebus de matrimonio Petri audieram, illius nuptias urge tu, siquid potes. certè is, qui potest ea in re plurimum, noster patruelis Franciscus Corradus eius auunculus, ualde consiliū tuum sequetur: sed meo etiam nomine illum admodum nobis nequaquam id negligi oportere. Villoco satisfaciam.

Q. MARI CORRA DI

faciam. Medianum ipse confirma. Nam, quod te suspicari scribis, lue hoc anno etiam oues interire; iube bis aequo animo ferre, neque in malis ponere, etiam si grex tantulus, omnino extinguatur. Mihi quidē adfuit iam illi dies, quum in luctu esse debeo, ammersario dicam, an assiduo potius, ac sempiterno? Itaque non uacat mihi hoc tempore ista aut aliud quidlibet dolere. Sed redeo ad proximas tuas literas. illas attulit Argentarius noster, quum has ad te scribere coepissem; in quibus tamen erat nihil ad quod respondendum esset. Nam de negotio Fontanae quod iterum scribis, omnino sequar uoluntatem tuam. De oliueto, oro te, considera quid fieri debeat; & prorsus fieri aliquid uellem. Attuli Sebastiano excusationem tuam, quam usus es, quamobrem ad nos uenire non posses. Ad Caerolum Maximianum scripsi de uxoris nomine; unde uobis reddi mandauit, siquid dissoluatur. crede tamen me non acquieturam, nisi uobis plenē & maturē satisfaciā. Vale. xij. Cal. Decemb.

Marcello Corrado fratri, Vriam. LX XI.

ACCESSERAT ad dolorem meum, rei domesticæ iactura; conquestio & desperatio ex literis tuis. Et si enim ad meas lacrymas nihil addi possit, ratio tamen habenda tibi fuerat æstus, & cogitationum mearum. Nō tu memineras appropinquare iam mihi illum diem, qui ante vij. Calendas Decēbris fuit? an illud uerebāre (quod sæpe etiam præsens fecisti) ne non satis animo dolerem? Nam, quod

ea

EPIST. LIBER III. 73

ea scribere nihil oporteret, ostendisti proximis literis. Significabas enim, pecori, frugibus, uillæ rectè omnia euenire, & cælum denique ipsum ad salubritatem esse conuersum. Ego tamen hoc tempore in eo statu sum, ut neutris ex literis tuis, aut uoluptate, aut dolore saltem affici potuerim: sed tuum erat potius cauere, ne tristius aliquid agere, uel scribere uiderē. ueruntamen de his hactenus. Argentarius ita hinc discessit, ut omnia fecerit, ne uideri à me possit. Quod si graue aliquid non fuit, quamobrem de subita illa fuga me celauerit; is profectò (ignoscet religio sacramenti) nescio, quid dementius facere potuisset. Sum hercule conturbator, quod & ille rem fecit indignam coniunctione nostrā; & ijs, quæ multa cum illo communicaueram; & te certò scio esse comotum, quod per illum neque mandata, neque literas ad te ullas dederim; quum esset nemo, cui rectius possem committere. sed, quam me fefellerit, & quam præter uoluntatem meam, omnia acciderint, ex hoc potes existimare, quod Thomasinum & Crassum, iuuenes mihi coniunctissimos, cum his literis, mandatis, & pecunia, quam Fontanae, & reliquis creditoribus, meo nomine reddas, coactus sum ad te mittere. Accepti & expensi rationes ad me, ut præsens tecum egi, & tu ipse scripsisti, in aduersarijs confectas mitto. Martiæ, si adhuc soluendo non sit, molestus esse uolim, & salutabis illam meis uerbis. Vale.

K Francisco

Q. MARI CORRADI

Francisco Antonio Strateio, Brundusium.

LXXII.

EPISTOLÆ tuę, quam proximè accepi, quā erit aliquid otij, respondebo. Nunc te amo, & bonis literis, te delectari uehementer gaudeo. Magnam quoque spem habeo fore, ut quę legēdi & scribēdi instituta sequi te uelle dixisti, quā plurimi te auctore amplectantur. Non enim dubito, quin sordido isto more disciplinę, quem indocti homines admirantur, nullam nos latinitatem habituri unquam simus. Quamobrem labora, & effice, quantum potes, ut in Salentinis per te Latine literę agnoscantur. potes quidem certè, qui in ista urbe multorum studijs ipse moderere. Vale.

Francisco Antonio Strateio, Brundusium.

LXXIII.

NOLI (ut scribis) putare me superbia fecisse, ut aliter ad te scriberem, atque tu expectabas. immo hercule rectius, illud si timiditati tribuere uoluisses; quamquam ego tum festinationi & negotijs, tum libertati potius mallet, & ignorationi tuę uoluntatis. Itaque peto à te, qualescunque erunt posthac meę literę, in tantis presertim occupationibus, & imbecillitate uoletudinis, nihil de mea in te uoluntate ac studio suspicere. Quod autē in literis me sequi auctorem constitueris, equidem in eo tibi sum auctor, ut in splendore, & cultu latinis

EPIST. LIBER III. 74

nitatis, & oratione faciendā, hoc biennio toto, et omnino quoad proficias, nullos auctores, ne de ueteribus quidem, præter unum M. Tullium sequere. A me uerò illud solum imitaberis, ut te statuas nunquam ab imitatione illius discedere oportere. Hoc si facias, quod profectò (quātum intelligo ex literis tuis) iam nonnulla etiam cum laude facis; nihil est, quod aliud à me consilium requiras. Itaque hanc ingrediere uiam, quam tenes; nec latum unguem ab illa deflectas unquam. Fateor tamen prodesse aliquid, illos etiam legere, qui magno studio Ciceronem imitati sunt: non quòd eos tibi auctores esse uelim; sed quòd ex ijs rationem quandam imitationis liceat cognoscere. Me tamen hoc in numero non pones, qui fortasse nec fundamenta quidem eius rei adhuc iecerim. De Grammaticis uerò, ad nostram usque memoriam, nullus est, qui latinitatem cognouerit: quamquam ne si profecti quidem forent, ad id, quod uolumus, aliquid prodesse. Illos tamen legere necesse est: non ut ad scribendum, aut loquendum; sed ut ad uerborū declinationes, rationesque uarias & linguā modo quodam intelligendam, adiumentum afferant. Nam ne ipsi quidem ueteres Grammatici tanta amentia fuerint, ut uel ad minimā loquutionis partem docendā, sua scripta satis esse arbitrarentur. Nouis autē neque eruditio fuit ulla, neque certum consilium sequuti sunt, ut scirent saltem, qua in re literis prodesse uelent. Quamobrem intelligis, quanti istos faciam, quibus multorum hominum fatuitas est pro literis &

K 2 perfe-

Q. MARIÏ CORRADI

perfecta latinè ornatèque dicendi disciplina. homines ineruditos, qui quum ignorent, quid à Grammaticorum libris petendum sit, & ex ijs pessimos quosque legendo consenscant, post consumptos etiam sexaginta annos in Studijs nullam prorsus literam proprietate quadam Romana adumbratam, consequuntur. Ego Stratei, non puto me dissimulare aliquid debere, apud te præsertim, qui non ignores sententiam meam; neminem esse in Salentinis, ac ne tota quidè Apulia, ex ijs dumtaxat qui alios docent, à quo sermonis Latini uel informatam aliquam ac puerilem doctrinam perceptam esse, possis iudicare. Itaque illum, quem dixi, M. Tullium sequere, & amplectere; illum non uorabis modò totum, sed etiam conquesilli te trades, illo te nutries. quod quum feceris, certò scio fore, ut gaudeas, te aliquando meis consilijs paruisse. De nomine familiæ uestræ, facies arbitrati tuo. ego illud tibi possum affirmare, hætenus præter morem latinitatis esse usurpatum. Vale. Astunei.

Ioanni Francisco Rubeo Iuriconsulto.

L X X I I I I.

MISI ad te quasunque de monumentis anti- quis inscriptiones colligere potui, non multas illas quidem, sed eiusmodi, ut putem tibi homini doctissimo, & antiquitatis amanti, non ingratas fore. Astunei uerò, quam in fornice illo, qui ad fori est, te cupere dixisti: ea, & noua est, & quum alto et celebri

EPIST. LIBER III. 75

celebri loco posita sit, à nemine adhuc legi potuit. De ciuibus autem ipsis nemo est, qui se domi illam, aut aliquid eius generis habere dicat; sed dari posse operam, ut ea inscriptio legatur. itaque uidebo, quid fiat, et perscribam ad te. Cocceia, ut dixi, epitaphi, Vriè antiquo in lapide sic habet.

D. M.

COCCEIA M. F. PRIMÆ
V. A. XX. H. S. E.
M. COCCEIUS LVCIFER
FILIÆ PIENTISSIMÆ.

De Geographia tua, aut Apuliæ topographia, expecto, quod egeris. Rudias maximè uelim, ut extrices, de quibus meam sententiam si non probes, cogites tamè accuratiùs. Equidem certis auctoribus inter Egnatiam, & portum Sasinam collocarem; etiam si constare posset, ex ijs Villanouam non esse factam. Vria nostra, quod tute scis, antiquissima ciuitas est usque à Minoë Cretensium Rege: eam penè ab obliuione hominum, tuis scriptis uindicari uelim. De Vasta quam dixisti, nihil possum explicare. Iapigia urbes omnes tibi commendo. Corrados necessarios tuos, quos tibi esse dixisti Luceria, et ubi præterea? amo uehementer, tum quòd tibi affinitate sunt coniuncti; tum quòd spero, & opto nobis etià gentiles repertum iri. Quare à te peto maiorem in modum, & de illius gentis origine, siquid habes certi, me doceas; et insigni, si quod meministi exemplum, ad me, primis saltem

Q. MARI CORRA DI

lineis inchoatum, et rude mittas. Sin ea, quæ sint, nõ recordere; mihi facies gratissimum, si per literas à Corradis ipsi Luceria petas, mihi potestatem faciãt eius rei cognoscendã. Hoc ita te rogo, ut nulla de re maiore studio possim. Expecto à te literas. Vale. Astumei.

M. Antonio Vinciguerra. LXXV.

NON dubito, quin proximis meis literis omnino tibi non satisfecerim. Nam, quod tu Strateium nescires, & me ab illo de ratione scribendi rogatum non crederes; nihil habui, quo tibi rem probare possem. Postea verò, quum te de mea uoluntate sufficari minimè uellem, ne illius quidem ad me epistolas omnes inuenire potui, quas ad te mitterem. Tres tamen, quarum ille, unam ad me, duas ad Thomasinum dederat, si rectè, & pro æquitate tua ratiocinãbere, unde illarum argumẽta proficisci necesse fuerit; satis indicabunt sermones aliquos, his de rebus ab illo mecum habitos fuisse. Paucis enim post diebus, quàm Venetijs est reuersus, sororis causa uenit: ubi, uel quia aliquid mihi tribueret in studijs, uel quia me sciret uersatum esse cum doctissimis uiris, mecum de his rebus communicare uoluit. Itaque post multum sermonem de literis, et uia quam se ad formandam orationem sequi diceret; respondi bene ab eo omnia esse instituta, imitatione excepta: cuius tanta uis est, ut ea sola penè dixerim, habenda sit pro ijs omnibus, quæ de oratione Rhetores omnes præceperunt.

EPIST. LIBER III. 76

perunt. Quares uides, inquam, quanti intersit, eam rectè, aut secus adhibere, aut nullo loco ponere. Quod quum dicerem, illud etiam ostendi, homines præsertim in literis, quoquomodo, diu tamen uersatos, & doctos à nullo Grammaticorum, sermonis præcepta debere querere: quod illi etsi non multum abessent à perfectò, & à Latinis literis; ad solam tamen puerilem institutionem accommodatos, iudicarem. Quod si splendorem latinitatis, & antiquum Romanè scribendi morem cuperet ex parte aliqua adumbrare; monui illum biennio toto, & donec stilum firmasset, solum M. Tullum ita legeret, ut aliorum, qui post illius etatem fuerunt, eruditionem quidem ipsam amplecteretur, sed formam scribendi uitaret. Qui enim auctores post illum sunt insequuti, alius historiæ, alius temporum licentiã, infusa præsertim deinde in urbem peregrinitate, non illos quidem reijciendos putabam; sed esse in ijs multa, quæ in sermone, à doctissimis non probentur. Ea, mihi si non esset cognita, illorum tamen prudentissimorum hominum auctoritate, ac sententiã sustentare me possem. Verum ego post Ciceronis etatem, excepto de poëtis Horatio, Virgilio, Tibullo, & quibusdam Iureconsultis, non inuenio quem ullo in genere tuò possim imitari; nisi magno adhibito iudicio, postquam multa exercitatione, à perfectis purè & latinè dicèdi imaginem consequuti sumus. Hæc me de sententiã animi mei cum Strateio loquutum esse, comiecturam facies ex illius ad me, & Sebastianum literis.

Q. MARII CORRADI

De Saturnio uerò, quem adhuc non uideram, me obsecrauit, ut eius librum, quāquam occupato animo, legerem; nec dissimularem, quicquid mihi de illo uideretur. Tamen si non longè abeundum est; ipse te scis esse potest omnium, quæ sunt inter nos eo die disputata, acta, constituta sine ulla commemoratione sententiæ, uel studiorum tuorum: quid tamen ego potuissè dicere, si nec de Saturnio adhuc, nec de tua opinione cognoueram? Ego tamen de te honorificè & loquor, & sentio; & mihi crede, tua literarum, sciētia, & uitæ ornamenta solere à me in omni sermone, uerè et cū uoluptate usurpari. Confirmo enim tibi, mirū in modū delectari me elegātia scribēdi tua: contra illius, nihil uidisse, quod mihi stomachum nō fecisset. Hoc si non uitio illius fieri, sed me ^{non uos si uerè} non putēs; ego profectò in alteram illam partem errare non possum, qua te uirum doctissimum, & mei amantissimum, & omnium beneuolentia maximè dignum semper iudicauī. Nam rabiosulas tuas ad me literas (ita enim scribis) nunquam putauī, sed plenas grauitatis, & mutuo amore nostro dignissimas. Vale.

Sebastiano Thomasino, Brundisium. LXXVI.

TVAE literæ mihi gratissimæ fuerunt. intellexeras enim de Maricino, quantopere illas expectarem. Quod autē suspicārè immutatam esse meā in te uoluntatem; tam falsum est, siquid ea de re audisti, quā omnia, quæ ad me à tuis obrectatoribus defe-

EPIST. LIBER III. 77

deserebantur. Quamobrem hæc nos, obliuione perpetua obruamus. Ego, quum te offensiosem esse in me arbitrarer, illud semper habui in ore, debuisse te, mea non dicam opera, aut officijs, sed beneuolētia in te ipsum prope singulari, esse contētum. Nam, si qua in me resideret memoria iniuriarum, quas à tuis ciuibus accepissem; ea te commoueri minimè oportuisse: quando caritate, & amore coniunctissimi, & amantissimi hominis tibi ipsi officia prastitissè. Nunc uerò tuis ex literis intellexi, quā esset inania, quæ uario de te sermone ferebantur. Itaque uellem te ad studia referres; neque presentiam ingenij tui, & naturæ bonum excellentissimum negligeres. Fratrem meum, de quo scribis, Strateij, et Casimirij, alterius amicissimi, alterius iniquissimi hominis, in se animos cōcitare istuc nolim. Non exitum rei, aut illa timeo, quæ ego sum expertus, tamen si possent euenire: sed offensiones huiusmodi non ignoras tu, quantam mihi molestiam attulerint. Caue igitur, si me amas, auctor sis illius apud uos retinendi; & quum de suis rebus transegerit, statim reuertatur. Vale.

Marcello Corrado fratri, Lupias. LXXVII.

TANTVM ex agro, & digressu tuo, cōmuniūsq; lacrymis nudius tertius redierā; quū subito mihi Astuneco literæ sunt allatæ, quibus certior sum factus, me eò reuerti amplius non oportere. Itaque attulit hic annus mihi, quod diu antea cupiebam, finem peregrinationum mearum; & , quā minimè

minimè credidissem, principium maximi doloris. Do-
leo isto etiam dolore tuo, cuius utinam esset ratio le-
niendi, & uia confirmandi tui, quum ipse me conso-
lari non possim. Nam mihi noctes & dies, ante oculo-
s uersatur suauissimus frater: & quoquò me uer-
to, uidere uideor illum aut morbo, desiderioque no-
stri morientem; aut ea specie, qua statim aduenièns,
defunctum amplexatus sum, & osculatus pridie,
quàm efferretur; aut uultu illo & sermone familia-
ri, in quo uno acquiescebam. Itaque, ut somnia ta-
ceam, & nocturnos motus animi; inter diu etiam to-
ta domo, illum non cogitatione solum complector,
sed oculis cerno, alloquor, audio, & in complexu e-
ius accurro. Credo te intelligere frater, & in te ipso
potius re experiri, quàm suspiria, qui gemitus, quàm la-
crymæ, & uoces postea insequantur. Utinam uerò
ad acerbissimum fratris obitum, non exilium quo-
que tuum accessisset; aut sceleratissimi homines ini-
mici tui, saltem alio triduo te esse mecum permis-
sent, ut tali utriusque tempore, alter alterius lacry-
mas uidere potuisset. Veruntamen te oro, frater, et
obtestor, eius mortem sic lugeamus, ut memineri-
mus etiam, ei nihil accidisse, quod maiorem in mo-
dum, & præter communem moriendi necessitatem,
dolendum esse uideatur. Hoc ego quum recordor (re-
cordor autem in tanta adhuc uulneris acerbitate,
uarius, quàm oporteat) modo quodam mitigatur sum
ma illa uis doloris mei: ita, ut magnas agam Dijs im-
mortalibus gratias, quòd licebit mihi semper de fra-
tris

tris uita, moribus, integritate, fortuna, uxore, libe-
ris, religione, morte denique ipsa apud omnes homi-
nes glorari. Ac mihi quidem sic uidetur; homini ui-
tam expetendam non esse longiorem, quàm ut cursu
uiuendi, quantus ille cunque sit, ad sanctissimè, pul-
cherrimèque moriendum se se comparare possit.
Quamobrem, quòd Medianus frater, id ætatis dece-
serit, annos (ut arbitror) natus triginta sex, & me
nati maiorem anteuertit; satis diu tamen uixit,
quum honestissimè egerit ætatem: ita, ut iunior mi-
hi sua morte, exprobrare sit uisus, quòd magis esset
ipse idoneus, ad immortalem uitam, hoc tempore con-
sequendam. Hæc igitur cogitatio me afflictum re-
creat; & in maximis animi cruciatibus, quorum ima-
ginem uides in animo tuo, raro quidem, sed non mini-
mum consolatur. Taceo illa, quæ etsi nunc quidem ui-
deantur ad consolandum leuiora; ipsa die tamen mul-
tùm afferunt ad leuationem doloris. Recordare enim
octauum abhinc annum, Romæ, quanto in luctu fue-
rim, quum de matris morte mihi esset allatum. non
dubito, quin intelligas nunc cum illa, & me hercule
etiam uobiscum actum esse præclarè; quòd eo tempo-
re discesserit è uita, quo nondum ea mala, quæ ipsi ui-
dimus, essent insequuta. Nam qualem illius animû,
uitam & mortem fuisse credimus futuram; si aut
ea, quæ taceo, aut pericula mea uidisset: quum mihi
perditissimi homines, locatis undique insidijs, obfes-
sisque uis omnibus, mortem, & dedecus pararent?
Num, si quis Deus illam retinuisset in uita, ut tum
uoluisse-

Q. MARI CORRA DI

uoluiffemus, quum de illius morte fufpenfi timebamus; & denique ad hunc diem uixiffet, quo tandem cariffimum quoque filium extinctū uideret; non mi ferrimā nunc fœminarum omnium aduerfo quodā fa to ueluti ad extrema fupplicia crederemus eſſe re ſeruatam? Hęc eò pertinent, ut intelligas, quum uita mortaliū, omnibus uel fortunę iniurijs, uel inimicorū & proditorū maleficijs ita fit expoſita, ut ſæpe etiā innocentiſſimi homines & fortiſſimi, & ſanctiſſimi uiri, uitam pulcherrimē actam, calamitoſo, & turpi exitu finiānt; minis eſſe dolendum, ſi quis ſalua exi ſtimatione, fortunis, liberis, propinquis, dignitate, & rebus omnibus extingatur. Equidem frater, utinam ſæpius poſſem cogitare id, quod in tanto dolo re rarò mihi uenit in mentem, neque diu queo recor dari; non potuiſſe ſcilicet Deos immortales, quum e rigere modis omnibus noſtros animos uellent ad cœ lum, & meliorem illam, & ſempiternam uitam; cō modiore uia id facere, quàm ſi (quod ab illis factum eſt) in terris uitam incerti & breuiſſimi temporis, & periculorum, omniumque miſeriam nobis plenā dediffent. Quis enim in calamitate non Deorum re minifficitur? non diuinam opem querit? non humana omnia contemnit? non credit ſe pietatis, religionis, & ſanctitatis præmia (ſi Dij iuſti ſunt) in cœlo ſal tem recepturum, ope hominum deſperata? Tu igitur frater, ut ere iſto bono, quo ego (ut dixi) non ſæpius quidem, ſed interdum utor: et neque fratri mortuo, neque nobis aduerſa putaueris accidiffē, quæ ſalut:

ria

EPIST. LIBER III. 79

ria cunctis mortalibus ſapientiſſimi homines rectiſ ſimè crediderunt. Ille enim, qua pietate ſemper fuit, ad cœlum eſt ingreſſus: nos uerò illius obitu, ſi rectè eſt iſtimemus, ad cœlum ſumus inuitati. Quapropter reuſemus, quæſo te frater, expergiſſe amur aliquan do ad pietatem, non in Deos tantum, ſed ad illā, quo que, ad quam te ſemper ſum adhortatus, quæque ab illa priore ſciungi non poteſt, in fratres, & concordia atque animorum coniunctionem cum propinquis om nibus: neque committamus, ut uiuis quoque illis ca rēdum ſit. Certò enim ſcio te memoria tenere, quātm ſæpe, & quantò antè, dolorem iſtum alicui ex nobis denunciauerim: nunc te oro, demus operam, ut ſi quando tale quiddam eueniet, quod profectò neces ſe eſt euenire, ne minima quidem in alterum offen ſiuncula nobis conſcij, et tranquilliore animo eſſe poſ ſimus. Meminerimus etiam id, quod ſua morte Me dianus in memoriam nobis reuocauit, breui tempore nos quoque eſſe morituros: qui ſi piè, ut dixi, quod re liquum eſt uitæ egerimus, non dubium, quin æuo ſem piterno cum fratre, parentibus, cūmque ijs omnibus, quorum uita nobis iucunda erat, & CHRISTO Deo redemptore, beatiſſimi futuri ſimus. Nobis qui dem certè nihil tam longum debet uideri, quàm ut non modò eos, qui iam deſuncti ſunt, ſed eos etiā qui nunc uiuunt, cariffimi que ſunt nobis, uideamus illā immortalitatem in cœlo conſequutos. Sed mihi hanc epiſtolam fecit longiorem, quòd hoc quidem tempo re, hac una in cogitatione poſſum acquieſcere; & in

te

te consolando uideor spe certissima immortalitatis, ad quam scio receptum esse fratrem, quum hæc scribo, respirare. Tu quoque mi frater, quem intelligo summum esse morte fratris capere dolorem, scito te neque illi gratias posse facere, neque tibi sapientius consulere; quam si te sapius huiusmodi cogitatione, spe, & his, quas dixi, rebus consolabere. Vale. Vria. ij. Id. Decembr.

Marcello Corrado fratri Lupias. LXXVIII.

LIBROS Aristotelicos expecto. De Hieronymo Vbertino tuli equidem per moleste. amo enim boni uiri diligentiam & fidem. Illum igitur meo nomine salutabis, & consolabere; id est, facies, ut intelligat me suo casu commoueri. Alijs de rebus curatum est abs te probè; nec est, quod uel à me, uel à Scipione suspiceris aliquid de tua fide esse detractum; sed scilicet meæ literæ te in eam opinionem adduxerunt, ut existimares tuam ijs in negotijs operam nobis fuisse suspectam. sed noli quærere. longum enim esset nunc dicere, quare ita scribendum fuit. Quamobrem, quod rogas, ne quid tibi posthac mandem huiusmodi; nos tamen uni tibi molesti esse uolumus. Pecuniam igitur pro ijs rebus ad te misi, quantam scribis inter uos esse constitutam. Amamus etiam te, quod diligenter, paruoque illa omnia curasti; ita ut Vbertinum quoque intelligamus ualde liberalem fuisse. Corradus noster te rogat, & ego illius rogatu maiorem in modum à te peto, his de rebus cogites,

gites, quas Romæ confici necesse est. Desperata enim pecunia, quæ sibi à collegio suo debebatur, uerbementer cupit sua consilia omnia explicare, & tota de re quam primum transigere. Ego, quum saepe de illius negotio scripsissem ad eos, qui poterant, & debebant mea causa, meisque officijs prouocati illum adiunare, nihil perfeci. Quod scribis Prætozem esse se nunc, & istic nullum agi forum; ego puto me ius meum nolle persequi: quod tibi etiam placere intelligo ex literis tuis. Non enim ignoras tu, quantum natura abhorream à litibus; et cauendos esse mihi, iratos, maleuolentissimos, & agrestes homines. Alia uia contendam, id est patientia, & lenitate, siquid possum exprimere nummularum. Auarissimis etiã hominibus credo esse propositum, me infortunarum, et famæ periculum uocare, si illos de pecunia postulem. sequar ergo consilium tuum, quod tamen scis etiã esse meum. Pars agelli, quam dixi, non pluris est, quam H-S, nostra uille coniuncta, si à Veliæ genero, quod interpositum est agri, emere uelimus. Hic nos rogat: ille autem Brundusii emere cogitat, antequam hic uendat. Tu hæc uidebis. certè quidem, si ratiocinère tecum, nullos adhuc agros habemus. minoris autem, uel commodius nihil erit, quod unquam possis emere. Sumptum in domo tua restituenda non ego scripsi me fecisse ullum. expecto tamen, siquid possim. Pileum accepi cum tuis literis. Fabioli ualetudinem cura. Egi cum illius matre, quæ respondit, se omnia, de quibus ad me scripsisti, esse facturam. Ego doleo,

leo, quòd nullis ex tuis literis cognoui, aliquam tibi meam epistolam à Crasso redditam fuisse. Scribe igitur ad omnia, & de Francisci negotio confice; aut uide, quid sperare possimus. De Cesare Morello nihil respondes: uerum hac de re, & meis ad te literis, facis more tuo, ut potius à me scribendi officium requiras. De Spina tuo, quod rogas, hortulim is uendit etiam minoris, quam tu petere auderes, de iure tamen continuationis explicare non possum. Tacet enim is, qui tibi negotium facturus putatur: quèd eò magis timere debes, quòd oleas habet in eo ipso, quanquam alieno, agro; ut etiam præiudicata possessionis & antiquè ius quodam modo petiturus esse uideatur. quamobrem ne dimidiij quidem, aut partis fortasse aliquod ad te ius pertinere debeat; tamen si tua possessio illud prædiolum contingat. Hæc tamen uideris tu, uiderint periti iuris & finium. Scribe igitur, quid facere nos uelis. mihi quidem uidetur, uel cum periculo, emptio esse faciendâ. Nam, si is quem dixi, taceat; habebis, quo pomariolum amplifices: sin repetat, aut in ius uocet; aliud quid scrutabimur, uel denique quoquo modo transigemus. tu scribes tamè, & facies nos de tua uoluntate certiores. Argentarios simul ac me lectu ac molestijs relaxâro, & domo egredi cæpero, tuo nomine salutabo. Martellum obserua, & Hieronymum Rufum saluta meis uerbis. Vale. Vria.

L. Sancto

L. Sancto Fouetano, Tarentum. LXXXI.

VERSUS, quos in hûc eundem fasciculum cõieci, si, ut malenoli homines credi uolût, à te factos credidissem; multum tibi, & doctrinæ tuæ, & probitatis, quam in te cognoui maximam, detractum esse arbitrârer. Quocirca ad me quæ allati essent, nisi me hercule, quatum mihi ridere licuit per fortunam, & hæc tempora, quibus me non recordeo expertum esse acerbiora. Illos enim moribus, & eruditione tua indignos iudicauis; & in me nihil esse dictum perspexi, quod ad iniuriam fortunæ, & maximum amisi fratris dolore addere posse existimarem. Quam enim in me uim habent illa ineptissimè conficta: missus à Ioue Mercurius, qui de meis studijs atque audacia cognosceret; barbaries à me reprehendi solita; & omnia quæ pudet singula memorare, plena leuissimæ futilitatis, & insanitæ tam insulse ac barbarè conscripta? Verum ego ista ridere potius, quam reprehendere consueui: & nunc eò dicere hæc uolui, quòd antehac eo in errore uersabar, ut lenitate, officijs, moribus, atque omni uita me consequutum arbitrâbar, ut obtrectationibus, atque inuidia apud omnes homines caverem. Nunc uerò tanta est in plerisque hominibus lædenda aliorum famæ cupiditas: ut, quæ admodum uides, quum apertè non audeant, neque sperent sua sese maledicta apud me posse defendere, se ipsos latere cupiant; quisque illis turpissimis ineptijs, quas in me iactant,

L tuum

tuum nomen ascribant, tuaq; auctoritate abutatur. Antonius enim Severus iste, qui ea de re ad Delphi num meum literas misit, nunquam mihi notus fuit; quāquam se mei, ac mearum laudem studiosissimē esse praedicet: & suspicor etiam esse neminem Tarenti; aut Martina, qui Antonius Severus nominetur; aut si est quisquam, illius nomine quāsitam esse latebrā ab eo, qui in me inuictus est, ne cognitū, & nostrū atque ulcisci aliquo modo possim. Nam, quod ad ami mi tui coniecturam attinet, equidem adhuc habeo nihil, quo illa quae dixi, à te scripta quaeam suspicari; quod si uel cogitauissem, me contumeliosum in te & innocentiam tuam, & nullius iudicij in literis iudicare posses. Quod si quando mihi liceat odorari, unde haec profecta sint; efficiam, ut leues & indocti homines intelligant, quanti referat uirum certè nō malum, & flagrantem studio literarum omnium, & cupidum suae existimationis, de existimatione & literis prouocare. Sed, ut ad te reuertar, si in ratione quadam studiorum tuorum à me fortasse dissentias; nunquam tamen tu pro aequitate tua, animorū quoque disensionem inter nos esse uoluisses. Mihi quidem saepe contigit dissentire à multis, quorum opinionibus ita repugnare consueui, ut ex ijs nemo unquam à me senferit amicitiam esse uolantam. Quare mihi persuasi te quoque doctum hominem, & uirum grauem, et urbanum, ab eo officio minimè suisse discessurū. Habes iam Luci, quid ego de te sentia: nunc reliquum est, ut tuis me literis doceas, quid sen

tire

tire me uelis; quod ut facias maiorem in modum te rogo, & obtestor. Cupio enim sententiam de te meā, tuis quoque literis apud me esse testatā Vale. Vriē.

Paulo Manutio Aldi Filio, Venetias.

L X X X.

CONSILIVM meum saepius ad te scribendi, nolim putes uoluntate aut negligentia intermissum; sed quod antea scire cupiebam, an reddite tibi sint superiores literae meae, quas a summo ad te scripseram. Nunc uero de ijs, quum diu iam nihil possem intelligere, atque eas non esse perlatas inciperem suspicari; Scipioni Granapheio, mihi in primis caro, & nobili adolescenti has ad te dare uolui, quibus (reddite si essent superiores) me & memorem promissū atque instituti mei, & tui cupidissimum, ac uirtutis tuae studiosissimum esse cognosceres. Nam, quod totum ad hoc tempus attinet, quo nihil ad te dedi literarum, illud etiam accessit, quod (ut antè ostendi) me Vriam, id est ad uacua negotiatoribus urbem, & à maritimis longè remotam recepi; & quod dolore ex immatura morte Mediani Corradi optimi, et iucundissimi fratris, nihil aliud, quā de meo luctu poteram cogitare. Illo enim amisso, in quo spes omnes otij, rei domesticae, familiarisque, & suauitatum omnium locatas habebam, ipsa etiam studia literarum fugiebam: ut aegroti quidam minus patienter aduersam ferentes ualetudinem, medicinas maxime salutare aspernantur. Nunc uero simul atque me

L 2 ali-

Q. MARI CORRA DI

aliquantulum collegi, & in mœrore ad huc & despe-
ratione rerum omnium, quarum ex illo fructus ca-
piebam, cum literis in gratiam redij; Scipionem ip-
sum Patavium iuris civilis & literarum gratia pro-
ficiſcentem rogavi ad te venire: ut, quemadmodum
anno superiore Marcellum fratrem meum miſi, qui
te meo nomine ſalutaret; ita nunc mihi coniunſſiſ-
ſimum, & ornatiſſimum adoleſcentem cum literis ad
te, mandatiſque mitterem. At, quoniam fore etiam
videbatur, ut fortaffe nondum literas meas accepe-
ris, quum is ad te veniret; mandavi ut coram, de to-
ta in te uoluntate mea plenius loqueretur; & ſupe-
rioris epiſtola exemplum ad te mitteret, quum Pa-
tavium perueniſſet. Interim uerò de me, & ſententia
de te mea ſic habeto, neminem eſſe hac ætate, ac ne
fuiſſe quidem iam mille quingentos annos amplius,
quem latinis literis illuſtrandis tantum, quantum te
unum contuliſſe putem; ſi ad ea præſertim, que ſunt
à te ſcripta diuinitus, antiquitates etiã acceſſerint, et
quæ habes in manibus monumenta pulcherrima inge-
nij, & ſcientiæ tuæ. Hæc tamen opera, & in omnes
homines beneficium tuum, quantum ſit, nemo ſatis
poſteſt intelligere, niſi qui rectè cogitet artes omnes,
ac diſciplinæ, diuinas humanasque leges, ſacra, ri-
tus, religiones, inſtituta maiorum, & quicquid lite-
ris cõtimetur, unius cum Latinæ linguæ cultu mane-
re, & illius interitu interire. Neque id eò dico ſo-
lum, quod ſine hac lingua, harum quoque rerum, cū
reliquis gentibus, at que omni Europa communicatio-

nem

EPIST. LIBER III. 83

nem tolli neceſſe ſit; quocirca nulla eſſet hominum
uita: ſed quod ſiue ratione aliqua, ſiue caſu, aut ſavo
quodam, illarum cognitio ſemper apud nos cum ſer-
mone Latino aut floruit, aut labefactata eſt, aut ex-
iuncta, aut reſtituta; neque hæcenus contigiſſe ſci-
mus, ut illius conditio, quecunque ea fuerit, non ad cæ-
teras quoque artes uniuersas permaneret. Quam-
obrem, ut te ſemper ſum admiratus iſta mente homi-
nem, qui tuis tantis laboribus, & excellentiſſimis ſcri-
ptis, ad ea nos ſtudia inuitas, que multo ſunt omnium
gratiſſima: ita iſtos non fero, qui corruptam ſua ſpõ-
te Italiæ iuuentutem à ſuperuacuo diſcendi ſermonis
Latini labore, hoc eſt (ut ipſi quidem ſentiunt) ab
aliena lingua dehortantur. Nam, quod diſputent ea
lingua ſcribendum, ad quam ſimus non docti, aut in-
ſtituti, ſed nati, & parentum & nutricum domeſti-
ca conſuetudine educti; & Latinam fuiſſe quondam
ſeruis etiam, & multitudini inſimæ uulgarem: ſunt
hæc partim obſcura, partim falſa, partim nõ efficiunt.
ut alio ſermone, quàm Latino ſcribendum putemus.
Primo enim, quando hoc ſpectandum in linguis, acu-
ti homines arbitrantur, non uidentur mihi ſatis intel-
ligere, cur multa milia ſapientiſſimorum hominum,
toto ex orbe terrarum, Græco potius, quàm patrio ſer-
mone ſcripſerint. Neque de Italia, Sicilia, Aſia, Io-
niæ, Aetoliæ, aut alijs regionibus dico, ad quas Græci
coloniaſ miſerant: ſed Aſiæ, Aegypti, & Aſiæ
ulimiſ terris, undè innumerabiles extiterunt, qui Græ-
cam linguam, non dico pleris, quàm ſuam faciebant,

L 3 ſed

sed Græcâ semper amplexati, de sua uix, aut ne uix quidem literam scribebant ullam. Publicè autè quis ignoret in Aegypto, ac præsertim Alexandria, proximum atque in Græcia, uel Athenis ipsis, ne dicam par, studium Græci sermonis olim fuisse? Taceo pulcherrimum factum Ptolemai Philadelphi, & cætera, quæ declarant in sermone, nō ut in eo sumus nati, sed graviora quædā sequi oportere. Quid nostra etiā lingua? nōne illis temporibus, quum desita esset usurpari à multitudi, ac deleta Romano imperio, ab externis gentibus quàm plurimis recepta est, & angustissimè adhuc tenetur? Quid si hæc facta aliquando esse cognoscerent; uel, quare acciderit, ut Græca totius orbis communis lingua haberetur, non ignorarent; uel nostram, ut dixi, cur tam multe gentes ultro acceperint, nullo coactæ imperij metu, intelligerent: illam minimè clamarent esse alienam, quia solum Romæ, & in paucissimis ciuitatibus, non ut antea latinè uulgus promiscuum loquatur; quum potius in senatu etiam & in foro, sciamus breui tempore, paucissimos latinè incorruptèque loquutos fuisse. Sed hæc sunt à nobis alio loco, multis uerbis olim refutata; etsi nolim, quæ scripsi, et huiusmodi ineptias, ne illorum quidem causa, in manus hominum duci res; & mihi laudanda erant nunc altiora quædam consilia animi tui, & rationes studiorum tuorum. Scio enim in ea te esse sententia, ut credas, aut hanc unam linguam nobis esse retinendam; aut in Italia, & cum illis nationibus, omnes omnium gentium, ac populorum

rum

rum linguas esse perdiscendas. Quamobrem te monere non audeo iam, ut ea uel complectâre, uel defendas, per quæ sciunt omnes tibi immortalitatem esse comparatam: sed gratulor potiùs tibi eam gloriam, quam paucissimi olim Romæ, etiâ quum floreret ea resp. sunt consequuti. Ego quidem certè sic delector tuis studijs, doctrina, cultu orationis, & fama laudum tuarum; ut mihi uehemèter sit in optatis, aliquo tandem loco esse apud animum tuum, & cognitam esse tibi ueterem in te beneuolentiam meam, Nam, quum multos annos Romæ fuisset, et interim sæpe M. Antonij Flamminij sermonibus fruierer, & doctos omnes perquirerem, quos mihi colendos omnes statuissem; mihi contigit nunquam scire, quum tu non semel in urbem uenires. Aliquando igitur, ut tecum loquerer, uocauit me in domum Marcelli Ceruini. Angelus Massarelus annos circiter duodecim, antequàm ille Pontifex maximus esset factus; sed, quum te in Marcelli ipsius sermonibus occupatum, aliquot horas expectauissem, ita discessi, ut nollem primo congressu meo tibi afferre molestiam; & sperarem priùs, quàm Roma aliquid exires, fore ut conuenire te possem. Quoniam uerò mihi non contigit, quod tantoperè cupiebam, ut tecum, uel de studijs, uel de meo in te animo præsens communicarem; oro te saltem literis, quàm potest per longinquitatem creberrimis, mutuam nostri memoriam conseruemus. Scipionem meum optimis moribus adolescentem, & bonis literis deditum, ualde tibi commendo: quem si opera, aut consilio tuo

L 4

inueris,

Q. MARI CORRA DI
iuueris, facies & illi, & mihi gratissimum. Sed is ta-
men exemplo incitatus meo, gratius nihil putat col-
loquio, & amicitia tua. Vale. Vriæ. pridie Cal.
Septemb.

L. Sancto Fouetano, Tarentum. LXXXI.

SUPERIORES literæ meæ si tibi reddite nō
sunt, dabo operam, ut aliquando perferantur: sin-
(quod magis arbitror) eas iam accepisti, & ueritatis
illos, illas relinquere non debebis. Non enim commit-
tes, ut quæ ab indoctis, & inuidis, maledicta in me
iactata sunt, per te ista doctrina, grauitate, moribus
& uita hominum excitata esse uideantur. Ego inte-
rim obseruantiam, & amorem in te meum, & opi-
nionem scientiæ, semper (nisi tuis literis, aut silen-
tio te id nolle ostendes) conseruabo. Vale. Vriæ.

L. Sancto Fouetano, Tarentum. LXXXII.

T. ANDEM redditæ mihi sunt à te literæ, ple-
nissimæ officij, et grauitatis illius, quam in te co-
gnoueram esse singularem. His enim lectis, obtrecta-
tiones stultorum hominum tui equidē moderatius.
Scribis enim uersus illos, non modò à te factos non
fuisse, uerùm etiam contra te factos, aut utrunque
potius causâ, quàm mea dolerem. Sed ego me hercu-
le, ut etiam primis meis literis ostendi, ridendam pu-
to indoctorum, & inuidorum hominum maleuolen-
tiam. Illi, qui sint, adhuc nescio; nec uelim sanè scri-

re,

EPIST. LIBER III. 85

re, tametsi possem: & tu contemnas censeo homines
tùm morbo animi laborantes, tum expertes litera-
rum. Nihil enim eruditis, & bonis uiris obest, quū
fex ista, & sentina hominum, maledicta quædam il-
lis ingerere conatur. Ego quidem certè sic statuo, pri-
mam laudem esse rectè facere, etiam si à nemine col-
laudè: alteram, à bonis & prudentibus bonè audi-
re: postremam, inuaditis & malis hominibus, non
probari. Sapissimè enim illo utor argumento ad iu-
dicandum, & recta à prauis dignoscenda, ut hone-
stiora putem, quæ multitudinis iudicio damnari so-
lent; & suspecta mihi sint, quæ illius opinionem com-
mendatur. Nam, quanta ea laus, ac uituperatio du-
cenda est, si aut boni, docti, & sapientes credimur à
stultis, & qui longissimè absunt à uirtute ac doctri-
na; aut si uidem sibi nos esse similes, uel peiores arbi-
trantur? Sit igitur summa laus utriusque nostrum,
quod simus istorum criminationibus laceßiti. Equi-
dem grauius essem commotus, si (ut uideri illi uolue-
runt) à te, id est à uiro graui, & docto prouocatus
fuissem. Ipse tamen mirificè sim delectatus meo iu-
dicio à scriptis tuis, & prælara opinione, quam de
te semper habuissem. Illos enim uersus attulit mihi,
Delphinius Man. Iurimus, cui Tarentino cognomen
est, dolens (quæ est illius in me beneuolentia) minas
commodis Tarenti de me esse sermones. Huic ego,
uix pauca quum legissem, dixi, me in ijs, neque eru-
ditionem agnoscere tuam, neque modestiam quæ r-
na omnium uoce predicatur. Itaque affirmabam so-

re,

re, ut neque tu confiterere; neque alius quisquam, illa tam barbarè, ac tam intemperanter scripta, tua esse iudicaret. Quamobrem gaudeo plurimum, quod uideor mihi (ut dixi) in iudicio de te, ac doctrina tua minime stultus fuisse; neque sum is assensus, qui urbem istam te potissimum auctore, abuti meo nomine existimabant. Græcum uerò epigramma, quod à me superioribus in literis usurpatum est paulò liberius, quàm ferat mea natura; scio te in eâ partem accipisse, ut, & antea quidem, & nunc remagis cognita, tamen à turpitudine inuidorum, non alienissimum esse interpretè. Nam te quidem, & scientiam tuam, & magni semper feci; & posthac, nisi de meis studijs malè sentias, nō dubito, quin me credas plurimi esse facturum. Vale. Vrij. Cal. Ian.

Delphino Tarentino, Manduriam. LXXXIII.

LITERAS meas, quod tantopere flagitas, esset mihi pergratum, nisi ualetudinis, occupationum, & mœroris tanto incōmodo tenerer. quimque in epistola tua questus sis, quod ternis tuis literis prouocatus, nihil rescripserim; ne nunc quidem hæc ad te exarauissem, nisi illud ascripsisses, uereri te aliquid ad me esse delatum, quo alienatam suspiceris meam à te uoluntatem. Hic nihil habeo, quod possim afferre; nisi, quæ superioribus diebus, quum ad me uenisses, respondi, me eodem esse in te animo, semperque fore, quo antea fuissem; neque aliquid aditum habere, quo uiolatam à te fidem, aut ulla offi-

cia

cia possim existimare. Quod autem anno superiore, quum à me Astunco discessisses, ad tuas literas non rescripserim; fateor me ita subiratam tibi fuisse, ut tamen ab amore tui non discederem. Feceram enim tu rem indignam existimatione, & fidelissimis consilijs meis, & sumptu, ac labore tuo; qui te à rectissimis studijs, ad quæ te semper fueram cohortatus, ad fœdissimum genus literarum conuertisses. Quamobrem, quum in tuis literis à me peteres, ut monerem, quid mihi uideretur in studijs te sequi oportere; ipse autem contemni à te uiderem, quæ antea monuissim: perdere me ac profunderere mea consilia arbitrabar, siquid de mea sententia scribere amplius uoluissim. Nunc uerò, quoniam confido à te, barbariem illam esse contemptam; & (ut dixi) nihil audini, quomam à te uoluntatem alienatam putes; te sic amo, ut mea studia omnia, quæ hoc quidem tempore, & hoc statu rerū mearum præstare possim, tibi sint paratissima. Vale.

Marcello Corrado fratri, Lupias. LXXXIII.

LITERAS ad tertiam noctis horā accipi; quas tamen ad Philippum, & alios, in eum fasciculum conieceras, statim reddendas curauim. Nā id tu ascripseras, quod illorum ualde interesset. Dixerat ex Ruso, nos pecuniam apud Ciccum petituros; nunc repente reijcimur ad illius patrem, quū redderit. Quid? non poterat is, qui Proprator esset re tantam cognoscere? Mutationes huiusmodi consilio-

rum,

rum, quum uideo nullam subesse causam, ferre non possum. Ac uereor etiā, ne, ut sunt isti uanissimi homines, illud nobis proponant, quod ipsi intelligant, se pręstare denique non posse. quare uide tu, ne, ut cęteris in rebus, ludibrio habeamur. Nam de pecunia, ad emendam uallem Carbonariam, iam tandem obsecro te frater, confice, & cognosce inconstantiam hominū, & leuitatem. Siquid fieri potest, matura: sin desperata res est, ne suspensi diu simus. nā, quid dubitare uisus es de mea uoluntate, equidē meo etiā periculo omnia fieri uolo; & ratū habēbo, quicquid egeris. Ac sciebā antea te istic pecuniā destantibus nullā esse inuenturū, ne si pater quidem tuus fœneretur. Quamobrē, si, ut scribis, munificentia, ac beneficij loco, ducunt homines per ditissimi, ternis centesimis pecuniā locare, et tu ualle Carbonaria non potes carere, quam ego etiā campis Elysij tecū (sic enim scribis) antepono: censeo nullā fœneris magnitudinē extimescas. Verū tamen audi, quod tecū habeas, aiunt nouas tabulas expectari à ciuitatibus: quod si longius res differatur, ne nūmum quidem auferre à quoquam possis, quum hoc percrebescit. itaque propera. De uino quod scribis, fugiens id putabatur, quod tūc que acescere. quare uendendum locauimus, uindenis sextertijs in amphoras aestimatū, fortasse etiā minoris. Censebamus etiā te reliquum uendere oportere. opere enim quotidie in uineis; nec est, undē teruncium possis exprimere: & adhuc quidē meliusculum uidebatur. Huius natum in crure, quod ual-

de

de times; cura, amabo te, plus reliqua ualeitudine tua. Vincentij afflicta fortuna scribis te commoueri, nec posse ab eo repetere, quam ego dixerā promissi fide. itur ergo ad me. At ego illo motu animi, & misericordia, nemini concedo, ut de aliorum miseria magis perturbetur. Illum uerò quē times, ego statuerā, antequā ad me scriberes, ad nullā huius negotij partem adhibere. satis pœnarum hoc anno illi dedi. Saburra pergit insanire. audio enim predium suburbanum, quod emere cogitas ab Ardillo, ad hastā uelle renocare; quod quum est auditum, risu oēs emoriri. Nā responderat Hortensius eo loco rem esse, ut nullo iure, aut calūnia labefactari possit. utrinque tamē difficultates. Nam, si emas ab Ardillo, pendendum ciuitati: sin is eius prædij iure cedat, redeatque ad nebulonem Saburræ possessio, apertē minatus est, usurum se iure suo, uilum diem si uideat. Quod si non stultitia ac fatuitate esset tanta, spem tibi istam penitus abstulisset. Sed pendet Ardillus sextertios non plus quindenos, quos tu ferres, dum ciuitas ære alieno liberetur. quare censeo ab illo emas potius, & expecto ea de re literas tuas. Habes enim rē, & consilium meum. Quum erit, per quem illa mittam, que scribis, non deero uoluntati tuæ. Fabio nihil est, quod possim cōmodare. Tu ad me nummos & literas mitte quam primū. Vincentius totis diebus est mecum. dolet plurimum, & demiratur, nihil habere abs te nūmorū. Cōfice igitur: aut me tāta molestia, et illū cura, et sollicitudine libera. Vale. Id. Feb.

Petro

Q. MARI CORRADI

Petro Paulo Straboni, Brundusium. LXXXV.

EXCVSATIONEM tuam, qua usus es, quod ante non scripseris, accipio libentissimè. Te ius civile anteposuisse Græcis, & Latinis literis, non erat, cur molestè ferrem. Mirabar, quod me esse iratum tibi, tam facillè credideris. tua enim, & patris tui causâ, te amo plurimum. Consilia mea quod magnificias, confirmo fore, ut te nō peniteat ijs obtemperasse. Nunc denique serens ad epistolâ tuâ, quo in statu enim, & quanto in luctu fuerim, uides. Patri tuo ex me salutem. Scribam ad que mandas per otium. Vria.

Antonio Mileto. LXXXVI.

TVÆ literę mihi gratissimæ fuerunt in ijs libenter sum amplexus amorem tuū, qui te impu-
lit ad scribendum. & hercule faciendum erat, ut ali-
quando inter nos literarum consuetudo exciteretur.
Itaque laudo officium tuū; & socordiam dāno meā,
qui hæcenus commiserim, ut amantior tu mei, quam
ego tui uiderere. post hac uerò neque literas meas, ne
que ulla officia desiderabis. Nunc eram sanè occupa-
tus, nec à molestiis uacuum aliquod tempus mihi da-
batur, ut nec festos dies, nec sacra publica hoc triduo
fuisse cognouerim. Scribā plura aliās, quā erit otii.
nunc sui breuior, imitatus etiam breuitatem scribē
di tuam. Itaque recipio me, tibi semper, coniunctissi-
mum fore. Colui enim M. Antoniu, quoad uixit, ho-
minem

EPIST. LIBER III. 88

minem integerrimum, & doctissimum uirum, lumē
uestra ciuitatis. Quocirca gaudeo plurimum, et mi-
hi alterum Antonium dari istic, illius loco quē ob-
seruem, carūque habeam. Vale. Vria. VIII.
Cal. Quintilis.

Marcello Corrado fratri, Lupias. LXXXVII.

DE ijs, quæ Luceria expectamus, curatum est
à me diligenter meis, & amicorum literis. Si
quid accidat secus, quam uolumus; aliam in-
grediemur uiam, aut uehementius eandem perseque-
mur. equidè rectè spero, nisi si falsa ea sint, quæ mihi
superiore anno, boni uiri quidā retulerunt. Fabium
maturiùs mittere non potuimus. sed miror, quòd ue-
nire illum ad te uolueris, quū binis antea, et ijs ipsis,
quas proximè misisti literis, te dicas credere istinc
discessurū. nam antè mandaueras, illū esse apud nos,
dū tuis de rebus constituere. scribe igitur, et aliquan-
do iam transige. Istos autē, uel coge, si potes; uel cer-
tè, ut existimationem teneas, à rationibus tuis nullo
dāno terreāre. Nam, quod meum cōsiliū exquiris,
nostri superbiam meam in eos, qui se solos esse homi-
nes arbitrantur. ergo, me quidem auctore, te ad illo-
rum uoluntates adduci non fines. Vt enim antea scri-
psi, paterer, si tantūm egentes ac sordidos; nec arro-
gantes etiam illos, atque inuidos cognoscerem. deni-
que rectissimè uide, quid fiat. Fabium cura docēdum
aliquid pro ætate & ingenio. omnino pusilli animi
puer, ac ne uirium quidem satis magnarū. quare il-
lum,

Q. MARI CORRA DI
lum, (ut coram saepe) ad literas dare nolim. Cum illo (noſti quem dicam) non adhuc de aduentu, uel de reditu tuo ſum colloquutus. nigrinti enim ipſos dies, pedem domo non extuleram. conueniam tamen illi, & confido fore noſtrum. Sapiſſimè enim de tuis rebus mecum, & ſuo in te amore; atque obſeruantia non quidem pronocatus à me, ut falſò tu ſuſpicabare; ſed ſua ſponte communicare conſueuit. Quid quæriſ; ueritate quidem illum poteram. ea de re ſcribam plura, ſiqui noui ſermones fuerint. Sed audi præterea, quod te medicari uelim. Grioſum familiarem tuum ſiſto unum fuiſſe ex Quinquaginta, quos noſtra ciuitas ad æſtimanda patrimonia creauit. Is, ut eſt natura illa, quam tu noſti melius, quimque eſſet nemo, qui noſtra profiteretur; uineam tuam ad Portaium, quam liberam eſſe nemo ignoraret, tanquam ueſtigale ſcripſit ciuitatis. Nam, quòda ſextertios triginta pèndere te, pro ſuburbanis hortis arbitràre, animaduerti illos non eſſe in tabulis, quæ ille confeciſſet. Quod niſi tamè ſcribèdo erraſſet, binos etià hortos, tibi illum puto fuiſſe ſcripturum, quando uerè illos ſeruū eſſe prædiū ſcires. ſed ad Veſtiferias nullà, non à matre nobis relicta, ſed ab ijs emptà, qui ueſtigalem illam poſſe diſſent. oliuetum præterea neſcio quod ad Scallellam non immemor tuorum in ſe officiorum Fabio ſatis amplum dedit. Huncine ergo tu hominem eſſe ingratiū dicere audebis? uerum hercule hinc tanto cum damno iocari nolo. Quamobrè conſtitue apud te frater, quomodo cum illo tibi agendum putes: utrum orare illum,

EPIST. LIBER III. 89
illum, an obiurgare, an terrere malis: nec tamen locum prætermittas illum, quo uel precibus non excitetur, uel obiurgationibus non erubescat, uel nimis non terreatur. noui ego hominis uel ſtupiditatem, uel impudentiam. quæ propter acrius te pugnare neceſſe erit. diſce aliquid exemplo meo. Superioribus diebus quum ueſperi in foro mihi obuiam eſſet factus, ſalutatum meo illo more, quo huiusmodi ſoleo à ueracibus, corripio. aio illum in uinculis eſſe oportere. ille ridens tendere manus, ueniam petere, & rogare quid à ſe uelim. uel tabulas, inquam, patrimoniorum mihi daſſe legendas, uel me in cuſtodiam ſequere. iurare, ſe poſſidie daturum; nunc enim publico negotio eſſe occupatum. illum ueluti ſuffocabundus totum penè ſpoliare; iurgere etiam, uel nunc tabulas exhiberet, uel teſtamentum faceret, ſi tempus à me impetraret. Denique, ſic à me quum luderetur, homuncio clamare cepit, ſe celare iam nihil, etiam ſi plura uellem ſcire. Non extorſiſſem aliter, quæ uolebam. ipſe hæc ſarebitur, ſi interroges. Sic tu etiam, niſi irrideri manus, liberum illum non putabis, ut nec ipſe uineam tuam. Summa ea ſit, petat à ſuis collegis, ut tota æſtimatio patrimonij tui inducatur; quod niſi fiat, neque ſtatim Fabio ijs, quæ non habet, et prædiola hæc iniuſtis ueſtigalibus liberentur, ſciſ maleuolos homines aliquando uſucaptam penſionem, atque cenſum eſſe dicturos. Sed in hæc noſti melius, & quid fieri neceſſe ſit, uides. quomodo uerè capendum putes, cogita. Quod dicas ita magnam hoc anno meſſem face
M re,

Q. MARI CORRA DI

re: mihi potius, & tuis oculis credas, uelim. Casu incidi in rationes tuas, quibus tamen non dubito, quin aliquid adhuc desit, illas misi, ita uiam, non ut aliquid à te acciperem aliquando: sed, ut scires ex his quidem rationibus contra, atque tu scripseras, nihil amplius me tibi debere. De negotio Corradi, binas à te is eodem die literas accepit. Prioribus erat examinatus; alteris recreati ambo fuimus. Odorare, quæstione te, diligentius; & uide, ecqua se ratio ostendat fluctuantium rerum illius aliquando confirmandi. me quidem illius fortuna maximè pudet, quum præsertim uideatur multis, consilio meo, in miseriam & sermones hominum incidisse. Vale.

Marcello fratri. LXXXVIII.

PROXIMAS literas meas illi dare cogitabam, qui rationes confecit uectigalium. prædixerat enim se postridie ad te esse uenturum. Fabium illi commendaueram, quem ad te duceret. Corradum ad illum misi ante lucem. uidebam enim non seruatum esse illi, quæ promiserat. penè sua ipsius uocerespondit ex cubiculo se non esse domi. Expectat Corradus, quò necesse erat illum uenire. uiam mutauit. Iubeo quaeri apud præfectos ærarij. Sed ibi quum paulisper latuisset, rogat expectari se, dum excurreret ad Prætores. denique & hunc, & illos elusit; ne à nobis uideretur. Ea causa fuit, ut nec puerum, nec literas ad te miserim; et si paulò post, quàm is uenit, te illas accepisse credo. Fecit iratus, quod nobis patrimonio

nium

EPIST. LIBER III. 90

nium quum auxisset, ingratos nos esse cognouit. Nā pridie parum liberaliter à Corrado fuerat acceptus, & sciebat me de suo beneficio ad te scripturum. Dolui, quòd, quum is illam epistolam non attulerit, ut ego constitueram; dubitare poteras, quisnam is esset, undè beneficium accepisses. illius tamen simiolos quotidie uides domi, magna cum patientia Stomachi tui. Corripies hominem, aut ita obiurgabis, ut facile intelligat nos fidem sibi habituros esse nunquam. Nā collega eius prædatores optimi, nec mali uiri, prædicant illius tantum malitia accidisse, ut ita magnis atque iniustis uectigalibus premeremur. Vale. Vri. s. V. Cal. Quint.

Marcello Corrado fratri, Lupias. LXXXIX.

DE illo, quem scripsi augere patrimonium tuum, nescio quid mihi significabāt literæ tuæ, quod ego minimè cogitauissem. Nam, si estimatio inducatur, nihil est, quod amplius requiram. Tu uerò ita ad me scribis, tãquam extrudere te domo tua, illius filios mandārim. noli ea re laborare. Accidit tamen aliud, quod doleas. exulat enim procurator tuus. Iudiciū agi eo de crimine cœptū est, cuius causa paucis ante diebus ad nos uenisti. Iudex est is, qui reum se maluisset. creditur damnaturus, nisi in partem criminis recipiatur. Alter in uinculis, ac de eorum quæstiones habetur. quid compertum sit, nescio. index ad Principem retulit. Voces, & maledicta, quæ tanquam antea, non tamen Quintus hæc peperit;

M 2 sed

Q. MARI CORRA DI

sed qui nunquam illius consilium audire uoluerunt. Aperi enim tuas ad procuratorem literas, siquid esset in ijs, quod tua causa maturandum foret. huiusmodi quantam prædicationem metus, ne quod infinitum malum à Quinto. Risi mediis fidijs cum lacrymis, nam, etsi antea loquebar aliquid; nunc desperatis rebus, biennio toto ne uerbum quidem facio ullum. Quare liceat mihi, quaeso, per uos esse otioso; & de re, & uobis ipsis ea sentire, quæ oportet. Quæ misisti ad illius matrem, gratissima acciderunt. tamen de te anus misella queritur: ægrotat adhuc, & cum fletu, ac uoce efflare quoque animam uidetur. Obscrat, si se ames, ne quid tale amplius in posterum. Turpitudinem illius detestatur, neque eum sperat unquam amplius honestum fore: qua in sententia me habet socium. Nosti pudorem mulieris castissima. nunc mortuos omnes habet in memoria, & in ore: cum ijs agit sermonem: illos rogat, cur superstes ipsa maneat. Ego tibi frater, nullum affero consilium, & factum corrigi non potest. Libellos, & quæ scribis omnia, accepi. Literas misi in exilium. Ego hic omnium uoculas, & probra sustineo. Vale. Vria. pridie Cal. Quintæ.

Marcello Corrado fratri, Lupias. XC.

ORATIONEM Martelli, summa illius elegantia, doctrina, grauitate & ijs rebus omnibus, quarum in illo confessu ratio habenda fuit, dignam iudicauit. Quamobrem, si qua posthac scripta illius,

EPIST. LIBER III. 91

illius, ad me mittes; & mittes, oro te, quicquid poteris; non expectabis amplius de ijs iudicium meum. Eius enim multo antè sciebam, quanta esset eloquentia, cultus orationis, & omnium disciplinarum cognitio, hominis in literis consummati atque perfecti. Ego tibi frater, nunquam dissimulaui; & fremant omnes licet, prædicabo semper; me omnes, quicumque non eandem, quam is, in studijs uiam tenent, litteratorum loco minimè putare. Itaque præter hunc, & Zimaram, & Bouios fratres, in Salernitinis, & tota Apulia, nemo est, quin longissimè absit à cognitione litterarum. Apud te uerò frater, hæc non dicerem, nisi multum ac diu laborassem, quò te ab inquinatis ad Latinas literas reducerem. Neque credo te mirari iam, quod Latinos esse illos non concedam; qui etiam spero te cognoscere ne ueteres quidem, nisi paucissimos, quorum omnia Martellus cumulatisimè præstitit, in eo genere fuisse perfectos. illum meo nomine salutes peruelim. Verum ad domestica. Misi ad te græca epigrammata, quæ Bonifacio Principi adeo gratia fuerunt, ut postridie sine scripto illa mihi recitauerit. Quid quaeris? quum illum audio, mihi uideor esse aliquid. denique nos amat, & suauissimè communitat mecum de literis. me hortatur ad scribendum. negotio mihi esse otium, & ullam facultatem. alterum de otio concedit: sed neutram planè excusationem accipit. De arca publica inter meos ac tuos urbanos hortulos media, respondit se in rem presentem esse uenturum: sed petenti mihi, arbitros dedit, qui uiderent, nequid

nequid fiat, quod ciuitas non debeat, aut uicinia non possit ferre. Nunc re propinquus noster Petrus Brisciolus cognoscit. is postea ad me non uenerat, neque dum ea de re cum Principe fuerat colloquutus. Mihi suspecta est mora, & potest etiam obesse aliquid. scribam ad te, quum utrancumque in partem erit aliquid constitutum. Aes alienum dissolui, sed uersuram facere maluissem, iam nunc enim ego rebus omnibus, quid toto hoc anno usque ad mensem Iunium, me futurum est. Minus essem sollicitus, tu siquid posses, aut ego quaternas centesimas non ubique extimescerem. Frumentum non minoris ad messem fuit, quam quum illud mutuò acceperam. itaque non plus est redditum creditoribus, quam ij dederant in sorte, ea res nisi me uiuisset, non dubium, quin conturbauissem. Publicanis me sperabam à te soluisse ea pecunia, quam tuo nomine non iure ijs datam credebamus. Sed opera amici tui tibi non defuit, ut pro suburbanis hortis pendas, quod pro uinea non deberes. mihi summam hoc ipso anno minuantur maiorem. O me patiente & insanum, tantam iniuriam si feram, cogito Hortensio patrono uti contra ciuitatem, aut temerarios potius atque impudentes homines. illum mihi excites uelim, quum oportebit. nunc enim uix me sustento. Sed me prouocant ij etiam, qui uicinas uillæ nostræ uineas, uastari totas à meis canibus nociferantur. iam nunc utuntur præiudicijs anni superioris, quod secundam sibi Prætoris insaniam habere uiderentur. Noli querere; nobis domo, et patria cedendum

cedendum erit, nisi quid consilij ceperimus. Hæc ad te scribo, siquid forte tibi ueniat in mentem, quod expediat. uidebis igitur, & ad me scribes. Sed heus tu, non uides aduentante canicula, timendam esse rabie socii tuo? mirum profecto, quam fureter omnia irascitur omnibus, & mihi præcipue; etiam, quum illi more meo blandior. nam furorẽ illius placare sepius uolui, sed ringitur ille, ac frendit. Quid habes, inquam? auersus tacet. Aio, non loqueris? Respondet, nolle se loqui. Dij illum perdant belluam, ut mores huiusmodi non fero, ut malim inter feras mori, quam cum talibus uiuere. illum cras ad te uenturum puto cum puero. nam rogare aliquid non audeo, ac uereor, ne mihi inuolet in oculos. Ages cum illo de mea in eum summa uoluntate, & uetere studio suauiter cum meis uiuendi; molestos uerò ac turbulentos omnes fugiendi. negabis tamen aliquid à me ijs de rebus ad te esse scriptum; sed ita ut planè credere non possit, intelligatque me ne sermonem quidem seruum de his ineptijs agitare uelle. Denique, si illum amas, da operam, ut à me quoque amari possit, quæ me bercule odisse iam cæpi. Nam, Dij immortales, quam iracundè, insolenter, contumeliosè; nec reputat me uel uno uerbo suas contumelias ulcisci posse; aut se nihil esse sceleratius, sed diuisque apud ciues uni uersos. utrum iure an iniuria, non queram. Illud scio, neque id, quod palàm fecit, à bonis uiris probari; neque id, quod negamus, euelli posse ab opinione hominum. Quum igitur illi omnia faciendæ essent recuperandæ

peranda causa existimationis, contra sepius nulla ex
causa huic ferrum & sanguinē, illi uerbera & igno-
miniam minatur. Domi quidem certē, & mecum ita
se gerit, ut honorificentius fortasse cum suis olim Sas-
sio, Mina, Sabura. Curabitur inter uos haec, si fieri po-
test. nam mihi paratior est *χρησπία*, quam reliqua
medicina. Lucretiae puellae nō magna spes est salutis,
decem dies, ne punctum quidem temporis ab illa se-
bris discessit. Vale.

Marcello Corrado fratri, Lupias. XCI.

BINIS iam meis literis, & superiorum tem-
porum constantissima uoluntate, et sermone in-
telligis, me nullam eius putare uitam, qui media in
dissensione domestica uersetur. Istum ergo amicū
tuum inurbanum hominem atque agrestem, qui nul-
lum meum uerbum, aut iocum ferre potest; commo-
nefacies, ut superioribus literis ostendi me uelle. In-
telligat se, & sua omnia mihi fore semper commen-
datissima; si eum se praebuerit, quem tu quoque spe-
rauisses; neque (ut haecenus fecit) perget insanire.
Negabis te agere mandato meo: quod si non cre-
dat, id quoque putabis esse commodum; neque tamen
confitebere. Te dices cupere esse mihi gratum
illum, & laudare, si nihil à me dissentiat; tibi mo-
res meos esse notissimos; neque ignorare, quibus re-
bus allici, quibus offendi soleam; coniunctionem hanc
mecum esse illi hoc tempore pernecessariam, meis
quoque rationibus non alienam. Pridie literas acce-

peram

peram tuas, & uasa (ut scribis) usque à Pisauro
aduecta. Antonio Lando frumentum reddidi, reli-
quum à te expectat; rogat sui recordere. Ea de re,
Corrado mandabis, quid fieri uelis. Vale.

Marcello Corrado fratri, Lupias. XCII.

QUOD iracundus & contumeliosus est is, de
quo ad te scripsi; minimè laborarem, nisi in
me quoque insaniret. Quid enim curare me putas
frater, quod eos ferre non possit, à quibus iniuriam
accepit, quod ne significabant quidem meae literae?
Ter me quidem oderit, ulciscatur, ruat in quaecun-
que uelit scelera, flagitia, turpitudinem. Nam ego illud
solum uidero, quod mihi nec loqui domi meae permit-
titur. Oculis enim, uultu, & animo illo ferino, saepe
enecas, inquit, obtundis, heu morositatē sermonis.
Ego uerò uolui ignoscere haecenus paupertati illius;
& in me linguas quorundam hominum concitare
noli. Spem ista corrigendi in te uno habebam. tu ue-
rò me de aliena contumelia arbitraris esse commo-
tum. Verum ego hac de re in posterum, neque tecū,
neque cum illo uerbum faciam: & haec uiderit qui-
cunque diutius, absurdum se credit patientia mea.
Non committam enim, ut quotidie mea stultitia ac
fatuitas ab insanis & stolidis reprehendatur. Vale.
Vria.

Q. MARIi CORRADI
EPISTOLARVM

LIBER III.

Ioanni Bernardino Bonifacio, Vritanorum Princi-
pi, Neapolim. XCIII.

ITSI tuas literas legi libētissimè,
ijs tamen respondeo perinuitus.
Quòd si scirem te id in eam par-
tem accepturum, quam ego uolo;
sine his literis ad eam te orationè,
quæ à me ante triennium Brundu-
sij est habita, reiecissim. sed profectò mihi ante om-
nia semper habendam esse statuo rationem uolunta-
tis tuæ: & nunc, quando tibi ita placere ostendis,
ad ea respondebo, quæ à me scire te uelle scripsisti.
Nam, quid tandem aiunt ij, de quibus tu meam sen-
tentiam requiris? non rectè eos facere contendunt,
qui in oratione uel præcipuè, uel solum Ciceronem se-
quuntur. obsecro, quos? illòsne qui Latinam linguā
ante didicerunt, an quibus ea discenda est? Neque
eò pertinet hec interrogatio mea, quasi ordinem mi-
hi proponere uelim, qui in disputando sequar, nec res
eget disputationis. illud affirmo, quando hoc non cogi-
tauerunt, nihil eos ad hanc rem certi, nihil acuto,
& acri disputatore dignum asserre potuisse. Itaque
rectissimis nostrorum hominum studijs repugnantes,
ea

EPIST. LIBER IIII. 94

ea protulerunt, quæ putidum esset mihi refutare.
quid enim? tantane ullo in homine stultitia, ut sibi
ne aduersarios quidem, aut crimen certum constitue-
rit, quod oppugnandum susciperet? Nam utrum tan-
dem à Cicerone linguam didicisse peccatum est; an il-
lam sibi potissimum in pueritiæ studijs, tamquam ex
omnibus optimam, proponere discendam? Hoc, in-
quam, tanti refert esse uel constitutum, uel præter-
missum; quanti uim disputationis illius uidere, aut
nihil omnino intelligere; & suam causam uel amit-
tere, uel obtinere. Quòd si hoc paulò diligentius cogi-
tauissent, non dubium, quin in principio statim di-
sputationum suarum minimè stare contra nos posse
suas illas rationes & argumenta cognouissent. Ne-
que ego dum quæro, illòsne accusent, qui didicerunt,
an quibus discendum est; paro me ad ea, quibus aut
singula, aut unum quiddam ex illorum disputatione
dissoluam. Arbitror enim omnes uidere, quemad-
modum ita si resistas, hac interrogatione sola feceris,
ut causa, uel fatuitas potius illorū tota, non dico ali-
quantum reprehensa sit, aut leuiter labefactata; sed
conuulsa penitus, fracta, & euersa. Nam, qui in li-
teris ea fortuna sunt usi, ut linguam M. Tullij potis-
simum didicerint; eorum ne ipsi quidem aut felici-
tatem audent reprehendere, aut uoluntatem. Con-
uenit enim inter omnes, & conueniat necesse est, quæ
ueteres etiam doctissimi præceperunt; latine loquen-
di rationem à summis auctoribus peti oportere, sum-
mum uerò eius rei gradum tenere M. Tullium nemo

inquam

unquam tanta dementia fuit, ut uel dubitare se fate-
retur. illos igitur, qui ab eo formam orationis quan-
dam expressere, quis audeat reprehendere? Sed, scio,
illud fremunt potissimum, illud ab arce huius causa
eos deijcit; quod, qui didicerunt, ab ijs, quibus discen-
dum est, separatos esse uolui. ipsi enim simul unuer-
sos potius, non rationibus uincere, sed ineptijs eos ob-
ruere uoluissent. Nunc uerò nihil habent, quò se uer-
tant nisi illud, quod dicere consuenerunt, a Cicero-
ne longè esse dissimiles, qui maximè illum studentia
imitari; & stultè eos facere, qui tantam eloquentia
diuinitatem se consequituros unquam esse arbitran-
tur. Ego uerò, utrum Bembus, eiusque collega Sado-
letus, Perionius Cormeriacenus, M. Antonius Flä-
minius, Paulus Manutius, & denique omnes qui re-
ctissimè sentiunt de literis, frustra in hoc laborarint,
uel ideo reprehendendi existimentur, quòd bene il-
lum sunt imitati; aut illius eloquentiam omnino con-
sequi possit quisquam: non puto mihi disputandum.
Illud certè non præmittam, consequi dicendi for-
mam alicuius, aut picturam, aut aliud quod disci-
mus imitando, non perinde esse atque illud, quum di-
cimus, consequi fugientem, aut eum qui multo ante
nos iter sit ingressus, aut quum uenatores aut canes
feram consequuntur. Hæc enim uel assequare omni-
no necesse est, uel frustra omnino tibi opera suscepta
sit: nihil est tertium. contra uerò in illis ea ratio est,
ut si tenere id, quod expetas, non possis totum; facile
tamen ac nullo negotio perficias, ut quàm plurima te

con-

consequutum esse latere. Neque statim difficilior
est M. Tullium imitari, quoniam hic tantus est au-
ctor, ut esse illi par nemo possit: immo etiam tanto
comodiùs hunc, quàm alios, imitamur; quanto in
hoc maiora sunt omnia, plura ac splendètiora, ut nõ
faciliùs modò, uerùm lauius quoque fonte maiore
atque mundiore uti possimus. Nam, quod ad oratio-
nis & rerum, quæ imitatione dignè sunt, copiam at-
tinet; nemo est, quin ut gemmas, aurum atque alias
opes, ita hæc & omnia adiumenta dicendi, malit su-
mere, undè semper ea comòdè suppeditari uideatur.
Quis enim tanta stultitia sit, ut expetibilia, ideo
quedã existimet, quòd auferre ea possit omnia? Non
tamè assequuti sunt, inquiunt, M. Tullium fatemur, sed
ne ipsi quidem ceteros. Nos enim quod rudes lite-
rarum sumus, quod ineleganter scribimus, quod deni-
que parum latinè loquimur; non ratio, non consilium,
non auctores; uerùm nos ipsi reprehendendi sumus:
illos autem neque studium, neque uires, neque inge-
nium, neque homines, neque Diu adiuuare potuissent
ulli, ut uel minimam purè latinitatis partem aliquã
adipiscerentur. Quòd si qui de suis auctoribus om-
nia se consequi posse dicant, in quibus certè pauciora
sunt optima; nos quoque ex illo, cuius nihil est, nisi
perfectum, omnia si non possumus, pauca saltem, ut
ex tanto lumine, & immensitate orationis, sed quæ
suis illis omnibus plura sint & excellentiora. Sin
(quod distitant) aut neminem unum, aut simul om-
nes imitari uolunt; nihil mirum, si contra ueterum sa-
pientis-

pietissimorum præcepta, ex doctis & eloquentibus viris nemini unquam similes esse potuerunt; & suis opinionibus ac tortuoso ingenio freti, nec splendorem illum Romanæ linguæ ueterem spectantes, immanem quandam & intollerandam barbariem afferentes, nisi itum esset obuiam à doctis, quam plurimos in Italia etiam sordibus illis nouis inquinassent. Sed, quoniam hi culpa uacant, immo etiam laudandi sunt maxime, qui se ad optimum dicendi genus conformauerunt; transeo, ut de ijs dicam, quibus Latina lingua discenda sit. Primum igitur, an hos esse reprehendendos arbitrantur, quando iam prioribus illis ipsos etiã obtractatores pudeat, necesse est, uitio dare, quòd senes optimam illam orationis formam nequeant dediscere, quam à pueritia sunt consequuti? An minus hi rectè discant, quod rectissime illi didicerunt, ut turpiter hi quærere uideantur, quod honestissime ab alijs tenetur? Ac de his tamen arbitror mihi esse ineptissimum plura dicere. Quid enim, per Deos, tanta calliditate aut omnium hominum ingenijs excogitari posset, quo probetur anteponi optima deterioribus non oportere? Videtur illi quidem multa dicere, sed ad efficiendum quod uolunt minime accommodata. non solum enim doctos ab his non separauerunt, qui docendi essent; in quo uel imprudẽtiam illorum possis reprehendere, quum id reliquerint, quod maxime erat necessarium dicere; uel malitiã agnoscere, quum speraret se ea dissimulatione tenebras ueritatis effundere. Illud enim spectabant, illud solum propositum habere-

habebant, quo imprudentes eluderent, patrociniũ barbaria & imperitiæ suæ; ut, tanquam nemo è doctis esset Ciceroni ulla in re similis, neque id iam à pueritia disceremus; unum quendam sibi fingerent Ciceronianum (sic enim uocant) ineptum hominem inuitata obstinatione mentis, unius Ciceronis amore, egrum etiam & insanum: qui inanisimo sermone Latini studio et aetate consumeret, uerba semper uoces ac syllabas, & minima quædam à M. Tullij tantum libris confectaretur, reliquos auctores omnes repudiãrit, nullum omnino quanuis necessarium uerbum sumendum ab alijs credat, nihil aliud agat, nihil hætenus egerit, nihil deinde se statuat agere oportere, quàm ut semper in Ciceronis studio contabescat. Quam facile fuit illis hunc refellere, quem sibi præter morem, naturam & præcepta declamandi stultum aduersarium finxerunt? aut quid tandem efficiunt unius insulsi hominis, ac præsertim fictæ personæ reprehensio stultitia? Quid me, aut eos, lædit hæc reprehensio, quos ante nominauit doctos eloquentes et perfectos in oratione faciendã uros? Nã ego meum Ciceronianum (quando sic illum dixerunt) ita esse uolo institutum, ut primum unius Ciceronis linguam rectè à puero didicerit. deinde alios quoque legerit, qui boni latinæ linguæ auctores habentur. Ita sit Ciceronem sequutus, ut quæ apud illum non sint, à bonis omnibus inuitanda existimãrit. Scribendo igitur, aut loquendo, quum opus est, uerba sumat à doctissimis et elegantissimis ueterum quibus-

cunque;

cunque; nec pertimescat noua, si quando noua res coëgerit, neque ijs uerba omnino uetera ulla queant accommodari. In oratione uerò ac forma dicendi quadam, uel solum, uel cum paucissimis M. Tullium sequatur, nec ab ijs longè discedat, qui aut illius, aut Scipionis ac Lelij etate, aut paulò ante illos uixerunt; à quibus orationem quidem ipsam etiam, sed loquutiones præsertim ac uelut membra quædam orationis tutò poterit imitari. His tamè omnibus, quod ad imitationem attinet, semper illum quem dixi M. Tullium anteponat; cuius non genus dicendi modò, sed doctrinam, ingenium, eloquentiam, spiritum, & disciplinarum omnium scientiam æmuletur: neque tum loqui discat, quum scribit; sed institutione puerili eius rei facultatem pararit; & illius linguam ita suam effecerit, ut aliter, atque ille, scribere aut loqui non possit; & in reliquam etatem in disciplinarum omnium studijs occupetur. Talem quendam Ciceronis imitatore[m] si irridere ac reprehendere potuisset Erasmus; is, quem auctorem sequuntur ijs, qui rectissimis studijs audent repugnare; neque indifertum illum, neque infantissimum esse iudicare. Nunc uerò, quia inusitata quadam morositate sibi hominem finxerat, quem accusaret, non eum quem esse oportebat; affirmo nullum esse, ne in cetera quidem illius tanta disputatione argumentum, aut uerbum denique illum, quod mihi refutandum sit, & uel mediocriter nos ledere uideatur. Neque profecto hic intelligit, cum in studijs omnibus & omni ui-

ta,

ta, tum hac in re potissimum, quanta res imitatio sit, nec eam iam relinquit ullam, omnino ea diligentia sublata, ut aliquorum in oratione, similes esse studemus. Eadem enim in re atque tẽpore similis esse omnibus ne Proteus quidem ipse potuisset unquam. Similem esse nemini, ut monstrum aliquod inter homines, quis probet? Quorum utrum si eueniat;

Humano capiti ceruicem pictor equinam.

Quod si commoda res quædam habita semper imitatio est, ijs certè maximè necessaria debet uideri, quibus non iam ex usu domestico, ut olim Romæ, sed ex lectione auctorum perfecta illa sermonis Latini ratio discenda est. Quod autem isti contra illam disputant, uitia fortasse quædam sint imitatorum potius, nulla imitationis. Est enim illius, ut ceterarum quoque rerum omnium, ratio quædam & modus; ut, illa adhibenda, nèue rudes & tardi, nèue inepti & nimij esse uideamur. Nam illa quoque uitari oportebit.

O imitatores seruum pecus.

Nosti reliqua, & huius poëtæ omnia. At fuerunt, inquit, post Ciceronem plurimi, quos rectissime liceat imitari. Nunquam efficies molestia tua, ut detraham ego aliquid doctissimis uiris: illud tamen re spondeo, quando imitatione hæc discere prorsus necesse est, te Erasme ex illis cuiquam uni similem non esse, omnibus (ut probaui) ne potuisse quidem; & imitari tantum optimos oportere, & roriam, ac foedissimam barbariem à te in Italiam fuisse allatam. Quod

N etiam

etiam è doctis quidam scripserunt apum & humanorum corporum exemplo nos debere imitari; quòd hæc sanguinem, illæ fauos, id est res omnino diuersas efficiunt à tam multis, & cibis & floribus, undè nutriantur; est illa non sermonis aut orationis componendæ imitatio; sed rerum, quas à scriptis doctorum omnium sumendas rectissimè iudicauerunt. Hinc Cicero ipse præcepta dicendi ex omnibus, qui ante se fuerunt, Latinis & Grecis collecta, literis mandauit, illa sumens, quæ in quoque excellentissima cognosceret; ut Zeuis quondam apud Crotoniatis, Helenam ex plurium electissimarum uirginum corporibus effinxit, illa de singulis ad picturam transferens, quæ uenustissima esse uidebantur. Sed ego non tenebo te pluribus, unum illud si addidero, non effici unius imitatione, ut (quod negant posse fieri) omnino similes omnes in dicendo simus. Aiunt enim, quanta in hominibus diuersitas est oris, uultus, atque animorum; tantam ex cuiusque natura & occulta uis quadam solere esse orationis. Audio ista; sed non continuo inde fit, ut non præstantissimos imitari debeamus, uel ex ijs nihil assequi possimus. Nam, quod natura quidam sunt graues, leues, asperi, profluentes, suaves, acuti, subtiles; sunt hæc eiusmodi, ut partim mutari, aut corrigi possint imitatione; partim maneant eadem, ad quamcunque orationis formam te accommodaris; ita ut diuersitas futura penè eadem fuerit eorum, qui unum multi imitati essent. Nò enim, quòd Ephorus & Theopompus eodem in ludo, ijsdè

præ-

præceptis instituti, tum dissimiles inter se fuerunt, ideo nihil ab eo, quem solum audiuerunt, suo præceptore Isocrate didicerunt. Atque illi etiam, qui Ciceronem sequuntur disertissimi & literatissimi uiri, diuersè pro suo quisque ingenio, natura ac studio linguam illius, & orationis filum ornatissimè, & summa cum laude præstiterunt. Quamobrem perges tu quoque doctissime & sapientissime Princeps, Marcum Tullium eo loco habere, ut quàm plurimi ad illum imitandum exemplo atque auctoritate tua incitentur. Tenes profectò ab ineunte etiam ætate illius formam dicendi; ita ut in eò genere paucissimos habeas pares, superiorem certè adhuc neminem. Ita enim eloquentiam & omnes ingenuas artes amplexatus es; ut opinione quoque ac iudicio hominù, non opes, quæ tibi sunt amplissima, non urbes & hoc regnum tibi à patre relictum, non quicquid speciem quandam dignitatis & gloriæ habere putatur, tanti facere uideare. Me quidem certè præclara illa uox Alexandri Regis, ἐγὼ δὲ βουλομένη αἰ τοῖς περὶ τὰ ἀριστα ἐπιτελείω ἢ τοῖς ἄλλοις ἀναπέπειν, nunquam deterrebit, quòd minus illi, ut sapientiam & humanitatem tuam, & in omnes homines beneuolentiam; sic studia quoque & doctrinam, quæ est in te singularis, & inductionem istam uoluntatis, anteponam. Sed nunc illud te oro, & obsecro, quando & imitatio necessaria est, & optima oportet imitari, & M. Tullius in omni genere optimus est omnium, & calumnia aduersariorum patrefacta est; neque auctoritas

N. 2 te

Q. MARI CORRA DI

te cuiusque, neque hominum quorundam, qui paucis
fimi sunt, & doctorum iudicio à literis alieni, senten-
tia moneat; quin te in hac studij dissensione, inter
me & illos equum iudicem præbeas. Vale.

Sergio Pasaniso, Manduriam. XCIII.

HERI occupatus repentino aduentu & sermo
ne fratris mei, rescribere statim non potui. nunc
etiam rebus uarijs & cogitatione summa eram im-
peditus. Litera tua respersa sale Romano illo uete-
re, & isto ad me de salinis uestris à te missa, uehe-
menter mihi grata fuerunt. Fateor me ineptum ho-
minem et insulsam potuisse tibi hætenus uideri. ita-
que te condire uoluisse arbitror insulsiatam meam.
Extra iocum, tibi ago gratias. De mensuris, Brundu-
si habebam: quum reddetur, illum ad te mittā. Sed
omnino doleo nimiam facilitatem meam, qui inuitus illa
etiam omnibus iam penè diuulgauit, unde mihi apud
doctos periclitari necesse est fama ingenij et literarū.
Tamē expectabimus, et spero tua quoque uoluntati
à me satisfactum iri. Interim nos amabis. Vale.
Vria. IX. Cal. Martij.

Nicolao Crasso, Lupias. XCV.

QV. AE requirebas mea scripta, ea eiusmodi
sunt, ut à nemine legi uelim. deinde nihil in ijs
erat, quod tibi utilit: esse crederem. Non enim igno-
ras tu, quam occupatus ad ea scribenda aliorū suasu
accesserim: quam libenter paucis post diebus ab ea
scri-

EPIST. LIBER IIII. 99

scriptione desiterim. itaque ignoscere arbitror, quod
hoc unum tibi etiam negare ausim. Agros uerò ego
nullos eram mercatus. de fructibus quibusdam potius
arbitror tibi fuisse nunciatum, que succidenda susce-
pissim. De studio tuo iuris Pontificij, & profectio-
ne Patauina, laudo consilium tuum. puto enim te iuris
etiam ciuilibus prudentiam minimè esse neglecturum.
Dementiam hominis arrogantissimi illius, de quo ad
me scribis semper, antè cognoueram. spero illum teme-
ritatis penas dare uel hoc ipso, quod bonos uiros ma-
ximè que suos necessarios de suo scelere ac stultitia
uelare non potuit. Tu Pratos tuos clarissimos uiros
coles, illisque meo nomine salutem dices. Vale. Vria.

Ioanni Antonio Pallia, Iuuenatium.

XCVI.

REDITAE mihi sunt à te litera plena
humanitas. nihil enim aut officijs aut beneuo-
lentia maiore fieri posse iudicauit. Sed, quod
etiam præ te fers de meis studijs tantam esse opinionem
tuam, quantam ego tueri profectò non possim, meque
ad scribendum hortaris; id in eam partem accipio, ut
ex ui quadam amoris in me tui profectum esse uidea-
tur. Quamobrem ago tibi gratias immortales, & cõ-
seruabo semper suauem memoriam nominis tui: &
quantum patietur mediocritas ingenij et literarum,
quantum permittet difficultas rei familiaris; cona-
bor obtemperare monitis & auctoritati consiliorum
tuorum. Inscriptiones de ueteribus monumētis, quas
N 3 ad me

Q. MARI CORRADI

ad me misisti, mihi gratissimæ fuerunt. Misi ad te ut
 cissim, quas Brundisii, quas Vriæ, & in Salentinis
 colligere potui, neque multas illas, neque iudicio meo
 ualde perfectas. In neutris enim sunt, quæ circa æta-
 tem C. Cæsaris, id est, florentæ adhuc Romana lin-
 gua, facta esse queam suspicari. Has ipsas tamen ego
 haud inuitus imitari soleo, quæ ad ueterem illam bo-
 norum temporum elegantiam non malè uidentur es-
 se accommodatæ. Itaque te etiam planè rogo, si quid
 eius generis tibi allatum præterea sit, ad nos mitte-
 re pro tua in me beneuolentia non grauere. Quæ au-
 tem curari à me uis apud Felicem Fasianum de num-
 mo uel Gallæ, uel Vitellij, polliceor me non defutu-
 rum esse unquam, ne mediocri quidem uoluntati tuæ.
 Nunc impediēbar undique negotijs, molestijs, egro-
 tatione familiæ, aduersa etiam ualetudine mea. Vastæ,
 quam scribis, ne nomen quidem antè audiueram,
 ubi Messapiorum literas uidere potuissem; quarum,
 lectis tuis literis, magna sum affectus cupiditate co-
 gnoscendi. Quare pergratum mihi feceris, si Anto-
 nij Galatei Ἰαπυγία Iapigia, paucis diebus mihi
 legendam miseris. Illam enim uix confido me posse
 hic apud quemquam nostrorum hominum inuenire;
 & est mihi tum ad hæc ualde grata, tum ad alias
 minimè leues cogitationes meas præcipuè necessa-
 ria. Hoc te uehementer, etiam, atque etiam ro-
 go. Vale, & me, ut facis, ama. Vriæ. VII. Idus
 Sextiles.

Ioanni

EPIST. LIBER IIII. 100

Ioanni Bernardino Bonifacio Britanorum
 Principi. XCVI.

DE Coriolano scio te ne expectare quidem iu-
 dicum meum. nam de illius ingenio, scientia,
 literis, uersu & prosa oratiōe, quibus mea sen-
 tentia ualet plurimum, honestissimè sentis, & loque-
 ris. Illud uehementer doleo, quòd, quum superiori-
 bus diebus ad te uenissem, dixisti meam utrique ue-
 strum de Latina lingua sententiam non probari.
 Quid enim mihi esse acerbius possit, quàm ratione
 studij mei reprehendi à te homine uel nobilissimo;
 uel sapientissimo; quem iure docti sentiunt rectissi-
 mè omnium iudicare de literis? Mihi quidem certè
 non contigerat adhuc aliqua de re disceptatio, ubi
 grauioris, aut illustrioris personæ iudicio damnanda
 esse mea opinio uideretur. Quis enim est eorum om-
 nium, qui in literis uersantur, quem aut exercitatio-
 ne dicendi, aut splendore orationis, aut illo genere do-
 ctrinæ, aut amplitudine dignitatis tecum cõferre au-
 deam? Contigit illud profectò tibi, quod antea pau-
 cissimis, nostra uerò etate propè dixerim nemini; ut
 in summa nobilitate, fortuna, potentia, pluris tamen
 homo doctissimus ac sapientissimus, studia & inge-
 nuas artes facerè uidearis. Vide igitur, quo animo
 esse me oporteat, quum iudicio atq; auctoritate tua,
 qua parem habes neminem, damnare ipse cogar in-
 stitutum studij mei, in quo multum ac diu uiderer mi-
 hi non inuita Minerua otium consumpsisse. Credas

N. 4 mihi,

mibi, uelim, hoc perinde est, atque si mea studia omnia contemnens, tanquam à memet ipso discedam; & homo id ætatis in literis repuerascam. Nam quid per fidem, mihi faciendum censes? Aliud ac nouum parare genus orationis difficile est, & incommodū; neque ad id ætas idonea, etiamsi oporteret. dediscere autem, quod tandiu sis amplexatus, ex numero est eorum, quæ nos à diuinitate nominatis. Verum, quando uel ratio, quam semper cupiam mihi esse antiquissimam, amplitudinis tue; uel timor scientiæ incomparabilis, uel mea infantia potius mihi obstiit, ne satis adhuc de consilio meo disputarem; his literis conabor, si poterō, tota ea de re, quid sentiam, explicare. Ac primum illud mihi cum omnibus conueniat, necesse est; ut cæterarum quoque rerum, ita linguæ etiam Latine, & auctōrum qui illa sunt usi, gradus esse quosdam perfectionis illius, quam (nisi uitium est sequi in rebus perfectissima) qui literas proficere; statim sequi omnes oportere. nemo enim, qui Latine scripserunt, omnes dixerit esse perfectos. Nam, ut illos omitam, qui ante mille annos usque ad patrū nostrorum memoriam fuere, quorum singuli diuersissimum inter se, & nouum, atque germanæ latinitati maxime contrarium loquendi genus quoddam tenuerunt; Romæ etiā ipsos ciues Romanos, libera adhuc ciuitate, scimus alium alio fuisse in loquendo puriorem; plurimos uerò media in rep. in senatu & in foro, barbaros & malos auctores latinitatis, atque etiam Oseos per iocum à doctioribus nominatos fuisse.

se. Natura enim ita comparatum est, ut optima quæ sunt, quam paucissimi consequantur. quod quum in rebus omnibus fiat, quæ labore ac studio paramus; tum in hac potissimum, qua de agimus: ita ut alia in re nulla pauciora sint, quæ perfectissima dicere possimus. Sed ego non dicam hoc loco auctores, qui in hoc genere perfecti, semper à doctissimis iudicati fuerunt. Illos etenim quum esse paucissimos necesse sit; & Germani quidam, scriptis etiā ad hanc rem libris non eos imitatione, sed si Dīs placet, inuidia dignos iudicauerint; non proponā amplius M. Tullium, neque apud eos illi maiore inuidiam concitabo. Partes igitur puræ & Latine, uel barbaræ & inquinatæ scribendi, non hominibus quibusdam, sed quorūdam temporum felicitati aut ruinae tribuendas reor. Nā quid tandem, per Deos, id uolumus esse, quod dicitur Latine loqui? nempe id, quod nō Grammaticorum præceptis, nō mea aut alterius, ac ne ipsius quidem M. Tullij, aut Cæsaris, aut Varronis, aut cuiusque uoluntate constet; sed incorrupta & pura Latij atque urbis Romæ publicæ & uetus consuetudo sermonis. Quod si eā uera latinitas est, nec aliquid est, quod præterea sequi debeamus; illud rectissime iactatum semper est à doctis omnibus, ut nēue à piscis Latinis ac Rege Euandro; nēue ab ijs, qui post Octauiani Cæsaris imperium, scripserūt, Romanè loqui discerent. Nā, qui postea sunt insequuti Latini scriptores, quum in urbem maior peregrinitatis licentia peruassisset, & iam splendor ille antiqui sermonis interiret, atque iam

ad illam

Q. MARI CORRA DI
ad illam barbariem inclinaret, in qua mille quingen-
tis annis fuit: ipsimet, nequid aliud dicam in se at-
que in etate suam, genus quoddam orationis uix illa
urbe & nomine Romano dignum consistentur. Itaque
de ijs, qui post Octavianum usque ad hanc etate fue-
runt (quantum attinet ad orationem formandam)
nihil arbitror dici oportere. Qualis autem à Re-
ge Romulo ad L. Menenium Lanatum, & P. Sextium
Vaticanum Consules Romæ lingua fuerit, scire non
possumus. Post illorum enim Consulatum Decemviri illi
XII. tabulas scripserunt, anno post Romam conditam
CCCII. quorum sermone equidem fruor magis, quam
utor. illa. n. legens mira suauitate perfundor antiquæ
maiestatis; & in illo genere imitanda quoque per-
mitterem candidissimam & simplicissimam loquen-
di figuram. Quos autem non tuto solum, sed maxi-
ma etiam cum laude possis imitari; ij fuerunt à M.
Catone Censorio ad Coss. Drusum & Norbanum, si-
nemque imperij Octavianiani Cæsaris. Quid si hæc ra-
tiocinere, non plus ducentis quadraginta septem an-
nis fuerunt, quos incorruptissime scribere credamus.
Nam antea quidem aut sermo nondum erat illustra-
tus, aut literis nihil mandabatur, aut doctorum ho-
minum scripta, ne ad ipsos quidem maiores nostros
peruenerunt. Demde uero post illum, quem dixi Cæ-
sarem, tamen si doctissime diligentissimeque scripse-
runt aliquot annis quidam: ueterem illum tamen
splendorem latinitalis non tam ipsis hominibus, quam
etati, & Latio, & urbi Romæ fatendum est defuisse.

illos

illos igitur, qui adhuc saluis rebus & lingua Roma-
na, inter utrosque medij fuerunt, ita ut ne possent qui-
dem aliter, quam Latine loqui; solos in oratione facie-
da censeo imitandos. Nam, quod pro humanitate tua,
beniuolentiaque in me singulari, ueritus es etiam, ne
illud obsit meis studijs, quod unum M. Tullium com-
plexus, cæteros auctores uniuersos uiderer funditus
repudiavisse; habes iam in ea re, quid & ego sequar,
& alijs quid sequendum putem. Illa autem suspicio
tibi ex eo, ut arbitror, iniecta erat; quod in sermoni-
bus nostris libenter eius nomen usurpare consueui; et
in scribendo olim plurimis maximisque auctoribus
me ad imitandam illius formam orationis conuertis-
sem. Utinam uero me illa etate ad minimam quan-
dam illius dictionis umbram conformare potuissem.
Cogit enim ratio imitationis id, quod & docti homi-
nes preceperunt, & nos longa meditatione sumus ex-
perti; de multis, quos diurna lectione detriueris,
unum deligere aliquem, cui similis in oratione esse ui-
dearis. Itaque nunc mihi uix illum est otium, quod
illius imitationi dare possim; & si esse posset ali-
quod, grauioribus illud in studijs malletm consumere:
gaudeo tamen uehementer me quondam ^{ἄνθρωπος} ad
illius potissimum dicendi genus quoquo modo fuis-
se institutum. Nam si, quum tanti ac tam admiran-
di oratoris eloquentiam, quotidie summo studio me-
ditarer, neque infantia partem ullam, neque barba-
riem depellere omnino potui; quid tandem arbitra-
mur, nisi ad ea, quæ sunt optima, olim adolescens tam

to labore cōtēdissem? Sed ego ad illud reuertor, quod dixisti, non posse eū, qui unius M. Tullij studio teneatur, rem militare, architecturā, aut illas artes, atq; res, de quibus ille non scripsit, pertractare. Ego uerò hoc ita accipio, quasi explorandi iudicij mei gratia, mecū uolueris iocari. Non enim ignoras tu, quæ summa tua eruditio est, summumq; ingenium, duas esse (quādo tu ad hanc diuisionē me impulisti) imitationes. Nā orationis, alteram (si tamē imitatio sit dicēda) uerborum. De oratione dixi iam, quemadmodum ea mihi formāda uideretur: uerba autē nunquam eō dementiā ueni, ut ea (modò sint Latina) sumenda ab omnibus negarem. Nā quid aliud nobis esset faciendū, si de Philosophia, Dialectica, Astrologia, Arithmetica, Mathematica, aut quauis alia scientia, tractatio, sermo, aut disputatio incidat; neq; felicissima et ea illa, quā suprà dixi, suppeditaret quibus aptè eā proloquamur? Neq; uerò me parum Tullianè loqui credam, si quod in Architectura necessarium uerbū, modò Latinū illud sit, à Vitruuio; in historia et re militari à Liniō; iusticiis rebus à Plinio; ciuilibus, à Iureconsultis mi tuabor. Nam, ut Ciceronis more, aut potius ut Latine & purè dicamus, non singulis uerbis tantū spectatur, quæ sumpta à scriptoribus. Latinis quibuscumq; Latina esse necesse est, sed stilo et genere sermonis proprio urbis et ciuū Romanorū, quod uidemus Catoni, Plauto, Terētio, M. Varroni, C. Celsari, et paucissimis illius pauloq; superioris etatis fuisse cōcessum. Ego igitur, ut nihil interim loquar de Poëtis, quos usque ad ea tēpora, quæ circa Norbani (ut dixi)

dixi) aut Planci Consulatu fuerunt; omnes amplector uerba, si res cogat, non ab illis tantū sumenda existimo, quos antè nominauī, quū uicini saltem fuerint optimis Romanæ linguæ tēporibus: sed à nostri seculi hominibus etiā, si qui ante nos de nouis rebus, neque olim adhuc repertis conscripserunt. immo etiā ne nobis quidē, si qua res noua explicanda sit, nouorum nominū inuentione debet interditi uideri. Habes, optime Princeps, rationē studij mei, quā si Ciceroniano suo Erasmus dedisset, affirmo eū nihil fuisse habiturum, quo tam longa disputatione in Italia etiā iuuentutis rectissima studia labefactaret. Non audi uerè tamen illum, aut Flaminius, aut Manutius meus, aut Bēbus, aut illius collega Sadoletus, aut Perionius, aut Contarenus, aut innumerabiles doctissimi uiri; qui sapientissimis cōsilijs, & scriptis luculentissimis nos & omnem Italiā ab illa barbarie antiquā Latine scribēdi consuetudinē traduxerūt. Sed ego tamen mihi faciendū puto, ut hac de re tota nihil adhuc statuā, et iudiciū meū ad congressum nostrū et literas Coriolani differre malim, meāq; sententiā accomodem potissimū ad tuā. Itaque tantum te rogo, quantum adhuc alia de re nulla, hanc epistolā non ad te solū esse scriptam arbitrere; sed, quum primū per tabellarios licebit, ad illum quoq; mittendam cures. Scio enim utriq; uestrū eo nomine studium non probari meū, quōd uidear unius M. Tullij oratione delectari. Ego uerò explicauī, ut potui, quæ in eo mihi recta esse uiderentur. Verū, si falsa

falsa ea sint; oro tamen, & obtestor, me nihil aliud nisi ueritatem querere existimes, quam ego doceri à te ex Coriolani literis maximè uelim. Neque sum ueritus, ne tuæ, aut illius humanitati sim molestus, numquam enim tu occupationibus rerum amplissimarum, & ista cogitatione Britannicæ professionis; ille uerò suis & Casaris negotijs tam potest esse distentus, quin uobis præcipua cura sit honestissimi otij, & literarum. Denique illud uolo esse restatissimum, me non facultatem rectissimè scribendi, sed consilium & uoluntatem mihi uendicare. Vale.

Scipioni Granapheio, Patauium. XCVII.

SI uales, gaudeo apud nos rectè. De tuis rebus nò signorabam te accepisse à patre tuo literas. Te amo, quantum præterea neminem. paucis hoc habeto. non soleo enim esse blādus, & tibi nota est libera simplicitas mea natura, & mores. Literas tantum colles, quantum nos amas, ac te potius ipsum. Iuris quidem ciuilibus præcipua sit cura: tamen illud sine humanioribus literis esse nullum putabis. Denique fac, ne tibi effluat ipse ex animo, id est consilia mea. est nãq; ut in ceteris magna, ita in ista etiam urbe nonnulla corruptela studiorum, itaque uide, quid sequare. Doctissimos omnes cõsule, quorum isthic maiorem habes potestatem audiendi. In literis Robertellum obserua. Mi anutium cole, cuius ego, isthic si essem, legitimum institutum esse mihi uellem paucis quibusque diebus salutandi. Hanc te meam uoluntatè non pœni

teat

teat imitari. tamen si scio, quàm sit ille in studijs, & obscurissimarum rerù tractatione occupatus. Quã obrem ne scribere quidem ad illum nunc debui. nolui enim tantis illius cogitationibus obstrepere. Sed illud scilicet significare uolui, eius monita, uel de sermone siquando fieri possit; uel de scriptis, quorum adhuc magna copia est, & speratur in dies maior; tibi non esse prætermittenda. Natus enim uidetur is ad latinitatem, & literas omnes illustrandas. Dij nobis illi seruent ad perficienda, quæ cogitat. Vide tamen Scipio, ex his quid ego uelim. Iure cõsultos censeo uites, hoc est sordidum aliquod genus literarum. ex ijs enim paucissimi sunt hodie, qui doctrinã politiorè nò runt ullam. Itaque iura tantum ab illis, literas autè ab eruditis discito. quæ iureconsultorum sunt propria, hæc sola ab ijs capebuntur. Sed, quæ mihi ad iocum exciderunt, seriò abs te cõfido esse accepta. Lau ra in officio non mansit. post discessum tuum dixit neq; tua, neque patris tui caussa uelle se meam audaciam atque insolentiam ferre. uirum commouit cum uicinis, ut Præto rem, ut Regem, ut Cesarem appellaret. Quibus illam modis acceperim, quomodo omnes tra ctauerim, longum est scribere. acerbior sum uisus, quàm mea fert natura. postquam eos mancipiorum loco habere cœpi, sunt amici omnes, & rem uidentur lege ac more factam sentire. Redeo ad illud, ut et iureconsultus & bonis literis ornatus reuertare. Sed quando ea tua fortuna est, ij mores, ut scientia tua nullum ad questum abuti uelis; præcipuam quandã

naues

naues operam in studijs literarum. Græca lingua studium caue intermittas, ne scientiæ quidē illius causa. Dum abes, nullam à te epistolam accepi. primo quoque tempore Latine ad me scribas, uelim. Sebastianus Thomasinus est Neapoli, Latomus Bononiæ, Hieronymus sororis tuæ filius est mecum, tibi que salutem ascribit. Sed plura scribere uix datur. Expectabantur literę in portu. scribebam loco alieno perincommodè. indicant hoc turbatæ literæ, ut non mea manu me scripsisse dicas. Vale. Brundusii.

Braccio Martello Lupiensium Pontifici, Lupias. XCVIII.

CVPIEBAM inuenire genus aliquod ad te literarum dignum eruditione, grauitate, et scientia tua. sed, dum id quæro ambitiosius, propè in illam incidi culpam, ut ne in posterum quidē mihi aliquid relinquerem, quod ad te scribendum putarem. Nunc igitur malui officium sequi; & ineptè ac rusticè aliquid ad te, quam prorsus nihil dare. Acceffit & fratris mei tum crebra semper, tum superioribus diebus uehemens quadam adhortatio; qua me, ut scriberè, incitauit, & tibi gratias agerem de tua in nos uoluntate, rogaremque, ut, quemadmodum hætenus fecisti, se ac sua studia tueare. Ego uerò illud mihi antiquissimum putauit, ut tibi meū in te animum, et admirationem uirtutis literarū, scientiæ, et amplitudinis tuæ non ignotā esse uellem. Tametsi enim adhuc uel scribendi, uel ad te ueniendi potestatem eripuerint

runt nunc molestiæ, quibus opprimor assidue, nunc pudor meus, quo fio ad res omnes tardior: semper tamen colui sanctissimè apud omnes homines famam laudis, & memoriā nominis tui. Neque ego dubito, quum tu fratrem meum diligas, charumque habeas; quin me quoque illius amantiſſimum eodem apud te loco esse uelis. Illum tamen, & mea sponte, & rogatu suo, tibi sic commendo, ut gratias agam potius, quod etiā sine his literis, & commédatione mea eum complectere; & rogem, ut quibuscunque posthac rebus poteris, poteris autè plurimis, eius in ista urbe solitudinem, & rectam de literis, & antiqua latinitate sententiam ab indoctis ac barbariæ patronis hominibus, ludibrio haberi ne permittas. Vides enim, quàm præfractè isti nobis repugnare audeant; & quanta obstinatione animi suum illud uetus ac sædum genus literarum defendentes, nos & recta studia labefactare, eijcere, atque exterminare conentur. Denique sic tibi persuade, nullam uideri esse spem in tanta nostrorum hominum insolentia ac supiuitate, fore, ut uel rectè literati homines existimationem retineant, uel bona litera non funditus repudientur; nisi graues quidam & magna uel scientia, uel auctoritate principes uiri suo quodam iure his opem ferant. Hac de re non dicam plura, nec meum & bonorum omnium refricabo dolorem; quum recordor uel maximam, uel solam potius esse causam interitus literarum, quòd, qui populis imperant, & rebus publicis, aut alijs quoquo modo præsumunt, uel expertes

ipsi sunt omnis doctrine; uel studia, & studiosos homines fouere non suum esse officium arbitrantur. Quamobrem perges tu, ut facis, Martelle sapientissime, fratrem meum tueri; & boni Pontificis officium, atque partes existimabis, non minus esse literas ac disciplinas, quam ritus, mores & ius Pontificium in ciuitate ac ^{diocesi} iurisdictioneque tua retinere. De meo autem in te animo & obseruantia sic statutum habeas, me non tam fortuna ista, & splendore, quam doctrina literisque tuis inductum, nihil habere, quod amicitiae tuae anteponam. Vale. Brundisij. Idibus Ianuarij.

Donato Argentario, Vriam. XCIX.

PAUCIS ad epistolam tuam. Corradus questus est per literas tam diu se Barij sustentare non posse. pecuniam esse amissam intelligo. Euersa res est per eum, qui uobis non statim meas literas reddidit, antequam regina discessit. Ea nunc regem audit, ne scio quem, & legationibus operam dat. multos etiam dies auferet Gonsaga. Denique ualde suspicor fore, ut Corradus re infecta reuertatur. subsidium enim illi per quem mittam, habeo neminem. De bello ciuitatis nostrae, illud ipsum a te peto, quod proximis literis meis ad te scripsi. Quod si me iterum, ac saepe interroges; nihil tamen erit, quod aliud respondere possim. libros autem ego nullos habeo, unde aliquid eruas certius, quam de tuis. tamen uidebis. Fratris mei uideo infirmas esse rationes. prospice, siquid potes,

tes, ut eras in tuis literis. Curabo de oratione, quod mandas; exigua tamen cum spe perficiendi, quod uolumus. Nosti enim mores hominum; quod si non impetramus, quum ipse ad te ueniam, dabo operam, ut tibi perinde sit, ac si illam legisses. Pomponium, audio a multis, uideri sapius, quam salus ipsius postulat. scribes ad illum, ut uidebitur. De aquis Germanis te rogo, ut cogites; &, quicquid potes, odore, ad meque perscribas. Sed nihilne tibi opus est pecunia, quam abs te mutuam accepi? Queror, quod malum nomen me faciat indulgentiae tuae. meminero tamen, & soluam tibi a fratre meo natalibus; aut si qua res cogat, a me numerabitur statim. Ne committas, obsecro, ut ego de tuis rationibus aliquid conturbet. te amo. Saluta meos omnes, hoc est domum tuam. Fac ualeas, & nos ames. Brundisij. XVI. Cal. Decē.

Donato Argentario, Vriam. C.

SCIS pecuniam deberi mihi a fratre meo. Triticum oportere diuendi, quo mihi satisfiat; interfuisti, quum ille diceret. mandatum ab eo, ut ita fieret, credo etiam te audiuisse. Ad te potius hac de re, quam ad procuratorem scripsi, quod illum urgeas tuorum uehementius. Rem expediri quam primum, ualde quidem mea, sed plurimum fratris quoque mei interesse uides. Me nondum satisfacere creditoribus duco esse turpissimum; & constans opinio est omnium, fore ut triticum ineunte Februario ueneat minoris. Quare ternis H-S in modios, non tam rationum

meorum, quæ me uehementer sollicitant; quam fratris causa, totum nunc dari uelim. Arbitror tamen, ex eo collectum esse iam aliquid nummorum: quod si est, facies, ut sciam. sed prorsus nimium raras tuas accipio literas. Cum Granapheio constitues, ut uidebitur: ego tamen duabus pessionibus uellem dissoluere, calendis uidelicet Iunij, & Quintilis. Sed omnino tota in hac re te auctore sequar, triticum si uenerit. Vale. Brundusij.

Donato Argentario, Vriam. CI.

QUID ad te scriberem ex tuis potissimum literis putabam constituere oportere. Ast uenientes tamen sericum uendiderant, antequam ego ad ipsos ueni. itaque huius generis nihil sperari potest. Vides igitur pecunia rem esse transigendam. ea mihi Astunei à sponsore, quem ego de priuatis hominibus postulauit, idibus Ianuarij debetur. Tanta est, quanti Corradus litem aestimatam esse narrauit. sanè pusilla; eaque aestimatio nostris amicis minimè probatur. Putant negotium mihi integrum relinqui debuisse. ualde enim profectum esset. Atque hæc quidem huiusmodi sunt. cætera nihil opus est scribere. tu res nosti. Scribes ad me, quid cum Roberto egeris: aut, si nihil uidebitur obesse festinatio, cogita, quid fieri possit. De solutionis tempore scito me laborare magis, quam de pretio. utrumque tamen tu pro tua prudentia constitues. Sic denique tibi persuadeas, uelim, mihi quicquid egeris, maximè ratum fore. Amicum illum

ἢ ἢ ἀποδοῦναι modis omnibus fac mihi recõcilies. sic habeto, me hoc pluris, quam aquas Germanas facere. Frumentum iubebis afferri. soluanam ego pro uestitura. Quæ ad Sergium scripsi, curabo, ut habeas. Vale. Brundusij.

Donato Argentario, Vriam. CII.

QUOD tandiu nihil ad me scribas, non irascor tibi: irascerer tamen, si fas esse crederem. Dij boni, quantas, & quam indignas à me pœnas ea re sumis. Nam, cur scribere noluisti, quum sepe fuerint, quibus dare posses; & tantis de rebus aueam scire, quid agatur? si enim facere interdum potes, ut anxietate hac mea delectère: at rebus meis tamen debes consulere, quarum hoc tempore ea ratio est, ut magno ijs detrimento sit, quod nihil à te scire possim. Genus enim amoris quoddam esse duco, etiam amici iracundiolam uideri tibi esse iucundam; sed iactura quoque rerum illius non moueri; tu cogita, quid hoc esse defendas. Sed uti dicebam, tibi irasci, nec debeo, nec possum. patior enim, & potius amo irritationulas etiam tuas; uide tamen, hæc quantum nunc quidem obsunt. Quamobrem rogo, & obtestor, quam primum, quam diligentissimè, de meis & utriusque nostrum rebus ad me scribas. si nemo erit, cui des, aliquem ad me certum hominem mittas; qui si is erit, cuius tibi fides perspecta sit; mittam ad te nummorum aliquid. Meas tibi ad amicum misi literas. si profuturas aliquid arbitrère, illas ob signabis; & tē-

Donato Argentario, Vriam. CIIII.

QUOD ad te scriberem, nihil erat; & expectabam ego literas tuas. Simonetta tamen fratris tuo flagitanti, non sum ausus nihil dare. Illud enim sum ueritus, ne is contumelia loco acciperet, si uel hoc, quicquid est, sibi non dedissem. nota enim mihi est natura hominis tracundi ac suspiciosi. Tu, quum aliquid habebis dignum expectatione mea, ne pretermittas. Ego, ut scripsi ad te antea, frumenti numerum scire a uobis cupio. Medumna, qua dixi, ualde mihi sunt necessaria. Fac, ualeas, nosq; ames.

Donato Argentario, Vriam. CV.

AD XVII Calendas Februarij Franciscum Aleandrum videre cupio; inde excurrere ad uos. Veruntamen, si nihil erit, cur adesse me oporteat aquarum causa Germanarum, cupio sane ante diem illum doceri. Nihil enim erat aliud, quo istuc desisterem, nisi de ijs aliquando ut transigatur. inane uero hunc esse meum aduentum minime uelim. providebis igitur. Sin res erit eiusmodi, ut me uenire illa quidem causa nihil mea intersit, sic habeto ad epistolam tuam; me disputationem illam suscipere, de qua scribis, nec posse, nec debere. Primum nostri occupationes meas, a quibus nullum est otium. Deinde quid cum eo disputes, cui tecum nihil conueniat? qui ne ipsis quidem sensibus percepta, uera esse fateatur? sed uiderimus. Tu uero scribas ad me ea de re

O 4 subti-

Q. MARI CORRADI

pus idoneum captabis aliquod. ut cum eo de ijs, & sententia mea, & in ipsum uoluntate loqui possis. reuerti literas ante perspicies, quidque res ipsi possint uidebis. Sed illi in primis excusationem afferes, quam potes, accuratissimam, quod mea manu scribere non potui. impediabar enim parui dolore uulneris, quod ipse mihi in pollice fecissem. De controversia autem credo te intelligere, ut hic orationis a uerborum iudicio non distinguat. Hoc si possis illum docere, non dubium, quin aduertat mihi secum disputationem uix esse ullam. Ferdinandus aiebat excidisse in uia sibi, nescio quid ad me literarum. suspicabar fuisse in ijs literas tuas. Vale. Brundusii.

Donato Argentario, Vriam. CIII.

ACCEPI tandem a te literas, quum subita atque impedita opera, earum legendi nec minimum temporis punctum dabatur. Mibi tamen sum uisus intelligere quicquid de Granapheio; & de Bonifacio Principe scripsisti. Illud tamen, quod erat in epistola tua, uix uix res, postea uiderimus. De Granaphei negotio transige mihi quam primum, & quanti uidebitur. res tibi omnis cognita est. Facies, ut breui sciam, quid actum sit, aut constitutum. mihi quidem certum est emere. Quod putas esse in meis literis, mandasse me tibi, ut meum ipse frumentum uenderes, legendum fortasse erat accuratius. nunquam mihi in animo fuit ita illiberaliter abuti opera tua. Vale. Brundusii.

Donato

subtilius. aliquid fortasse docebor ex tuis literis. Eripiam tempus aliquod à molestijs, & cogitabo, ad eam rem nunquid asferre possim. non promissum tamen hoc videatur, sed, cupiditas quedam gerendi non rem uoluntati tuæ. Sed dum has ad te scribo literas, ecce qui Aleandrum ad nos, affirmarent esse uenturum. Eo enim ipso die Ferdinandus Gonsaga iter facturus Brundisio dicebatur, cui ob uiam se iturum ille cogitaret. Sanè sum perturbatus, quòd mihi officij ratio est impedita; & quòd nequeam certum aliquid constituere. siquid tamen de aquis Germanis, huc statim aduolabo. Numos ei, quem tuis cum literis misisti ad me, nolui credere. Excusatio igitur tua mihi apud omnes præstò sit. ipse enim spero me affuturum, si tu id nunciabis, quòd ego uehementer cupio. Vale.

Donato Argentario, Vriam. CVI.

ATVO digressu, statim ad Germanas conuola uimus. Ostèdit mihi illarum fines Barsonuphrius propinquus meus. Dolui mirum in modum, quòd eos longè alios, & angustiores cognoui, atque mihi diu antea persuasum erat. Omnino si quæris, magna pars ad Bonifacij Principis, non ærarium quidem (esset enim hoc maximum & sine remedio malum) sed tamen ad patrimonium pertinet. Neque ego doleo, quòd res tam pusilla magna pecunia nobis uenijt; sed, quòd existant etiam, necesse est, quotidie de pastuis controuersis, quæ uitari nullo modo possint. Denique,

que, ut tum Caputus dicebat, & Barsonuphrius postea mihi confirmauit; hoc dissoluto ære alieno, cum Bonifacio aliqua nobis inuenda ratio est, aut emptione, aut aliquo genere locationis. Putant eius rei spem esse nonnullam, quòd partem agri, quam ego nostram esse arbitrabar cum reliquo fundo Bonifacij, aiunt non esse coniunctam. Videbis, obsecro te, ij fines cuiusmodi sint; & quid nobis faciendum sit, cogitabis; ad meque scribes tota de re diligenter. Marianum iubebis admoneri & Paulum, nequid fiat in eo prædio, quòd factum postea nolimus; & restitutum nõrint prius, quid ad nos, quid ad uicinos pertineat. Denique uideor mihi hac emptione ualde cæcus fuisse, nisi quid boni in ea insit, quòd nondum ego sciam. Te oro, cum communibus amicis rem communices; & errorem meum, siquid potes, consolere. Amaui tamen Robertum, quòd cauere nihil à me curauit. illum confirma. Liberabo enim meam fidem; & nisi mei creditores mentiantur, ante idus Febr. pèstiones illi duas persoluam, quum is à me unam rogàrit. Hæc subito ad te scripsi, quum Horatius Palmaticus ad me sine tuis literis uenisset. is mihi nunciavit iam triduo te egrotare. Sufficabar domesticam tibi commotiunculam accidisse, quam te rogo tantum uites, quantum nos amas. Siquid est aliud, scire cupio ex tuis literis. Cura ualeitudinem tuam. XII. Cal. Febr.

Donato

Donato Argentario, Vriam. CVII.

DE finibus malorum, quę proximè ad te scripsi, nihil adhuc audio. Vereor etiam ne impeditus ualetudine, de ijs tu ad me scribere non poteris. Vtramque mihi sollicitudinem adime quam primum. cupio enim & te firmum, nec mihi tam uehementer emptionem displicere. Corradus uerbum de ijs nullum fecit, qui heri multis de rebus ad me literas misit ualde turbulentas. Scribit istum Bellonum pecunia esse adductum, nescio cuius, ut nomen deferat Marcelli fratris mei. Inuentus est etiam, qui Marcello persuadeat per literas, nebuloni illi pecuniam à Corrado esse promissam. Hic miratur audaciã & iniquitatem suorum (ut ipse ait) inimicorum. Ego nullam in partem habeo, quod credam. Tantum uereor, ne hæc qualia sint quumque, nobis afferant, quod dolendum sit. Videre enim uideor per Belloni insaniam furias in nostram domum quasdam esse cõcitatas. Hæc te scire nolui, ut cogites, num qua in re opus sit fide & prudentia tua. Vale. Brundusii.

Donato Argentario, Vriam. CVIII.

DIV ignoro, quid agas; nec de ualetudine tua certum audio. sed spero esse meliusculè. Vellim tamen de te scire ex tuis literis. illarum enim intermissio, & mora defatigat sororis tuę, non nullam mihi suspicionem iniecit, te nondum satis esse confirmatum. Scribe obsecro te, et fac me quam primum

tota

tota hac de re certiore. Quod si tibi molesti scripto sit, duobus tuis uerbis ero contentus; tibi & esse iam bene, & sperari melius. Ego nihil ad te scripsi, quod expectabam quotidie multis utriusque nostrum de rebus literas tuas. Nam, quod mihi mandaras, de imitatione tibi ut responderem; de ea (mihi crede) & ineptissimum est scribere, & ad commodiorem nuncium de ualetudine tua rem differre, & omnino (ut uerum fatear) eam molestiam fugere cupiebam. Quapropter, oro te, ne requiras hac de re amplius accuratam aliquam disputationem meam. Habes enim, quę sepius inter nos colloquuti sumus. intersuisti nonnunquam sermonibus doctorum hominum; atque, ut ego Romulum Atriansum Bononię, sic tu Lazarum Bonanicum Patauij summum uirum audiisti quàm sepius his de rebus differentem. Ceteri autem omnes quid senserint cuncta ex Italia sapientes ac docti homines, potes de ipsorum scriptis iudicare. Cogita enim, qui annis abhinc ferè quadraginta fuerunt, ad quam se potissimum orationis formam accommodarunt. Hinc intelliges me, non quod ego inuenerim, sed quod à plurimis ac sapientissimis hominibus accepi, tibi consiliu dedit. Quod si nihil inter meam, atque illorum sententiam interest, qui Latinas literas renouarunt; rectè ego consuluerim necesse est. sin quid dicas interesse; doceri uelim, quid intersit. Ab illis enim & totius Italię doctissimis uiris, ac ueteribus illis, qui hanc linguam, & auerunt ipsi, & à maioribus auctam suis, incorruptã

ser-

seruârunt, siquid imprudens uidear dissentire; profiteor me rectè admonitum, nulla usurum obstinatione uoluntatis libentissimè que ad illorum, quos dixi, sententiã esse rediturum. Nam te memoria tenere, certò scio, id quod omnibus testatum esse cupio; me non priuatum aliquod ac proprium de Latina lingua iudicium tenere (ut de me quidam suspicantur) sed quod doctissimi omnes tantum spectârunt, ut Latine loquerentur; id est ueterem Latij & Urbis Romæ sermonem, qui à Catone & Ennio usque ad Octauiani Caesaris ætatem fuit, conseruarent. Vna enim & simplex, & certa sermonis ratio ac forma quædam in ea ciuitate fuerit, necesse est; quã docti quoque homines illorum temporum suis in scriptis, simplicem, unam, sibi que similem nobis, et seculorũ omnium posteritati reliquerunt: Nam & qui Terentij fabellas propter elegantiam ad Scipionem ac Lælium deferebant, & quibus in Lucilio uitia inesse quædam uidebantur; illud scilicet agnoscebant, proprium genus quoddam Romani sermonis, hunc minus, illi magis oratione esse consequutum. Vera enim latinitas illa propria ciuium Romanorum, à paucissimis est nõ dico representata scribendo, uerum etiam deprebensa cogitando. Hic uelim, tibi in mentem ueniat, etiam apud Græcos Theophrasti; cuius peregrinitatem sermonis, mulier quædam Attica notauit, quum atate is ægeret Athenis, & à diuinitate loquendi nomen adeptus esset. Ita quis dubitet Romæ etiam fuisse unũ ac simplex genus loquendi, maximè proprium ciui-

bus.

bus, quod externi uix planè, & magno cum labore, & difficultate discerent? Hoc genus purum atque perfectum latinitatis, ætas Plauti, Terentij, C. Cæsaris, & Augusti nobis conseruauit. Illorum temporum scriptores sibi omnis Italiæ doctissimi uiri, et ego mihi, ac tibi proposui ad imitandum. Hos censeo solos (quantum ad sermonem attinet) ames, imitère, complectère. Nolo tamen hac de re tecum (ut uidèri s uelle) aut ullo cum homine, amplius disputare. Satis enim multa, quum essem istic de re tam leui, & (ut sentio) puerili garriebam. Tamen sic tibi persuadere debes, me non temerè ad hanc sententiã, & totam imitandi rationem, atque ad illa etiam, quæ nunc scribere non est otium, quæque sepius sunt à nobis agitata, deuenisse: sed præter summorum hominum auctoritatè, mihi sic esse cognita, meditata, & prompta que ad hanc rem pertinent omnia, ut me iam pudeat in re tam aperta, disertum, ingeniosum, & prudentem uideri. Quare primùm non ignota mihi arbitrère, quæ nostra & patrum memoria Policianus cum Paulo Cortesio; quæque duo Pici doctissimi homines ac nobilissimi, alter cum Hermolao, alter cum Bembo disputârunt. Denique siue à nostris, siue à Transalpinis externisq; hominibus nostra aut quacumque etate, iam inde à principio cum Latine, aut de latinitate scribi aliquid cæptum est, quæcunque de imitatione sunt mandata literis; non dubito, quin credas mihi omnia diu lecta, meditata, atque etiam sæpe olim adolefcenti, contra, atque nunc sentio, pro-

aduersa-

aduersariorum parte, subtiliter disputata. Ac præter excogitata ab alijs argumenta, qui ante nos in causam latinitatis inuecti erant, meque in suam opinionem adduxerunt; multa quoque à me sunt perquisita libenter, inuenta studiosè, agitata (ut uerum dicam) iuueniliter. Nunc igitur, postea quam annis abhinc duodecim in ea sententia constiti, in qua serò literas Latinas cognoscere cœpissèm, quis me tantæ stultitiæ fingat, ut existimet omnia illa, quàm essent inania non cognouissè, nò firmioribus argumentis & rationibus euertissè? Quis prolaturum se argumentum aliquod speret, quod non ego multis antea modis refutauerim? Quamobrem, mi Argentari, ἄρα κεν ἄρα, ut ais, à me disputationem hac de re tam euersa & profligata hoc tempore non expectabis. Rem ipsam afferò, sine ullis argumentis notâ; multis tamen olim ac superuacaneis argumentationibus collectam. Neque enim me adeò natura bebetem, aut illarum artium, quæ ad uera à falsis discernenda sunt reperitæ, rudem nosti, ut facillimè, totius præsertim Italiæ cum doctissimis uiris auctoribus, in re minimè perplexa, decipi, labi, & falli possim. Vide enim, queso te, & diligenter attende, quàm sine omnia, aperta, explicata, & luce penè ipsa clariora. Tribus maxime in rebus tota imitationis ac scribendi ratio posita est; uerbis, loquutionibus, filo orationis: quibus de singulis quum sapissimè à nobis dictum sit, nunc illud tantum, non disputandi, sed renouandi causa apud te consilij mei, suadeo: primum uerba esse

Latina

Latina omnia, ab auctoribus potissimum sumpta illorum temporum, quæ antea nominauit. Sed, quoniã profectò non de rebus omnibus illi scripserunt; quis tanta dementia fuit unquam, ut negaret uerba, si opus esse uideatur, ab alijs etiam peti oportere, qui et ipsi, quoad per sui cuiusque seculi barbariem licuit, satis Latini fuerunt? Ego igitur si quid meminero tale à me esse dictum; fatebor nihil à quoquam stolidius, aut in nostram linguam perniciosius dici, cogitariue potuisse. Nam, si de Musicis, Arithmeticis, Dialecticis, aut eorum, qui Physici, Astrologi, Mathematici, Theologi uocantur, aut Grammaticorum aliorumque scientia dicendum sit; non modò summa uerborum inopia laborabimus, unum, aut paucis sumos dum imitari uolumus; uerum illud etiam seruire oportebit, quod artes omnes ac scientiæ, quas dixi, uerbis serè minimè publicis, sed priuatis quibusdam ac suis utuntur. Itaque ego uerba non solum ab ijs, qui summi auctores latinitatis fuerunt; sed etiam ijs, qui postea sunt insequuti, & qui leges, qui rem militarem, agrorum cultus, architecturam, disciplinas; aut artes quascunque liberales, uel ποικίλους pertinetant, sumenda esse, ita semper iudicauit, omnesque indicant; ut me insanissimum existimari credam ab his, qui aliter de mea sententia suspiciantur. Ego uerò & his, quæ iam dixi utentium censeo; & atatis etiam nostræ homines docti, si quod necessariū uerbum, fingant, aut renouent, sequor libentissimè; & nobis etiam, si quãdo desint uetera, parèe modestèq; formandi

formandi nouorum iure nostro, ueniam dari uolo. Loquutiones autem, id est uerborum inter se coniunctorum quasdam formas, à paucissimis auctoribus, ac perfectissimis, ijs dumtaxat qui usque ad Octavianum Cæsarem fuerunt, sumere oportebit. Vix esse aliquid hîc debet, quod à principibus illis Latine eloquentiæ non sit. Vix habeo in his ego, quod uel alijs, uel mihi ipsi permitti uelim. His propè dixerim solis, sermo Latinus spectatur. Nō enim, si Latina sunt uerba omnia; totum id, quod sit ex uerbis, Latinum esse necesse est. Nec ignorare te arbitror, si huiusmodi de rebus ex arte disputetur; id genus, quod à partibus ad totum concludit, argumentum minime ratum uideri. Nam, quis unquam ita scripsit, ut non uerbis Latinis penè omnibus uteretur; et longissimè tamen à Latinitate dissentiret? Itaque, ut Romanè loquamur, diu peruolandi sunt ueterum Romanorū libri illorum, qui aut circa Cæsaris Octavianum (ut dixi) imperium, aut libera adhuc ciuitate scripserunt. Obseruandum in ijs, quæ cum quibus iungi deceat, à quibus dissentiant, quæ antecedere, quæ sequi malint, quid cū quibus efficiant sensus & elegantiæ, quæ nomina, quibus uerbis, adiuncta uulgatum illū cū occultiore sensu cōmutent. Ac, ne multis agā, illud credere oportet, nihil esse in sermone, quod plus temporis, studij ac diligentiae requirat. nihil in quo iam ducentis annis tanta Grāmaticorū ac doctorum hominum multitudo tot commentar ijs laborauerit. nihil quod prius in hac lingua cum inclin

Romani

Romani imperij corrumpi ac labefactari cæperit; nihil quod in literis ad nostram usque memoriā magis ignoratum fuerit. nihil quod, uel neglectum, magis barbaram; uel seruatum, latiniorem orationem possit efficere. Denique hæc ipsa est, quæ dicitur in sermone, Latinitas: & quum uerborum sensa omnes perquirant, nulla res alia est, in qua te usque ad morositatem uelim esse diligentem. Et, quum attentissimè uidendum sit, quid sequare; in eo etiam cura esse debet maxima, ut rōris, siquid uitari oportet. Non enim, quæ semel, aut iterum, aut certè raro cōtra rationem (ut Grammaticis quoque docemus aliquid) sunt ab auctoribus usurpata, pro lege sermonis habēda sunt. Huiusmodi ego neque imitari audeo, nec reprehendere. Nam quis non ita loquitur, ut dicat, nobis absentibus domi nostræ aliquid esse factum? At noster diuinus auctor Latinitatis Terentius, Nescio quid, inquit, absente nobis turbatum est domi. Publica sermonis consuetudine, uulgatissima est, Ex defendendis amicis, capiendis uoluptatibus, de constituendo accusatore. Quod si quando inuenias, Ex defendendo amicos, in capiendo uoluptates de constituendo accusatore, iure suo nostros auctores dixisse; id laudes moueo, & illorum auctoritati putes esse concedendum: uel si quid est, quod ratione aliqua ferri possit, & tu, quemadmodum illi, multa & præ clara scribas; illa saltē modestia sit, ut, quod suspectum est, quæ raro in tuis, atque illorum scriptis positum esse uideatur. Præterea illud etiam non mino-

P re

re studio cauendum est, nequid præter morem dicas ueterum Romanorum. Nam quid magis ridiculum foret, quàm Senatus maiestatem, aut populi Romani auctoritatem dicere? Innumera sunt eiusmodi, in quibus facillimum errare, & turpissimum est uideri esse peregrinum. Neque solum uitia hæc fugienda sunt; uerùm etiam sale quodam uetere urbis Romæ omnia condienda: præcipueque danda opera, ut, quæ dicimus, cunctis ex partibus antiquum loquendi, & sentiendi morem suboleant Romanæ ciuitatis. Venio nunc ad formam orationis, de qua dicerem sanè multa, nisi considerem satis notam esse tibi sententiam ea de re meam, & te lupercalibus expectarem. Namque audieram de Paulo fratre tuo, & tu ipse receperas, te aliquot diebus nobiscum fore; quod ut facias, quàm primùmque uenias, te planè sic rogo, ut hoc quidem tempore nulla de re magis rogare possim. Proderit enim ægritudini tuæ (ut hæc etiam in re sus Mineruam) cælum mutare; & nos reuises: & de oratione, quantum attinet ad imitandum, & plura, & maturius inter nos colloquemur. Nunc uero, ne imparatus omnino uenias, quando Latinam linguam his temporibus non à parentibus usuque domestico, & consuetudine vulgi; nec eloquentiam à præstantissimis, ut olim, dicendi magistris discimus: dico illam, quæ maximè quondam iuuit, nunc penè solum relictam esse imitationem, qua duas has res consequi possimus. Igitur, quoniam erant illis temporibus, alia quoque præter hanc illarum adiumenta discendi;

scendi; pauca sunt à nostris maioribus de necessitate & uia imitandi, eaque non satis distinctè præcepta, et mandata literis. Nobis autem, quia ad solam imitationem, quasi ad axam, confugere necesse est; diu quaesitum disputatumque est, utrum simul omnes, an unum quempiam ex omnibus in ratione dicendi oporteat imitari. Paucis igitur sic habeto: quum imitatio hoc habeat proprium, ut nos aliquorum in dicendo similes reddat; non posse nos uno eodemque tempore & descriptione, multorum inter se quæ diuersa dicendi genera representare; ut, exempli gratia, Salustio simul & Cæsari similes dicendo simus. Nam, siquid erit Cæsaris, à Salustio; si quid Salustij, dissentiet à Cæsare: ita ut neutri denique similes esse uideamur. Omnes tamè legendi sunt, dandaque opera, ut, quemadmodum à nobis; ita & ab illis inuenta nostro more dicere ualeamus. At non seruauerunt, inquit, hoc maiores, ut aliquorum in oratione similes esse contenderent. Primum, non præstat hoc imitatio, ut si innumere rabiles unum imitemur, similes inter nos uideri possimus: & appareant in oratione semper, necesse est, proprii cuiusque mores, animus, temperatioque naturæ. Deinde, ut iam dixi, illis multa præter imitationem suppeditabant ad eloquentiam discendam. Præterea etiam inter eos, qui perfecti sunt, similitudo quoque tanta est, quantum huiusmodi in rebus natura patitur. Tum contentio illa, atque æmulatio, qua suos auctores uincere nitentur, ut nobis etiam nitendum studendumque est, necessariò dissimilitudinis

Q. MARIÏ CORRADI
nis a liquid afferebat. Postremò, quod est maximum,
nos imitari optimos quum uellent, imitationem Re-
thoricæ partem nonnullam esse suis in præceptis tra-
diderunt; nec præterea his temporibus est, undè elo-
quentiam commodius discamus. Tu igitur, Argenta-
ri, illorum præcepta, consiliaque mea tibi tenenda ef-
se existimabis; ut in his studijs, quemadmodum illi
præceperunt, uni alicui similis esse uideâre. Quis au-
tem debeat ex omnibus proponi ad imitandum, tu
ipse optimè constitues. iudicium enim meum ego non
interponam. Optimum statuo ex omnibus: tu illum
optimum tibi deligito. Ego fortasse deligere eum no-
lo, fortasse nondum scio. Num illud tibi, sapientissi-
morum hominum auctoritate fretus, audeo præcipe-
re; nequem ex ijs arbitrère tibi esse deligendum, qui
post Octauiani Cæsaris statem uixerunt. Quicum-
que enim sunt insequuti, partim sua, partim aliorum
sententia, minimè iusta laude oratorum digni iudica-
ti sunt. Censuit hoc Seneca, uidit confessusque est
Quintilianus, multis uerbis Cornelius Tacitus dispu-
tauit. Quid ergo iam optari posset amplius, quàm cla-
rissimi etiam uiri in oratores suorum temporum, &
in semetipsos sententiam dicant? Nec puto te expe-
ctare, dum scribam, quæ tibi ratio sequenda sit, quæ
rectè illum, seu unum, seu plures imitari queas. Es-
set enim hoc non epistola, sed magna cuiusdam tra-
ctationis: ita ut Paulus Manutius treis ea de re li-
bros polliceatur se esse scripturum. Itaque in omni
ratione dicendi fac te ad unum tantum, qui sit numerus
omni-

EPIST. LIBER IIII. IIÏ
omnibus absolutus, imitationem conformes. Quod
si tu pro ingenio & scientia tua, quod maximè cupe-
rem, uel odio & sola inducitione uoluntatis, quod mi-
nimè uelim; probare illum non potes, quem semper
uno ore omnes, & splendore sermonis Latini, & elo-
quentia, & copia scriptorum de nostris omnium ma-
ximum iudicauerunt; quando in hoc genere optimū
aliquem oportet imitari, necesse erit uel Demosthe-
nem, uel si quem de Græcis arbitrère illo esse melio-
rem, tibi proponas, quem sequâre. Mea quidem sen-
tentia est, Latinam linguam ab ijs tantum, qui ad-
huc salua rep. scripserunt, aut sexaginta annis post
secundum consulatum C. Cæsaris, quem cum P. Ser-
uilio gessit; uel si fieri posse uideatur ab uno illorum
præstantissimo esse discendam: Eloquentiam uerò, si
tantum in ea profecimus, ut non possimus iam no-
stris auctoribus esse contenti; quis neget à meliori-
bus (si tamen ulli sunt meliores) peti conuenire?
Etenim in Romana lingua nè fieri quidem aliquid ul-
lis ingenijs potest melius, quàm quod ipsi Romani cõ-
ues suis in scriptis de sermone suo testatum nobis re-
liquerunt. Quod si quid afferre posses, quod re uerâ
sit melius; certè ego melius esse cõsiderer: sed homi-
nes atque Diij omnes hoc ipso, quia esset melius nega-
rent esse Romanum. Nè in Romana lingua, neque ar-
te & ingenijs immutari, nec scientia studijsque red-
di melior potest; nec denique alia est, quàm ea, cui-
us lumen olim Romæ cum Cæsaris Augusti impe-
rio extingui ceptum esse diximus. Auctores autem;

Q. MARIÏ CORRADI

qui plurimi & doctissimi post ea tempora florere, quum Romæ uetus ille nitor Latinitatis labefacturiam cœptus esset; nec dum (quod nostra aut pauld superior ætas fecit) se totos ad imitationem conuertissent, atque ita scriberent, ut tum uulgò homines loquebantur: Latinos quidem illos fuisse, uix andeo negare: sed profectò insanissimus iudicarer, si dicerè, ulla in re cum superioribus illis posse conferri. Nam, quum grauissimorum auctorum testimonijs probatum sit, illo, quo dixi, tempore eloquentiã Romæ fuisse corruptam; profectò eloquentiæ partes omnes, & imprimis quæ ad loquendum spectant, intelligimus inde ad nostram usque memoriã penè fuisse deletas. Ergo, quum Romana lingua Romæ, aut usquam, amplius hodie non sit, & sola unius, aut certè paucissimorum imitatione; eloquentia autem sit, quemadmodum artes reliquæ, uia, sempiterna, omniumque gentium ac seculorum bonis ingenijs exposita; potes, ac debes de ratione Latinitatis, uetere consilio meo esse contentus: in dicendi autem exercitatione si illum oderis, quem docti omnes diligunt; tamen si contrà, quàm de Romana lingua dictũ est, semper apud nationes omnes possint esse eloquentissimi: ut nunc tamen sunt res, nisi credas perfectissima omnia esse fugienda, solus Demosthenes relictus est, quem tibi liceat imitari. Ac demque uide, quaso te, Argentari, sententiam meam, quam tibi, quum planè percepta nondum sit, arbitror à me parum hæctenus fuisse explicatam. Non in rebus ac disciplinis, sed

EPIST. LIBER IIII. 116

in studijs eloquentiæ ac perfectã latinitatè paranda, puto nos unum sequi, aut paucissimos debere. alijs enim singulis in generibus, quis credat impediri se, quin singulos, aut interdum plures etiam imitetur? Quamobrem cuiã, per Deos, interest, ut dicam de Poëtis, Tibullo in Elegia, Horatio in Lyricis, Virgilio in Diuinis, Terentio in Comicis, & alijs alio in genere auctoribus utendum esse? Tibi quoque de Philosophia, uel Medicina, quum scribere uoles, aut pressum genus illud Hippocratis, aut acutum Aristotelis, aut magnificum Platonis, aut dulce Theophrasti imitandum arbitrãbere. Hæc sunt, Argentari doctissime, quæ de imitatione scire te uolebam; non tam, ut ne errare me crederes; quàm, ut ne deesse uiderer uoluntati tuæ. Nam & tu postulaueras, & ego uehementer cupiebam notam esse tibi sententiam meam: quam si, ut spero, & opto, complectãre; non dubito fore, ut gaudeas aliquando te amantissimis certè, neque imprimitissimis consilijs meis paruisse. Sed, quum te propediem expectem; plura etiam ad nostrum congressum differo. Tum, si uidebitur, de ijs etiam, quæ ad rectam rationem, ac uiam imitandi pertinent, si qua inueniri certa potest, otiosi colloquemur. Vale. Brundusij.

Donato Argentario, Vriam. CIX.

SUPERIORES meas literas uni tibi scribere. Sre me sum arbitratus, serò autè intelligo iam, ab alijs te incitatum esse, ut me puerilibus atque ineptis

Q. MARI CORRA DI
simis de rebus nunc denique rogares. Odorari hoc si
potuisssem, profectò dolerent, qui te ad illud genus li-
terarū impulerunt. tamen sum deinde lætatus, quòd
mutari, aut conuelli tuam non posse de bonis literis
sententiam recognoui. Aliquot enim diebus tulerā
grauiter, donec proximis me docuisti literis inuitum
ea simulasse te, quibus nihil ab opinione tua esset a-
lienius. Atque ego (nequid dissimulem) qui propter
morum immanitatem, lingua etiam & orationis bar-
barie delectantur, eorum dicta, facta, sensus, nomen,
audio perinuitus. Vide igitur posthac; amabo te, ne
quid huiusmodi sit in tuis ad me literis. Nunc de-
bent nonnullam tibi gratiam, & quòd ijs à me fa-
cultatem dederis irridendi studij mei; & quòd me
pulcherrimè rem totam celaris: Tu nerò apud me se-
dei tuæ magis, quàm procacitati, & inertia aliorū
prospicere debebas. Fecisti enim, ut liceat mihi se-
pius dubitare, aliquibus me de rebus quo animò p-
contère. Sed mehercule, ut nunc iocer tecum, istos ta-
men singulari stultitia homines, ut nullo hætenus lo-
co duxi, ita cõternam semper, quoad illorum poterit
insolentia perferri. Fortasse enim, quando uel stupi-
ditas, uel dementia ijs obstat, quo se ipsos nosse mini-
mè queant si pergent insanire, efficiam, ut illos do-
cti homines cognoscant, Vale. Brundusij.

Donato Argentario, Vriam. CX.

NIMIVM serò, breues, atque inanes tuas ac-
cepi literas, quum tam multa essent, de quibus
certior

EP. IST. LIBER IIII. 117
certior fieri uolebam. Corrado iam penè effluximus.
Teneor cupiditate incredibili omnibus de rebus au-
diendi. is autem nostri ne recordatur. quidem am-
plius. ut nec pili fio miser. Marcellus frater, nescio
quid turbæ, scripserat Lupus esse factū, Vria autè
& mea & sua miserè dilapidari omnia. Quanta in
expectatione, metu & dolore sim, uides. Corradum,
queso te, aut Mofellum cõmoue. Sed, quod tu èt cu-
pis istinc auolare, eo minùs reprehèdo, qd̄ ais aliquā
in solitudine. Neq; tamen solitudinem uerè spectas.
Nec iam amplius ullæ

Apparent terræ, cælum undique et undique pontus.
Nam quòd fugias, quum fluctuent omnia tumultu;
& (ut res nefandissimas taceam) crudelissima etiā
ubique fama terreare, & sermonibus nuncijsque bel-
lorum? Vides frumentum, & immensam pecuniam
miseris ciuitatibus imperatam: uasa etiam & om-
ne argentum ex fanis esse descriptum: monetam bi-
nis dextantibus pluris aestimatam: arces munitissi-
mas, atque urbes diruendas esse, nostris Principibus
uideri: uastationem frugibus atq; agris omnibus in-
ferendam ante hostium aduentum cogitari: innume-
rabilium ciuitatum mortales omnes tria in oppida
compelli. Quid dementius cogitatum est unquam;
aut furiosius, quàm id, quod nec fieri possit, nec expe-
diat, nec ipsis quidem ab hostibus metuendum esset.
Dij talem terris auertite pestem.

Si quòd fugere potes, ubi non crudeliora audias, aut
patiàre; me quidem & auctorem fugæ habebis, &
comitem:

Q. MARIICORRADI

comitem. Ardet enim omnis Italia odijs, & apparatu bellorum, interclusæque sunt omnes uis, &

Πορφυριου δ' ἀρα νύ μα πρισα. Ἐν δὲ περὶ τ' αὐτῶν
Κυρτῶ. 31ν.

Quare, quum salutis, aut otij spes usquam non sit; illud constituamus, necesse est, quemcunque locum fors tulerit, aptissimum esse ad mortem oppetendam. Nunc oro te, si licebit uiuere, confice, quæ mandauit, & Corradum excita. Ab illo enim de emptione, aut conductione agrorum à Bonifatio, de sumptu in domo Stoica, ac de cæteris rebus quam plurimis doceri uelim. A te etiam longiores plenioresque literas expecto. Vale. Brundusij.

Donato Argentario, Vriam. CXI.

EGO nullas iam à te, aut à quoquam accipio literas. itaque sperare nihil audeo. Fieri non posse arbitror, quin aliquid mea sollicitudine moueare. Sed neminem fortasse adhuc Mosellorum, aut Corradorum flectere potuisti, aut impellere ad scribendum. Scio mea ab omnibus esse (nequid grauius dicam) neglecta. Marianum improbitatem atque perfidiam cognoui. Mei autem illum patiuntur; & me sic irriderint. Mandauit illum domo eijcerent. sed actum sit, scire si uelim, ipse ueniam necesse erit. literas enim ab aliquo uestrum, iam me pudet amplius expectare. De literis, quas iussu tuo scripsi ad illum, quem tu nosti, prouidebam antea; & tibi denunciam, nihil esse

se

EPIST. LIBER IIII. 118

se boni, quod sperarem. Erat enim mihi illius obscuratio uoluntatis, ac ferina stupiditas ualde perspecta. sed de his cupiebam scire aliquid ex literis tuis. Mosello, Pagano, Malitia, et Corrado negotium dedi, ut de fonte Germanarum, & ualle mihi conficerent, ad meque perscriberent. ego nunc, si stultior essem, ex illorum totus pendere expectatione literarum. De tuis libris uidero cum illo philosopho. De domo Brundusij conducenda, adhibui diligentiam; sed gaudeo mutatam esse patris tui uoluntatem. Nam & otij spes uidetur subesse nonnulla; & equidem non ab hostibus uim aliquam, sed à nostris legionibus profugio potius esse metuendam: quarum iniuria, crudelitas, atque amentia, nisi iam nunc tanta esset, turrisima omnium urbs nostra ipsis uideretur: sed refrico mea uulnera. De Pomponio, mihi faselum ingredienti, nescio quid dicere uolebat soror tua. ualde me pupugit, quod tristior est uisa. scire auco, quid sit. Scripseram has ad te literas, quum tuas nondum accepissem. ad illas igitur breui sic habeto; te, si aliorum naturas immutare uelis, ac quieturum esse nunquam; nec magis obstinatæ mentis esse rectis consilijs nolle obtemperare, quam uelle cogere obstinatos. De me autem, inibi ternis iam meis literis, Marianum eijci domo & curatione rerum mearum. Id adiua, obsecro te, ut quam primum fiat: aut si quod aliud tibi consilium ueniat in mentem. De quibus arbitrare me factum esse ab alijs certiolem; nullum uerbū audiui. Amici illius gratiam recollige mihi, quantum potes.

potes. Dices nullam mihi curam esse hoc tempore, literarum: sibi me suisque æqualibus, ingenio, fortuna & otio affluentibus hæc studia reliquisse. Hoc si credit, fortasse nos amabit. Alijs de rebus, quæ erant in epistola tua, propediem coram uidebimus. Vale.

Donato Argentario, Vriam. CXII.

SCRIPSERAM ad te ante lucem de rebus omnibus, quæ mihi in mentem uenire potuerunt, obsecro te, confice, quæ mandavi. Nunc uideo præterisse me multa, quæ scribere uoluissim. Erat nunc etiam summa angustia temporis, itaque scribebam, dum Galeatius ueniret, qui literas acciperet. De libris tuis curabo, quemadmodum ad te scripsi. confectum esset iam, si Ventura in officio mansisset. Nunc alia inita ratio est, non ero amplius ludibrio cuiquæ. saltem illud efficiam, ut sciamus, num quid hîc fieri possit, rectèque ad te scribam omnia. Illud miror, quid ea re cogites. Græcos enim libros nondum emisisse te arbitror. Binis ex tuis literis cognoscere non potui consilium tuum: erat amicitia, consuetudinisque nostræ, ut hoc ne ignorarem. Puto diuinare te, quid timeam, sed ego fortasse insanio; quod si est, tribuas hoc amori meo; concedesque, ut morosius interdum de te, tuisque rebus sim sollicitus. Cura igitur, ut sciam. Spero ita esse, ut uolo. Videbo tamen, quid cõfici possit; nauaboq; operam. Sed aderat iam Galeatius, urgebat, & mihi erat eundum ad sacra. nam de lectulo mane hæc scribebam. Vale. Brûdusij.

Donato

Donato Argentario, Vriam. CXIII.

EDERAM ad te pridie literas, in quibus non uereor, nequid libertate mea, offendere. Nam, etsi fortasse minus rectè monui; tamen illa moneo semper, quæ mihi recta esse uideantur. Et profectò uel desperatio ipsa concordia, iam tandem aliquam discordiarum partem tollere debuisset. Denique sapientiæ tuæ est ferre, quæ corrigi non possunt. Sed propediem me expectabis, tum plura; aut deliberando, aut deplorando colloquemur. Literas ad Hortensium, quas in hunc fasciculum conieci, non ipsi reddes Hortensio; sed Corrado, qui me nostris de rebus ad illum scribere uoluit. Nam cõstans opinio est Bonificium in Britanniam, uel ad Cæsarem paucis diebus esse profecturum. Itaque Corrado mandavi sepius, quid cum Hortensio agendum sit. Nunc èt is ad me scripsit, uelle se tota de re cum eo trāsige re, quæ illi meas has literas reddet. Vale. Brûdusij.

M. Antonij Vulpj musici præstantissimi rogatu, Carolo Carrasæ Cardinali, Romam. CXIIII.

QUVVM diu antea cuperem aliquod à me extare monumentum obseruantia, & amoris in te mei; illud scilicet uerebar, ne, quod ferè accidit, a dulatione ac spe commodi alicuius me id fecisse, ij quibus parum cognita mea natura est, arbitraretur. Sed, quoniã ea dignitas tua est & gloria, ut honoribus, qui tibi à quibuscûq; haberi possunt, longè superior esse

esse uideare; et ego is sum, cuius institutū et rationes uitæ, hac mea fortuna et presenti statu rerū sit necesse contineri; nō sum ueritus, ne qd cupide, auarē, aut sordidē spectasse uidear; quum inire tecū amicitiam, & labores studij mei donare tibi potissimum cogitauī. Quamobrem ambitio quidem nostra illa tantum fuit, ut Musicę ipsius, & amoris in te mei causa, mihi hunc librum, in quo multum ac diu laboraui, ad te mittendum putauissem. Quum enim artes omnes ac disciplinę clariores, atque honestiores habeantur, si a clarissimis honestissimisque uiris culta sint, & in honore habitæ; cupio uehemēter Musicam artem, in qua ego semper a puero libentissimè sum uersatus, in principum uirorum omnium domibus honestissimè ac sanctissimè teneri. Neque uerò putauī fore, ut aut tu munus atque officium meum aspernēre; aut mihi arte uel nobilissima, uel meo quidem iudicio omnium antiquissima non liceat gloriari. Nam, quum & ipsa Medicina & ex disciplinis rebusque alijs, ad usum uitæ repertis, pleręque ad Deos propter excellentiam referantur; Musica etiā, ut taceam, quod usque ab Homero celebrata sit, & heroicis temporibus culta, ac tam multi sapientes illam, diuersasque illius partes illustrarunt, Simonides, Timotheus, Terpander, & superiores illi, aut Dijs ipsi aut prognati a Dijs, Pan, Linus, Marsyas, Amphion, Midas, Orpheus, & Thamyras; antiquissimos omnium diuinorumque auctores habuit Mercurium & Apollinem, quos Cythara primos cecimisse

Poëtæ

Poëtę dixerunt. Quid, quod docti homines tradunt, conuersionibus cæli, atque orbium, musicos fieri cōcensus longè suauiores, atque admirabiliores, quàm admirabili intelligentia, & arte deprehenso? Quare non illo quidem utor argumento, quod musicis cantibus mortales omnes capiantur; quòd etiam rudes, & agrestes homines consonantia probent, dissonantibus offendantur; quòd in magnis quoque laboribus nosmetipsos cantu & uoce recreemus; quòd in bello cornibus & tubarum sono pernoti animi, ad pericula, uulnera, mortem, & terribilia omnia alacres accurrant; quòd languentes cantu excitentur, & concitati eodem relanguescant; quòd etiam sine arte aues quaedam suauissimè, tanquam ex arte, modulentur. Hęc, inquam, omitto omnia, quum ea re potius nobilissimam & antiquissimam rerum omnium declarent sapientes Musicam fuisse, quòd Musæ ab ijs dicantur, iam tum a tempore infinito Dijs canere in cælo, quæ

Ἰμῶσιν τέρπουσι Διὸς νόον ἐν τῷ ὀλύμπῳ.

Quemadmodum Hesiodus, & qui primi sapientiam sequenti, ueritatem ac rerum naturas excellentissimo ingenio perquisitas fictis in fabulis tradiderunt.

Quid igitur aut antiquius, aut iucundius esse potest, quàm id, quod simul cum Dijs natū sit, & Deos etiam ipsos uoluptate possit afficere? Reliquæ etiam artes ac disciplinę, ab hominibus & hominum ipsorum gratia quum sint repertæ, sola Musica ita ad Deos pertinet, ut quemadmodum non Poëtæ solūm

ac

ac Philosophi dixerūt; uerū sacris etiam in literis
quotidie legimus id, quod ne dubitare quidem fas
esse ducimus; mentes illæ singulares ac sempiternæ,
uirtute ac gloria imperatoris Dei celebranda, cœlum
ipsum perpetuo cantu & musica suauitate permul-
cent. Nos ergo post hanc uitam, quum defuncti erimus
rebus humanis, fruemurque euo sempiterno cū
Dij̄s immortalibus; quum in summa pace & otio, ne-
que ex Philosophia erit, quod disputemus; neque ex
Iure ciuili, quod respondeamus; neque ex Geometria
quod metiamur; aut ex Medicina, quod curandum;
aut ex Oratorum disciplina, quod sit nobis, defenden-
dum: tamen habebimus tum maximè, quod modulari
debeamus. Nam, quis dubitet homines quoque, ut
in Deorum numerum sunt recepti, canere diuinum
illud cœlum cum cæteris Dij̄s eidem illi, quem dixi,
imperatorī Deo in sempiternum tempus oportere?
Est igitur hæc sola ex disciplinis omnibus clarissima,
& sempiterna; que & exhilarare cœlura possit, &
ut initium nascendi, sic diurnitatem uitæ cū Dij̄s
immortalibus parem sit habitura. Quare tu nec uil-
lissimum omnino munusculum hæc meum arbitra-
bere; & stultos illos, atque insanos esse iudicabis,
qui sua scelera & uitæ maculas simulatione pieta-
tis occultantes, furiosissimè clamitant, sonos Musicos
de templis esse tollendos, & Musicæ præceptores
de communi societate hominum eijci debere. Illi
enim & Deorum auctoritate, & maximi quondam
Regis eiusdemque sanctissimi Vatis instituto Davidis
refutan-

refutantur: & consensu omnium penè gentium, ac
seculorum, non ad ludos tantum, bella, & recrean-
dos animos; uerū multò magis ad sacra omnia ad-
hiberi Musica consuevit. Ego quidem cerè huiusmo-
di, quum hæc esse minimè ignorarem, Stolidos istos
maleuolentesque homines ita semper contempsi, ut
me à prima etate studiosissimum fuisse Musicæ mi-
hi non modò confitendum, uerū etiam apud sana-
mentis homines gloriandum putem. Quantum uerò
hoc in studio profecerim, non puto esse meum iudica-
re: illud unum pronuciare ausus, me tanto cum la-
bore, diligentia, & contentione animi ea in re uer-
satum esse; quanto ij, qui magnam sunt quacun-
q; etate in musicis laudem consequuti. Sed profectò,
quemadmodum de picturis, & statuis rudes etiam
pingendi, & sculpendi modo quodam iudicare pos-
sunt: ita musicos cantus omnes artificij expertes ho-
mines ita sentiunt, ut nulla sit ars præterea, quæ iu-
diciū infimæ, atque ignaræ multitudinis fallere mi-
nūs possit. Quamobrem, quæ à me summa arte, &
studio sunt composita; hæc tu, quanti faciendæ sint,
nullo negotio cognosces, & omnes homines facillimè
iudicabunt. Equidem uehementer confido fore, ut
hæc, in quibus tantum operæ à me consumptum est,
cæteris quidem omnibus, sed tibi præcipuè, cuius
gratia sunt mandata literis, probentur: quod si asse-
quor, maximum atque amplissimum laboris, & stu-
dij mei fructum esse me consequutum arbitrabor.
Vale.

Donato Argentario, Vriam. CXV.

LITERAS à te pridie acceperam, quas tu dederas, antequam meas accepisses. itaque scire de nummulis nihil potui. Miseram enim aliquid per Gionem Granapheij puerum, quo Lando & Mosello satisfiat: sed tu proficiscentem Bonifacium ad Sasinæ usque aut Villancus portum sequutus fueras. Arbitror tibi postea reddita esse omnia cum meis literis. me docebis, quid actum sit. Si, ut scribis, Brundisij nos reuisas, erit mihi gratum. Casari Capucematio iubebis responderi, Laura nouerca ipsius domû, ad crucis, esse mihi & fratri meo necessariam. Quæ reliqua est huius anni pensio, ad Floralia soluetur. Scire aueo de tuis rebus, quid meus frater nunciet, aut si qua in re tibi operam nauare ego possim. Tu interim fac bono sis animo, speresque fore, ut bonos habeatur summae scientiæ, ac uirtuti tuæ. Illud mihi præsta, ut nequid se de nobis, euentuque rerum nostrarum inuidi homines, & maleuoli diuinasse gloriantur. Sæpius ut hoc moneam, postulat mutua inter nos beneuolentiæ, cogit summi uis amoris in te mei. Vale.

modo uideor esse, ab inueterata illa priorum temporum loquendi ratione uitiosa, ac barbara uindictur. Valebis igitur mi Quinte, & arce sapientiæ tuæ, bonarumque literarum presidio munitus, aduersariorum conatus omnes, & impetus contemnes, & propulsabis. Lupijs. Pridie Calendas Maias.

Paulo Manutio Aldi F. Venetias.

CXVII.

REDITVS est mihi tuus liber de legibus Brundisij ad VIII. Cal. Maij. Non multis ante diebus commentaries in epistolas ad Brutum, Quintum fratrem, & in orationem pro Sestio acceperam cum tuis literis. Magna ex ijs uoluptate sum affectus. cognoui enim tibi erum summa doctrina & eloquentia summam quoque uirtutem, & humanitatem esse coniunctam. nam tuæ in me beneuolentiæ commemoratio in ijsdem literis tuis, accidit mihi perincunda. De ijs autem, quæ ipse ad te scripseram, & laudibus quas te negas agnoscere, tantum illud est à te perfectum, ut etiam admirer animum, & modestiam tuam. De legibus, accepi sine tuis literis. hoc primum uelui, ut scires. fortasse tamen scribendi potestas non fuit; quod in tantis occupationibus tuis equidem non miror. Sed, quod literis, quas (ut dixi) antè acceperam, non statim respondi; isthinc rumor pestilentie, hinc tumultus bellorum crudelissimi retardarunt officium meum. Venio ad tua scripta, quibus mirandum in modum delector; delector autem?

Q. MARIÏ CORRADI

immo hercule sic erudior, ut credam ijs tantum fieri posse, ut respondeam de me opinioni tuæ. Quamobrem, te rogo, adiua me huiusmodi rebus, scriptisque tuis, & ista scientia singulari, ut esse is possim, quem in epistola tua iam me esse dixisti. Legibus tuis nihil melius, nihil ^{etiam} fieri potest. Sic tibi persuade, me quoque minime esse blandū natura; nec mihi in quā Neapolitanitates hærere potuisse ulla. Nihil inuideo, aut simulo, aut contemno, aut blandior. Id loquor, quod sentio; sentio autem nūc profectō id, quod res est, te ista laude latinē scribendi cum eloquentissimis veterum Romanorum posse conferri, et singulare iumen quoddam ad libros veterum intelligendos tuas antiquitates allaturum. Que scripsisti in eos; qui latinam linguam insectantur, ea mihi gratissima fuerunt. Velim causam ita suscipias, ut, quemadmodum in M. Tullij, sic etiam in tuis libris omnibus legitima quædam sit defensio latinitatē. Ille nostram linguam tractatione ingenuarum artium cupiebat illustrari: nos tantis ingenijs cultam, scientijs omnibus adiunctam, tot gentium & seculorum consensu receptam, disciplinarum, legum, sacrorum, & religionis communione, tota penē in Europa, necessario celebratam, multo facilius tuebimur. Nam quid, obsecro, illud est, quod aiunt; nostram amplius hanc linguam non uideri, & relinqui prorsus oportere; quia non latinē uulgō homines loquantur? & quid sexcenta, quæ ab istis temere ineptissimeque sunt in nos disputata? Sed imperitē illa, & imprudenter iactata;

EPIST. LIBER V. 124

iactata, in celo sunt apud indoctos hominēs; tantum quia nos patimur, et ijs nemo adhuc repugnauit. nemo se contra istorum insolentissimas calumnias patronum se præstitit ueritati. Ac uide, quæso te, prudentiam & equitatem illorum disputationis. Nemo tuquam de nostris tam furiosus fuit, qui linguam nostram temporis, quam unam amplectendam putant, quoquo modo uiolaret: ipsi latinam clamant auferendam, quæ sublata, ne quid amplius dicam, nona hæc etiam intereat, necesse est. Sed istorum insulitas, atque amentia, nisi te pudeat sepius tam ridiculis de rebus disputare; non dubium est fore, ut ab omnibus rideatur. Sed ineptior sum & longior, quam uolebā. Ad Brutum igitur, & Quintum fratrem epistola nunc uidentur mihi latinē loqui. Sestiana lusculeter explicata. Itaque debes ex promisso cæteras. Historiæ omnes à te peruestigatæ. has rectissime inuenire; solius erat doctrinæ, & diligentia tua. Quod me cuperes in ista luce uersari; utinam defatigatio iam pateret, aut rationes rerum mearum tenuitas quidem ipsa hortatur: sed consistendum aliquando unā in uoluntate institutoque uiuendi. Tædet iam præterea laborum, aduersæ fortunæ, & longissimi temporis iam à prima etate peregrinationum. Vria cogito, id est domi meæ, ac ruri potissimum, in literis uitam agere. Sed, quando certè nihil erit, quod scribendo sustinere possimus; fortasse ad carmen, ludosque adolescentiæ reuertemur. Hæc tamen Deus uiderit, nimis enim diu cupio. Illud fortasse non despe-

Q. MARI CORRA DI

randum fore aliquando, ut uel isthic, uel ubicunque eris, te uideam; idque cum Marcello fratre. is enim me comitem esse cupit itinerum suorum. me utrique uestrum esse pollicitum existima, si me unquam a molestijs relaxaero. Quod de lippitudine scribis, & imbecillitate ualitudinis tuae; sic Statuas uelim, me ipsarum quoque literarum eam aegritudinem putauisse. Quamobrem, si quid remittas interdum de labore, & contentione studiorum; id non tam ualitudini, quam literis etiam ipsis datu existimabis. Serua te, obsecro, non tibi solum & liberis; uerum nobis etiam, & studijs omnium gentium & seculoru. De meo in te amore non est, quod multa scribam. non enim casu, uel non satis perspectum, uel praeter more boni uiri, te diligere coepi; quem tanti facio, quanti haec studia, in quibus tu maximè excellis, & ego te auctorem sequor. Permanat hic amor ad Aldum tuum, summa spe literarum, & uirtutis puerum; cuius missa ad nos Patauio scripta quaedam, legi ego etiam libentissimè. Dij te filio, illum patri, utrunque uestrum nobis, & bonis literis seruent. Vale. Brundusij. Cal. Iun.

Braccio Martello Lupiensium Pontifici,
Lupias. CXVIII.

EXCUSATIONEM tuam, quod serò ad meas literas responderes, minimè necessariam putauit. Abundanti enim sola quaedam uirtutis, & beneuolentiae tuae fecit, ut homo officiosissimus, atque huma-

EPIST. LIBER V. 125

humanissimus, humanitati et officio tibi defuisse uiderere. Quod si quid eiusmodi subesset, ut tu quidem suspicaris; id deleri potuisset, non tam excusatione, quam tuarum suauitate ipsa literarum. Ea enim scripsisti, quae non tam propter amorem in te meum, quam sua sponte mihi iucundissima fuerunt. ac demum ne ipse quidem magnopere a te literas expectabam. Non enim eò ad te scripseram, quò tibi religionis cura, & Pontificatus, summisque negotijs occupato, molestiam rescribendi afferre uellè; sed, quanti te facerem, uolui, ut scires, fratremque meum tui obseruantissimè commendatum haberes. Nunc igitur commodius accidit, quò & tua in illi uoluntate cognoui, et amantissimè scriptis ad me literis tuis mirificè sum delectatus. Nam, quòd praeterea me ipsum, et mea omnia te scribis esse curaturu; ago tibi gratias immortales. Equidem, quicquid in fratrem meum, aut literas tuendas contuleris; id omne in me collatum existimabo. Vale. Brundusij.

Scipioni Granapheio, Patauium. CXIX.

SUPERIORES literas multis ante diebus ad te scripseram, nam solutura è portu nauis quò tidie uidebatur. Nunc autem nihil accidit interea noui, quòd ad te scriberem. hoc tamen, quicquid est, exarauit; ut scires, uoluisse me statim amantissimis tuis literis respondere. Quòd si eueniet, ut haec quoque meae literae seruis tibi reddantur; scito me expectare non potuisse, dum nauis discederet. Scripsi enim subito

Q. MARII CORRADI

subitò Vriam proficiscens, quum & adhuc ea moraretur; nec esset præterea, cui darem; & multos dies me absfuturum Brundusio putarem. Verumtamen sedulitas mea reprehendi non potest, qui, ut recentissimas literas ad te mitterem, diligentissimè curavi. Quum rediero, scribam ad te plura. nunc alitrore iam Luna, equi sternebantur. Etenim ibam noctu propter aëstum solis. Vale. III. Non. Iun.

Donato Argentario, Vriam. CXX.

DE literis, quas Neapolim misimus, & tota de re valde aueo scire, quid actū sit. Nudius tertius, ut nos quidem singulorum iter dierū ratiocinabamur, debuerat Garganius reuertisse. Interim fuerunt multi, quibus literas dare potuisses. Ego non antè desinam uereri, quam à te literas accipero. Vale Brundusij.

Argentario, Vriam. CXXI.

ASTRABONE commodiores expectabam literas. is tamen acceptis, quas ad me ab illo misisti, neque uehementer dolui, quod ipse facis, neque despero adhuc aliquid posse fieri melius. Nam, quod rogas, ne quid ea de re ad illum scribā amplius, obtemperabo. quidem tibi: sed fieri non potest, quin sua sponte is ad me scribat. Fortasse etiam erit, ut uolumus. Verum fac desperata esse omnia; nulla tamen in desperatione rerum te cœssilletari uelim. Nā cætera si non possumus, illud saltem arripiamus à stū

dij;

EPIST. LIBER V. 126

dij, ut moderatè dolendum sit. Verum nec aliquid est mali; & si quod est, dies ipsa mitigabit. ut enim coram egi sæpius, non dubito fore, ut aliquādo nimia eius ipsius commodi atque honoris copia ipsi etiam tibi uideatur esse molestissima. ac de his hætenus. Quod autem fore amicum illum, quem unicè diligo, confirmas posthac sapientiozem; uehementer id mihi gratum erit. non quòd negem illum esse sapientè; sed, quòd subitò illius motus quidam, & præcipitati sermones, & cōsilia, acerbitasq; uel aetatis uel naturæ multorum à se uoluntates alienauit. Perpecta enim mihi sunt omnia, cognita, & rectissimè iudicata contra illum, quem amo, pro ijs qui amici nunquam mihi fuerunt. Denique credas mihi, uelim, nihil esse, quo reprehendi in hac re possit iudicium meum. Gaudeo tamen, quòd illum scribas, nescio quid, melius cōgitare. A te uerò in primis peto, ut opera & consilijs eum tuis quam sæpissimè inues. Vale.

Argentario, Vriam. CXXII.

NIMIS crebra est in meis literis excusatio occupationū mearum: illam tamē scio tibi neque molestam, neque falsam, aut ineptam uideri. denique summè distinebar. Dissolutum Roberti nomen quòd scribis, uehementer sum gauisus. Doleo, si quid mea festinatio obsuit rationibus tuis. Dolor tuus, de quo ad me scripsisti, mihi quoque magno dolori fuit. Tu tibi moderare, ne aut aliter, aut plus doleas, quam par est dolere sapientem. In rebus sæpe

quum

Q. MARI CORRA DI

quum Stoicos irideres; & iure tu illos fortasse, at saltē cum tuis comparāre. Cetera, quæ mandas, curabo omnia; ad teque perscribam. De tuis rebus quod uelle te scribis communicare mecum; expecto, quale sit. Oro te, & obtestor, id statuas, quod sit dignum Studijs, & sapientia tua; neque aspernere, si quid consilio inuare te possim. Illud affirmo fore, ut neque stultè, & amanter à me tibi consultum putes. Literas ad Marcellum fratrem curabis, ut quam primum, per fidiſſimum hominem perferantur. Sunt enim magnis de rebus utriusque nostrum. Vale.

Argentario, Friam. CXXIII.

LITERÆ à te nimis diu nullæ. Isthic perturbatio rerum mearum à publicanis. Exigua spes erat in fratre, spes tamen aliqua, si modò fuit statim, cui literas ad illum meas dare posses. Vide amabo te, ecquod Mosello, aut Corrado consilium dari queat. Res est huiusmodi. Agros mihi scripserunt uehligales, qui iure sunt optimo. Deinde oppignerari frumentum licet ab ijs dumtaxat, qui sapius postulati non soluisse. Pecunia uerò, si quam debeo, & est, & fuit si mper ijs parata. In frumentū igitur, aut aliqua pignora nullum ius est. Postremò, non dubium, quin hominum quorundam malenolentia, Aquæ Germanæ mihi sint hoc anno aestimatæ. Illas porrò emi (ut scis) mense Ianuario, multo post, quam prædiorum sunt aestimationes factæ. Facillimè hoc potest cognosci ex tabulis emptiois, & aestima-

tionum.

EPIST. LIBER V. 127

tionum. ad id Corradum commoue. Præterea ab Ar dillo quid emi aliud, quàm uix tria iugera? nam fructiceta excogitauerat Corradus, ut nō empta ab Ar dillo, sed à Pōtifice Aleandro nobis esse donata, Frā ciscum Malitiam procuratorē illius testaretur. Venio ad tua. Strabo me sapius rogauit per literas, ut sibi multis de rebus responderem, quæ suis studijs ualde necessaria dicebat. Ego uerò, ut ne mentiar, in ijs diu suspensus fui. Nunc uerò mihi uideor inuenisse, quibus magnam partē illi satisfaciam. Cogito de negotio tuo (ut te uelle scio) nullum uerbum facere in meis literis. significatione tamen iaciam aliquid obscura, ad quod scio multis eum uerbis responsurum. Mihi crede, nihil de cupiditate mea suspicabitur. literę enim meæ iam nimis diu sunt ab illo expectatę. Ego, quanta fieri potest, maxima dissimulatione utar. denique hominem sine ulla dubitatione capiemus. Quæro nunc, & id iam multis diebus, cui tutò ea de re literas dare possim. Tu etiam uelim quæras. is enim esse necesse est, qui non consultò, aut à nobis, aut per nos, ad ea loca uideatur esse missus. Auco scire, quid illud sit, quod te cogitare dixisti de rebus tuis. Totum consilium tuum mihi explices, uelim. aliquid fortasse uidebimus, quod maximè cõpedire, uel, quàm fieri potest, minimum obesse credatur. Tamē, quicquid statues, non dubito, quin habiturus rationē sis non solum præsentis fortunæ, uerum etiā dignitatis tuæ. Mihi nunc scito nihil esse longius, quàm ut his de rebus accipiam à te literas. Vale.

Marcello

Marcello fratri, Lupias. CXXIII.

IAM ne raras quidē tuas accipio literas, sed non multis querar, Te potius rogo, saltē raro scribas. Post digressum nostrum unis tantum literis tuis possum esse contentus, ijsque breuibus, ac nullis? & sunt multa, quæ scire à te uelim. Quare scribas, quasi te frater, quia agas, quid actum sit, quid cogites de tuis rebus, & utrum domi ad Septembrem sis futurus. Equidem maximè uelim: sed te Palatinus impedit, & ego illum facio plurimi; & is egit mecum, ut te rogarem: & denique utram in partem nunc te adhorter, nescio. tantum doleo res utriusque nostram prædam esse omnibus: in meas quidem publicanorū quoque iniuria, & impetus quotidie. Accepisse te credo meas ea de re literas, istic uide, siquid fieri possit. Nam de his iniurijs expectari, quid Prætor statuatur, nimis longum uisum est, et incommodum. uideo tamen, & rationibus anni sequentis prospiciam. nunc aut ope tua salua res erunt, aut præterea nullius. Illud autem doceri à te uelim, ecquis rumor istic aut nuntius de binis dextantibus à moneta tollendis. Edictum fuerat opinor, ad pridie Idus Quintilis. mirum tamen adhuc ea de re silentium est. Nummos autem recusant omnes: æs alienum nulli dissoluitur, quod ipsi ultro fugiunt creditores. Sed, quod me sollicitat, est huiusmodi. egi tecum de mille modijs capitum croci, quos Manduriæ emere cogitabam. Brundusini interim sponte pecuniam pollicentur.

tur. hinc mihi suspicio iniecta est maior. sed rursus uereor etiam, ne uidear beneficium sugere. Hoc mihi explica quam primùm, siquid nosti, audiuntur enim celeriora apud uos & certiora omnia. Sed uenio, ut illud à te omni studio petam, quod maximè necessarium mihi, credas, uelim. Amicitia mihi intercedere cum Ioanne Antonio Pallia non ignoras. Hic sæpius à me p literas petijt, ut his in locis quaererē Antonij Ferrarij librum, qui de Sælatinarū situ ab eo scriptus esse dicitur. Proximis uerò literis questus est, quòd sibi de re tam parua nihil hætenus responderim; meq; rogauit, ut tibi eius libri perquirēdi negotium darem. literarum illius ad te exemplū misi. Quamobrem te rogo frater, quantum me amas, quantum te amari à me scis; tantum incumbas ad hanc meam & Pallia amicissim nostri, & doctissimi hominis uoluntatem. Effice omni studio, labore, diligentia tua, & amicorum omnium, ut eum librum, ubicunque sit, habere possimus. Quando autem describere illum certè oportebit, ego pecuniā scriptori soluam. Illud existima nullam me hac in re accepturum excusationem tuam. nam præter librum ipsum, nihil erit aliud, quo mihi satisfiat. Esse uerò illum apud multos in ista urbe necesse est, in qua Ferrarij, qui illum nouerunt, natum, & in literis aiunt esse mortuum. Denique à te uehementer expecto, unde plurimorum Pallie utriusque nostrum amantiissimi officiorum non ingratus esse uidear. Sic tibi persuade, hac quidem tempore nihil esse, quod gratius

Q. MARRI CORRADI

ius mihi facere possis. Cocceius erat mecum. is multa in me procuratoris tui facta improbè narrabat, quæ corrigi aut caueri in posterum, nisi te presentem, non possunt. Vale.

Argentario, Vriam. CXXV.

NONDUM putaris me respondisse, quid mihi uideatur de consilio professionis tuæ. Longior enim & difficilior deliberatio est; non quòd lateat, quid sequendum sit; sed quòd nescio, an uerear, ne quid tibi in animo infuderit, in quo reliquus deliberationis locus non sit. Hoc mihi seruabis integrum, ut dici possit aliquid in utramque partem. Equidem nihil statuo; tamen si consilium tuum scias adhuc mihi non placere. arbitror tamen illud fortasse à te mihi probari posse. Itaque ad cōgressum nostrum ea disputatio differetur. Quòd scripsi me uehementer dolere, id tale est, ut totum literis committi non debeat. scio tamen te multa diuinare. Significauim enim superioribus literis, quo te loco apud tuos, atque apud te uicissim illos esse oporteret. Sed denique liceat mihi dicere, quod sentio: non tam ullam fortunam, quæ tuis equalibus nunquam dominatur; quam nos metipsos attulisse, quo miseri esse uideamur. Nam hoc etiam statu rerum, quo non video, cur tantò perè turbari debeamus, cur nos ad literas non abdimus, & honestissimum otium, donec secundiores uenti fuerint? Sed scilicet, non tanti faciendæ est tua unius doctriina, & industria, quanti aliorum trium turpis defidia, & multò grauior tui mensuram paucorum effectatio, p

EPIST. LIBER V. 129

peccatio, quam perpetua illorum & sedissima ignauia. Lenius agerem, si uos non amarem; et scis me adulari amicis non solere. te autem, et si non omnino à me dissentias, in istos cognoui esse indulgentiorè. quòbrem ignosces amori meo, & timori de rebus tuis. Si tamen proficiscare, quàmquam id me inuito facies, cogitabimus, quibus te rebus possim adiuuare: sin maneat, polliceor hanc meam tenuitatè fortunam semper tecum fore communem. Qualem uerò exitum professionis tuæ futurum esse putem, non in has literas includam; & sunt multa, quæ te nolim ignorare. Equum se mihi uelle emere, scripsit Corradus. Quòso te, hoc ne fiat sine iudicio patris tui, quem saluta meis uerbis. Brundusij. III. Non. Quint. Vale.

Argentario, Vriam. CXXVI.

TE post nuptias Aleandri ad nos uenturum puero, et hercule necesse est. Potentiorum Princeps uenit statim, ut ipse discessisti: & omnia sunt in expectatione ac metu; nec sciri potest, quandiu is, aut rationes belli hoc in statu sint futurae. Quòbrem mature uenias, censeo. tum de nostris rebus colloquimur: quamquam ne expectare quidem illum diem ego possim. Nam illud mihi apud te nunquam plane uidebor satis esse testatus, existimationis tuæ, & plurimarum artium scientiam, qua excellis, antiquissimam rerum omnium tibi esse debere. Cur enim tu non pluris illam facias, quam ipsi penè aduersarij tui? Si enim hanc uita ipsa nobis debere intelligemus ca-

R riorem,

riorem, concidit profectò nostra superiorum dierum disputatio, & illa quibus nescio quæ turpitudinis species falsò inesse uidebatur, solidamque uim honestatis intuebimur. Neque tamen impedio profectiōem tuam; tametsi placere ea mihi non possit: sed illud multo antè, rectissimeq; iubeo provideri, quā ad rē, aut spem dignitatis te proficisci putes. Itaque tibi sum auctor, ubicunque esse uelis, scientiam tuam ut colas; credasque præter immortalitatem, ornamento etiam uitæ, & uberrimos te fructus ex illa esse capturum. Vale.

Argentario, Vriam. CXXVII.

STATIM ut à me discessisti, ita de sermionibus nostris cogitare cœpi, ut illud meum consiliū, quod initio dixeram, non utilius quidem, aut honestius; sed moribus, naturæ, ac defatigationibus meis, & tædio huiusmodi rerum, atque hominum magis accommodatum mihi uideretur. Nam, quum tibi meas cogitationes paucis (ut soleo) declarauissem, tuque ijs uehementer pro tua in me beneuolentia delectarere; ad illud etiam me excitare uoluisti, ut eadem ex re, ac studij mei laboribus me putarem uberriores fructus, maiore etiam cum laude querere debere. Placuit tam ualde consilium tuum, facileque maiorum spes certissima commodorum, & famæ illustrioris grata mihi fuit ac iucunda. Nunc uerò non ita sententiam mutauit, ut de re prorpsus nolim fieri, quemadmodum est eo die inter nos constitutum: sed
ita

ita profectò, ut sequar auctoritatem tuam; si teneri nullo modo potest, ut utar consilio meo. Nam, quòd me assiduum apud Reginam dicebas esse oportere, neque fortasse aliter illam esse permissuram; non dico me, si ita res cogat, repugnaturum illius, ac ne tuæ quidem, & amicorum uoluntati: sed tamen ita assentiar, ut ijs, quæ aduersissima sæpe mihi in uita acciderunt. A meis enim rationibus, instituto, natura, cupiditate præterea multorum annorum maximè est alienum, tanto in strepitu, & frequentia hominum uersari. Neque ignoras tu, quum diu Romæ uixerim, & coniunctissimè cum doctis hominibus & eruditis, me, nisi & ambitionem semper fugerè, & desiderio solitudinis interea tenerer, honestè ac iucundè uiuere potuisse. Ac de studijs quidem, nescio quo meæ naturæ uitio fiat, ut non possim, nisi quum solus neminem uideam, accuratè aliquid cogitare. Quāobrem uide etiam, mihi historiam scribenti, rem uidelicet omnium difficillimam, quantum otij, & requietis concedendum putes. Nec illud est satis, quòd nihil aliud prorpsus mihi erit agendum, nisi ut studijs, & scriptioni seruiam: si tamè ea in cogitatione sim, quotidie fieri posse tãta in domo, ut aliquo modo interpeller. Hoc enim, mihi præsertim homini timido, perinde futurum esset, ac si quàm minimum otium daretur. Quòd si (ut dixi) fieri ita necesse erit, ut tu superioribus diebus affirmabas oportere; sorbebo, si potero, difficultatem; parebo consilijs uestris, & necessitati, sed contra rationem, & uoluntatè meâ.

R 2 Mibi

Q. MARIICORRADI

Mibi enim illa ualde placet ratio, quam uehementer necessariam ijs, qui se ad scribendum dederunt, semper iudicari, ut quum reliquum tempus omne habeant uacuum à negotijs rebusque omnibus, tum sæpè quoties necesse est, sumere dies possint quamuis multos ad scribendum, seu etiam legendum, quibus neminem uideant, à nemine uideantur, nec ubi sint, sciri possit. Sed, quid aliorum studijs opus sit, pro ingeniorum diuersitate, non quæram; mihi quidem illud institutum in natura est, quod tu seu uitium, seu quod uis nomine licet, ut quum graue est aliquid cogitandum, neque molestiam ullam sustinere, neque (quod maximum est) ex cuiusquam pendere possum uoluntate. Cætera enim sunt leuiora, ut ne labores quidem ullos timeam, aut quærèdi librorum; aut consulendi doctorum hominum; aut Sarmatiæ uisenda. At in aliena esse domo, nisi aequalum meorum, qui & ipsi habitare mecum possint, & suspensum habere omne tempus, & momenta studiorum, & uiuendi, non sanè uelim. Quare à te uehementer peto, ne quid instituas, quod ratio consilij mei, & uoluntas minime profectò leuis ferre non possit. Rem communicabis cum fratre, cuius in literis, quas ad me pridie miserat, nulla significatio fuit, de ea aliquid uos adhuc esse colloquutos. Sed is febriculam se habere scripsit, tu fortasse impedièbàre nuptijs Aleandri, quem meo nomine salutes, uelim. Nam excusationem, quòd adesse non potui, confido non esse à te prætermisam apud illius fratrem & Lauram consobrinam

EPIST. LIBER V. 131

nam tuam. Cupio equidem benè, & feliciter euenire, quod est factum. Vale. Brundusij. XI. Calendas Sextilis.

Paulo Manutio, Venetias. CXXVIII.

DEERAT omnino, quod scriberem; & inani te epistola interpellare nolebam. Mibi tamen illud est grauisimum, ut existimes nullis adhuc meis in literis, meum in te animum atque amorem satis esse testatum. tantus enim est, ut de illo magis ex te ipso & suauitate ingenij tui; quàm ex oratione, & infantia mea iudicare te uelim. Hoc si tibi persuasum est, nihil habeo nunc quidem aliud, quod me oporteat ad te scribere. Libros tamen iam legi tuos, ne scio cum uoluptatè maiore, an fructu. Nunc, si quid aliud est absoluti (& profectò iam necesse est esse aliquid) cogitabis me esse eum, qui omnium maxime scriptis tuis delectetur. hoc tam te rogo, quàm soleo, ut me ames. Ego uerò his in locis non multum adhuc scio literarum. non doleo, quòd etiam fortasse nusquam, sed quòd in his locis. Sunt qui tamen ad historiã Regum Sarmatiæ me adhortentur. hanc equidem suscipere non fortasse nollem: sed res non per doctos homines apud Reginam curatur. Itaque sunt hæc mea & amicorum somnia. rectè enim consulat fortuna ignauia meæ. Sed iam plura, quàm uolebam. Vale, & nos ama, ut facis. Brundusij.

Francisco Strateio Medico, Manduriam.

C X X I .

TVÆ literæ, ut scripsi ad te antea, semper mihi gratissimæ fuerunt. Quare etiam sic tibi persuade, sententiam tuam mihi rectissimam uideri. Equidem, ut de illa, sic de mea etiam disputare, statuo nihil oportere: quanquam, si me roges, nulla mea sententia est, nulla opinio; immo aded nec scientia quidem ulla (siquid unquam didici) nisi ea, quam Pontifices Maximi, illorum concilia, et maiores nostri sanctissimi uiri nobis tradiderunt. Huiusmodi de rebus quoties percontare, toties aut nihil prorsus, aut illud respondebo; asser mihi sacros libros; asser uel Thomæ, uel Augustini; cedo huc leges, & instituta maiorum. Meum uerò sensum, quo aut inuenerim, aut intelligam, aut interpreter, aut sapiam omnino aliquid, præter hæc; nullum esse uolo. Istos præterea, qui se Benedicti, Francisci, aut cæterorum sanctissimorum hominum uitam agere profitentur; ego mi Stratei sic laudo, ut quosdam ex reliqua multitudine, quos uel in re nemo ceteris hominibus, aut nobis etiam ipsis anteponat. Quid si aliter credam, profectò insaniam, nec esse est, sin hoc genus hominum cum illis ipsis conferam, qui ob uitam sanctissimæ actam, in cælo, non dicam pro Dijs immortalibus habentur, sed Dijs sunt immortales; Deos ipsos mihi omnes irasci putem. Hic denique mihi habere aliquid uideor, quod rectè sentiam, non debere istos homines queri, quòd præ

præ ijs, qui etiam publica sunt religione consecrati, mores, uita, ac sua omnia, parum sancta nobis, ac parum honesta uideantur. Si modesti saltem haberi uolunt, æquo animo ferant, se uerius agi secum in eo sermone, ubi sanctissimorum hominum uita, gloria, atque æmulationis predicatur. Nam quid dicimus? an Franciscus, aut Benedictus, aut cæteri sanctissimi illi heroës, hac uia, quam isti tenent, & his gradibus in cælum ascenderunt? An falsa ea sunt, quum liceat proferre grauiora, quæ nec modestiæ meæ esset scribere, nec sanctitatis tuæ patienter audire? Illa tu si ignores, tribuo castissimæ simplicitatis; si taceas, uerecundia; si dissimiles, lenitati; si feras, diuinæ patientiæ tuæ. Mihi quidem contigit, ne ignorarem ea, quæ sunt in ore, atque oculis omnium hominum. Quod si tamen de ijs tacere me omnino uoluisses, obtemperabo posthac non auctoritati solùm tuæ, & consilijs; uerùm et studijs, omnibus & uoluntati. Illud te rogo, ut ne in uiuentes turpiter, quàm in me illos accusantem uerè, lenior esse uidearis. Quod, quia te confido esse facturum, polliceor fore, ut in posterum nullum de ijs meum uerbum audiatur. De amico autem tuo, quem doles à me nominatim esse reprehensum; dixi iam superioribus literis, quanta ab eo iniuria affectus essem. Quocirca, si, ut scribis, fratrum loco nos habuisti semper; non dubito, quin tibi meus etiam dolor iustissimus esse uideatur. Etenim, quum is antea mihi notus non fuisset, & cum multis ad illum nobilissimis uiris, tanquàm ad numen ali-

quod salutandum, ingressus essem, neque ulla cum re aut sermone prouocarem; quum de ratione tamē studij mei ab ijs, qui aderant, accepisset; neque bonum uirum, neque liberum, neque Christianum hominem, nec omnino hominem esse me putauit; idque tantis clamoribus, tamque præter opinionem, quam de illo habebam, ut turbatus etiam admiratione, nix scire, quibus in terris essem. Hæc, inquam, Stratei, quæ ille non de Christi legibus, non de Francisci uita atque exemplo didicit, obruam ego, te auctore, oblivione sempiterna; si potest idem obliuisci illius, quam ad Sergium scripsi, epistola meæ. Donet ille suas contumelias Christo, quem suum unius esse Deum arbitratur: donabo ego meas humani tati & innocentiæ, qua nolo mihi illum facias parem. Atque equidem eò acerbior in illum fui, quod nolo huiusmodi in rebus esse ludibrio cuiquam, nolo ulla in parte religionum, quamuis minima, uel (ut ita dicam) nulla, temerarius dici aut haberi: quod ut uitarem, multū ac diu laboraui. Adiuuaxi enim ad mea studia, sciētiam omnis diuini iuris & humani; nec est à me prætermissum, quicquid est in legibus, institutis, et in more maiorum. totos decem annos, postquam Roma sum reuersus, in consuetudine fui semper honestissimorum hominum, qui sunt uita, literis, & existimatione clarissimi, & principes uiri; quo toto tempore nullum meum dictum aut factū reprehendi ab ijs, uel à quocumque iure potuit. Vixi diu Romæ cum doctissimis, & sanctissimis uiris; uixi in luce hominum, in oculis

lis Pontificum, familiaritate Cardinalium, & eorū, qui legitimi sunt magistri religionis. Nunc uerò, si Dijs placet, religionem & ius Pontificium disco in sordibus, ac fæce hominum Salentinorum ab eo, cui propter institutum uitæ, ne turpe quidem est hæc nescire; immo adeò honestum quoque, nihil de communi uita iudicare. Nam is, cui tantum ipse sibi deberet esse cognitus, & sola eorum uita, quibus in solitudine ac desertis uiuendum est; mores tamen corrigi publicos, nec dico ijs corrigendis, quos reprehēdat, quorum auctoritatem damnat; in me quidem nihil aut religionis, aut maiorum, aut Pontificū, aut Principum scita lædentem, non ut irati solent homines: uerū potius, ut furia quædam exarsit. O præclarum magistrum religionis, ô mansuetudinē illo uelitu, & homine Christiano dignā. Parte nescio quā studij mei, legem is me sanctissimam clamat uiolare; proindeque execrandum hominem uideri, maximeque dignum, cui aqua & igni, & commercio generis humani interdicatur. Si quis in te Franciscæ, sic mentitus esset, illum tu bonum uirum credidisses? Profectò non dubium, quin illud statim recordarē, Christum ipsum, à quibus petulantissimè Samaritanus, & cōsilia habere communicata cum furijs diceretur; in eos uehementius esse commotum. Equidem, quod ad me attinet, conuicia ac maledicta omnia ferre possem, quæ modò impietatis maculam, aut turpitudinis mihi aspergere non queant. Hic enim semper uocatas,

culas, & probra omnium sustineo. Dicor non multū attigisse interioris doctrinæ, puto ferendum esse; dicor pessimè sentire de literis, non disputo; dicor non satis habere ingenij, & ateo; dicor labefactare latinam linguam, dicor barbarus, atque omnino indifertus, ne repugno quidem: tentat aliquis mihi famam boni uiri, aut honesti, aut religiosi hominis uolare; huic ego, nisi id quoque aduersus religionem uideretur, sempiternas inimicitias denunciare possem. Habes Franciscæ, quibus rebus adductus, in ea epistola, amici tui mentionem feci, in qua illud doleo uehementer, læsam esse uoluntatem tuam. Scis enim, quā te his uiginti annis amauerim; neque ego sum oblitus, uel beneuolentiæ, uel officiorum, uel artis tuæ, quam sepe in mea meorumque salute sum expertus. Quare credas mihi, uelim, nulla re alia fieri potuisse, ut tantam iniuriam obliuiscerer; quā tua uoluntate, & dolore, quem in tuis literis, maximum te cœpisse cognoui. Vale. Brundisij.

Marcello fratri, Vriam. CXXX.

MULTIS de rebus scire à te uelim. sollicitat me, quod uereor etiam, ne qua in re cessetur. Nam hætenus maturatum nihil est eorum, quod te properare uoluisset. Scio tamen cogitare te, quid hoc anno sustineam, quid instituam, quid constituerim. Quantum me amas, frater, incumbere ad res omnes. Bona pars huius exalta est: in reliquā, oro te, uide, quid fiat. Scis diu antea mihi spem aliquam ui-

te

te in hunc annum esse reiectam, nam mihi quis tam inuidus est, qui, me nunc dicat uiuere, aut uixisse unquam? uides ergo, quanta res agatur. Præterea domum Stoicis nullam adhuc emptam puto. hoc mihi perfici cupio quā primum. Emas longè ab adibus nostris, ut nos, ac uiciniam sedæ hominum illuue purges, hoc mihi Natalibus confectum esse uellè. adero tunc nisi impediatur incommodum ualeitudinis. Pecunia si præsto non erit, cupio uersuram facere, ut ei debeamus, undè emetur, neque Stoicos unquam amplius uiderim. Equum mihi X. Cal. Tan. fac, mittas uesperis; ut esse tecum postridie mane possim, aut certè ante meridiem. Cū Aleandro, ut scripsi ad te antea, sum colloquutus. itaque leuati sumus magno labore uicè, ad illum mittes, quæ tibi uidebuntur. Sacerdotiū tamen, quod mihi obruditis, ualde pertimescendū puto. nam Aleandri quoque ipsius de illo silentium non probauit. casus hec uiderit, mihi enim, ut scis, nihil erat, quod tam uitare uoluisset. Spero igitur mihi fraudi non futurum id, quod nulla mea culpa, aut ambitione, aut auaritia peccatum est, πείρα ἰδὲ οὐδὲ οὐδὲ πείρα. Redeo, ut, quæ mea sunt huius anni, tibi commendem. in ijs mihi sunt omnia. De camera in Aquis germanis iam non te, sed Paulum accuso. illius enim uoluntate, & iniuria dixisti fieri, ut bis mihi adificandum sit. queror tamen, quod in eo mihi re pugnes, illi assentire. Nam duobus his mensibus ut uetere habitatione contentus sit, facillè illum adducere potuisses. uerùm esto, ut uultis. scribes ad me, quid actum

Q. MARI CORRA DI

actum sit. De Ioanne Bernardino commodiores hic nunciū esse illum, aiunt, apud Philippum Regem. Cupio equidem inueniri falsum, quodde illo multorū hominū sermone percrebuit. fac sciā, quid isthic audiat. Argētariū saluta meis uerbis. Philosophus is, ad quē mihi negotiū dedit, nimis perplexē respondit, grandē se pecuniam filiaē in dotem dedisse; nunc uerō ēt adificare. id quale sit cunque, illi nūciabis. Hortos mihi sub colle ad aquilonē, ut dixi, conserito maiores paulō, quā ad Vāstiferias. Quod enim multum aruo detrahitur, id datur uoluntati meae; dixi sem uoluptati, nisi tua quoque, mi frater, desperatio spem mihi omnē tolleret. Nam superioribus diebus litera quoque amicorum, nescio quō, te auferebant; & saepe ad me ita scripsisti, quasi nullā esse reliquā nobis uitam hominum arbitrēre. Equidem acquiescere tum denique cogitabam, quum te ante confirmatum uidissem: quod nisi fiat, nescio, quid sperare audeam. Hortos tamen, quo dixi in loco, mihi instituas, facito. Vale, mi frater, & serō iam de aliqua nostra uita cogitemus. Brundusij. Pridie Cal. Decē.

Argentario, Vriam. CXXXI.

QUOD ad te scriberem, nihil erat; & uellem esse quotidie aliquid, quo tecum per literas loquerer, antequam discedas. Quamobrem, te etiā oro, fac ne tuis caream interea literis. Arripiam ex ijs fortasse aliquod ad te argumentum scribendi. Me quartana liberatum esse scis: quod nunc demum ēd
ad

EPIST. LIBER V. 127

ad te scribo, ut acceptum id quoque referam amori, diligentia, & consilijs tuis. Afflixerat me, quum ei scisset, decem mēsiōs, tu grācē hoc, seu latinē melius. Nunc potionibus utebar ad sanguinem purgandum, quas ad me scripsisti. Sed mebercule uideor mihi satis esse confirmatus. scire te hoc uolui, ut amici ualetudine, & scientia tua latēre. Paucis tamen diebus me cōferam ad te. tum uidebo, quid sentias. Scribes ad me, tibi que persuadebis, ubicunque eris, te mihi semper carissimum fore. Vale. Brundusij. pridie Id. Decemb.

Nicolao Crasso, Lupias. CXXXII.

DE ualetudine mea nihil est, quod iam labores. multis enim diebus eram ante releuatus. Magna tamen cum uoluptate cognoui ex timore literarum tuarum, quod mihi perspectū erat, & multis rebus testatum, singularis uim quandam amoris in me tui. Ego quoque quanti te faciam, tu optimus es testis. recordare enim, ut multa pratcream, sermones, ludos, & iocationes nostras. Ea si nobis restituerentur, memet ipsam mihi putarem esse restitutum. Quare fac saltem, nos aliquando reuisas, nostrō que illo sermone familiari interdum frui possimus. Varinos patrem & filios mihi salutes, uelim diligenter. Amo enim boni uiri fidem, & adulescentes optimos, ut mihi quidem persuasi, studiosos meos, illos tu quoque, ut te credo facere, censeo diligas, & obserues. meo nomine rogabis, aliquid ad me
dent

dent literarum. De meo fratre, nihil rescripseram; quod arbitrabar de illius animo, & constantissima in te benevolentia dicere aliquid non oportere. ergo tantum nisi, quod a te dictum accepi. Paucis ante diebus is fuerat apud me. amantissimè de te loquebatur. domi curat nunc negotia utriusque nostrum. Quod scribis ex Decurionibus nescio quem, de me ad collegas in concilio retulisse; uide mi Crasse, per fortunas tuas, ne quam eiusmodi spem in iurias cuiquam. Equidem semel hinc si auolaro, ita amplexabor otium, literas, & paupertatem, ut hanc non pecunie, & pollicitationibus modò Lupiensium; sed uoluntati, & precibus Regum omnium, gazisque anteponam. Isti præterea boni uiri, atque nobiles errant in eo quoque multum; quòd me ex hominum Salentinorum studijs, natura, moribus, & auaritia indicant; neque illud sciunt, aquam citius cū igne, quàm meas cum Salentinis literis posse coniungi, ut ego illa queam ferre, quæ prima ipsis, & pulcherrima uidentur. Verum age, conueniant omnia; sim ego apud illos is, qui esse cupio; tribuatur mihi ab uniuersis, quantum nec Platoni; exhauriatur mihi ærarium uestrum: ego tamen à mea multorum annorum uoluntate deduci, nec possum, nec debeo iam, ut tandè uiuere dies aliquot, & domi esse in literis uelim. Tu fac, te in studijs exerceas literarum; & quod ad eloquentiam, & sermonis perfectum genus attinet, in tuo M. Tullio multum, diu, recteque mihi uolutatū præbeas. Valeant ij, qui repugnant, nec illum modò,

aut

aut latinitatis partem ullam; sed ne consilia quidem nostra, uel institutum nobis cum doctis hominibus omnium seculorum commune, adhuc intelligere potuerunt. Id enim rectè si accepiſſent, nò scriptorem ullum uel mediocris ingenij, doctrinæ, & eloquentiæ à me contemni, reijciq; à meis studijs arbitrarentur. Epistolam à te non tam multis scriptam uerbis, quàm accuratè factam, & benè græcè expecto. Vale, Brundusij. III. Id. Decemb.

Scipioni Granapheio, Pataniuum. CXXXIII.

PRO multis literis meis à te unas tantum accipi, pleniores illas quidem, sed unas. Nam, quòd multa de te, ac tuis studijs, multa de claris ac literatis hominibus, qui isthic uiuunt, ad me scripsisti, ea mihi gratissima fuerunt. Sed biennio toto, quum te præsertim sæpiſſimè prouocauerim; unis tantum contentus esse tuis literis non possum. Misisti Pauli Manutij de legibus, ut ille tibi mandauerat, & epigrammata doctorum hominum, Basilij, Case, & Statij: quæ, ne mentiar, ualde mihi culta, & multum præ se ferre ingenij sunt uisa. Doleo tamen, quòd spatio longissimi temporis, semel hoc fecisti; nec præterea literam scripsisti ad me ullam, ut omnino oblitus nostri esse uideāre. Memini sub discessum tuum, domi meæ, quum eò multa nocte cum Donato Aurelio uenisses, quàm crebris mecum literis te isthinc certaturum dicebas. te igitur nolo, etiam ex promissis tuis inconstantem & leuem, me uerò deſpectum, atque irrisum uideri.

uideri. Quare expecto non iam epistolam, ut ante, sed uolumen à te literarum, postea uerò quàm illo mihi satisfeceris, legitimum tibi esse uelim, quoties domum scribas, ad me quoque des aliquid, undè ex ista iuris ciuilibus prudentia superbiorem te esse faciū, non queam suspicari. Caus, mihi excuses studia, & occupationes tuas, nisi parum studiosus literarum à me iudicari uelis. Audio commentarium à Robortello in Poëticam Aristotelis esse conscriptū. Cura, obsecro, eū librū habere ut possimus. perquires isthic, aut Venetijs. Ac, ne illud quidem prætermittas, uolo, ut si res cogat, ipsū denique Robortellū roges. Libros etiā iuris ciuilibus, ut antea ad te scripsi, mittes, quū erit commodum. pecuniam illico solūm patri tuo, quantam ipse scribes. Quæro iam, quid aliud ad te scribam. Apud te rectè. Tuos omnes uideo quoti die, Caesar tamen assiduus est Vriæ. Pater domum meā uentitat. Miros de te mecum sermones agitare solet magna cum uoluptate, & spe honorum ac dignitatis tuæ. Utinam illum diem uideat, quo, ut secunda semper hactenus fortuna sua; ita liberorum quoque uirtute, & gloria letari possit. Vale. Brundusij. III. Id. Decembr.

Antequam esset cui has literas darem, Latomus ad me scripsit, Robortellū expectari Bononiæ: quod si est, epistolā exemplum ad illum mittas, rogo; præsertim si eius liber, quem dixi, isthic inueniri nō possit. Hac enim eadē de re ad Latonium scripsi, ut illud conueniret.

Fabio

Fabio Latomo, Bononiam. CXXXIII.

LITERAS tuas arbitror mihi omnes esse redditas. ipse autem (credas mihi uelim) multis rebus iam antea; postremò ualetudine etiā impeditus respondere adhuc non potui. Quū etenim scribendi officium multis à me diebus prætermissem, denique præstare tibi uellem; in morbum incidi sanè grauem, qui me totis quatuor mensibus uehementer conflauit. Reliqua etiā ex periculo ægritudinis, quartana fuit; quæ tamen eius, qui à principio, egrotanti semper mihi affuerat, amantissimi utriusque nostrūm Donati Argentarij opera, & curationibus, quadraginta diebus depulsa est. Videor nunc melius habere. sed reliquias morbi quasdam penitus eijcere per hyemem, & uires recuperare nō possum. non dubia autem spes est, ad uernū tempus fore omnia meliora. Tuas literas & mandata detuli ad patrem tuum. respondit, libentissimè daturum se operam, quò tibi aliqua ex parte satisfiat. tamen excusabat angustiam rei familiaris, & anni difficultatē. Verū sic habeto, tibi ne illud quidem prodesse, si quid hic, aut possit, aut uelit. profectò enim intellexi hominem cupere aliquid asferre, nec omnino desperare: sed me iam sex menses hactenus uidere non potuit. absui enim Brundusij eger & occupatus. Quare, quum ego diligentiam, tuus pater uoluntatem adhibuerit; nihil tamen ab eo te arbitror accepisse. Hæc scribebam Idibus Decembr. Erat mihi in anti-

S mo

Q. MARI CORRADI

mo proximis Natalibus Vria negotia mea uisere, nisi quid inualetudo affertet incommodi. Volebam tunc illum conuenire, adhortari, cogere, siquid exprimere uel ab eo nos, uel ipse à sese possit. Vtunque tamen res erunt, fac te mihi praestes cum, qui esse debes, non literis tantum discendis, quarum te cupidissimum esse cognoui; sed in eo praecipue, ut uincas labores, incommoda, & difficultates omnes. Sed mihi recordari uideor fuisse in ijs literis, quas tu multò ante dederas, nonnullam te operam à Sebastiano Regulo expectare. Equidem id potissimum atque asidue uelim te contendere, ut doctissimi ac summi uiri studio, & auctoritate res tuae constituerentur. Nam, si tantum assequare, ut is, qui gratia ualeat isthic plurimum, te fouendum suscipiat; credo te intelligere, omnia tibi suppeditatum iri ad perficienda, quae sunt à te de studijs tuis pulcherrimè instituta. Quòd si te illi dederis, remque tuam omnem rectè commendaris; non dubito fore etiam, ut is negotium libentissimè complectatur. Pompilium Amasaeum cole, & obserua, quem ego sua etiam causa facio ex omnibus plurimi. Cognoui enim praeterea, diuque & multum dilexi olim adolescentulus, ut tute scis, Romulum quoque illius patrem, quem in ista urbe multis annis praepceptorem habui; Romæ deinde, Paulo Farnesio Pontifice Maximo, amicum, perfectoremque literarum ac studij mei. Nunc uerò clarissimi uiri, de quo me optimè meriti hominis morte, omnis amor ad filium deuenit; quem censo doctissimum iuuenem,

EPIST. LIBER V. 138

iuuenem, illoque patre dignum tu quoque deligas, quem ames, tibi que in literis omnibus audiendum putes. ego denique mando illum mihi salutes diligenter, siquid est, quod tua causa possim efficere, senties mea officia omnia esse tibi paratissima. uidero patrem tuum; faciamque, ut scias, quid cum illo actum sit. Scribes ad me; nec non intelligis, quales ego à te literas expectem. Regulo nunciabis esse me percupidum sui. Vale. Brundusij.

Argentario, Vria. CXXXV.

VEREOR, ne mihi sis iratus, quando iam raro minusque libenter, quam antea ad me scribas. sed fortasse me suspiciosum reddidit nis amoris in te mei. Erras enim, mi Argentari, si maiore benivolentia, fide, studio in te, credas esse quenquam. proximè uerò tua quoque in me officia eiusmodi extiterunt, ut ea nullo usquam tempore obliuisci possim. Nam, quòd est quiddam, in quo à te dissentiam, scio te prudentissimè illud uidere, uarietate opinionum dirimi non posse coniunctionem animorum. Quare me amabis, ad me scribes; tibi que persuadebis nihil te mihi esse carius. Sed omitte iam in tuis literis commemorationem tui doloris. Nam, quòd ais te, nisi de illo scribere, nihil posse aliud; equidem nihil aliud magis inuitus audio, uel quia te amo, uel quia à te paululum dissentio, te que dolere nunquam, letari semper uellem. Illud etià atque etiam te rogo, ut me retinere meam sententiam, a quo animo paritare: ita ut

tibi retinenti tuam repugno equidem, sed non irascor. Assentari cuiquam nec scio, & me nescire uehementer gaudeo. fortasse erro, neque rectè opinor. Atque tibi hoc præstare nec debet aliquis, nec potest, uti ne allucinetur: illud debent & possunt omnes, ut quod loquantur, ex animo ac sententia loquantur. Quòd si quid amicitia aliquando dàdum sit, minus peccatum eius esse crederem, qui testatus ante, sententiam suam, alterius gratia aliquid faciat, quod non sentit esse rectum; quàm eius, qui statim contrà atque sentiat, loquatur. Vis me facere, quod iudico non oportere? possum, quod non oportet. Vis loquar, quod non sentio? non possum, nisi quum iocor, aut illudo. Scribis nolle tē mecum disputare. ego uerò non disputare unquam uolui in meis literis & cum Peripatetico luctari. Sed, dum quæro ostēdere, quod est profectò uerissimum, nihil esse, quod tibi uel mediocriter dolendum sit, nullāne adducta ratione facere hoc debui; uel tacere prorsus, ne uelle disputare, & congrēdi tecum uiderer? Mihi crede, non uincere te, uel me me conijcere in laqueos disputationum tuarum; sed te quietum esse uolui: quod si non assequor, doleo ego medijs fidijs uehementer, ac profectò iustior multo est doloris mei causa, quàm tua. Ego enim amicissimi hominis causa doleo, quem uideo non posse acquiescere: tu uerò mihi stomacharis, quum te dico dolere, solūm quòd ista temperatione naturæ, & ista etate, nondum expertus es, & cupio ne unquam experiāre, quod dolendum uerè est

se credam. Aut enim aruissa dignitate dolent homines, aut accepta ignominia, aut iniusta turpitudine, aut qui fortes uiri non sunt, morte carissimorum, aut qui ne homines quidem sunt nati, aruissione fortunarum. Nam, quòd multorum te odia ac simulates isthic sustinere scribis, ignosces mihi, obsecro te, si inimicis tuis (si qui tamen tibi sunt inimici) isto dolore, & rebus ijs, quas ad me scripsisti, grauissimas te pœnas dare nollem. Scripseram ad te superioribus diebus me protectionem tuam minimè probare; nō quòd tu patria non deberes: sed quòd ego & frater meus, uterque tui amantissimus, studijs & consuetudine tua carere non possemus. Nunc uerò illud etiam tibi cōfirmo, uel me insanire, uel nihil esse omnino, cur te nobis & patria, nos & patriam te ciue, improborum & paucissimorum hominum causa, carere uelis. Sed prouehor iam longius amore in te meo incitatus: quanquam his de rebus statueram nullum amplius uerbum ad te scribere: nec profectò scripsissem nunc aliquid, nisi proximis tuis literis ad id prouocatus fuisset. Redeo igitur ad illud, ut te rogem, atque obtester; primūm, ne mihi succenseas, quòd tuis, aut cuiusquam auribus dare nolim, quæ (etsi falli possum) mihi quidem minis recta uideantur: deinde, sic de rebus omnibus, & tota ratione cōsiliij tui statuas, ne inimicis ac nequam hominibus, quod illis gaudendum; domui, parentibus, & nobis amicissimis tuis, quod semper dolendum sit relinquant: postremò, cōsilijs meis nihil esse credas, uel fide, uel beneuolentia

Q. MARIICORRADI
maiore: & siquam opem tuis rebus possim asserre,
ut iam antea ad te scripsi, fore eam tibi semper para-
tissimam. Vale, & nos ama. Brundusij.

Cæsari Bonio, Bononiam. CXXXVI.

DE libro, quem misisti, gratum illud molestum,
quod non scripseris. Caue enim, putes, quanquã
ista sis fortuna, aliquid te mihi posse donare, quod tã-
ti ego faciam, quanti literas tuas. Nam illud, iudicium
liberalitatis cuiusdam, qua primur in illos etiam,
qui amici non sunt; hoc autem amoris in me tui credi
diffem. Quamobrè uel prestare debueras utrunq; ;
uel si alterutrum, literæ tuæ mihi incundiores fuis-
sent. Accidit etiam illud, ut eum librum iam ante ac-
cepissẽm à Paulo Manutio, qui cum mihi amicitia
est, & usus literarum. Itaque non isthic prius, quam
Brundusij, aut Vria lectum illum, aut uisum arbi-
trè. Illud præterea, quod Iacobus frater tuus, quã
hoc sciret, librum mihi non celauit ille quidem, sed
reddere noluit. Cogitauit enim astutè, ut quum intel-
ligeret, à me dono se illum esse accepturum, à me ti-
bi aliqua, à se mihi nulla gratia haberetur, si id ipse
auferret, quod sibi ego essem donaturus. Lusus inter
nos fuit hinc dies aliquot. Ego illum amo, te diligo, à
nobis amari cupio, tibi gratias ago; atque illud man-
do, siquid habes etiam, quod mihi placiturum putes,
uel istorum hominum ingenijs probari scias, ad me
(nisi ualde graue sit) mittas. A Victorio uel Manu-
tio uide, num quid noui; quanquam Manutius, cre-
do, ad

EPIST. LIBER V. 140
do, ad me sua mittet ipse. Meum tibi, uel nostrum
potius Latomum commendo, iuuenem discendi cupi-
dissimum, & (nisi fallor) ad literas natum. Vide,
quæso te, mi Cæsar, quibus eum rebus uel tu, uel Re-
gulus, uel Amaseus iunior adiuuare possitis. Deni-
que illi quæ præstiteris, omnia in me ipsum à te pu-
tabis esse collata. Nam tanti illum facio, quanti ipse
studia, ac bonas artes, quibus ualde mihi uidetur es-
se deditus. Tu, scribes ad me literas, istis Bononien-
sium studijs, & beneuolentia dignas in te mea. Ex-
cusabas enim, quum esses Neapoli, hominum illorũ
(quod ego sciebam) agreste genus quoddam sermo-
nis ac literarum. Nunc uerò isthic tibi nihil deesse
potuit ad perfectissima omnia perdiscenda. Denique
tametsi tibi agam de libro, quem misisti, gratias; ro-
gemque mittas, siquid habueris, quod amare ego pos-
sim: tamen illud existima, non tam ex libris, aut hu-
iusmodi quibuscunque rebus; quam ex literis ac ser-
mone tuo, me tuum amorem esse cogniturum. Va-
le. Brundusij.

Marcello fratri, Vriam. CXXXVII.

TVAE literæ quod festinationè præ se ferebãt,
ac sermone, quod nec dies tibi ueniret in mentè, qua
scriberes; credere me uoluisti scilicet, uel tantulum
spacij à cogitationibus ac molestijs te arripere nõ po-
tuisset, quo uel tria uerba scriberes. Illud enim ex ijs
tantum uideor mihi intellexisse, pecuniam tibi ab

Q. MARRI CORRA DI

Antonio Sardo fuisse numeratam. At ego tamen illud sum ueritus te scribere noluisse, quam sit isthic neglecta pars magna eorum, quæ mandauit. Te, ut scriberes, orarem, de ijs quid sit actum; si iam, quibus id uerbis faciam, inuenire possem. Ad quem dixi diem, equus mihi cū puero uelim, presto sit. Vale.

Marcello fratri, Vriam. CXXXVIII.

QVOD uereor, ne Argentarius, is quem unice diligo, mihi irascatur, nolo ioco dictum à me uideri. Illi epistolam reddes, in qua non placare illū studui, sed meam sententiam defendere. à me amabitur, ubicunque erit. Doleo, quod me amore insanū sordidissimi hominis, credat sententiæ ac uoluntati suę repugnare. Sed ipsa de me dies iudicabit. Vale.

Paulo Manutio, Aldi Filio, Venetias.

CXXXIX.

QVOD raras adhuc misi ad te literas, scito rationem esse habitam à me occupationum tuarum. hac enim sola impediō uerecundia, ne te sæpius interpellem. Quare tu nobis aliquā debes gratiam, ut de libris tuis, à quibus te scribendis auocare nolumus, aliquid ad nos mittas. Sic enim tibi persuade, nihil esse mihi antiquius in literis, quam ut de tuis antiquitatibus, multa, quæ diu sunt à me dubitata, cognoscam. De legibus, quem tu miseris, acceperim, Bononia missum ab amicis. Testata est enim multis non indoctis hominibus uoluntas in te mea;

& co-

EPIST. LIBER V. 141

& cognitum non uno in loco, quantum scriptis tribuam, & ingenio tuo. Doleo, quod uenire ad te, istaque lucem, ut monebas, non potui. Meum, quod ad te scripsi, de Sarmatiæ Regum historia scribenda, consilium, mutauit mors Regina. τῆς καὶ τὸ δεινὸν ἔλαπς. Minus liberale, inquires, dictum, aut cogitatum. fateor, & uni tibi dictum existima. Sed alia fortasse minus displicebunt: & tantis rebus uix par esse potuissem: & miserum est, non habere, cui saltem speres laborem tuum non omnino ingratum fore. Vale.

Marcello fratri, Vriam. CXL.

DEDERAM pridie ad Argentarium literas. ad te præterea quod scriberem, nullum tempus fuit. Nam, quia Antonius Sardu ante lucem se profecturum dixerat, noctu mihi necesse fuit scribere, literasq; domum illius mittere, antequam præsidia hæc barbarorū uigiles collocarent. Habes, cur ad te quoque non scripserim. Sed doleo, quod crebræ suspensiones de me tuæ faciunt, ut me tibi sæpius excusem. Nam, quia (ut arbitror) me tantū amas, quantū uix frater fratrē possit; summus etiā in te meus amor ac pietas, fortasse lenior à te iudicari solet. Quamobrem fac, oro te, mi frater, ita me ames, ut credas, me in amore uinci non posse. Hoc me arbitror constātiſsimè à primis annis esse consequutum, & præstabo tibi, quoad uinam; ut iudicio ac sententiā tuā, omnia fraternitatis officia, cumulatissimè tibi à me tributa esse fateāre. Difficile hoc quidem: sed unce meus

Q. MARI CORRA DI

meus in te amor, & amorem & suspitiones tuas. Hoc mihi uenit in mentem nunc potissimum, ut ad te scriberem; quod superioribus diebus, caruisse me aliquandiu literis dixisti tuis, quia te, nescio quæ de me suspiciones à scribendo retraxissent. Equidem scio frater, hoc etiam esse amare; & suspiciosos esse omnes, qui uiuant: sed ego non tam immensum quendam à te, quam rectissimum amorem postulo; quem si impetraro; Regum amores omnium, atque amicitias contemno. Ita profecto illud etiam corrigetur, quod (ut coram tibi dixeram) durior mihi uideri soles, nec facile ad meam uoluntatem accedere. Denique sic habeto frater, magnam esse illius impudentiam, si quis in amore tui conferre se mecum audebit. A te uero non uehementius quidem, sed rectius amari uelim. Ac non dubito dare te hoc auctoritati meæ, ut, quum multa in te probem, doceam si qua mihi uideantur esse rectiora. De ijs, quæ tibi manda ueram in meis rebus, tantum moneo, turpissimum esse, ut putes, illa tibi à me sapius comendari. Habentis uero tarditatem fortasse tuam, non uoluntatem ijs uideo aliquid obfuisse. At ego, mi frater, ne uinam, nisi mea omnia diligentius à te, quam à me ipso curari credam: sed nimis longa minimarum quoque deliberatione rerum, & cunctatione, serò statuis, quid faciendum putes. Itaque matura, obsecro te frater, omnia; & quum aliquid à te peto, meam uehementiam imitare, qui tua omnia sic amplecti soleo, & sic obsequor uoluntati tuæ, ut obliuiscar meæ.

EPIST. LIBER V. 142

mea. Interroga enim, quid Margëtij tuis, tua causa responderim; illud scilicet, quod mea non fecissem. Nosti mores meos, & quam facile meas offensiones deponam. Nulla iniuria tanti apud me fuisset, quam ti tua & iniuria & uoluntas fuit. Cogita item cetera: ac uide, num qua in re studijs tuis anteposita esse mea possis recordari. Itaque à te postulo frater, ut ad meam quoque uoluntatem, ac res maxime necessarias, interdum excitari te, monerique permittas. Sed & tabellarius urgebat, & his quæ dixi, quæque tu cogitas, confido te satis esse excitatum. Vale. Brundusij. VI. Id. Ian.

Argentario, Vria m. CXL I.

MES literas ad Coriolanum, si non erit cui des, ad me statim remittas. Nam cogito pleniores & accuratiores: nec deerit, cui possim hinc dare. Urgebo tamen sapius, nec res unis tantum literis agetur. Scribam de te plura, maiora, ueriora. Sentio enim de tuis uirtutibus ita, ut debeat; id est praeclearissimè. Denique libentissimè faciam, quæ scribis. Sed est, quod in meis rebus cogari possim esse factum à te negligenter, aut ne negligenter quidem. Ante enim Regina est mortua, quam apud Alexandrū egisti, quæ mandaram. Scis me duas res magnas eo consilio tentare uoluisse; & omnino si queris, illud magis cupiebam, quod ego tibi, quam quod tu Alexandro negotium meo nomine dedisses. Quare artificium quoddam excogitandum est, quo tamen id fiat, quo id a nte

ante cœperamus, cuius inueniendi uiam relinquo fidei ac prudentiæ tuæ. Iaceo enim turpiter, ut uides; neque, ut surgam, ulla ingenij facultas mihi satis est apud illum, quem nosti; sed huiusmodi ratio aliqua popularis, ut constitueramus. Quamobrem, quando illud cōmodissimum Reginae tēpus prætermisum nobis est, fac ea de re cogites; inuenias, quod profit; & scribas ad me de consilio & sententiâ tua. Tu iam raro ad me scribis. uereor ne te auferant à me Spinula tui, quibus cum te oblectes. prorsus enim antea crebriores à te accipiebam literas. Vide etiâ, ne mea superiorum dierum libertas tibi licentiosior esse uideatur. Præter enim id, quod sentio, loqui nihil possum, aut uolo. Te uerò sic amo, ut peccare me credâ, quoties dico, secundum fratrem. Vale. Brundusij.

Leonardo Clementi. CXLII.

QUOD hoc, siquid est, rescribere potui, tuarum crebritati tribues literarū. summè enim distinebar, nec animo satis ualebam, & is cui literas dedi, iam se in uiam dabat. Epistola tua commotus, hæc ad te exaravi. De mea ualetudine quòd scribis te fuisse sollicitum, scito me iam tribus mensibus satis esse confirmatum. Duabus tertianis, deinde quartana, & tota uim morbi, sexaginta dierum curriculo sum liberatus. Nec diutius enim, quam putabatur; nec magno cum periculo agrotaueram. Istos uerò, qui nostris studijs aduersantur, & de literis mecum disputantes, non argumentis, & ratione pugnant, sed

sed fortuna sua, & potentia in me abutuntur; ita cōtemno, ut soleo. Illi me non literatum hominem putant; illos ego ne homines quidem. Pluris enim uiam facio literulam, quam istorum aut regna, aut blanditias, aut terrores, aut minas. Timēt iam sibi, prouident quæ fore, ut propediem in Salentinis & Apulia, quemadmodum benè literati homines sperant, suæ illæ, sædę literæ etiam à pueris conspiciantur. Postremum erat in epistola tua de Bonijs; quorum hominum mei amanti, & imorum doleo, quòd nec ad luctum, nec ad honores adesse potui. Meam ad illos excusationem afferes, ex meque saluere iubebis. Hæc scripsi paulò ante lucem ex lectulo Non. Febr. quū ad singula uerba, aut qui literas acciperent, aut qui omnem mihi operam impedirent, domi expectarentur, nam tuas pridie multa nocte acceperam. Tu uelim, sæpe scribas; meque, ut facis, ames. Vale. Brundusij.

Marcello Fratri, Vriam. CXLIII.

AVDI, mi frater, quæ te semper uelim recordari. Egi tecum superioribus diebus coram de hilaritate, quam tibi penitus excessam esse multo etiam ante cognoueram. Crede mihi frater, in eo sermone, illa quoque tacitus magno cum dolore cogitabam, quæ his decem annis postquam Roma sum reuersus, contigerunt. Profectò enim si fateri uoluimus, interea nullum tempus fuit, nullus penè dies, quin aliqua ex re etiam leui, maximum quendam caperes dolorem. Volui te sæpe medijs fidijs hac de

re non obiurgare solùm; sed monere etiam, hortari-
 que ad istam animi tristitiam à te repellendam: sed
 uide, quid ab eo semper me officio retardarit. Ego mi
 frater, nihil existimo esse difficilius, quàm animum,
 non dico in perturbationibus regere (quod prudentia,
 literis, disciplina rectissimè fieri potest) sed diu-
 turna consuetudine duratum, mutare, præsertimque
 à tristitia ad hilaritatem conuertere. Natura enim
 fit, ut seu is casu aliquo sit permotus, seu natura ac
 suis quibusdam affectionibus teneatur; ijs etiam mo-
 do quodam delectetur. Amat enim se quisque, &
 suos mores, & suam iracundiam, tristitiam, inflatio-
 nem animi, desidiam; uel qui ad turpissima etiam
 sunt affecti, ea uel non sentiunt, uel non his nomi-
 nibus appellant, uel honestis uitiosissima anteponunt.
 His nanque uelut morbis quibusdam animus dum
 tenetur (quum illius tantum iudicium sit) qui po-
 test rectè de se ipso iudicare? Ex his fontibus illa de-
 manant ad parum sapientes homines, ut quisque se-
 se miretur, ceteros contemnat, multi se solos esse sa-
 pientes, neminem præterea sapere, neminem aliquid
 scire, neminem cum uirtute uiuere, à nemine religio-
 nem teneri, nulli rectius quàm sibi rerum publica-
 rum, & orbis etiam terræ administrationem posse
 dari. Ecquem uidisti tu aliquando frater, cuius non
 aliquam huiusmodi insaniam videre posses? Vorum
 sunt illa magis propria huius loci. Admone eum,
 qui iratus aliquid faciat, ne quid erret; expectare
 dum deferuescat ira; statim negabit se uel iratum
 esse,

esse; uel non rectissimè uidere, quid facere, quomodo
 & quantū oporteat. Qui nimia semper lætitia exul-
 tat, nihil plus æquo facere, & nolle se, aut posse, re-
 spondebit, flendo uitam agere. Consolare eum, & con-
 silijs iuuare stude, qui semper dolet, ac miserè cru-
 ciatur, illa tu frater melius nosti;
 Tantumne est ab re tua otij tibi?

Mibi sic est usus, tibi ut opus est factò, face.

Illos denique si obiurges, aut doceas, aut conso-
 lere, aut moneas, ut sibi moderentur, & uite ratio-
 nem habeant; mirum, si non irascuntur: tamen face-
 re nequeunt, quin te refellant. Hic non dicam eos, pe-
 stem animi simul & corporis tueri; sed esse profe-
 ctò, sicuti est, ineptissimum maximeque alienum,
 aduersus admonitiones, consilia, solatia, & preces
 amicorum, rationibus & argumentis uelle disputa-
 re. Quum habeas, qui de tua salute sit sollicitus, &
 prudenter tibi medicari uelit; tu illi argumentaris?
 Non quero, inquit, ego argumenta, sed ex miseria,
 & calamitate rerum mearum ultro me, etiam inui-
 tum innumerabilia sequuntur, quæ repugnent consi-
 lijs, orationi, & consolationi tuæ. Vides iam frater,
 quàm difficile sit salutare consilium non inuenire,
 aut explicare; sed ipsis *μεταχρησθαι* accipere & tol-
 litur enim isto quidem modo omnis consolatio. Quo
 circa istorum obstinatione perpetui doloris, & stul-
 titia orationis, uel ut callidi & malitiosi homines dū
 nantur, qui consolationes unquam, aut consilia alijs
 dederunt; uel ut dementes omnino ac stupidi, qui
 acceperunt.

acceperunt. Quod si nulla consolatio est, nec uitam quidem mihi ullam esse cuperem. Quis enim uiuere in tanta mole semper nascentium malorum omnium, medicina etiam desperata, uelit, aut possit? Sed profectò nullum est in uita malum, cuius nò saltem aliqua, sæpe etiam quàm plurimæ sint cōsolationes; ut taceam, quòd sæpissimè illa ipsa, quæ putantur mala, pro instantis aut præteriti mali remedijs, fuisse nobis à Dei benignitate nesciètibz data, post longum tempus recordemur. Quid si earum rerum gradibus, quas instar mortis perhorrescimus, ad quietem, honores, gloriam, amplissimamque fortunam, aut certè meliorem statum rerum sæpe ducimur? Hic non dubito, multa te prudentissimè cogitare; & antiqua, recentia, nostra, externa, uulgaria, quotidiana, & domestica etiam exempla recordari. Notissimæ tibi historiæ sunt, & obseruas diligentissimè, quid afferat communis uita, & assidua omnium uicisitudo rerum. Et si enim optandum est, nihil habere quod doleas in uita, omnia uerò quibus letari possis; complectere tamen animo & cogitatione, quanta innumerabilitas est eorum hominum, quibus fortuna, opes, liberi, honores, et cætera, in quibus inesse felicitatem summam credimus, non quòd felices esse queant, sed quòd maiore dent eorum, quæ non cogitant, scelerum pœnas, esse data. Contrà uerò, carcer, exilium, orbitas, inopia, cædes, odia ciuium, amissio fortunarum, & miserrima omnia quàm plurimos, uel à maiore fortunæ iniuria seruârunt, uel ad summam

summam gloriam duxerunt. Illud præterea cogita etiam, atque etiam frater, nobis ipsis, quanta bona paupertas ipsa attulit. Tu quantum ea re gaudeas, nescio; me quidem neque puduit unquam, neque pœnitebit aliquando, immo ad eò gloriabor, & quoties doctrinæ, quoties literarum non omnino rudem esse me intelligam; magnam Dijs immortalibus gratiam debere me arbitrabor, quòd paupertatem mihi ingenuarum artium penè magistram dederunt. Sed non debes profectò ipse etiam frater, fortuna ingratus uideri tuæ, cui neque eadem rei familiaris angustia cõmunis mecum deesse potuit; neque uoluntas, qua difficultates omnes ad uirtutem ac rectissima studia conuerteres; neque ingenium, quo disciplinas omnes, quibus te dedisti, felicissimè animò atque intelligentia complecterere. Age nunc; refer animum è profanis domesticisque rebus ad antiquissima tempora, mortalesque illos, quibus cum Deus ipse fabricator uniuersi, sæpissimè loquebatur; quantis ex molestijs, laboribus, afflictis rebus, extremamque in desperationem adductis, & iam comploratis, uel ad summos (quod ne cogitare quidem ausi essent) honorum gradus ascenderunt. Vnius tibi summa religione pueri, propone ante oculos fortunam Iosephi, quem furentes inuidia ipsius fratres, crudelissimam ad mortem deposcebant. Hic non scrutanda sunt cætera. denique enim ab ijs in cisternam ueterè loci deserti scimus illum fuisse deiectum. T e terrimo genere mortis necatū à se fratres putabant. puer media in mor-

Q. MARI CORRA DI

te uolubatur. salutem sperabat solam, quam sibi mors ipsa daret. lugens pater, & in squalore, laniatum à bestijs credidit. At uerò ecce tibi subito is, tanquam ab inferis excitatus, prudentia et consilio, Aegypti administrationem tenuit; Regem, provinciam, urbes, populos, patrem, fratres, etiam ipsos à se me seruauit. in summa, delapsus caelo crederes ad salutem orbis terrarum. Hęc eò, mi frater, spectat oratio; ut, quum ferè nihil habeat hominum uita, quod diuinari queat, cuiusmodi futurum sit, neque bona aut mala quorsum fluant, intelligatur: in prosperis modestig & timori, in aduersis consolationi locus, & spei relinquatur. Nam, quid exultas, aut doles, quum rerum exitum tuarum, nulla prudentia tua uidere possis? At prouidetur sepe, inquis, antea eò res euasura, ut ex illius euentu luctus oriatur: quasi uerò singulis de rebus non de omnibus, & toto fortuna ac uita cursu intelligere oporteat. Et si enim proficere multa nos arbitramur, omnem tamen ipsius uitę cursum & euenta, quò res nostrę sint casurę, seu bonę illę nobis uideantur, seu malę, prouidere nemo potest. Ac uoluit ea Deus hominibus esse celta, quę nec idem sanctissimus puer, quem dixi; nec ceteri, qui eodem numine diuino erant afflati scire potuerunt. Illa quidem certè scire nobis concessum est, quę si essent ignorata, præstiterat belluas nos, quàm homines esse natos; hanc breuissimam temporis uitam si iustè innocenter quę uiuamus, suorum spem promissorum si teneamus, omni tēpore si se oremus,

secunda

EPIST. LIBER V. 146

secunda si modestè, aduersa ipsius gratia æquo animo feramus, ipsam nobis in caelo Deorum immortalium uitam præmium fore: sin contrā, supplicia illa ab immanissimis furijs in sempiternum tempus esse nobis perferenda. Teneamus igitur, quę scimus, quęque sunt à Deo nobis indicata: cetera autem, et quę mala putamus, & profectò magis, quę certissimam commodi speciem præ se ferre quandam uidentur, et quibus diu fruimur, tanquam rerum omnium ignari, nec ea uideamus, quę oculi sensusque ostendunt, ipsius Dei prouidentię ac bonitati committamus. Quę enim dementia, aut arrogantia est, tuis plus, quàm Dei oculis, credere? At si uidere illum nostra mala, non curare autem, uel ipsum afferre arbitramur; quoniam profectò sepe is bonos incommodis rebus periclitari, aut illustriores facere, uel errantes deterrere specie aliqua malorum, uel sceleratos ueris malis punire consueuit; siquid in nobis eiusmodi sit, nec, id quare fiat, intelligamus: tum omnia colligere in unum consilia nostra, subducere factorum, uitę, ac morum rationes omnes, Christum denique ipsum adhibere in consilium oportebit, undè, quę patimur, malorū causas discere possimus. Neque enim otiosos esse, neque desperare nos conuenit: sed spe tanta esse, quanta sanctissimi quondam homines fuerunt, illum nobis esse prospexiturum: notis autem ac precibus agere, non ut ea nobis conficiat, quę ipsi putamus esse rectissima; sed quę ille ad huius, quę nunc fruimur, & ad sempiternę uitę rationes esse

T 2 uideat

uideat accommodata. Finge enim illum, quem ante dixi, puerum, multis etiam cum lacrymis id nomina-
 tim contendisse à Deo, quod omnes pueri cupiunt in-
 primis, ut se nihil aliud nisi in domum complexum-
 que parentum restitueret; nonne uidetur tibi is, quū
 Dei consilijs ac uoluntati repugnaret, quò per inu-
 riam deiectus fuerat, ibi miserrimo supplicio ac mor-
 te, fratrum odia crudelissima, iure saturaturus fuis-
 set? Quare, quum ipse, qui mentiri nesciat, & cælū,
 sidera, terras, homines, insecta, ac formicas, maxi-
 ma, minima, omnia à se condita gubernet, spe certis-
 sima esse nos uelit, fore ab ipso ut sæpius ac rectè
 adhibita hominum preces audiantur; illud maxime
 cauendum nobis erit, ne interea, quum dolemus, illa
 ipsa mala in quibus uersamur, Dei promissis certio-
 ra esse credamus. Consolationem igitur nobis omniū
 malorum non longè petendam esse arbitremur, quan-
 do ipsis precibus & colloquio cum Christo, maxime
 consolari se quisque potest. Nam quid eo sermone po-
 test esse suauius, in quo Deum habeas attentè beni-
 gnèque audientem, & (nisi mendacem illum aut ua-
 num putes) tibi ac tuis rebus consulentem? Quid
 mirabilius, uerius, magisue iucundum, aut felicitate
 etiam maiore dici, aut fingi potest, quàm posse, &
 id nullo quidem negotio, Deum & uirginem Christi
 matrem, aut quæcumque ores numina, ad te conuer-
 tere, illorumque auribus uti libentissimis, et ope sem-
 per quū uolumus, paratissima. Itaq; nō ex doctorū
 hominum libris consolationem asferre uolui, sed ipsi
 tibi

tibi undè iam dixi, & sacrarum quoque literarum
 existimari fontibus hauriendam. Hæc tibi frater
 uerbosius, quàm erat ante cogitatum, exposita sunt
 à fratre. Nimis longū putauit illa scribere, quæ sunt
 maioris natu, & hominis non doctioris quidem, sed
 laboribus, & erumnis, & usu rerum magis exerci-
 tati. Nam uideris mihi (fraternè dictum credas, ue-
 lim) gaudere etiam obfirmatione quadam animi, et
 ista contentione iracundiæ, tristitiæ, & doloris tui.
 Nullis enim adhuc literis, uel consilijs meis parère
 uoluisti, ut eo in periculo uitæ, quod equidem ualde
 pertimesco, tibi medicari uelis, nèue tam libenter
 mea consilia, & preces repudiaries. Utinam uerò, ne
 aliquando tum magis irascerè, quum te ad animi
 æquabilitatem, atque hilaritatem adhortor. Super-
 ioribus etiam diebus quum à te uehementer petis-
 sem, ut de meis rebus, commodi aliquid nunciare, si
 seque sedulitate tua efficeres, ut in ijs boni aliquid
 sit, quod nūciare possis; quasi iratus mihi etiam, qui
 leta audire uellem, literas ad me stomachi, & rerū
 tristissimarum plenas misisti. Ita, inquires, tuæ res
 erant, fuerint statu etiam peiore. Itane aliud erat
 nihil, nisi tristitia omnia, quæ nunciare? nihil quod
 doleres, necesse esse illa à te nunciari? nihil quod con-
 solare? Nam illa quoque accessit crebra insulta-
 tio, ut ad finem usque literarum, ad singula mala,
 quæ scriberes, addere uolueris; bonum assero nunciū
 frater. Deinde ad aliud incommodius, bonum assero
 nunciū frater. Deinde sæpius bonum asferre te non

cium dicebas rerum perditissimarum. Equidem risi; ita uiuam, & tu mihi uiuas frater, quæ nunciare: sed animi tristitiam tui, quæ te ad genus illud orationis incitare solet, molestissimè semper tuli. Quamobrem demus, quæso te, operam frater, ego meis consilijs, tu studio & doctrina tua, ope etiam diuina, ut ad scientiam, & cæteras uirtutes animi tui, mansuetudinem, & mentis æquabilitatem additam, aut resitutam potius lætemur. Vale. Brundusij. Pridie Idus Februarij.

Leonardo Clementi. CXLIIII.

TA M E N rectè amanter quæ fecisse te credetrem, si literas à me elicere uoluisses. Scribo enim ad te non inuitus, quum est otium; & desidero ego amorem tuum, si ipse tanti non putes meum. Ei, qui tibi de egritudine mea nihil quæque periculo nunciavit, nihil est, quod irasci debeas. fortasse enim deceptus est nomine Marij cuiusdam, cognomento Docti, qui tum morbo sane graui tenebatur. Nam, quod etiam distinctè, Quintum nominaret, & Corradum adiungeret, profectò is mentiri noluit; sed falsò audita, aut non planè percepta narrauit. Ego uerò, & ualeo, & te ualere cupio, ad me quæ sepius scribas, rogo. Amo enim te, & confidas uelim, ad tuas literas, quum opus esse uidero, me semper libenter quæ esse rescripturum. Vale. Brundusij. Pridie Cal. Martij.

Argen-

Argentario, Vriam. CXLV.

IA M literas à te accipio diu nullas. meæ quoque à te efflagitari desitæ. Tu uide, quid me cogitare uelis. Equidem & te amo, & tuis officijs hoc debere me gaudeo. Libros mihi scito esse per necessarios. tamen ut uoles. Illud rogo, summam eius historiæ colligas, quam hortatu etiam tuo scribere decreui. Cogita uni mihi ea re gratum fieri, uni mihi adimi laborem, neminem esse præterea, cui illud uel dolori esse queat, uel uoluptati. Nam, si illud non facias, uides, quanta mihi laboris fiat accessio. Denique hinc spectabo amorem tuum, quem debes profectò, si non meritis, at certè singulari beneuolentiæ erga te meæ. Vale.

Argentario, Vriam. CXLVI.

MA G N I S me cogitationibus leuârunt literæ tuæ. solius tamen libertatis meæ mihi erā conscius, quæ te offendere potuisset. crede mihi, incipiebam aliquid iam suspicari. Quum etenim tu nihil de uoluntate possis, ego nihil de libertate debeam remittere; me arbitrabar haberi à te in reliquorum numero ciuim nostrorum. Tametsi caritate quidè inter eos esse nunquam me pœnitebit; moribus uerò tam ab ijs dissentio, quàm tu. Denique ames, uelim, quòd abest à me omnis assentatio. Prudentiam tu fortasse aliquando requiris meam: quam si præstare in

T 4 omnibus

Q. MARI CORRA DI
omnibus non possum, illud profectò à me non de-
sideras, libertatem uidelicet, aut beneuolentiam
maio rem. ambitiosè etiam cupio à te amari. De
libris, quum erit commodum, atque sudum. Ad
morbum utar consilio tuo, quod dedisti in tuis li-
teris. De historia mihi conficias, rogo; tamen si non
ignorem occupationes tuas. Vale.

149
Q. MARI CORRA DI
EPISTOLARVM

LIBER VI.

Angelo Massarello, Romam. CXLVII.

LPISTOLAM, qua gratula-
bar dignitati tuæ, scripsi statim, ut
nobis ea de re nunciatum fuit. Ca-
sus quidam, nescio cuiusmodi, tulit,
ut illam, nisi per fratrem meum,
ad te mittere diu antea non potue-
rim. Has nunc in literas inclusi, quicquid illud erat,
quod ineptè quidem ad te, sed uerè atque amanter
scripseram. Nouum illud nunc accedit, ut meum ti-
bi fratrem cõmendarem, qui Romam publicè maxi-
mis grauißimisque de rebus missus, magnum sibi, et
patriæ nostræ presidium in te collocatũ putat. Ipse
tibi exponet, quæ à ciuitate mandata accepit. Gra-
tulatio autem erat huiusmodi. Postquam à uobis do-
mum reuerti, unas tantum ad te literas dedi; quas
tamen suspicor tibi redditas non fuisse. Nunquam
enim tu, quæ tua humanitas est, & mutua inter nos
beneuolentia, fecisses, ut hominis tui amantissimi et
cupidissimi literis nihil responderes. Equidem, quòd
diu etiam antea ad te non scripseram, arbitror ma-
gnam à me officij partem esse prætermisam. Ab eo
enim tempore, quo eras Tridenti, quum ego post

Badic

Badie Cardinalis obitum longè Roma discessem, neque uno in loco semper fuerim: sepius ad te scribèdi potestas esse non potuit. sed mihi tamen affirmanti credes, defixam in animo, usurpatam in sermonibus, & suauissimè semper à me tui memoriam fuisse conseruatam. Quis enim, qui te semel uiderit, natura & moribus paulò humanior, non semper iucundissimi sermonis, consuetudinis, virtutum, & diuine mansuetudinis tuæ recordetur? Quòobrem ego, qui multos annos tecum egi, nec suauitatis modò uoluptatem, sed liberalitatis quoque & ingenij fructum à te cepi maximum; & colui te semper, & denunciaui apud multos, fore, ut de istis ornamentis, quæ nuper es adeptus, tibi aliquando gratulemur. Fieri enim posse non arbitrabar, ut dignitati, uirtutibus & sapientiæ tuæ non amplissimi etiam honores haberentur. Quòd etsi docti equidem multum tua causa de Marcelli Ceruini Pontificis Maximi amicissimi tui morte, quòd is rebus & honori tuo, non maturius modò, uerum etiam liberalius prospecturus uidebatur: nuuc tamen uideo esse multo honorificentius, quòd intelligunt homines, quæ tibi contigerunt ornamenta, non amicitie data, sed meritis esse tuis persoluta. Quare equidem utrunque tibi gratulor, & quòd Marcellus olim familiaritate & amicitia sua, & quòd Paulus etiam Pont. Max. nunc tametsi natura & moribus homo durior, te suis tamè beneficijs honoribusque dignum esse iudicauit. Itaque de ijs mihi, ut allatum est, uoluptatem inde cepi,

pi, quantum de commodis quisquam atque ornamentis, integerrimi, amicissimi, optimèque meriti hominis, capere potuisset. Accertò etiã scio fore id, quod spero, & opto, ut ex Pontificatu & ista dignitate tua, otium ac salutem prouincialibus tuis afferas, et ipsi tibi sempiternam laudem, & Deorum immortalium uitam consequare. Rogo denique maiorem in modum id, quod te non dubito facere, ut nos ames. Equidè sic te amo, & obseruo, ut is, qui (ne alia multa dicam) uni tibi acceptum referat, siquid bonarum attigit literarum, aut uibrarum aliquam Latine scribendi. Recordor enim, quantum Romæ in eo laboraris, ut me à stultorum hominum opinionibus, ad antiquam et perfectam latinitatis formam traduces. Diu equidem sic tibi repugnaui, ut tamen doctrina tua excellentissima; prudentia, singularis; consiliu, fidelissimū; auctoritas, grauissima uideretur. Itaque mihi quum apud Paulū Farnesium Pont. Max. Cal. Nouemb. dicendum esset, ipseque eo tempore abesses Tridenti reip. causa: tum primū cepi accuratius tecum de ratione meorum studiorum & consilijs tuis cogitare. Mutauit denique ea in oratione, aut potius mutare institui rationem dicendi meam: id, quod nisi te auctore, semper adhuc laborauissem, intelligo me non eloquentiæ modò, sed ne aliarum quidem artium aliquid unquam rectè cogniturum fuisset. Quare, quum alijs quidem ex causis, tum illa potissimū sentio me tibi debere quàm plurimum, quòd tua opera à tantis tenebris nostri seculi ad tantum lumen

Q. MARI CORRA DI

lumen antiquitatis me recordor esse reuocatum. Nā & maximum inerat beneficium in consilio tuo; & præter te nemo alius tam disertus fuisset, ut mihi probaret accipi illud beneficij loco oportere. Confido igitur fore, ut ames illa, undè mihi (penè dixerim) natus uideor & eductus, consilia tua, & gratissimū in te animum meum. Vale. Vriæ.

Theophilo Zymaræ M. Antonij F. Lu-
pias. CXLVIII.

ACCETI literas tuas, quum minùs firma ua-
letudine, aliquot iam diebus tenerer. Eo factum
est, ut non statim ad te scribere potuerim. Vt autem
me collegi, nihil prius habui, quàm ut has ad te lite-
ras darem, tibi que gratias agerem, quòd humanissi-
ma scripta epistola tua, scrupulo me quodam ualdè
gravi, diuturna que molestia liberâris. Nihil enim
mihi eque timendum arbitrabar, atque auctorita-
tem tuam, qua teterrimi atque insansissimi homines
abusi, meam famam lædere conantur. Nunc uerò,
quum id cognouerim, quod antea etiam suspicabar,
certorum hominum scelere, fictisque sermonibus, nul-
la tua uoluntate, ea crimina in me esse coniecta; ui-
deor mihi acquieuisse, quod multum interesse scire,
si non magna saltem existimatione esset is, undè ego
tam malè audirem. Quantum igitur letari tantam in
perturbatione quisquam potest; letor me lenissimis
hominibus, qui multa de te ad me fratremque meū
deserebant, credere noluisse. Ita enim illos audiebā,

ut

EPIST. LIBER VI. 151

ut tamen sanctitatis, morum, doctrina & sapientia
tua recordarer. Denique te amo & obseruo, tua que
uirtuti ac fidei tantum tribuo, quantum his in locis
præterea nullius. Istos autem, qui ita maledicere mi-
hi consueuerunt, ut à me religionem omnem, & re-
ctam de sacris, institutisque maiorum opinionem ac
sensum tollere conentur; & si pecudum eos, non ho-
minum loco habendos esse sciam: non tamen ullum
erit aliquando tempus, quin quoquo modo fieri pos-
sit, ulcisci uelim. Nam, si homines essent, aut si hone-
stas, religio, pudor sensusque hominis esse in belluis
posset; nihil de meis moribus, nihil de studijs, nihil
de sententia, nihil de rebus alijs, atque ulla parte ui-
tæ accusaretur. Quòd si cuius dementia ac stupidi-
tati, aliquid in me esse uideretur, iure quod reprehē-
di posset; erat tamen eius, qui non expers omnino
religionis & humanitatis esset, hominem cunctis bo-
nis artibus deditum, & de religione rectissime sen-
tientem, non petulanter incescere, & penè in capi-
tis periculum uocare; sed clam ex præcepto Christi,
conuenire, docere, hortari & orare, ut de summa re-
rum suarum sapientiùs cogitare uelit. Verum quid
ago? ista ène factes hominū, sordes ac lutum, aliquid
dignum uiro cogitent, aut officium humanitatis ullū
præstare queant? Sola dicacitate, aut maledictis ui-
deri homines uolunt. Neminem, qui bonis in literis
uersetur; neminem, qui à suis illis moribus ac turpi-
uita dissentiat, Christianum putant. Persuasi enim
concionibus quorundam, non dicam improborū, sed
tamen

tamen stultissimorum certè hominum, illorum, quos ipsi Capucinos uocant, nullas credunt neque maiorū, neque Pontificum, ac ne Christi quidē leges esse ueras, nisi quas ab illorum oraculis acceperunt. Sed à Braccij Martelli Pontificis uestri prudentissimi hominis ac doctissimi summum consilium, summamque sapientiam. Hic enim, quum alia omnia grauitè, tum illud rectissimè cogitauit; ut nequis ex illo grege ista in urbe ac templis, conciones haberet. Nam, qui ignari sunt literarū, omnisque doctrinæ; qui nullas unquā dicendi, et iudicandi uias attigerūt; qui ne uersari quidem inter homines, & in solitudine uitam agere, & carere publico, ciuitatibus, & ciuili usu rerum debeant; illorum non uitam reprehendit, sed orationem indignam esse iudicauit, quæ homines ad religionem informaret. Antequam uerò hic Pontificatum iniret, nōne isti discipuli eorum, quos dixi, mentis quidem non malæ, sed nullius prudentiæ hominum, Donatum quoque Rullum, summo splendore & sanctitate uirum, tota à religione dissentire criminabantur? Sed nihil attinet hic omnia, quæ sunt ab ijs furiosè acta, impudenterque iactata, proferre. Sunt enim plura & maiora, quæ illorū turpissima uita, magis digna sunt, quàm modestia aut oratione mea. Huiusmodi uerò fanatici homines, ca uere me semper uestram nobilissimā urbem coegerunt. Carere enim splendore ac fructu consuetudinis uestræ malui; quàm multorum detractiones petulantissimamque insaniam ferre. Nam, quanto plura

ac

ac turpiora in me præsentem iactarentur quotidie; si (quod in ipsis est) nec absentem consistere patiuntur? Fiunt hæc, & dicuntur multa ab insanis, magno quidem cum dolore & periculo meo, sed nonnulla etiam nota pulcherrimæ ciuitatis uestræ. Nam futilitas istorum, quæ profectò nullis in hominibus tanta cognosci potest, ita reprehēdi solet ab ijs, qui istius gloriam urbis ferre non possunt, ut multorum uitia, dicacitatem ac petulantiam ad Lupienses omnes uiros etiā bonos transferre conētur. Verum hæc, tametsi doleam, quòd uos amo, & istic egi primos annos ætatis, attigique primas literas, & studia pueritiæ: illi tamen uiderint, quorum labefactatur per homines sceleratissimos nomen dignissimæ amplissimæque ciuitatis. Ego enim illud uidero potius, ut contestans Deum, illiusque filium, & sanctissimam ab illorum utroque spirantem auram, Deosque immortales omnes; dicam ne minima quidem in parte religionis dissentire, aut unquam dissentisse me ab ijs, quæ sanctissimè sunt à maioribus nostris instituta: et quæ de me dicuntur, & ab inuidis, proditoribus, & contaminatissimis hominibus esse iactata. Te autè amo, quòd scribis te nihil à bonis moribus tam putare alienum, quàm alterius famæ detrabere; & quòd lectis literis tuis magis intelligo, quid debeam suspicari. Illud equidem minimè dubitabā antè, falso ac per iniuriam à perditis hominibus contra meā existimationem te fuisse nominatum; quem scio non incomparabilem modò rerum omnium scientiam, ab

eo,

eo, qui lumen Italiae fuit, patre tuo clarissimo uiro, sed uirtutem quoque, integritatem uitae, & humanitatem expressisse. Vale. Vrig.

Argentario, Vriam. CXLIX.

VELIM pergas, ad me, ut proximè fecisti, sic amanter scribere. Diu enim desidero non suauitate, quã tibi & fratri meo uel natura negauit, uel procelle temporũ excusserũt; sed amorẽ tuũ, qui mihi quidem in tuis literis & sermonibus erat suauissimus. Illud affirmo, non indignum esse me, quem diligas, quem ames, ad quem illo modo scribas. Quod scire uis de ualitudine mea, XVII. Cal. Maij febris desijt accedere. Nã postridie hæc ad te scripsi, quo die tamen potionibus à te datis mihi debilitatus uidebar. Sequar cetera consilia tua. Ventura nõ creditur amplius esse uenturus. Itaque Manutij scripta non de illius, uerũm de fratris mei libris ad te misi. Meos, qui apud te sunt, nosti esse mihi pernecessarios. Epistolas à te expecto, quas dixi. Commentarium collige, si me amas. Magnum hoc putabo signũ amoris in me tui. Suspicio habtenus ea de re nihil esse à te cogitatũ. Hoc si recuses facere, (nequid grauius dicam) non is apud te sum, qui esse debeo. Ridebis tamen opinor; & rideas, uolo, suspensiones meas. non enim (ut arbitror) amore te uinci fines. Vale. Brundusij.

Pompeo

Pompeio Palatino, Lupias. CL.

SERO quidem, sed nulla culpa, aut negligentia mea, nec dũ recuperatis uiribus respõdeo ad tuas literas. Quòd mearum te cupidũ literarum esse ostẽdis, utinam esset in ijs aliquid, eruditionem tuam, quod possit adiuuare. Equidẽ in hoc genere non ualdẽ mihi placere consueui. Neque enim satis magnũ studium atque operam in literis ponere mihi concessum est unquã; nec adeo sum stultus, ut Salentinorũ hominum studijs, atque opinionibus, possim esse contentus. Illorũ tu quoque præcepta, doctrinam, consilia uehementer fugias, uelim. Hic enim Latinas literas (uide, quid spõdere ausim) aut ceteri omnes ignorant: aut ego unus, quid illæ sint, nondũ scio. Tametsi mihi ego nihil aliud sumpsim unquã, nisi quod ratione ipsa, & grauissimorũ hominũ iudicio fretus, uideor mihi rectissimum genus, ac uia ceteris posse ostendere literarum, quas ipse uel ingenij, uel fortuna culpa, nondum planè sum consequutus. Magna quidem Pompei res est, & præclara, ac nescio, an una omnium difficillima, Latinè loqui & scribere, seque ad perfectam, id est ueterum oratorum dicendi uiam conformare. Non tamen hæc eò pertinent, ut te, aut quenquam ab his literis deterrerem uelim discendis: sed, ut moneam potiũs, ne cum reliqua multitudine hac de re, quæ maxima & amplissima est, neque ad intelligendum, aut consequendum facillima, nimis humiliter abiectèque senties. Obsuit enim multis ea

V temeri-

Q. MARIi CORRADI.

temeritas, quod se res aggredi leuissimas à principio cogitantes, deinde uel difficultatem extimuerunt; uel pro doctrina solida, stultissimè uanas rerum umbras consecrati sunt. Accidit hoc auaris, ambitiosisque hominibus, qui uel Iura, uel Medicinam sequi nimis longum putantes, Grammaticam arripiunt (sic enim appellant) qua ad docendū, hoc est ad euertenda ingenia, & ad turpissimum quæstum abutuntur. Te uerò Pompei, sic uelim existimare; primum nullam esse scientiam, in qua tantū uel otij, uel temporis ponendū sit; deinde, contrà atque ignari homines putant, mutuam esse opem inter hæc studia humanitatis, & cæteras disciplinas: ut non tantū illæ sine his percipi non possint; uerū etiam hæc sine illis omnibus, uix nata unquam esse uideantur. Quamobrem nunc quidem, fac, de his rectam sententiam teneas; confidāsque fore, ut adhibito studio, diligentia, doctorum hominum præceptis, ac iudicio, rectissimè quicquid ad Latinam linguam, ad literas, ad eloquentiam spectat, consequāre. Meam tibi, etsi non magnam, operam, absens queam polliceri; consilia tamen, beneuolentiam, ac fidem, senties non defuisse. Gaudeo uehementer hoc anno contigisse tibi, ut præceptore Mariano, homine integerrimo, & uiro doctissimo uterere. Hic enim, quum cæteras artes, tum genus Dialecticæ quoddā sequitur elegantissimū, abhorrēnsque à stultitia nostri tēporis; quod, uelim, scias minimè posse à dicendi studio separari. Quod autem uidere me uolebas, num quid esset in

epistola

EPIST. LIBER VI. 154

epistola tua, quod mihi corrigendum uideretur; equidem ne mentiar, illam minimè ineptam iudicauī. Accidit autem perincommodè, quod illam Vrie apud Marcellum fratrem reliqui, ut non rectè omnia queam recordari. Illam mecum tuleram, quod me domi meæ putabam aliquod posse eripere tempus à molestijs, ut inde tibi responderem. Itaque posthac rescribam accuratiùs ad literas tuas. Patrem tuum fortissimum uirum, et nostri amantiissimum; fac mihi & fratri meo salutes diligēter. Vale & nos ama; ut facis. Brundusij. XIII. Cal. Maij.

Nicolao Crasso, Lupias. C L I.

MEAS literas, Marcello mandauī ad te mitteret, quas Theophilo redderes, & Pompeio. Intelligere te scio, quantum in ijs ponam, quas ad Theophilum scripsi. Itaque, si me amas, da operam, rectè ut reddantur. Illarum ad te exemplum mittere uoluissē. uerū potes ipse ante describere, quam reddas. Cupio enim uehementer Theophilum ipsum, cuius tamen in eo consilio, uel nulla de me, uel honorifica, uel certè non turpis oratio fuit; sed multo magis istas hominum sordes intelligere, quid de sua & mea religione, moribus, et uita sentire oporteat. Scribo nunc, & sepe iam antea scripsi magno cum dolore, quod me, id est eum, qui nostrorum hominum falsam de religione sententiam, perniciosas de maiorū legibus opiniones, pestiferam de sacris orationē deploare consueui; illi de religione accusent, quorum

V 2 nulla

Q. MARI CORRA DI

nulla doctrina, nulla uel unius literæ cognitio, nulla in uita honestas, nulla in parte domus aut corporis pudicitia, aut sensus hominis cognosci queat. Tui uerò in me amoris atque fidei est, meam isthic apud bonos existimationem tueri: malos autem, atque inimicos meos nullo loco ducere; & si res cogat. factijs modo tuis dignos putare. Scito enim rem antehac nullam fuisse, in qua tuos mihi sales tam commodos esse cognoscerem. Pompeium mihi salutes uelim, rogesque, ad me quam sepius scribat. neque literas enim meas, neque officium ullum desiderabit. Tu facies me de Pratis, & Pandolphis, ac de rebus tuis omnibus certiore. Vale. Brundusij.

Argentario, Vriam. CLII.

Q. VAE proxime scripsisti, mihi gratissima fuerunt. illud excipio, de temporibus tuis. Gloriarum enim mihi uideris illorum memoria, & prædicatione tuæ cuiusdam sempiternæ uoluntatis. At uerò nostrarum finis est rerum omnium. Odi tantum ipsos lædunt, qui alios oderunt, & denique ipsum, & rerum maximarum, atque acerbissimarum dolores καταμίλει χερσας. Quare non aliorum uitijs offendi, sed tuis te bonis lætari uellem. Laudem enim illam cogita potius, ad quam te natum esse cognoui, ut ingenio ac studijs tuis, uoluptatem nobis, tibi immortalem gloriam pares. Hoc illud est, quod unum apud te uelim esse sempiternum. Cætera enim breui intereant, ut dixi, necesse est, omnia; & ipsa dies obliuionē inducet

EP. IST. LIBER VI. 155

ducat ijs, quæ semper uellemus recordari. Non deest artificium uicissitudini rerum ac fortunæ. Siquid stultè moneo, cupio à te refelli. Verum ad mea. Febris quidem discessit ipsa XI. iam ab hinc die, sed commotionibus stomachi ualde adhuc laboro. Non nullum cibi fastidium est καὶ τοῖς ἀλλοῖς longior mora. Frigoris tum & distentionum aliquid, ut sub accessum febris, donec cibus denique descendat. Vereor, ne ad morbum hoc fluat. quotidie hic metus est. Septem diebus medicinas tuas accepi. destiti cum mihi uiderer melius habere. Vide, nunquid hoc sit, quod dicam. Sæpe sum ueritus nonnihil ex uestitu aperto, nunc ante, ut nosti; prius uerò semper in leuam. Quare fonteo, quæ sunt infra pectus. adhuc tamē frustra. Vide etiam illud; contra, quam ante consueueram, prauo nunc lauiusculè, cæno autē ex consilio tuo frugalius. Vtrum quod profuturum est, quia rectum; nunc obest, quia nouum? Redeo ad uetera. Oro te Argentario, et obtestor, de summa eius historia, ne repugnes cupiditati, aut inuideas honori meo. Nā illa iam nimis crebra sunt in tuis literis, periclitabor, incubam, uidebo, distineor. Omnia quatuor pagellis ante collegas. quantulum est negotij nunc totidem penē uerbis rem describere à te ipso quesitam, inuentam, & recenti memoria notissimam? Belpratos, & siquæ illorum sunt res gestæ, uelim cognoscere. Denique pudore impior, & cunctatione tua, ne petam à te plura; & certè necesse erat, sed molestiam afferre nolui maiorem. Caput est, annos post Romam conditam habere cogni-

Q. MARI CORRA DI
 sos, & qui Neapoli, in Gallijs, & Hispanijs tunc Re-
 ges, qui Romæ Pontifices Maximi. Verùm has lite-
 ras quã ad te scriberem VIII. Cal. Maij, redijt fe-
 bris tanto prius cum frigore in stomacho, ut habere
 mihi quãdã in eo glaciẽ uiderer. Quid queris? aqua
 calida pota, & eiecta, minuere uim frigoris tentauit.
 quid profectum sit, nescio. Mox enim calor accessit,
 non maior tamen, quã superioribus diebus, quum
 isthic essem. Vale. Brundusij.

Atoisio Hæredio, Brundusium. CLIII.

CVPPIO scire, quid actum sit. suspicor autem
 frigere isthic homines, etiã amantes nostri. noui
 etiã ipsa tempora & occupationes. Quamobrẽ cogi-
 ta, quid me facere oporteat: illud scilicet, ne cuius
 desidia meis rationibus antepoñam. Tamen expe-
 cto ad Idus. deinde enim, de me, ipse constituã; quod
 si fiat, excusabis me patri tuo, qui mihi unus est pro
 omnibus, immo etiã solus absque cæteris. Nimis ad-
 huc dissimulauerã. pudebat me cõmendare tibi, ne-
 scio quid, in meis rebus, uerùm audebo apud te. Ve-
 hicula ex ciuitatibus imperantur ad munitiones ag-
 gerum. postellum quod est domi meæ, facies, ut mihi
 sit saluum, potes hoc uel per te, uel per patrem tuũ.
 hoc te in primis etiã, atque etiã rogo. Tu scribas ad
 me uelim, quid agatur, nũmqui sermones, nũmquã
 opinio, aut spes hominum sit fore, ut ne hoc anno ca-
 ream consuetudine tua. Scire aueo, quid Byzantio af-
 feratur. Non sum curiosus, ita ut ignorem sãpe, quæ
 nõrunt

EPIST. LIBER VI. 156
 nõrunt omnes. sed audierat pater tuus classẽ Tur-
 carum in Bosphoro Thratio, aut Helleponto ualde
 paruam atque infirmam ab speculationibus esse ui-
 sam. Velim hoc percrescere, neque inueniri fal-
 sum. sperant enim, si ita sit, non contra nos esse com-
 paratam; itaque hoc anno, saltem ab hostibus otium
 fore. Ego non rationes belli scrutor, sed literis nostris
 pacem esse cupio. Siquid sperandum sit, uelim id di-
 scere quã primũ ex literis tuis. Vale. Vria.

Theophilo Zimara M. Antonij Filio, Medico,
 Lupias. CLV.

RESERIPSERAM ad te superioribus
 diebus, non quia necesse crederem: sed, quia
 tibi agere uellem gratias; & queri de meorũ
 stultitia ac scelere obtrectatorum, posse me satis non
 putarem. Eam epistolam quadragesimo die, quã
 data erat, Brundusio quum uenissẽ, comperi amissã
 esse domi, quum frater meus certum aliquẽ ex-
 pectaret, cui tutõ cõmitteret. Sed non patiar meam
 lucubratiunculam interire. Itaque in schedulis quæ-
 ram, & à puero anagnoste; quam si quo modo pos-
 sim inuenire, colligam: dabõque operam denique ad
 te, ut perferatur. Nã paucis diebus Brundusium re-
 uerti cogitabam. Vale. Vria. XIII. Cal. Iunij.

Eidem, Lupias. CLVI.

DE meis obtrectatoribus quod tibi respondi ue-
 hementius, ignosc.es, arbitror, iustissimo dolori
 V 4 meo.

Q. MARI CORRA DI
meo. Epistolam ijs de rebus missam Brundusio, amif
sam, domi apud fratrem, uix potui colligere. Illam ta
men, cuiusmodi sit restituta, cum his ad te literis mi
si, ut me sceleratis quidem hominibus non iniuria
esse infensum, tibi autem ac bonis omnibus deuinctu
cognosceres: Vale Brundusij, Pridie Cal. Iun.

Argentario, Vriam. CLVII.

NON ignoro, quid superioribus diebus mutua
inter nos caritas postulabat, quocunque id,
quod accidit, animo tulistis: uobis tamen co
gnitū est, meæ genus quoddā perpetuę iam durissi
męq; seruitutis. Petij per literas à fratre meo, num
quę tali tempore, nostra utriusque, aut mea absen
tis esse officia uideretur. is more suo, nihil rescripsit.
Nunc uerò cōsolari te non audeo; nec arbitror esse
necessariū, qui noui animū tuum: & profectō ipse ti
bi medeāre necesse est, ne frustra literas didicerimus.
Nā, si hoc non dat ista philosophia, nihil mea quidē
sententia est, cur uel unū diē, ea tota perdiscenda cō
sumere uelimus. Quid enim affert boni, quod celum
& totius uim naturæ doceat: nostri uerò ipsorum co
gnitionē, uel nullā ipsa ostendat; uel rectē ab illa tra
ditam nos ultrò relinquamus? Graue quidem est
id, quod ego maiore in orbitate sum expertus, amit
tere fratrem: sed ita sunt res humanæ. Nihil est in
uita mali, quod pluribus adhuc ærumnis cumulari
non possit. Quare ego & metuo semper, aut proui
deo potius acerbiora: & me paratum esse cupio ma
ioribus

EPIST. LIBER VI. 157

ioribus telis fortune, & gratias ago interim Deo,
quòd alterum mihi fratrē reliquit. Vobis autē domus
adhuc florentissima est, ita ut necesse sit in dolore,
aliquando te fortunæ tuæ gratulari. Reliquū est, ut
ipse parentes tuos non oratione solū, sed facilitate,
& officijs consolere. illorum enim in te coniecti sem
per oculi fuerūt: beati sibi uideri sunt soliti, una ex
pectatione gloriæ, & rerū omnium tuarū. Ad pa
trem tuum scribere uoluissē, quando uenire nō po
tui; sed idoneum esse tempus non putauī. Matrē tuā
confirmat: ac uide, obsecro te, nūquid meo nomine
apud illos per te dici, fieri, significariue possit. Vale.

Pompeio Palatino, Lupias. CLVIII.

PROFECTIONEM patris tui audieram.
Speramus illi fore, ut uolumus. quum redierit, fa
cies, ut nōrit esse me studiosissimū sui. Marianū cole
preceptorem tuum, quem salutes uelim meo nomi
ne. Deerat nunc, ad illum quod scriberem; ac ne in
tuis quidem literis erat, undē mihi nasceretur argu
mentum ad te scribendi. Nā, quod uota facis, ut in
columis uiuam, donec barbariem his ex locis tollā;
nihil est, quod respondeā aliud, nisi te nimis longam
mibi uitam precari. Equidem non is sum, qui præsta
re hoc possim, aut repugnātibus molestus esse uelim;
sed qui amicos errare non sinam? Alij uerò magnū
se beneficium accepisse crederent, si nostra cum stul
titia nos eiectos atque exterminatos uiderent. Sed
nos hæc, ut cætera omnia, à Deo curatum iri creda
mus. Vale. Nico

EGO uerò si qua etiā posteritas (quod tu uideris metuere) intellectu ra esset meā à sceleratis hominibus uitā esse reprehensam, nihil esse mihi gloriosius arbitrarer. Itaque, mi Crasse, genus hoc sermonis & doloris tui in totum omittas licet. Videro enim ego, ne iure, ne uē à bonis reprehendi possim: mali uerò, ut meis, & omnium hominū rectè factis, honestaque uitae maculam aspergere contentur. Nobiles aut atque amantes nostri, qui (ut ais) mihi succensent, meo nomine rogabis, mihi ignoscant, si nolo id, quod me arbitror, posthac nulli præterea hominū posse concedere. Tua ad Theophilū epistola non male scripta est; sed nec illud uideo, qui putāris illā esse necessariā. itaque meliorē esse credā, si ille nō superuacaneā iudicauit. Mea uerò ad illū tertia, scribe, quid factum sit. cupio esse redditā. Verūm, heus tu, cartha dentata posthac mecum. Dispereā, si aut alia multa, aut illud potissimum de oratore, quod rogas, legere potui. idē nunc & sepe aliās, non te monuissēm, nisi tua in litera semper ualde laborarē. Romā, Venetias, Patavinū, Bononiā quid scriberē, dubitare te, mirabar ego admirationē tuam. Vale.

Ioanni Paulo Vernationi. CLX.

LEGIT mihi Bernardinus literas tuas, qui me rogauit etiam, ad te ut uellē scribere. Argumentum quoque mihi attulit eisdem ex literis,

ris, ut de scriptis illius, quem tu nosti, aperirem, quid mihi uideretur. Me quidem ea re deterruit à scribendo potius, quā incitauit. Etenim amicitia impedior, quæ erat illi mecum, & nimis longa minutissimis de rebus disputatione, quin utriusque uestrū plānē satisfaciam: facies tamen de paucis coniecturam. Hic enim, qui primus Italiam ad M. Tullij imitationē excitauit, & Res multissimas dixit, & Treis literas, & Comitia proximē fienda non uitauit. multa etiam huiusmodi, quæ pueri ferre non possent. Iam ergo intelligis, quantum necesse sit esse peccatum ab eo in cæteris, quæ Studium requirunt. Quamobrem, te rogo, ne expectes à me plura. Nam, etsi libros illius haberem, quibus careo non inuitus, neque me aliud quod ab ea re officium retardaret, nec ullum esset negotiū mihi tā multa colligere; facerem tamen impudenter, qui te doctissimū hominē istis de rebus admonerē. Amicitia uerò, quod inire mecum te uelle scribis, equidē illud cogitare te uolo, uirtutū esse tuarū, quod diu antea amare te cæpi; humanitatis autem, quod me ames; tametsi ignarus summi amoris in te mei. Quare ego, quid ad mutuam hanc beneuolentiā addi, aut quid aliud amicitia sit, fortasse nondū scio. Coniunctionem hanc tamen, quicquid eam tu uelis interpretari, spero in omne tempus esse duraturam. Bernardinum amaui, & quod bonis esse deditum literis puto, & quod diligere à te illum cognoui. Vale.

Donato

ET profectō quidem (inquis) nihil est, quod doleam. totidem enim uerbis magno te animo esse ostendis. Ego igitur mi Argentari nego uerius aliquid, uel sapientius philosophū dicere potuisse. Nec dubito, quin ita sentias, quemadmodum ornatisimè & grauisimè scribis in epistola tua; ferāsque omnia fortiter, quę aut fortuna temeritate & iniuria, aut naturę lege & necessitate fiunt. Istorum enim, quę patiamur quotidie, necesse est, medicina prorsus carere, hominis est, neque ex literis, neque ex uita hominū atque usu aliquid assequuti: abundare autē & uti nolle, eius, qui sponte hęc omnia exuerit, & pro sapiētia stultitiā sequatur. Quare tibi gratulor istā uirtutē, quā & antea mihi perspectā, proximè et modestia et literis tuis illustris cognoui. Quod si nō ita esse considerē, hanc orationē, cōtra atque uolo, esse tibi acerbissimā, ex recollectione recētis adhuc doloris tui, arbitrarer. Nunc uerō libentissimè hęc ad te scripsi; nec dubia spe sum, qui humaniter paucis ante diebus domestici uulneris acerbitatē tuleris, te eodē animo Vistorij quoque Spinulę amicissimi mi tui mortē ferre. Nihil enim ille, aut tu amisisti, quod priuatim existimes tibi dolendum esse. Quod si non ex uestra philosophia modò, quę naturę maximè est accōmodata; sed ex doctrina quoque aliorū, qui extingui omnino homines pecudū ritu in morte crediderunt, idonea ad consolandū multa olim dicebantur:

cebantur: profectō spes illa fruendę Deorū immortalium uitę, nunc affert plurima & maxima non solatia tantum, sed me hercule etiam uoluptates. Sed mihi creduli Deo sumus, cuius ex oraculis hęc prolata sunt: uel certè pluris esse ducimus breuissimū hoc & miserrimū tēpus, quā latissimū illud & sempiternū, uiuere. Vtrumuis horū, qui uel cupiūt, uel opinantur, sciunt siqui religionē tenent aliquā, maximū & postremū alterius uitę naufragiū illis esse metuendum. Nā quid religioni tam contrariū est, quā ita uiuere, ita mori, ita lugere mortuos, ut si nulla post hanc sit futura hominibus uita? Quid rursus tantū hęc tota rerū uniuersitas habet, quantum illud est, quod post hęc usurā lucis in cęlo beatissimam cum Dijs immortalibus uitam nobis esse agendā scimus? Ac fuit illa quondam, mihi crede Argentari, conditio temporum miserrima, quū de uestris tantum literis atque doctrina huiusmodi rerū consolationes petere homines cogebantur. Nunc autē cognita, & partefacta nostris animis in cęlū uia, quid causa est, cur mortis, quā uitę potius consolatio ulla de religionū libris queri debeat? Nōli enim, cui hęc non cogitata persuasę sint, eum literis, pietate, aut humanitate aliquo sensu præditum existimare. Verum ego magnā cępi proximis ex literis, & magnitudine animi tui uoluptatē; nec dubito, quin Spinulę fortuna tibi cōmodissima uideatur. Memini, quantam sepe illius fidem in rebus, animi integritatē, ceterasque artes mihi predicare soleres; quibus artibus, ut Dijs sint;

ipsi

Q. MARI CORRA DI
ipsi homines consequuntur. Equidem ex talium hominum interitu non possum primo non commoueri; sed, postquam ratio multa, & attentior cogitatio quadam accessit, uidere in caelitim numero mihi sepius uideor caelesti gaudio affluentes illos, qui splendorem solis etiam atque siderum multis partibus antecellunt. His cogitationibus ita fruor interdum, ut solo mortis beneficio (sic ut res est) perbeati mihi soleant iusti homines uideri. Sed nimium hac de re multa, praesertim apud te, in quo statuerim satis esse consilij, animi, firmitudinis; haec tamen ad te scribens, me quoque ipsum consolari uolebam. Vale III. Cal. Quintilis.

Antonio Mileto. CLXII.

DE amore tuo, perpetua in me beneuolentia, breuitate & intermissione literarum, quemadmodum scribis, nolim te laborare. Desideraui diu literas, non amore tuum: nec de amicitia tua mihi unquam uenit in mentem, ut imminutum esse aliquid suspicarer. Cessandi enim a literis plures & honeste solent esse cause; & quas attulisti, grauissimas esse iudicaui. Quod si tamen aliqua intermittendi literarum culpa est, eam conuenit utriusque nostrum esse commune. Nam toto hoc tempore ne mea quidem ullae ad te literae fuerunt, neque tamen de amoris mei constantia dubitare te uelim. Quare neque haecenus peccatum est aliquid, & in posterum confido amicitiam nostram sanctissimam conseruatum iri. Genere autem studij mei, quod te ostendis delectari, et si arbitror esse amoris tui, gaudeo

EPIST. LIBER VI. 160
gaudeo tamen bonarum esse te accensum cupiditate literarum. Equidem nihil audeo in studijs, aut ulla doctrina mihi uendicare; nisi illud, ut rectissimam uideam in nostris ciuitatibus peruersissimas esse de literis opiniones. Itaque quum genus ipsum literarum sequar doctissimis Romanorum maximam accommodatum, quid in eo perfecerim, non puto esse meum iudicare. Tu, si uideor is esse, quem in literis ostendisti tuis, fac tibi persuadeas, quicquid est in meis studijs, illud tibi semper fore paratissimum. Cognoui in tuis literis non multum abesse te ab ea forma, quam ego sola arbitror esse perfectam. Quod si me audias, & paulo accuratius aduertare, bonis etiam iuuenibus hanc a principio ostendas uiam; praestabo fore, ut gaudeas aliquando maximam te ex ea re laudem esse consequutum. Repugnant mihi quidam, id quod te non dubito accepisse a multis. Quid moror? simultates etiam atque odia hic sustineo principum uirorum, qui grauius accipiunt, quod sua scripta laudare non possim. Denique fremunt, et irridet securi, quod me Politiani epistolam, aut Erasmi fulmina disputationum legisse me non arbitrantur. Stultos ac demones homines. Caue enim putes, mi Antoni, aliquid ea de re scriptum esse, quod mihi perquisitum lectumque non sit, atque ut alienum a uero multis modis reprehensum. Prouehor longius, quam uolebam, cui propositum erat de mutuo amore nostro & mea in te uoluntate. Me uero tantum amari a te credam, quantum literis ad me saepe mittedis, et in studijs, rectissima doctorum hominum sententia delectabere. Vale. IIII. Cal. Quint.

Bernardino

Bernardino Balduino, Lupias. CLXIII.

AD XV. Cal. Sex. hoc est, nimirū serò mihi red-
ditæ sunt literæ tuæ. Superiores autē, quas te
multo ante ad me dedisse scribis; eas ad me scito ne
serò quidem fuisse perlatas. Nā, quod rogas, ut iam
ad illas respondere uelim, uideris mihi uoluntatem,
aut negligentiam accusare meā. Quare facies, ut sciam,
quid erat in ijs literis, ad quod responderi uelles; nō
deero uoluntati tuæ. Vereor etiā, nequid à Vernatione
literarum interierit cum tuis. Tu, illud scias,
me nihil ab eo habentis accepisse. Ut uerear autē, fa-
cit, quod nihil ad me de illo scribis. fortasse enim ad
eius me literas tacitus reieciisti. Quòd si non falsum
est, quod suspicor, quàm primum de hoc uelim te ad
eū scribere. Denique utriusque uestrum literas ue-
hementer expecto. Vale.

Eidem. CLXIIII.

ANTE QUAM esset, cui superiores ad te
literas darem, ecce altera à te epistola, plena
querelarum, plena expositulationum. Non potui sta-
tim rescribere. is enim, qui illam attulit, ipse ad me
non uenit, missaque epistola discessit. uix meas lite-
ras dicebant illum accepisse. Itaque dubitauissem
habentis de ijs, utrum sint perlatæ, nisi Crassi litera-
rum significatione quadā factus essem certior. Ac,
ne longior sim, acquieui, postquam tibi redditas esse
cognoui. Nā apud te, hominem esse me non arbitra-
bar,

bar, qui simulasse tecum superioribus diebus amici-
tiam tibi uiderer, quòd deinde ad tuas literas nihil
responderem. Nunc uerò intelligis non mea culpa es-
se factum, ut ne scriberem; sed illius, qui tibi menti-
tus est improbitate, ut literas mihi tuas ne reddide-
rit. Nā tibi sic persuadeo, esse te mihi carissimum,
et semper literas tuas, tametsi familiares ac iocosas,
maximum apud me pōdus habituras. Quòd siquā-
do fiet, ut serius ad te scribam; caue, tribuas hoc ne-
glectiæ, uel obliuioni, ac ne occupationibus quidē
plurimis, quibus distincor: sed illud potiùs crede, me
quoque tuarum desiderio teneri interea literarum.
Epistolam uerò, quam à te proximè accepi, qualem
esse iudicārim, uides. nam remissi illam cū his ad te
literis. Omnino placuit mihi; nec dubia spe sum fore,
ut nemini inuideas laudem latinè scribendi. Vnum il-
lud corrige, si potes. est enim difficile, ut qui natura
festines omnia: istam præcipitatam operam, semper
quidem, à literisque omnibus, præcipuè tamen à re-
ctè & latinè scribendo tollas, donec stilū confirmā-
ris. Hoc si persuadeo, ut, quàm maximè fieri potest,
considerata ratione semper accedas ad scribendum;
diligentiāque, tempus ac moram, quæ tibi inimica
est, scriptioni adhibeas: nihil erit amplius, quod tibi
meo consilio utendum putes, modò te ad auctores il-
los accommodes omnino imitandos, quos dicebam: et
quacunque de re etiam aperta & leni, timidè ali-
quandiu, et suspiciosè accuratissimèque scribas. Ita-
que mi Balduino, perges te Latinis literis; literas ue-

Q. MARRI CORRADI
rò ipsas tuo ingenio & doctrina (ut facis) illustrare. Sed, ne te pluribus adhorter, facit, quod ad studiū antiquæ latinitatis rectissimèque scribendi tua te sponte uideo satis esse incitatum. Quoties ad Verna lionem scribas, fac legitima. quada salutatio mea ad illum sit in literis tuis, quem sic amo, ut planè mihi cum illo uidear ægrotare. Vale.

Antonio Mileto. CLXV.

ORO te, mi Antoni, fac, sciam de ijs literis, quibus respondi superioribus diebus ad epistolam tuam. Vtrumque enim uehementer cupio, nec tibi superbius uideri, & satis facere uoluntati tuæ, qui tanta cupiditate mearum teneri te significabas literarum. Quare illo ipso die statim, ut accepi tuas, epistolam ad te scripsi, amoris in te mei, quam elegantia, quæ amantissimè à te dilaudata est, pleniorè. Vtinam his in regionibus habere plurimos, qui non tã literis, quam bonis literis delectarentur. Tu fac, nos ames, & his in studijs doctrinam & ingenium tuum; sententiam uerò ac iudicium meū sequi uelis, quod tamen confido iam factum esse tuū. Vale.

Leonardo Clementi. CLXVI.

LITERAS à te neque diu antea ulla accepi, neque proximè, quas te binas dedisse scribis. itaque, istic quid, ageretur, cognoscere non potui. Nam de Ioannis Francisci Petraroli obitu, suauissimi ac diuini adolescentis, audierã saepe à multis,

EPIST. LIBER VI. 162
tis, & ἐπιταφίον, quòd à me illius frater Camillus petierat, misi; & æqualem penè cum patre illius dolorè accepi. Monebis igitur, siquid est aliud, quod dolendum sit. Significabas enim uoluisse te alia quedam scribere, quæ nunc per ualetudinem non liceret. Scribis te ἐπιταφίον esse factum, quod tibi instar mortis uitandum censeo. Nosti enim, quæ mihi uita esset eo tempore, quo tecum unà fui. illà tamen summam dicas fuisse ualetudinem præ ijs, quæ toto ante triennio tulissem. Quare isti morbo tollendo, aut leuando, prorsus incubas uelim. Rationè speculi, quod tibi ad lippitudinè medici fecerunt, & genus ipsum lippitudinis tuæ, & num quod inde cōmodum sit ualetudinis, cupio à te subtiliter doceri. Tu, ut ualeas, remitte aliquid de studijs tuis.

Bernardino Balduino. CLXVII.

LECTIS tuis literis, planè mihi spem omnem libri eius, de quo ad te scripsi, ereptam esse cognoui. immo etiam, antequam tabellarius Brundusio exiret, recordari cœperã meo puero anagnosta illum à te redditum fuisse. Sed literas ad te ea de re meas ab eo repetere cupiens non potui. minimè enim uoluissẽ tibi molestiã afferre, ut uel meã iacturam doleres, uel mihi te suspectum esse crederes. Nam et paulo momento temporis in ea cogitatione fui, & beneuolentia in te mea fretũ esse te uehementer gausis essem. Nunc uerò doleo, et te dolere certò scio, amissisẽ me id, in quo multis annis elaborauissem, nec

Q. MARI CORRA DI

aliquid recolligere ex illis comentarijs posse. quocirca do stultitiæ ac uanitatis meæ pœnas. Epistola tua scripta erat accuratius; puta etiam dixisse me latinus, & me hercule melius omnino, quam cetera. Itaque breui (ut ante ad te scripsi) confido fore, ut uberrimū cognoscas fructū consilij mei; si festinationem, quæ in te à natura est, tibi diligentissimè temperandā putabis. Ad Vernationem caue unum scribas aliquando uerbū, quin salutatio diligens meo nomine prima sit in literis tuis. Voluissem ad illum scribere; sed ueritus sum ne afflicta ualetudine incōmodū susciperet respondendi. Monebis igitur me tu, quū uidebitur aliquid illi esse melius. Vale.

Paulo Manutio, Venetias. CLXVIII.

LITERÆ meæ uereor, ut omnes ad te sint perlatae. suspicor autem hoc ex epistola tua ad VIII. Cal. May data. quas tamen proximè dedi XIII. Cal. Jun. illæ erant huiusmodi. Primū doluisse me, quod cognouerim arrogantissimos quosdā homines inuidere laudibus, inuidere uirtuti tuæ. Deinde illud à me probari, si obtrectatores tuos, uel rideas omnino, uel sapientius ulciscāre, quam sis ab illis prouocatus. Tum in literis, quibus tibi de tuis legibus agebam gratias, caput esse quoddam, ad quod respondere te magnopere cupiebam, easque putare me redditas tibi non fuisse. Denique Aldū tuū amari iam à me uehementer; & diligere me ab eo, uel ex una illius epistola, me facillè esse cogniturum. Hæc
in

EPIST. LIBER VI. 163

in proximis meis literis. nam, quibus ante (ut dixi) responderam, illarū nunc exemplū ad te mittere uolui. Expectabo igitur de cupiditate mea, quid tibi uideatur. illud mihi crede, omni diligentia atque opera esse curaturum, ut à doctis hominibus laudetur industria mea, & iudicium tuū. Præterea ego is sum, qui cupiā te, & multos alios ea in re mihi Aristarchos esse, qui morosius etiam leuissima omnia persequantur. Vnus quidem tu fores mihi instar omnium, qui doctrina, & eloquentia unquā præstiterunt; sed noui occupationes tuas. quare mihi satis erit, si quid per amicos possis efficere. Ac scio te genus hoc ambitionis non reprehendere. recordor enim, quæ binis in literis tuis amantissimè ad me scripsisti. Cupio etiam corrigere hæc studia multorum, & hominum, & ciuitatū: cupio meas uires & doctissimorum de me opiniones ac sententiā periclitari. Nam, si erunt hæc, ut uolumus: tum parebo consilijs & auctoritati tuæ. Verum de his hætenus: nec aliud erat, ad te, quod scriberem. De amore enim in te meo, & obseruantia, ac desiderio tuæ Romanæ ciuitatis, non puto expectare te literas meas. Vale.

Argentario, Iuuenatium. CLXIX.

CESSATIONIS mearum ad te literarū, ne inualetudinē quidē fuisse causam putabis. Quæ enim molestiæ, occupationes, aut ægritudo tanta est, quæ mihi ad te scribere uolenti obstare possit? neque tu es nescius, quam sæpe æger ex lectulo, se-

briens & ultimo penè cum spiritu aliàs ad te scripserim. Nunc uerò ægrotavi equidem toto Septembri, etiã salute omnino à medicis desperata: sed narraueram tibi, antequã discederes, quantus mihi, quantisque de rebus timor iniectus esset. Credas uelim id, quod profectò credis, & mecum pro tua humanitate doles; illo accepto nuncio, qui pridie Id. Quint. fuit, antequam Vriæ te uiderem, nullos mihi usque ad huc diem sensus, nullam denique uitam fuisse, neque inuenire adhuc undè opem & auxilium sperare possim. Quantum enim tali meo tempore, mente et cogitatione valeo; sic metu ac dolore propè iam exanimatus, omnia quum lustrauissem, in eam spem ueni, quæ sola erat, ut qui morbus ab ærumnis & fortuna iniuria mihi natus esset, is miseriarum omnium, id est uitæ finè mihi optatissimū afferret. Quumque nec ipsa, quæ sola poterat, mors opitulata esset; nec illud contigisset, ut patri tuo, quem unicè dilexi semper, comes è uita discederem, illiusque fortunã, qua satis benigna semper est usus, noua ex beneficio mortis, mea lætitia cumularer; uiuo nunc miser & inuitus, ad meisque calamitates adiūgo (sic me Deus aliquando respiciat) lacrymas & dolorem tuū. Volui sepe ad te scribere, sed mehercule non uerborum & orationis tantum, sed nec memorię, et ingenij tantulum est, ut uel formare literas possim. Consolari igitur te neque possim, ut is, cui excogitari idonea cōsolatio nulla potest: nec si possem, ea fuit uita, aut obitus patris tui, uel robur animi & doctrina tua,

ut

ut in hoc genere literas à quoquam debeas expectare. Decepsit enim is ætate non graui illa quidem, nec infirma; sed integerrimè tamen ac sanctissimè acta, quum floreret liberis, bonis adolescentibus, magno fructu ac spe uirtutis & laudum tuarum; & quod his temporibus fortunatissimū est, quum in uita nihil uidisset mali. Caue, putes Argentari, hoc inter magna bona, magnaque solatia non esse collocandū. Nam, si potest aliquid prodesse tibi exemplū calamitatis meæ, luxi ego multum ac diu meos parètes: etsi patrem ne noui quidem, quem à prima infantia amisseram; certè, ut taceam de Mediano fratre, matris obitum absens tum Romę, dolore, qui potest esse maximus, integrum annū, donec reuerterer, tristissimè acerbissimeque tuli. Voluissem enim id, quod multo ante concupiueram, illi quæ uidua tot annos mea ac studiorū meorum causa magnis in angustijs re familiari laboriosissime uixerat, tristitiã superiorum tēporum aliqua referenda gratia mitigare. Nec me penitet, saltè hoc animo fuisse in miserã & optimã parète: sed uide, quæso te, an longè tristiora illa essent insequuta, si uixisset. Biennio quàm Roma sum reuersus, à mari supero ad inferum in me locatas insidias, & littora, portus, uias que omnes occupatas, & præmia meis interfectoibus proposita uidisset. Tanti fuisset illi uiuere, ut totis hæc triginta diebus pertimesceret, & certissimam filij crudelissimamque mortem assidue penè oculis uideret? Age nunc ad huius temporis mei singula momenta, quoties illi moriendum

Q. MARI CORRA DI

riendum esset? quæ profectò non dubiù, quin ad primã nunciũ uocem esset extincta. Verùm confido hæc à Deo gubernatum iri: & nunc intelligo meã matris illo potissimùm tempore fuisse moriendum, quo mortem illius luctu maiore dignam arbitrabar. Spero e quidem omnia tibi semper fore secundissima, et (preter breuitatem ætatis) quàm simillima patri tuo, quem iudico honestissimè & satis fortunatè uixisse: sed nota tibi olim in rebus tuis hominum perfidia; in meis, quæ nunc impendent, nec audeo nominare; in omnibus, temeritas fortuna ac temporum. Recordaris enim tu, quum leuia quædam dolores, me tibi dicere solitum, ualdè artificiosam magistrã creandi periculorum esse fortunam; sepiissimeque afferre, quod doleas, undè nemo cogitare potuisset. Nam simultates ciuium, & odia, præsertim eiusmodi hominum esse nobis contemnenda; mortes uerò carissimorum, uel amantissimorum, uel parentum, si & moriendum est semel, & nihil mali est in morte, & plenissima periculorum est omnis uita, & pijs animis aperta uia est expeditissimaque in cælum, minimè grauitèr, & humanissimè ferendas iudicabam. Hæc ad te scripsi, quod meum, (ut nostra beneuolètia postulat) coniungere luctum uolui cum tuo, quem ne dubitas tu quidè mihi quoque tecum fuisse cõmunè, ut te scio etiam meã fortuna ualdè cõmoueri. Quia uerò in alieno dolore ferè prudentiores, quàm in nostro sumus, hæc non consolandi tui causã, scribere nunc uolui, sed monendi, ut soleo, quæ mihi uidebantur.

EPIST. LIBER VI. 165

tur. Te uicissim rogo, in meis rebus siquid uideas tu, aut istic audiatur noui, aut undecunque afferatur, & quod consilium capiendum putes. Vale. Vria.

Antonio Mileto. C L X X.

EPISTOLA tua quum reddita est, ea uale tudine fui, ut illam, & fratris mei literas legere non potuerim. Affuit uocatus ab amicis ipse frater postridie; mansitque mecum, donec salutis certa spes est uisa. tum de ijs, quæ ad me scripserat, & literis tuis mecum egit. Ego, nisi post uiginti dies, uel unã facere literam non potui. Denique uere mihi quũ uiderer, & respondere ad quæ scripseras, uellem; epistolam non inueni tuam, undè recordarer, quæ necesse erat. Quantum uerò tum malè egrotanti narrauit mihi frater; hæc fuisse in illa uidebantur. Excusabas lippitudinem, quod raro ad me scriberes. Ego uerò cogites, uelim, te carissimũ mihi, & literas tuas esse iucundissimas, quarum intermissionem in eam partem accipio, in quam te cupio accipere mearum. Quantũ autem literis ac studijs omnibus, quorũ te scio esse cupidissimum, quantum amoris in me tuo; tantũ hilaritati ac uale tudini fac seruias. Secundum erat in iisdem literis, de ratione studij mei, in qua ego, quid ualeã, nescio: certè illã statuo solam esse, qua literarum aliquid consequi possimus: cupioque ut cæteris, ita nostris quoque hominibus cognitã esse & probatam. Postremò, nescio quid de Paulo Manutio, idem meus

Q. MARII CORRADI

meus frater scripſiſſe te dicebat : ſed arbitror, nihil eſſe eiſmodi, ad quod reſponderi oporteat. Scripſit ille ſuperioribus diebus miſſurum ſe alterū de ſuarum antiquitatū libris, ad me, quum erit abſolutus. Nos omnino diligit : & ego illum iſ omnibus, quos unquam habui cariſſimos, antepono. Illius tu ſplēdorem orationis, & iudicium in literis cenſeo imitēre : quod fruſtra monerē, niſi te iam nunc ſatis latinē & eleganter ſcribere iudicaret. Alij ſunt multi, ad quorū iudicium conformari te uelim : ſed hac atate nemo eſt, quem de Romana lingua literis, & perfectiſſima ueterū elequentia credam iudicare poſſe melius. Vale.

Donato Cavaliero, Brundufium. CLXXI.

PENE defuerat, ad te quod ſcriberem. Hominiſ uerò ſtultitia, cuius mentio erat in tuis literis, fecit, ut ne omnino deeſſet. Scripſit per literatū neſcio quem, ſibi me hominem ingratiffimum uideri. Quid aliud, niſi riſiſſem? uideo, quoties recorder. Quid enim illi facias, qui ſuam fidem non liberet; tuam criminetur? Nam illud quoque adiunxit, ſe non debuiſſe tantūm mihi credere. Hic ergo mihi abs te ignoſci puto, in iactura quòd ridere poſſim. Poſtea non patiemur nos quidem ab illo irrideri; ſed ſtoliditate hominiſ interea fruamur. Nam illud etiam uide. ſcribi rogauit, paululum quiddam eſſe iam, quod mihi debeat. Adhuc tolerabilis impudentia eſt. Item illud : ſe denariolos

EPIST. LIBER VI. 166

denariolos decem ad me nuper miſiſſe per amicū ſum neque mihi omnino, neque ſibi ipſi ualde cogntum hominem. Tu hæc diſtingue, quot uno in uerbo ridicula. Mihi pluris hæc ſunt, quàm ſi pecuniam ab illo acciperem. Nolo mihi, ne illa quidem deſit : ſed feramus ad Cal. Ian. tum neceſſaria mihi in illum erit opera tua, quam polliceris. interim iritatiunculis, quibus potes, hominem commoue. Dices ualde me iratū eſſe, & ſibi iudicium minari; olei, fabæ, tritici, ſcire me quantum iſtic reliquerim, & quanti ad XVI. Cal. Octob. ea fuerint. Nunciabis, quaſi ab intimis quibuſdam audiuerim nihil eorum adhuc eſſe uenditum; & ueni di iam ampliùs nolim : dabisque operam, ut credat me in iudicio frumentum à ſe, non pecuniam eſſe petiturum. Fortaſſe etiam diuino : ſed accipere aliquas ab eo huiusmodi literas, ualdè cupio. Nam iſ, cuius à me leuata ſæpe mendicitas eſt, auſus eſt me hominem ingratiffimum dicere : nunc proſectò ſcio, nec pecuniam reddet, & ſcribi conuicia rogabit, quæ ad Cal. uſque Ian. ut dixi, rimeamus. Vale.

Paulo Manutio, Venetias. CLXXII.

QUAS ad me literas Id. Sext. dediſti, eas ad Cal. Decemb. accepi. De Scipioniſ mei tarditate quererer, niſi potiùs diligenter eum feciſſe crederem. Iuris enim ciuiliſ ad me libros miſit cum literis tuis. Fortaſſe igitur diu expectauit, cui tuòd committeret. Fortaſſe in navigatione culpa fuit. quicquid

quicquid tamen sit, ignoscas arbitror, quod serò ad epistolam tuam. Insaniam illius, de quo ad te scripsi, quòd nihil cures, gratulor tibi istam uirtutem. huiusmodi enim ex rebus & doctrina, & grauitas, & & magnitudo animi spectata est à summis uiris. De ijs, quæ egisti cum librarijs, ago tibi gratias. Mihi quidè est in animo, tantùm ijs dare, quantum ipse scribis, modò tibi ita uideatur. Mea enim ijs de rebus, ut antea ad te scripsi, ne opinio quidè esse potest ulla. tantùm sequar consiliũ tuum. Illud uide, si fieri potest, neque tu aliter sentis, ut libros illos quadraginta accipere nolimus. Librarijs enim ea benignitas non ualde splendida est, nec mihi necessaria. Hoc si uitamur, erit negotium minoris, puto, quanti libros aestimabunt quadraginta. Sin scriptorũ hoc uulgare genus, uel auctoris existimatio adhuc minimè clara, illis metum affert, uel omnino sic necesse est, & tibi denique res probatur; ego, qui id nõ sine causa uehemèter cupio, nulla pretij magnitudine deterrebtor. Verumtamen quod ad metũ illorum atinet, ut cetera non dicam, bibliopola nostri, qui Brundusij, qui Lupijs, qui Barij, qui Tarenti negotiantur, quam plurimos meorũ librorũ istinc auferent in Apuliã. Hoc etiã & curabo ipse tũ diligentius, & iã expectatur à multis. itaque uidebis, & me certiorè facies. Ego interim dabo operã colligendis, emendandis, reijciendis etiã, quæ oportebit. his octo mensibus, aut anno fortasse mihi elaboradũ in ijs erit. Etenim parati habeo adhuc nihil, & sum à laboribus & molestijs minime

nimè uacuus. Ad librarios autè, ut reuertar, illud maneat, sumptũ pro illorũ uoluntate me esse facturũ; & maximè ratũ fore mihi, quicquid à te erit cũ illis constitutum. A te autem illud nõ petam, ut mihi ignoscas, quòd hoc sum ausus ad te scribere. feci enim & faciã sepe, fretus humanitate tua. Etenim, quũ docti omnes te admirentur, doctos tu cõplectare, me etiã non doctum quidè, sed doctrinarũ omnium studiosissimũ, his etiam rebus non dubito, quin libenter iues. Tu uideas, uelim, nõ quo genere te remunerare possim. cupio equidem mihi aliquod offerri tẽpus, quo me quoque hominè esse, & non ingratum hominem, & tui amantissimum cognoscas. Verũm hæc, et cupiditas mea scriptorum tuorũ, & amor in te singularis, & alia multa putidiusculè iam ad te scribuntur. Quamobrem uale, & nos ama, ut facis.

Paulo Manutio, Venetias. CLX XIII.

EGO, mi Manuti, absens, tecum uideor coniunctissimè uiuere. Amo enim te, & diligere te tũ cupio, tum credo. Plurimus de te mihi sermo cũ familiaribus, & disputatio de scriptis tuis. Noli enim putare hætenus à te scriptum aliquid esse, quod ad me allatum non sit. Denique feci etiam, ut multi spem adipiscendæ antiquæ latinitalis in te locatam haberent. nec me pœnitet, quantum id sit in hac nostra utinam Scythia possem dicere. Quid queris? frequens est in his locis, siquid reconditũ sit, Manutio dignũ id uideri. Itaque ego uersatus multũ ac diu in scriptis tuis, præter singularem tuã doctrinã, cognoue-

Q. MARI CORRA DI.

cognouerā ex ijs, & amicorū sermonibus ac literis, quā ualde, quantisque in rebus, & quā uarijs occupatus esses. quamobrem, ne rudem omnino fingas me in tuis rebus. Mihi præterea sermo etiā non de te modò cū cæteris, uerū etiam me hercule tecū esse solet. Acceperā igitur superiores à te literas. rescripseram de conditione librariorū timidè; ut semper, nihil enim tā erubescō, quā studijs tuis & pulcherrimis cogitationibus obstrepere. Literis nec dum obgnatis, ecce allatus mihi est subitò liber epistoliarum tuarū, illum biduò deuorauī totum. Non dico de ijs, quales mihi sint uisæ: tantū illud, me ad hanc scriptionē posthac (ut spero) si necesse sit, minis ineptū fore. Quid præterea? te scilicet cognoui (id quod ante non dubitabā) rebus quā plurimis & grauissimis distineri. Puduit me, ita uiuā, tibi meis ineptijs περιεχων περιμε. At, quoniā semel cæpi, constem, necesse est, huic meæ impudentiæ, tuis præsertim literis, & benignitate inuitatus. Neque uerò si unus ego tibi molestus esse nolim, ideo tu liber à molestijs fores, quem docti homines Italia, atque Europæ, minime liberum esse patiuntur. Quare, quum audio imbecillitatē ualetudinis tuæ, lippitudinē, ægrotationes familiæ, curā familiarū, & affinium tuorū, peregrinationes literas & salutationes amicorū, interuentores quotidie à prima luce ad uesperā, tibi equidem ^{οικονομειν} possū & debeo; priuare me fructu et consuetudine ad te scribēdi, neque possū, neque tu pro tua humanitate paterere. Prudenter au-

tem

EPIST. LIBER VI. 168

tem sic à te instituta ratio est, quemadmodū anno superiore ad me scripsisti, ut hæc tibi humaniter ferenda esse iudicares. Nunquam enim tanti apud te fuisset molestias uitare hominū præsertim neque leuium & tu amantissimorū, ut unū te ad ornandā Italiā, restituendas literas, & illustranda studia pœniteat esse natū. quapropter scio etiam minimè odiosas tibi meas literas uisum iri. De impressoribus ita sentio, ut scribis. A eris in folia centenis res agetur. Si quadraginta libros non dabunt, quos mihi certè nollem dari, negotium erit minoris, quanti ipsis uidebitur, & tu iudicabis esse uerum. Ego enim inspexerā ista sæpius, ut pueri tamen solent, curiosè potius, quā diligenter. Nunc uerò ex ijs, quæ ad me ipsum, & duabus in epistolis ad M. Antonium Natam scripsisti, uideor esse admonitus ^{μὲν τῶν}, quid necesse erit. Sed tota de re tum erunt utriusque nostrū litteræ subtiliores, editionis tempus quū uidebitur aduenire. Tu uale nunc, mi Manuti doctissime, & sic tibi persuade, me nullum huiusmodi officium tā postulare à te, quā id, quod mihi est præcipuum, ut me ames. Id. Decemb. Brundusij.

Nunc mihi uenit in mētē, ut te hominis amantissimi tui, nomine salutarē. Ioānes enim Carolus Bonius est hīc, Pontifex Astunensium. Boniorū esse Bononiæ ualde honestā familiā non fortasse ignoras. Astunē, ut ipsius nomē indicat, nō uetus quidē, sed clara & opulenta hoc tempore ciuitas est. uerū hoc ridiculum sit nūc scribere. Bonius ergo ad singularē Theologia,

logia, Peripateticorum, & rerum omnium abditissimarum scientiam, summa cum laude adiunxit humaniores quoque disciplinas, itaque profus adiunxit, ut in his excellat. Græcis in literis & latina lingua, nec pares quidē habet multos. Hic mihi ad antiquorum hominū laudem, unum te iurat proximè accedere. Vereri enim quoque uidetur, ne ego etiam, qui Deum in hoc genere quendā te habeo, parū tribuam incomparabili scientiæ tuæ. Sæpius, ut tibi salutem suo nomine ascriberem rogauit. Itaque homini dignissimo, deque me optimè merito, hac præsertim in re, deesse non debui. Itane, inquis, tuæ molestiæ mihi satis non erant? Ego abs te mihi puto esse ignoscendum, si tua uirtus quàm plurimos tibi conciliat amatores.

Cornelio Musso Bituntinorum Pontifici. CLXXIII.

QUÆREBAM diu, quid ad te scriberem, & inanē epistolam, nullo argumento, aut graui re aliqua impulsus mittere nolebam. Impediebar enim dignitate atque amplitudine tua, ne scriberem familiaris, ut soleo: & ne mentiar, omnino cupiebam aliquas esse ad te literas meas. Etenim mihi uidebatur, id, quod res erat, magnam accessionē posse fieri existimationi ac studiis meis, si tecum sermone, aut literis, aliquid interdum cōmunicare possem. Equidē in his humanioribus disciplinis, aut ulla scientia graui, interioribusque literis, uix arbitror me aliquid esse consequutum, quod uel mediocribus ingenijs

nijs dignum esse credam; siquid tamē sum, id tribuas licet, huic meæ uoluntati, ac propè ueteri instituto, quod tenui semper, scolendi hominū illustriū ac doctissimorum. Nemo enim est, quē rectè existimem sentire de literis, quem paulò humaniorē ad coniungendāque amicitias propensiorē esse sciam, quem per locorū interualla, non difficillimum sit literis prouocare, cuius beneuolentiā nō mihi putārim modis omnibus esse colligendā. Nunc uerò, quum te in primis cuperem esse, qui cū instituenda mihi aliqua ratio esset literarū, neque ullum esset argumentū, quo rectè mihi uiderer ad te uti posse; cunctationē remouit omnem Ioannes Antonius Pallia, & Donatus Argētarius homines utriusque nostrū amantissimi, qui me, ut ad te scriberē, incitāru. Arripui libentissimē occasione illam, quæ nec leuis mihi quidē uidebatur, & offerri aliā non existimauī aliquando posse grauiorē. Quod si me pro singulari humanitate tua non indignum arbitrare, quem admittas ad studia, eruditionemque istā, ac literas tuas, cuius etiā scripta interdū, censura quadam adhibita, ipse legas, tū existimabo, ad perfectū genus literarū & eloquentiæ, præter ingeniū & doctrinā, mihi rectissimē omnia esse constituta. Ego te, quū diu antea Bononia, et Roma, florentē literis, doctrina, dicendi facultate, & rerum occultissimarum disputationibus, Paulo III. Pont. Max. uidiissem; non sum tamen ausus illa etate quālongē abessem à rectis studijs, me in tuam doctissimū hominis familiaritate dare. Postea uerò quàm altis-

r simo

Q. MARIICORRADI

simo in gradu dignitatis collocatus, frequens his in locis esse cæperis, uideo me non rectissime facere, qui & tibi meum in te animum & obseruantiam celatam esse patiar, nec mihi humanitatē ac literas tuas patere sinam. Neque uero tarditatē hanc meam nunc potissimum accuso, quod plus mihi uendicē doctrine, quam olim, Romæ quū fuimus: sed quia non committendum erat, ut ex ijs omnibus, quibus excellens tua uirtus nota esset, meam unius ^{diuidat} quandam, seu etiā officia desiderare posses. Denique sic tibi persuade, me et fortunā et honores tuos putare amplissimos esse illos quidē; sed cupidū esse amicitie tuæ, quod pluris faciās dotes animi tui, quibus ista bonorum & fortunæ comoda, seruire necesse fuit. Vale.

Francisco Antonio Strateio, Brundisium.

CLXXV.

QUANTUM de re tibi negotiū à me datum sit, non dubito pro tua in me beneuolentia te sepius cogitare. Id profectò tantum est, quanta omnis ratio mea uel existimationis, uel fortunarū, uel salutis. Quare certū habeo te daturum esse operā omni diligentia atque studio; ut mihi id perficias, quod nihil maioribus uotis ac precibus unquā à Deo supplicatus. Taceo enim hinc meas lacrymas, mea suspiria, ægotationē, qua unus tu potes efficere, ut nō doleā, quod extinctus non fuerim. Itaque apud te non id dicā, quod est solenne, cognoscā ex hac re amorē tuum; sed Dei ipsius ac Diuorū omnium, quos iam sex mens-

EPIST. LIBER VII. 170

ses uotis omnibus fatigauī, hoc uno beneficio impetrato me esse cogniturū. Sed, quū te sciā. intelligere, quāta de re agatur; & quān facile per te restitui possit mea salus, & toto in negotio tibi neque consiliū, neque fraternā in me beneuolentiā esse defutura, faciendū non putauī, ut pluribus ad te scriberē. Spero propediē fore, ut tibi gratias agā, & à me graue, & perpetuū extet monumentū amoris ac pulcherrimi propēque diuini in me beneficij tui. Vale.

Francisco Antonio Strateio, Brundisium.

CLXXVI.

MEIS de rebus nūquid actū sit, et qua se spes, aut metus offerat, quā primū, & quā diligentissimè certior à te fieri cupio. Videre autem nequid fiat, quā nolim, prudētia est & amoris in me tui. Tamen siquid præter salutis meę rationē, et uoluntatē accidat utriusq; nostrū, cogitabis unare uel in calamitates meas posse fieri maiores, siquid in ijs fiat, quod ego ignore. Quare exspecto literas tuas. Vale.

Cornelio Musso, Bituntinorum Pontifici.

CLXXVII.

TUIS literis nihil humanius. Ago igitur gratias tibi de tua in me uoluntate: ne tamē egerim maturius, acerbitas coegit rerū mearū. ea tāta fuit, ut nunc etiam recordinationes extimescam. Nunc, ut spero, liberatus omni metu, illud etiam gratulor mihi, probatam esse à te obseruantiam meam. Sed Ar-

Q. MARI CORRA DI
gentarius & Pallia, his de rebus tecū. Ego posthac
plura per otium. Vale. Vria.

Ioanni Francisco Rubeo, Lupias. CLXXVIII.

SUPERIORIBVS diebus quum ad uos ac-
cessissem, ualdè me perturbauit, quòd homines co-
gnoui nequissimos, & quòd utriusque nostrum mu-
tua officia sint impedita. illos ante non dubitabā esse
mibi inimicissimos. Utinam uerò sanguinè peterèt.
sic enim & minùs grauius mores illorum teterrim-
os ferre possem, & minore cum periculo uitare.
Nunc mihi famā labefactare conantur; & me per
inuidiā, scelus, insaniā, ac proditioes, clam in discri-
men capitis adducere. Caue tamè putes metuere me
aliquid ab ijs, quorum ego non minùs ignauiam &
dedecus, quàm inscitiam religionis & rerum omnium
contēno. Illud tantum doleo, per sceleratos ac turpissi-
mos homines non licere mihi illam, ad quā uideo
mibi esse natus, innocentiam, & in sermone scriptisq;
omnibus mansuetudinē conseruare. Expugnabunt
enim fortasse non me, aut presentē statū rerū mea-
rū, sed diuturnū silentium, nimisque durā ac turpē
patientiam meam. Hanc si uicerint, efficiā profectò,
ut aliqua etiā posteritas iudicet, utrū ego ijs de re-
bus, an ipsi de se ac domo sua non rectè sentiant. Sed
hac uiderimus: aut is uiderit, cuius magis interest
his de rebus tacere, siamque uitā nulli hominum es-
se cognitiā. Redeo ad officia, & in te meā uoluntatē.
Sic statuas licet, nihil esse tam pròptū ac tam para-
tum,

EPIST. LIBER VI. 171
tum, quàm siquid ego tui cōmodi aut honoris causa
possim efficere. Illa tuæ sint partes prouidere, ne qui
se homines inuidi meis officijs interponant. hoc asse-
queris tu, splendore, dignitate, copijs, gratia, & impe-
rio, non solū tuo, sed etiam fratris tui. Quid facien-
dū, & quid in re lateat, uides. istos expectabo, siquid
aliud loquantur. rectissimè tamen intelligis, quid tē
tandū, quid moliendū sit, sapienter que omnia prouid-
ebis. Expectauerā à te nunciū aut literas. noui ta-
men, quàm uehementer sis, in tanta administratione
rerū, tam diu presertim, hoc motu bellorum, absente
collega, occupatus. Itaque excuso, si qua mora facta
sit; & totum tribuo, negotijs prouincia, quā tibi cu-
piebā esse toto hoc biēnio pacatissimā. Iuliu Pyrrhi-
num, de quo ad te scripserā, scio proscribi oportere.
Hoc ego nō peto, ut ne fiat: sed, ut res paululū diffe-
ratur. officij tamen & honoris tui rationē scito mihi
esse antiquissimā. Sic igitur hominis causam tibi cō-
mendo, ut te aduersariorū illius reprehensiones ui-
tare imprimis uelim. Meum uerò negotium ualdè
tibi commendo, cuius rei causa tabellarium cum his
ad te literis misi. Expecto his de rebus omnibus,
quid tibi uideatur, de quibus eò minùs uideo esse so-
licitus, quod ijs uideo non defuturā esse opē, consiliū
ac prudentiam tuam. Vale. Vria.

Paulo Manutio, Venetias. CLXXIX.

SEX iam mensibus ne genus quidem aliquod à te
literarū. expectare enim uolueras me librū quo-
r 3 que

que tuū de Romana ciuitate; sed nihil urgeo, et mihi grata etiam esse debet uehementer, diligentia tua. Meis epistolis, ut antè scripseram, corrigendis tēpus aliquod ponere uoluissē. Sed nā ego stultus, qui me sperarem aliquando humaniter esse uicturum. Quid queris? quum recorder me ad istam lucem esse a te inuitatum, non ualde probo consilium meum, qui tibi non assenserim. Nunc autem sera nimis fortasse peregrinatio foret, pluribus que rebus impedita, quam ante. Illud etiam incommode, si nescias, quam ad fortunaē spem proficiscere. Si tamen erumpere aliquando hinc possim, intelliges me non auaritiæ causa peregrinari. De epistolis tamen uidero, atque ad te scribam. Bonos fratres esse scito doctissimos homines & cupidissimos tui; meque de illorum uoluntate superioribus in meis literis, tibi salutem ascripisse. Tu mihi facies gratissimum, si quid ad me scribere non graue. Vale. Astunei pridie. Cal. Quin.

Paulo Manutio, Patauium. CLXXX.

TVAE mihi iucundiores literæ solēt esse, quam proxima; eæ tamen (ut uerum dicam) fuerunt etiā periucundæ. Nā, quod significares id, quod ego etiā ab alijs ante accepissem; tamen ualde sum delectatus cogitatione innocentiae & uirtutis tuæ. sic uita est hominū, sic res humanæ. Calamitates omnino sanctissimis etiā hominibus, & Deo carissimis nisi ferendæ essent, neque plena foret omnia huiusmodi exemplorum; tibi homini castissimo cælestis quedam ui-

ta

ta in terris deberetur. Atqui maiora magisque intoleranda mala ac eos etiam penetrarunt, qui nunc recepti in Deorum immortalium numerum omnem in desertis ad solitudine uitam egerunt. Iam non affero tibi, quæ hîc à nostris disputantur, quamuis hoc etiā illustrius ac suauius consolationis genus tibi sit magis notum, quod te non dubito sæpissimè cogitare, et esse spe certissima, post Linios, Tullios, Cæsares, Varrones, nunc æquales tuos, augustiorem cæteris tuis uirtutibus locū inter sanctissimos heroas, quos antè dixi, datū iri. Ac uideor etiā his literis me ipsum consolari, qui, tametsi tecū nulla re conferri possum, laboribus certè, atque ærumnis me tibi facio parè. Mitto enim plurima & grauissima, certè quæ mihi nascuntur domi, aut quæ ego non magis metuenda ab alijs, quam à me ipso crederem, neque minima esse, neque ulla prouidentia caueri potuisse uiderentur. Hæc non de presenti, sed toto de statu rerū tuarum à me dicta sunt, quæ multis modis, neque doctrinæ, neque sapientiæ tuæ unquam ualde accomodatam cognoui. Verum, ut dixi, aliquādo fructum capiemus, & quidem maximū, pulcherrimum, ac sempiternum, ex ijs etiā, quæ nunc malorum omnium extrema iudicantur: quod quum tu re ipsa melius, quam ego oratione, præstes, non mediocrè de tuis uirtutibus, constantia ac firmitudine animi capio uoluptatem. Aldus noster (nostrum enim cur non dicam?) ad me scripsit ornatissimè, cuius in adolescentuli amore, ac spe summa, non dubito,

Q. MARIi CORRADI

quin ponas plurimū; speresque breui fore, ut illo in filio ceterisque bonis, quæ tibi uel studiū, uel natu-
ra elargita est, domi tuæ conquiescas, & parua tibi immortalitate, in utæ reliquum tempus latere. De Bouijs fratris quod scribis, illud affirmo, quando nos tibi aliquid uideri esse in literis, te multo præclarior, atque excellentius illorū studia, doctrinas, & splendorem orationis esse laudaturum. Nam ego (fatendum est enim) magnā partem non dico illorum auctoritate tueor aduersus inuidiam hanc barbaricam, genus hoc literarū; sed post lumina illa scientiarum & eloquentiæ, quibus diu Rome, & Bononiæ sum usus, nutrior consilij, & informor quotidie aliquid eorū sermonibus ad dicendi ac iudicandi uias diligentius persequendas. Ioannes quidē Carolus hic Pont. scientiā rerum humanarum ac diuinarum omnium ornat his humanioribus studijs, Græcis præsertim, in quibus excellit, quantū superioribus literis ad te scripsi. Iacobus pater studijs omnibus, hunc sequitur, sed uoluntate erga te & admiratione literarum, & eloquentiæ tuæ, par est fratri. Literas ad me tuas, quum legissent; de ijs, quæ benignissimè polliceris, sic tibi gratias egerunt, ut cupere se dicerent offerri sibi quoque, undè mutua inter uos officia extarent. Fructum quoque, ut scribis, tuorū studiorū, præter eos, quibus est à te omnis penè Europa maximis ac pulcherrimis affecta, uehementer expectat. Denique tibi illud præstare possum, illos esse omnium, quos uidi, studiosissimos literarū, maximè liberales

EPiST. LIBER VI. 173

liberales homines, & amantiſsimos tui. Vale.

Aldo Manutio Pauli filio, Venetias. CLXXXI.

ACCEPTI eodem tempore tuas, & patris tui literas. illius, apud me ponderis multū; tuæ, suauitatis plurimū habuerunt. Illa enim patris tui mentio ac maiorum tuorū, specimē quoddam uirtutis & ingenij tui, quod uidimus, propensio uoluntatis ad studia, literæ tuæ elegantissimè scriptæ, singulari me quadam uoluptate affecerunt. Amaui semper unicè doctissimum & sapientissimū uirum patrem tuum: illius uerò iam pridem utor studijs, amicitia, officijs, ac suauissima consuetudine scribendi. Meus in illum amor, atque obseruantia, non dicam ad te permanauit, quando illius maxima, minima omnia, necesse sit esse mihi cariſsima. Tu ergo sic existimabis nihil esse, quod mihi te literis que tuis carius ac iucundius esse uideatur. Quare dabis operā, ut quum ego te nunc amem, quia colui semper, ut dixi, patrē tuum, & scriptis tuis spem afferes maximam, minimeque dubiam ingenij ac literarū, postea firmata iā ætate ex tuis artibus, doctrina, moribus, literis, & eloquentia à cunctis hominibus diligere. Summa hæc omnia faciliè consequi, ut possis, breue consilium est, minimeque tibi (ut spero) necessariū, patri tuo semper, omnibusque in rebus sanctissimè, ut pareas. Cæne putes eius rei aliquo in tempore ullum debere esse finem, aut modum; quod quia te non dubito esse facturū, iam nunc uideor mihi, te inter doctissimos Ita-
lia

lia atque disertissimos posse numerare. Nunc amorem in me tuum ea ex re potissimum spectabo, sepius ad me scribere, si non graue. Iucundissimas mihi fore scito literas tuas omnes: illas tamen iucundiores, in quibus diligentie plurimum ac studii positum uidebo. Neque est, ut scribis, quod mea te infantia deterreat a scribendo. hoc enim dicere uideris in epistola, quam misisti; *ἄδελφός μου μὴ με ἐξέστηται*. Equidem utrumque probaui, modestiam, & elegantiam litterarum tuarum. Illud tuum sepius mihi usurpes nolim, **QUONIAM ME DEFICIT ARGUMENTVM.** Erunt enim, quae scribas multa, si me amabis; nec dubito, quin me ames. Ego ad epistolas tuas omnes respondebo, & crebris te literis excitabo ad scribendum. Rogo te, mihi par esse uelis, eoque in officio patrem tuum imitare. Vale.

Argentario, Vriam, CLXXXII.

VT rogas, ita a me fiet diligenter. hominem conuenero. artificia omnia sum ante meditatatus, quibus illum capiam. scis hec mihi, quae scribis, dolere magis etiam, quam tibi. Ne dubitaris igitur plane a me tibi satisfactum iri. nemo est enim, cui rectius hanc re totam mandare potuisses. geram tibi in hoc morem summa uoluntate mea: nec erat, cur tam multis uerbis me rogares. Illud non ualde spero, ut is frangi esse uelit. qua tamen facilitate & in me animo est, non dubium prolixè mihi omnia. Auferunt illi tamen ipsius faciles mores, prior consuetudo uitae, ad agendum

agendum timiditas quaedam (si hoc potes credere), & mehercule indulgentia matris; sexcenta. quid hæc facias? altas iam hæc radices egerunt. Quare tuis, & eorum, qui te proximè attingunt, rebus equidem timui semper. Tibi tamen persuade, me ex animo, ac diligentissimè cum illo esse acturum. denique credes me quoque sperare profectum iri aliquid. scribam postea hac de re tota (ut confido) commodiores literas. Patrem tuum amaui semper unum maximè omnium qui mihi carissimi fuerunt. Inscriptionem sepulchri illius, quam a me petieras, cum his ad te literis misi, pleniorè, quam consuetudo antiquitatis ferat; inuicem, quam uirtutes ornamentaque illius postulabant. Scripsisses tu certè melius; me tamen honorare uoluisti is rebus, quibus ego delector. Tu satis hoc rectè: uide etiam, ut rectè ego scripserim. nam facio plurimi iudicium tuum. mutabimus, tibi siquid non placeat. Non uenit in mentem, nunquid aliud sit in tuis literis. Redeo ad priora, quae tu doles more tuo, id est (nisi me erga te meus amor fallit) miserè. Mihi ita uidetur fortasse, quia dolere te nihil uellem: & ualde moueor dolore tuo, què puto esse meum. Tamen dolere, irasci, cruciari, esse in metu, calamitate, miseria, hæc sunt distinguenda omnia; uidenturque rectè, quibus ex rebus uel miseri, uel calamitosi homines fiant, quæ metum, uel cruciatus, uel iram uel dolorem afferant. Dicam tibi, quod sentio. mansuetudo naturæ tuæ, sepius te impatientem reddit, ut uideare tibi cruciatus etiam sustinere. Quod si cogites,

gites, uno te uerbo res tuas omnes posse constituere, istam calamitatem ridebis. Laudo tamen te, atque hortor ad eam, quā dixi, mansuetudinē amoremque fraternum, propter quem doles. Fortasse enim, ut dixi, corrigentur multa, atque ad id uterque nauabimus operam. Sin ita non fiat, tu hoc facies, quanti is cuiā interest magis, quā tua. Scio, unā times ad uersariam: denique tamen illa sentiet cum domo reliqua, unū te esse, cui ista moles incumbat, qui que ferre illam possit, & uelit. quid hic tantopere dolendum? Ego quæ sum passus iā annos propè uiginti, sunt eiusmodi, ut excusē te, quia credere nolis omnia. Si cum his, ista conferre audebis, nā ego uidebor tibi maioribus iniurijs esse dignus, aut nimium amabis tu dolorem tuum. Nunc uerò mihi constitutum est, non habere amplius admissarios contumeliarum, undè quotidie etiā iniurias accipiam. Quid queris? uideor mihi aliquando esse uicturus: quam uitam iā nunc prædico tibi, nolo à quoquā ullo tempore mihi esse impeditam. unum hoc tibi à me negatum iri scias. ualeat concordia, undè assidue digladiationes essent. Sed ex dolore tuo sum delapsus ad meum. Verum, amabo te, mi Argentari, exuamus istam consuetudinem dolendi, & uiuamus aliquando. serò iam, sed erit hoc ipso etiam iucundius, quod reliquum est uitæ. Meorum nullus est, qui ad me scribat. timeo quid in meis rebus fiat. commoue si quem potes. Corradum excita. Moscello ad succidendum agrum, si quem tu potes nummum: nihil urgeo. Hoc ipsum

ipsum ignosce, quod excidit. Tu per fidē atque Hipocratem tuum, aliquam ad me literam, uel tuam, uel meorum. tuas nimium desideravi diu. Fasciculū ad te misi totum. uide, quid his de literis fiat, ad meos præsertim. Ioannem Paulum expecto ad scripturam. Quatuor iam diebus naues in portū uenerant, ea onerari sunt cœpte. Caputē nescio quid habent rerū ad me. Cupio, si quid commodè Paulus, quum ueniet. Ego de te, tuisque rebus cogito plurimum. Suspiciabar primum, nescio quid molestiarum. nam tuas literas, quum resignauissem, primis ex uerbis, intelligere uidebar mihi, de ciuibus te nostris queri. id accepissem grauius. Caue enim putes illorū animos nō diligenter esse retinēdos. Ego enim (quod liceat inter nos dicere) sic puto, bonā tibi spem istic locandam esse fortunarum. Magnam ubicunque: fa teor, & gaudeo: at istic maiorem. Aliās ista sumus ratiocinati: at nunc prouideo etiam certiora. Ac, ne sim longior, in sequentem annū, nihil te uelim petere noui, aut certè non multū. Veteranensium conditiones, aut cæterorum, oportuit ijs ante fuisse cognitatas, quā uenires, nequid indè postea suboriretur inuidie. Hoc genus, cætera, pedetentim ac leuiter, ita fiet, ut sic institutendis rebus animisque hominū tractandis, gauderemus aliquando mihi obtemperatum esse. Aestate proxima timeo, ne qui sint el amores ex ijs rebus, que petite nobis non sunt à ciuitate, quasq; illa una significatione uerbi admonita conuersisset. sic inuidiorū sermones castissemus. Nunc, obsecro te, prudenter

Q. MARI CORRA DI
prudenter omnia, ut soles. Tu agnoscas, licet, ex his
amorē in te meum. Vale, & fac, nos mutuo ames.
XIII. Cal. Febr. Astuneci.

Argentario, Vriam. CLXXIII.

VEL à spinulis eripere tēpus aliquod debueras,
quo ad me scriberes. Nota sunt mea suspitiones
tibi, sola tuarum crebritate literarū spēcto amorem
tuū. hoc tu reprehēdis: ne ego quidē laudo, sed quid
facias? Vnū hoc meū peccatū leuius est negligentia
tua: non dicam obliuione mei. scribe, si me amas, uel
de meis rebus, uel de tuis. Frigent mea puto omnia,
ut semper. hoc fato ego sum natus, istos procuratores
ut serā: sed euigilāro fortasse aliquando. Verūm ad
tua, in quibus est etiā, quod suspicer. Is, de quo ad me
scripseras, nondū uenit. miror. ex tuis enim literis ui
debat^{λα} affuturus post^αridie. Illius mihi tu homo mi
p^αtrā non est uisus. aegritudine illius te cōmoueri tua
mibi litera nunciabant. uereor, quid consequutū sit,
& tu nihil ad me scribis. Facies, amabo te, ut sciam
aliquid. persuade enim tibi, te ac tua omnia mihi esse
cura, perinde ac mea. A te amari cupio. Vnū igno
sce, in quo sepius repugnare tibi sum solitus, quod te
multū dolere nolim. Amo enim te, ut dixi, & habes
tu ualde familiare meum in hoc genere ante oculos
exemplū. Expecto à te suauiores literas. De sepul
chro patris tui doce me, quid egeris. Matri ex me sa
lutem. Vale. V. Cal. Febr.

Argesta-

EPIST. LIBER VI. 176
Argentario, Vriam. CLXXXIII.

SCRIPSERAM, antequam reddita est epi
stola tua. fuit ea mihi periucunda. & profecto sic
à te scripta est, ut ego uolebā. Grauis enim & pru
dens, minimeque tristis uisa est. hilaritate scis mihi
placere. Quod serò scripseris, ita censeo tibi facien
dū fuisse, ut ante Veteranensium tabellario literis
que seruues. Aegrotū illū iuuenē mihi, ut scripsisti,
quā primū dari uellē. paro me ad illius morbum
quotidie. meā quidē certē cognosces non defuisse dili
gentiā. Meos urge semper, ut scribis. uideo profectū
esse à te hac ratione multū. Mosellus enim rectē, ut
ex literis ipsius. Hic tota de ratione agitur uita. in
cumbe igitur. Tibi ^{επιμαρτυριαν} cupio placere. sed non
soles tu mihi adulari. cogitabis tamē, si quid fieri pos
sit melius. De raudusculo est nihil, quod molestē fe
ras. facies enim, quū libebit, & erit cōmodū. Recor
dor me usū esse nūmis tuis diutius, & pluribus. caue
mibi postea tā accuratas excusationes, quod sit in
ter nos putidē. De Pōponio fratre aliter, atque erat
ante à nobis cogitatū. Dolco et irascor uanitati quo
rundā hominū. uellē rectē me docuisses, quid ille face
re potuisset. nominatim ab eo petendū erat, quod no
bis esse utile putaremus. Nunc is, qui nocuit, arbi
tror sentire nos; uult nostrā causam à se uehementer
esse adiutam. occidi mallē, quā istis modis ab ullo
hominū irrideri. Dicebā me superioribus diebus cog
itare, quibus uel literis me de simulatione illius,
ineptis-

Q. MARI CORRA DI

ineptisque blanditijs ulciscerer. tibi non uidebatur, ego uero sic puto , illū hac una re potuisse excitari. sin grauius esset cōmotus ; mihi crede familiaritatē uanissimī hominis atque auari mihi uehementer molestā esse. Sed rectē a meo scire, qualē se nobis prae-
 terit. errare hic nolim: rei tamen exitus non placet, quicquid is fecerit, & ego leuitatem illius non fero: tametsi nos adiuuisset. *Actum* 1000 milibus aëris: quid si nihil amicitiae dedisset? Cum Medo cognosce, oro te, & doce, quid constitutum sit. Istos non intelli-
 go, & aiunt se nescire. Sed nimium Thomas domina-
 tur in mea uilla, tantū illi non dederā, ut arbitratu suo, etiam de finibus uteretur. Quare, siquid ab re mea prae-terque uoluntatē actū sit, id ratū esse nolo. Millies enim mandauī agrū ad Medi fines amplia-
 ri. Vale. Cal. Febr.

Argentario, Vriam. CLXXXV.

SPES iam se mihi offert nonnulla fore, ut superioribus in literis aliquid a me erratum sit. puta-
 re me aiebā, nolle esse frugi eū, de quo scripsisti. Pri-
 mō enim, siquid fortasse aliud, nescio: uoluntas certē
 mihi non uidetur esse accusanda. Longo sermone in-
 ter nos actum de rebus, cōstitutūque, id licere mi-
 hi facere, quoties libebit. denique iniuriā loco esse mi-
 hi debere, si quo modo hac in re alienus ab illo iudi-
 cer. Coram igitur, & per literas iisdem de rebus in-
 ter nos agetur sepius. confido tamen ita fore, ut
 uolumus; nec ualdē meum consilium, aut obiurga-
 tionem

EPIST. LIBER VI. 177

tionem esse necessariam. Quae ait, nihil sibi esse anti-
 quius imperio, & uoluntate tua, ambulationibus, ue-
 nationi, caeterisque rebus nullū se dare tempus, quod
 a rei domestica cura sit creptū, dolet esse se otiosum.
 optat sibi dari a te quot idie singulisque horis, in quo
 sua opera possit esse occupata, idque summis preci-
 bus contendit ab utroque nostrum. Ex tuo se ait im-
 perio ac nutu suspensas habiturum, uoluntates cogi-
 tationesque omnes. ergo periclitemur hanc uiam.
 Unum, de uestitu mihi uidebatur esse spissius. cete-
 ra uero ut dixi liberalissimē omnia. De rebus dome-
 sticis semper cogitare se respondit, eamque curam in
 animo sibi esse maximam, aut solam, etsi non ualdē
 in sermonibus usurpatam. Hoc mihi ita probauit. te-
 cum habeto mi Argentari, quod dicam insuurravit.
 enim mihi in aurē, neque emanare ad te uoluit. Ait
 superioribus diebus in animo se habuisse. reuocari ob-
 latam sibi diuitem quidem, sed in hoc. Duplex hoc.
 una re sibi fuisse placiturum, quo fratres adiuua-
 ret. denique tamen relinquere sibi uelle integram for-
 tunam, & interim sperare a se tibi cumulate satisfa-
 ctum iri. Ego huiusmodi literis, & sermonibus agam
 tecum & cū illo sepius docebis. mo postea, quid pro-
 fectum sit, & quid facere me uelis. Nos amo. Kalē.

Argentario, Vriam. CLXXXVI.

COGIS me sepius queri de intermissione liti-
 rarum ipsum hoc ignoscas altē, quod queror.
 Nōlem tibi asferre molestiā, scio enim, quam sis oc-
 cupatus:

cupatus: quo fit aliquando, ut uerear te interpellare literis. dabis tamen aliquid amori meo. sin te ita uelle intelligam, iam nihil postea scripsero. Nunc uerò, quando cœpi obstrepere, cupio languentem illum ac lentum hominem ad res excitari, de quibus ad me scripseras. mihi quidem est uisus uoluntatem sequi uelle utriusque nostrum. docere me debueras, e qua spes tibi subesse uideatur. Hic paucis diebus illum expectamus. tum uidero, siquid necesse sit. Meis uerò de rebus uelim cures, quæ de Stoica domo coram tecum egi. nisi enim id fiat, contignatio putrescet. habitetur sanè gratis, nec inuito me ad Sextilem; at uitetur, quod obest mihi plurimum, prodest nemini. Videntur mihi partes quædam uelut honorarij iudicis à te esse susceptæ. at uerò, etsi nihil persequar equidem; tamen est, in quo mihi uelim te esse æquiore. hic non dicam plura. Si uis, ego insanio. Præter meas, quas amori tuo condonatas esse uolui, comendaram tibi iniuriam sororis. nihil ex commotus. an illa etiam insanit, aut alijs honorem, uestes, et gloriam inuidet mecum? actum postea quid sit nescio: certè superioribus diebus quæstæ est per literas. tu uerò saltem is esses, qui tecum hæc ridere posses. Nihilne habes aliud hoc in arbitrio tuo, quam, ut me condemnes. sed afferet ipsa dies multa; & is, qui est mecum, denique suum ius obtinebit: & nunc ea in re nihil est, quod se mihi stomachum facere arbitretur quisquam. Egone irascar ex ijs, aut doleam? scilicet ea sum natura, moribus, & instituto, ut mo-

vi ex his possim. Nec scio iam, nec uitor quotidie fibus, quibus antea me semper obletābam: & miseræ me totum atque angoribus dedi, quia diuisione illa, occultum inueteratumque meum odiū saturare non potui. Istæ, mi Donate, non ego, sed is uiderit, cui misero ac perpetuo in luctu uita omnis agitur. Nam, quod requiro nunc officium tuum, id significare uolui; intelligere me nihil esse à te creditum, aut magni æstimatum ex ijs, quæ multos annos esse me perpeffum, centies narraui. Caterum ego nō hæc tantum, quæ rideo; sed illam quoque fortunam, quæ biennium impendet, quàmque exultantes inimici minitantur, sorbere canens inter muscos, atque hilariter possem. Ipso metu quidem fortasse quædam perturbari, sed quod ad dolorem attinet:

Omnia uel medium fiant mare.

Itaque, ut eò redeam, opera uoluntate, ac fide tua magis, quàm humanitate aliorum, aut euentis officiorum tuorum uti uellem. Cupiēbā his de rebus unū tibi agere gratias; quod tamen fiet, si ostendes illi mihi animum tuum, quem soles, optimoque iure nūc debes; tametsi confici à te nihil posset. Vale.

Paulo Manutio, Patauium. CLXXXVII.

NEC ualde mihi occurrebat, quod nunc ad te scriberem; & eram in uia, quū certior sum factus esse, qui istuc nauigarent. Itaque properans, minimeque uacuus ad te scripsi. nec me perimet, quantum hoc sit, aliud enim erat nihil, quod uellem, nisi

Q. MARI CORRADI.

te saluum esse, deque statu rerum tuarum. scire ex li-
teris tuis. Spero tamen, & opto aut esse iam, aut in-
stare, quod tibi possim gratulari. hoc me. ut doceas
quam primum te uehementer. etiam atque etiam ro-
go. Adum tuum. optima spe adolescentulum amo, ut
semper. respondi ad illius epistolā circiter Non. Ian.
eodem tempore. ad tuam. Hortare, ad me scribat se-
pius. nunc uale, & salue. Brundusij. VI. Idus
Mart.

Q. MARI CORRADI

EPISTOLARVM

LIBER VII.

Paulo Manutio, Patanium. CLXXXVIII.

EDERAM ad te superioribus
diebus breuem, ac nullo argumen-
to epistolam, rebus uacua omni-
bus, plenam festinationis. scribebā
enim subito, atq; opera sanē quam
impedita, sed amoris meo deesse no-
lui. Nunc item, etsi magis liber, quæro tamen siquid
mihi ueniat in mentem. illud fortasse. quæ Patanium
XVI. Cal. Septemb. ad me scripsisti, gratissima fue-
runt. Nam ualde iucunda etiam mihi ne acciderint
omnia fecit, quod & audieram ipse, & tu incommo-
da de te quædam nunciare. illis te perfunctum spero
iam, & patriæ, liberis, studijsque tuis esse restitutum.
nimirè etiam debito fore, ut suauissimas à te acci-
piam hac de re quam primam literas. Nā qui amā-
tissimè dedisti, quod ego tecum magnopere dolerem;
idem afferes etiam, undè tibi queam gratulari. Au-
dio enim hęc diu nihil; & à Scipione meo; postquam
is tuam ad me epistolam misit, nihil accepi deinde li-
terarum. Redeo, ut ad ea respondeam, quæ scripsisti
sepius, probari meam tibi rationem & genus quod-
dam latinæ scriptiōnis. Pudore sum impeditus, ne

Q. MARI CORRA DI

quid antea hac de re dixerim: nunc autem illud ue-
reor, ne ex meo silentio plus etiam arrogare mihi ui-
dear, quam tributum à te sit. Ego enim is sum, qui
solum in tuo integerrimi, doctissimi, ac disertissimi
hominis iudicio possum acquiescere. Quamobrè non
arbitrari esse me aliquid in literis; nisi (& id iure
quidem) plus tibi, quam ipsi mihi crederem. Capi-
gitur illa ex parte literarum, ac testimonio tuo ma-
gnum fructum studij ac laborum meorū. Quid enim
honorificentius mihi accidere potuisset, quam à te or-
nari, eo præsertim genere laudis, quod ego præclarū
semper putavi, & uni tibi, aut cum paucis, liceat re-
ctissime cognoscere? Sit enim alijs commune tecum
aliquid in doctrinis, historia, literis, in quibus ne con-
ferre quidem tibi audeo quenquam; certè hanc lau-
dem latinè dicendi & eloquentiæ ita iudico esse tuā,
ut, quum tot seculorum homines uiceris, ne sperandū
mihi quidem uideatur fore aliqua in posteritate, qui
tibi se similes esse gloriantur. Quare te nunc maio-
rem in modum oro, & obtestor, perque amicitiam
rogo, ut, quum antea non pœnitere me uolueris om-
nino laboris mei, posthac moneas etiā, si quod est in
scriptione mea genus, quod tibi nō probetur, aut mul-
tum à perfecto abesse uideatur. Sic enim te uolo exi-
stimare, hoc mihi multo fore gratius, quam laudes
illæ, quæ à te mihi gratissime fuerant. Ego quidè cer-
tè lumina & uirtutes omnes oratoris, quum iudicem
esse difficiles ad imitandum, & tribus ijs tamen,
quæ sunt propria illius, aptè, ornate, ac distinctè di-
cere,

EPIST. LIBER VII. 180

cere, illud primum, ut aptè dicamus, maximi cuius-
dam mihi uidetur esse studij, & exercitationis. Lo-
cum scilicet tibi indicare ex his uolui, ubi maximè
solam esse timidus: sed tu scrutabere, si qua sunt et-
iam maiora, & me diligenter & amice, quū erit
otium admonebis. maximum te mihi putabo ex hac
re beneficium dedisse. Bouijs fratribus gratissima ac-
cidit memoria sui in ijs, quas proximè ad me scripsi-
sti, literis, & significatio tuæ in se uoluntatis. Sum-
mè tibi agunt gratias, salutemque ascribunt. Carolus
Pontifex in urbem proficisci parabat. Iacobus te
rogat, & ego illius rogatu, siquid est librorū tui sto-
machi, scire cupit, ecquid putes esse Mureti fines.
num quis Lucretium è doctissimis, num Plautum
correxerit. Muretus nescio quid in eo laborasse fere-
batur. Quæ probaris, ei, qui tibi has literas reddi-
dit, satis erit monstrauisse, is enim cetera cōficiet, si-
ne molestia tua. De ciuitate Romana, aut aliquid
omnino de tuis antiquitatibus expecto. Excuso ta-
men huius anni fortunam, aut laudo potiùs diligen-
tiam tuam. Vale. Brundusij. XVII. Cal. Apr.

Carolo Sigonio, Patanium. CLXXXIX.

Q VOTIES ad Manutium scribo nostri amā-
tissimum, mihi uenit in mentē dare aliquid ad
te quoque literarum. Etenim, quum tu illum ames,
quem ego ex omnibus facio plurimi, & ille carissi-
mū habeat utrunque nostrū; fieri non potuit, quin
uehemēter ego te amarem. Antequam enim uel te,

uel que sunt à te scripta diuinitus, aut literarū ge-
 nus aliquod uidiſſem, hoc ipſo impellebar ad amorē
 tui, quod illi te conuictiſſimum eſſe cognoſcerem.
 Namque his literis quum te ſcirem eſſe deditū, quas
 ego cupiditate magis, quam ſerentia deuoraſſem, ſin-
 gulari quadam doctrina ac uirtute tua adductum il-
 lum fatere uidebam, ut te diligeret, ſuisque in ſcri-
 ptis honorificē, & quādam ſepiſſimū nominaret. Po-
 ſtea uerò quādam tuos faſtos orationes, & ius anti-
 quum Romanorum, & cetera ingenij monumenta
 uidiſtus, quæ ſunt à te pulcherrimè mandata literis:
 tum, non equidem plus meo, quā Manutij, iudicio
 credidi; ſed iuuit tamen meo etiam ſenſu, atque ocu-
 lis enim te uidere, quem ab illo ante accēpiſſem. Præ-
 terea etiam ſuorum nunc ingenio & copia, quam dixi,
 ſcriptorum tuorum, teque ipſum penè audio mecum
 ſepe grauiſſimis de rebus diſſerentem: ut fateri ne-
 ceſſe ſit, multas inter nos neque lenes neceſſitudinū
 has omnes eſſe cauſas. Equidem his moneor pluri-
 mum, & diu quum antea fuerim: ſtudioſus famæ ac
 uirtutis tuæ, eorum qui te propter ingenium ac do-
 ctrinas diligunt, concedo nemini. Nunc igitur uolui
 hanc meæ induktionem uolūtatis, atque amorem tibi
 eſſe cognitum: & uehementer conſido fore id, quod
 imprimis cupio, mutuo ut nos ames. Vale. Bran-
 diusij. VII. Id. Apr.

Sed uide: adhuc conuictiſſimus, & quādam ea ne ſcirem
 commu, quibus impellerer ad amorem tui. Hanc epi-
 ſtolam quum ad te ſcripiſſem, nauesque moraretur,
 egit

egit mecum Carolus Bouius de te multa. Studia ue-
 ſtra & amicitiam commemorauit, quæ Bononiæ, at-
 que etiam Mutina annis abhinc XVII. uobis fuit. il-
 li ſuauiſſima eſt memoria illorum temporum, & mu-
 tui amoris ueſtri. Boniorum familia, quæ Bononiæ ſa-
 tis clara eſt, arbitror te recordari. Hic Pontifex eſt
 nunc Aſtunenſium; & his humanioribus literis, do-
 ctrinis omnibus, & eloquentia ad eos proximè acce-
 dit, qui nobis hæc omnia pepererunt. Extabit aliquis
 propediem fructus illius ſtudiorum. parat enim mul-
 ta, & præclara, me admodum diligit; ego illum ob-
 ſeruo. Mandauit, ſuo ut te nomine ſalutarem; roga-
 remque, uideres, num qua in re ſuum ſtudium atque
 ad te ſcribere, ut ad multos Italię doctiſſimos ac prin-
 cipes uiros conſueuit, quibus cum uel mediocris illi
 uſus intercedit. Ratione tamen dignitatis ac perſonæ
 grauiſſimæ, quam ſuſtinet, nunc illum ſuſpicor inpe-
 ditum, ne ſcriberet, qui neque literis, neque alijs re-
 bus eſſet prouocatus. ſiquid tamen laeſiuerimus,
 ego ſpondeo fore, ut nos minimè peniteat illius epi-
 ſtolarum. Verum hæc tu cogitabis; ego cō redeo, ut
 leter hanc etiam ſubitò cauſam extitiſſe, qua mihi
 ſis carior, quod illi tecum amicitia ſit, quem ego ſolū
 his in locis clariffimum & doctiſſimū uirū iudicauī
 dignum obſeruantia mea.

Donato Argentario, Vriam. C X C.

MISIT Bonauentura, qui à me recipent li-
 teras tuas. reſpōdi te quadraginta iam dies ne
 ad

Q. MARIi CORRADI

ad me quidem scripsisse aliquid. Pallia uerò de te
 questus est etiam diu antea. dicam liberè apud te;
 rectè quæritur. Quare ego V eteranensium istorum
 nomen à te præsertim inuitus audio. Est etiam apud
 nostros in inuidia, quòd ab illis palàm dicitur; me-
 dicus noster. Caue putes me somniare, quæ scio. amo
 enim te, odoror multa, nec fallor. saltè illa sint proli-
 xiora ab ijs, quæ in uia Germanarum egi tecum pri-
 die, quàm discessi. sed longius discedo etiam à literis.
 Laborum exculationes iam nullas accipio tuorum.
 utinam uerò solus, nec ijs inuiderent multi. scripse-
 ras tamen fortasse ad Hieronymum Gallum de meis
 rebus. Certum nescio: sed mihi persuadeo non contè-
 ni à te meū timorè. sed ego tantum præstare possum
 officia mea. Vt enim cætera non sint ingenij, nec ui-
 rium mearū, illud certè studui semper, ut diligi à te
 possim. nunc tamen literas ad Gallū tuas mihi scito
 non esse necessarias. accepi enim à Bouijs nunciū, un-
 de gaudeā immortaliter. Sed ad me de sensu & opi-
 nione Galli scribet etiam Pallia. etenim, quum à te
 nimis diu illas expectarem literas, ea de re illū ro-
 gavi, antequam aliquid scirem. Nunc scribe, oro te,
 etiam si nihil habeas, etiam si non uacet, aut non li-
 beat. Ac de caligine mea ne cogitas tu quidem, &
 probata uehementer Saonarolæ *ἰσχυρῶς* rides.
 Nam morbi causam scire, quòd malle, si imbe-
 cillitatem esse morbū uolumus, ea quid aliud, quàm
 defatigatio est longior? Quæ mihi consilere solent,
 aut specula, aut uestes, aut capitis fomenta, quibus

perpetuò

EPIST. LIBER VII. 182

perpetuò utendum sit, mori ego malim, aut cæcus
 fieri. In diem & in horas producere tot adminiculis
 ualetudinem, oculos, aut tempus uitæ? Sed ò sapien-
 tiam antiquā. irascor enim uestris hominibus, quòd
 nondum possunt eruere, aut nec in mētem ijs ueniat
 querere, quibus olim rebus deficiētē senectute aciē,
 aut laboribus detritam adiuant. Quid enim? il-
 li post quinquaginta aut centum annos etatis, non
 legebant amplius, aut nō subtilissimis in artibus uer-
 sabantur, quum specula, pæstomidesque isti (ut lo-
 quuntur) nondum essent à uobis inuenti? Admira-
 bilium præterea, quæ memorāt quadrigarū ex ebo-
 re, quæ mustæ, & nauis, quæ apiculæ alis tegetetur;
 solus Myrmecides is, qui illa fabricatus erat, specta-
 tor fuit? Quatuor & uiginti libros Homeri, sic te-
 nui litera scriptor, ut in nuce clauderentur, is tantum
 qui illos scripsit, lectitauit? Nihil per se ipsos Roma-
 ni ueteres, nihil Græci aut Plato, aut Hippocrates
 uester, nihil cæteri homines docti, inclinata iam æta-
 te, legere aut scribere potuerunt? Sed uos hæc uide-
 rit is; equidem nihil uidero propediem, si perges mi-
 hi uitream hanc medicinā laudare. Quamobrè co-
 gita, obsecro te Argētari, *ὡς κατὰ τὸ νοσηρῶν* uide.
 Nam *ἰσχυρῶς* iam tædet, quam tibi philosopho re-
 serues licet. Mihi uel *ῥῆμα*: medicina satis est, mo-
 dō proficit. Video nunc etiam à uestris multa ac
ῥῆμα probari. Si doctrina illis, & mēs defuit,
 nonnulla consolatio erit, mihi solos deesse oculos. Va-
 le. Astunet. V. Non. Maias.

Donato

Q. MARRI CORRA DI

Donato Argentario, Vriam. CXC I.

NE per fratrem quidē tuum à te litera? doleo, quod mihi etiā istuc animi non sit. nam sepe desiderares tu quoque meas. Non uideris multum peccare, quod in hoc mihi par nūquam fuisti, nisi totos menses etiā cesses? ulcisci possum ego te, si uelim: sed scis me nolle. at idem tu noli. iniquitatem amicissimi hominis. ubi enim uiuimus? Fratrem quoque ad me uenire passus es uacuum literis tuis? nō tu credo is, & à te clam discessit. immo erubuit adoleſcens haſitabundus, quū te de literis nescio quid excusaret. Tuum denique mihi tabellarium fac mitas statim, si uis me uiuere. nam curationes auide, quas alijs ad te scripsi literis, & consilia, & uolumē denique à te expecto literarum. Vale. Astunci. Nonis Maij.

Ioanni Iuueni, Tarentum. CXCII.

AGO tibi de tua in me uolūtate gratias: de meis uerò studijs, etsi nimis fortasse magna opinio tua, fuit tamen ea quoque mihi gratissima. Nam te ex eo & bonis literis deditum, & mei amantiſsimū esse cognoui. Quamobrem sic habeto, officia mea fore tibi paratiſſima, opera, diligentia, uoluntatis. Quod Lucius Fouetanus quum Tarenti eſſet, benè de me sentiret, & honestè loqueretur, gaudeo habere me in hoc testimonium tuum. Cupio enim rumculos inueniri falsos, qui ad me de illo afferuntur. Et profectò

profectò doctum hominem. atque innocentem, nec à me aliquando re ulla pronocatum, non adducor, ut credam alijs detrahendo famā aucupari. Præterea, credo etiā literis illius, quas ad me Vriam Tarento ualde liberales misit. Verum ego ne illorum quidem moucor sermonibus, qui apertè etiā meo nomine abuti solent. Ipsa enim dies, ut spero, mea, & illorum studia, literas, consilia, mores, ac uitam deniq; omnem explicabit. Tu uerò me fac mutuò diligas, credasque, tibi nullum genus officij mei esse defuturum. Vale. Astunci. X. Cal. Iuny.

Carolo Bouio, Bononiam. CXCIII.

MANDARAS mihi discedens, ad te ut sepe scriberem. ego uerò antè constitueram id summa uoluntate mea. Scribam igitur posthac multa, quibuscunque de rebus scire te uelle, arbitrabor. Nunc uerò illud pro humanitate tua, & beneuolentia in me singulari, non dubito, quin uehementer aueas doceri, nūquid actum constitutum sit in meis rebus, monuisti etiā amantiſsimè, quid me in ista cære oporteret. Paucis igitur diebus, quam profectus es, hominem conueni. scis quem dico; Siculum uidelicet hospitem tuum. Recordare illius, qui inter cænam suam ius Pontificium, te inuitum, me etiam fremente docere cupiebat. Cū illo ita sum colloquutus, ut eum, par est, qui neque infantissimus omnino sit, neque ignarus, quid causa postularet, & de summa rerum suarū agi putaret. Ille uerò multis uerbis, ac suo

Q. MARIICORRADI

suo quodam genere sermonis nihil ad ea, quae erant a me proposita, & quò illum sapièssimè reuocabam; sed in mearum laudum prædicatione laborabat. Quoties ego de re ut diceret aliquid, petebam; toties amorem in me suum, obseruantiam ac fidem odiosissimè narrabat. noli querere. diem consumpsisset etiam recitandis literis, quas Neapoli, quas Roma, quas tota ex Europa se anno superiore accepisse diceret. Hic opinor, suspicaris etiam genus quoque literarum. Quum sapius id stomacharer; ille sapius, oro te, inquit, audi hoc etiam. Quum eiusmodi literas maximè quereret, meque ad cœnam inuitaret; illum nescio an planè salutatum reliqui. Magnam enim diei partem domi eius quum fuerim, perficere nullis rationibus potui, ut illum suæ improbitatis, stultitiæ, ac tantæ fatuitatis puderet. Quare id cogitavi, quòd felicissimè successit, ut alia uia meis rebus prospicerem. Neq; tamen puto committendum his literis, quid egerim; & tu soles esse minimè curiosus, qui hoc uno potes esse contentus, quòd is, què omnes omnium hominum auctoritates, argumenta, preces, miseriæ, aut orationis æquitas minimè flectere potuissent; coactus esset ipse ad preces, ceteraque omnia confugere, etiam si ego suas iniurias ul tro ferre uoluisssem. Denique res omnis eò loci est, quò uolebamus, nec sperare ego ausus essem. Quare ita gaudeo, ut si quis uerè (quemadmodum urbanè tu illuseras) *καρπὸν κεν, ἃ μὴ οὐκ καὶ ἀπὸ τῶν πύλων*. Mittam ad Robertellum literas, quum planè respirâro. facio enim

EPIST. LIBER VII. 184

enim plurimi & clarissimi uiri scientiam, & mandatum tuum. interim cupio, si qua tibi uideatur significatio apud illum mea in se uoluntatis. Fratribus tuis eruditis, optimisque iuuenibus sic utor, ut uolo: Casare quidem humanissimo, Iacobo mearum quoque socio literarum. Expecto à te uehementer literas, & tales quidem, quales esse solent. meam uerò hoc in genere (quod solum audeo promittere) diligètiã, non desiderabis. cumulatè satisfaciam uoluntati uas. Sed plura per otium. Vale.

Carolo Bouio, Bononiam. CXCIII.

ERAM Vria toto penè Sextili, longè à libris, minimè ociosus. redibo ad fratres tuos mei amantissimos, in eunte Septembri. Intelligis ex hoc id, quòd ego uolo maximè, cur adhuc minus ad te sepe scripserim. his confectis negotijs, non deero ne ijs quidè iosis, ad quos me scribere ipse uoluisti. inuitus enim faciam nihil, quòd tibi placere sciam. Nunc præteream, noui habebam nihil, quòd ad te scriberem. nam de obitu Braccij Martelli Sanctissimi hominis & amicitissimi tui, non dubito tibi nunciatum esse literis familiarium tuorum. tuli ego grauitè illius mortè, & dolorem tuum. Ea enim humanitate fuit, ut me quoque diligeret; ea doctrina, eloquentia, literis, ut uni tibi amantiissimè cederet; ijs moribus, religione, atque omni uita, ut esse tibi æqualis uideretur, & illum tu ex omnibus carissimum haberes. Verum nò commitemus, ut dolendo, immortalitati illius inuidere

Q. MARRI CORRADI

dere uideamur. Aliud non erat, quod ad te scribere deberem; & id ipsum, quod attigi, fortasse fama etiã ante acceperas, & literis multorum: sed temperare me nõ potui, ne de summi uiri morte, ipse quoq; tecum non magnopere dolerem. Vale.

Scipioni Aleandro; Vriam. CXCIV.

QVVM res esset nulla, de qua ad te scriberẽ, & deesse officio non possem, inanibus his literis nunc quidem facere hoc uolui. Promisso enim, tanquam uoto quodam, puto me teneri, quod superioribus diebus tã liberaliter tibi omnia pollicerer, nec tamen deinde tu aliquod officij mei genus uidere potuisti. Sed te spero posthac meũ animũ, quẽ in nos habui semper, amorem, obseruantiam, atque fidem non dubiẽ esse cogniturum. Colui multos annos Hieronymum (ut scis) Aleandrum patruum tuum, domiq; illius, ut unus de uobis, diu ac suauissimẽ uixi. Eandabat hic meum adolescentis ingenium, quoties meis de scriptis aliquid uideret. vidit autem is multa, cui etiam Romę librum uersibus à me factum dedit. Itaque ab homine liberalissimo, fortasse nemo plus me accepit eorum, qui plurimi ad illius beneficia confluebant. Accepi enim ego, idque sæpius, testimonium doctrinæ ab eo, qui propter scientiam reuon omnium, summamque uirtutem, illius collegij princeps, & lumen Italiæ, iure optimo existimatus est. Equidem illius iudicio de me, & opinione literarum, sic incendebar: ad eloquentiam, ad cetera studia,

EPIST. LIBER VII. 185

dia, & ad laudem, ut siquid est in me; quod ferre docti homines possint, id omne occultis adhortationibus, artificijsque illius putem esse tribuendum. Mihi denique summi uiri memoria, & recordatio, non potest esse, uti debet, suauissima, nisi uos amem, quos illi sciam iucundissimos fuisse. Tu uerò domesticum illius exemplum tibi esse propositum putabis ad imitandum; à quo si (ut facis) nunquam discedas, spe certissima esse te uolo, fore, ut illius quoque ornamenta, & amplissimum dignitatis gradum consequarẽ. Sed redeo ad illud, quod ante proposueram, sic me laudibus illius, omnium uestri beneuolentia, et uirtute ac splendore tuo delectari, ut dignus uideri possim, quẽ tibi nonnulla studiorum & necessitudinis coniunctione adiunctum esse uelis. Vale.

Antonio Marinario, Theologo. CXCVI.

COGNOVI ex tuis literis, me si non falsò, certè negligentè scripsisse. utrum falsò, tuę doctriinæ est, ac sapientiæ iudicare. ego illud scio, meum errorem (si ita uis) non satis à me explicatum fuisse. Ac primum, nisi; allor in hoc etiam, τὸ ἀρχὴν loco nominis positum, uix uni tibi, auctoritatique tuę possem concedere. Esse enim aduerbium postulat greci ratio consuetudoque sermonis. Sic enim apud illos est sæpius, τὸς ὀρθοῦ, τὸ τὰ χί' ἑτη ἀπολαύσκειν, et magis proprium genus illud frequens exemplorum τὸ ἀρχὴν ἴσο ἀν ἐν ἑτη ἀτὴν. Erant hæc & plura in superioribus etiam literis. Sed autem nunc recor-

A a dor

Q. MARI CORRA DI

cor, me hoc non simpliciter, sed *χρονικὸν ἐπιφρασμὸν* dicere
debuisset. fuit hoc negligentia mea. De eo autē, quod
est tribus in sequentibus literis ὀ, τὶ nullum uerbum
feci; & omissum est, quod per magni scribere retu-
lisset, motū uidelicet esse me interpretum auctori-
tate latinorum, non quod, sed qui, latinè uertentium.
Quāque accepisse mihi à græcis uiderer, ut τὸ ἀρ χῆν
referatur ad rationem tēporis; audi, obsecro te, quid
ego somniarem. tu rideas, licet, ineptias, uel audaciā,
hominis tamen amantiissimi. Etenim corrigi à te, si-
quid minus rectè sentio, mihi duco esse pulcherrimū.
Putabam igitur Christum Iudæis rogatum, quis es-
set, ita respondere uoluisse. Ego ille sum, qui à primo
ortu mundi usq; ad hodiernum diem, antea quidem
per uates ac sanctissimos homines maiores uestros,
iam pridem uerò per me ipsum de me, ac meo aduen-
tu; salutis uestre ac generis humani causa, sæpissi-
me sum colloquutus. Hæc ridiculè fort asse cogitau-
eram, quæ utinam scribendo saltem completi oratio-
ne potuisssem. Nunc uerò, si ita est, ut scribis, quod
equidem puto esse uerissimum, uideo mihi cum stul-
titia, turpem quoque infantiam esse coniunctam.
Referre tamen iterum uolui ad iudicium tuum. quid
sentire debeam, arbitror mihi cognoscendum ex tuis
literis. nihil adhuc esse uolo sententiam meam. Hoc
tamen scripsi, quia illam tibi non satis putabam su-
perioribus meis literis fuisse explicatam. tantum
de uerbis dicebam, neque omnibus, neque ullam ad
sententiā accommodatis. Ac de eloquentia illorū ho-
minum,

EPIST. LIBER VII. 186

minum, quibus nona adhuc religio credita est, nō ual-
de equidem laboro. Perfectè loquutos esse illos dice-
bam, & id dico in oratione perfectum, cui nihil de-
sit ad ea docenda, quæ uolumus, atque ita, ut græcè
dū loquimur, à græcis rectè intelligi possimus. Quæ-
re necesse est Ioannem, id quod ante diximus (nisi
græcè omnino loqui noluit) aliqua ex græci sermo-
nis consuetudine protulisse: hanc ego, si ea non est,
quam dixi; alia quæ sit, non facillè possum inuenire.
Verum te propediem expectamus. tum hac de re li-
cebit à te audire multa. Sed molestè illud accipi,
quod à me diuinatum est (ut superioribus diebus ad
te scripsi) ut posthac longius aliquod proficiscare. cer-
tè tamen confirmo, te nullis terrarum, uel temporū
spatijs, à meo animo unquā, & cogitatione esse absen-
tium. Vale. Astuneci. Prid. Non. Octobris.

Carolo Bouio Pont. Romam. CXCII.

LITERAS, quibus responsurum te ad meas
superiorum dierum epistolas, fratres mihi tui
dixerunt, cupidè expectabā. Ex ijs enim ad-
moneri cupiebam, quid ad te scribere deberem; man-
datoque tuo, crebris ut te prouocarem literis, pare-
rem. uerebar denique fore, ut (nisi à te literas ac-
cepissem) mihi desit argumentum ad te scribendū.
Verum ego nec laboro iam ea re ampliùs; & nunc
quidem libero te molestia respondēdi ad ea, quæ post
discessum tuum, trinis (ut arbitror) literis ad te scri-
psi. Nunc enim id accidit mihi, ut à te peterē, quod

non huic modò tuarum cupiditati literarum; sed officijs ac meritis erga me tuis omnibus antepōnā. Nō ſi iam tot annos familiariter uerecundiam, ſeu (ut uerius dicam) timiditatem meam. Quare grauiffimas eſſe cauſas neceſſe eſt, quibus adducar, ut oblitus nature, ac ſummi illius pudoris mei, aliquid à te audeam flagitare. itaque rē breuiter cognoſce. Marcellus frater meus Romā iſ de rebus miſſus eſt, quæ noſtro collegio & ciuitati poſſunt eſſe maximæ. iam intelligis hunc non rerum modò urbanarum, uerum etiam cauſæ ipſius magna ex parte neceſſario eſſe rudem. Nam & Romæ nunquam antea fuit: & res, quarum gratia miſſus eſt, non quidem obſcuræ ſunt ad explicandum; ſed tenuitati ac fortunæ ciuitatis noſtræ contra potentiam aduerſariorum difficile ad obtinendum. Hominem igitur tibi commendo ſic, ut maiore ſtudio non poſſim; & cum illo, multo uehementius exiſtimationem collegij, ac ciuitatis uidear commendare. res enim eſt cuiusmodi. Vriæ Pontificatum ac diœceſim, quæ ampliſſima eſt, malo ac triſti fato noſtræ dignitatis, Brundufino cum Pontificatu coniunctā non ignoras. Pontificatus duo ſemper habitij ſunt, neuter alteri ſubiectus, aut inferior; ut ne legatus quidem Brundufini Pontificis homo Brundufinus, Vritanam aliquando diœceſim ante Cobellum Voltanum adminiſtrarit. Hic primus à noſtris hominibus receptus eſt, quod Vritanū ſe ciuem, & Vriæ natum prædicaret. Paulatim poſt, & Brundufinorū Pontificum iniquitate, & noſtrorum hominū negli-

gentia

gentia eò res ducta eſt, ut neque Pontificatum, neque diœceſim nobis Brundufini eſſe ullam arbitrentur. Itaque ſuperioribus diebus, quum Franciſcus Aleander Pontifex eſſet mortuus, rem nouā & iniquiſſimam tentare ſunt auſi, ut in ciuitates Vritanæ etiam iuriſdictionis legatum mitterent. Erat hic Ludouicus Scommafora, quem Francauillæ noſtri ſi eſſent conſequuti, mirum niſi occidiſſent. turba denique ac tumultus poſthac deeſſe non poterunt. Quāobrem nunc amiſſis iamdiu rebus, ornamentisquæ omnibus, illud miſeri & afflicti homines petunt, ut ſibi reliqua dignitate ſpoliatis, etiam Pontifice Brundufinorum uiuente, legatum liceat habere ſaltē, Vritanæ iuriſdictionis; quemadmodum uſque ad hodie Romanum diem, interregni tempore, habuerunt, quo non una, ſed duæ diœceſes eſſe uideantur. Hoc ſi aſſequuntur (quod uideo, quā facile & æquum ſit) à tantis iniurijs putant ſe eſſe liberatos. Tu interim animaduertis opinor, quantum integritati tuæ ac fidei tribuam. Non ignoro enim Brundufinos multis nominibus eſſe tibi coniunctos; conſido tamen iuſtitiam atque unam uirtutem eſſe tibi coniunctiſſimam; ut, ſi tu ciuis etiam, aut Pontifex eſſes Brundufinorum, minimè hoc à te petere dubitarem. Nam, qui iuſtitiam habet antiquiſſimam, is, ne à ſuis quidem, alienos leui etiā iniuria affectos poterit negligere; quid ſi à cupidis hominibus per iniuriam innocentes homines ac boni uiri ne hominum quidem loco ducimur? Quapropter magna ſpe ſum fore, ut, quibus ſcū-

que rebus poteris, ope, consilio, gratia, fratrem meū,
 & causam denique omnē complectāre. Scito enim
 & mihi ueteris meæ in te obseruantia maximā gra-
 tiam hoc uno beneficio persolutam, & ciuitatem no-
 stram in perpetuum tempus tibi maximē deuinctā
 fore. Alias adhuc res non minūs graues habet in mā-
 datis frater meus, quas ut libēter ac benignē audias,
 tuerique uelis, tam te rogo, quā si pro summa capi-
 tis existimationisque meæ rogarem. Vale. Astunci.
 Cal. Ian.

Carolo Bonio, Astunensium Pontifici,
 Romæ. CXCVIII.

SUPERIORIBUS diebus rogabam te per-
 literas, ut fratrem meum cominendatū haberes;
 & quibus rebus posses, nostræ ciuitatis negotiū ad-
 iuuare. Res est eiusmodi, quæ si minūs prosperē isthic
 etiam succedat, nec usquam ius retinere nostrum pos-
 sumus; in posterum non iam de dignitate cū Brun-
 dusinis, sed de libertate nobis dimicandum erit. De-
 nique me putes, uelim, nunc etiam ipsē precibus age-
 re, quibus superiore epistola tecum egi, ut rebus om-
 nibus fratrem meum, remque omnē tueri uelis. Sed,
 quoniam res hæc multis aliis nobilissimis uiris com-
 mendata est, & ego iam duabus tibi illam epistolis
 comēdaui, quia nemini omnia debere malim; uenio,
 ut illud à te petam, quod multo mihi est maximum,
 nec habeo nisi te unum, undē id queam impetrare.

Quamobrē te rogo, quantum de re maxima rogare
 debeo,

debeo, ut, quū paulò altius re explicauero, benigne
 que audieris, quid facere necesse sit; eam mihi ope-
 ram accōmodes, quæ aptissima sit non obseruantia
 in te meæ, sed religioni ac pietati tuæ. Est igitur V-
 rię extra portam Brundusina haud longè à manibus
 Francisci Astisatis templū, & in eo collegium, ex
 illius familia hominū religiosorū. Maxima loci reli-
 gio est & sanctitas, ut eò ingressus, sentire cūctis ex
 partibus uim numinis quandam tibi uideāre. Hunc
 enim ipse quondam Franciscus delegit, petiit, ab no-
 straque ciuitate accepit, & sanctissimē uiuendi in
 eo disciplinam instituit. Ipse cum paucis hominibus
 aliquandiu hīc uixit, et monumenta nobis quedam,
 & satas illius manu arbores ostendunt. Sed acceptū
 ab eo locum, & religionē consecratū, non de opinio-
 ne uulgi, sed grauisimarū ex auctoritate literarum
 cognoui. Vixerunt hīc postea sanctissimi homines,
 quos, tametsi non publica (ut ego quidem existimo)
 religionē; at publicis cōmentariis, & maximorum
 quoque Pontificū testificatione accepimus, in Deo-
 rum immortalium numerū esse translatos. Vnus fuit
 ex his Franciscus Dyrhachinus, cuius plurima etiā
 supra humanitatem, naturamque hominum facta di-
 uinitus leguntur. Corpus illius eodem in templo, tri-
 bus cubitis altè à terra, uetusto ac mediocri sepul-
 chro, nonnullis etiam cum diuinis honoribus ad ho-
 diernum usque diem, pro refrigerata iam religionē
 hominum, seruatur. Ita duobus in cælo gratiosissimis
 patronis quum Britanni ciues uterentur, publicè &

Q. M. ARII CORRADI

priuatim prædia satis ampla, rustica & urbana illis
 donauerunt. Denique facultates erant eiusmodi, quæ
 nisi quotidie à multis dilapidarentur, ualde locuples
 templum haberemus. Auaritia enim et scelere eorū,
 qui illius administrationem emere consueuerunt, nō
 bona solū directæ sunt ac fortuna, sed uetus etiā indè
 religio fugata. Cœnacula, perisylum, horti, cubicu-
 la, templum ipsum, omnia penè collapsa; nec spes ul-
 la, seu consilium, aut restituendi aliquid ex ijs, quæ
 iam corruerunt; aut saltem ruina prohibendi, quæ
 labefactata sunt, uitiumque fecerunt. Collegio præ-
 est hoc anno usque ad Id. Apr. Franciscus Corradus
 frater meus, homo ualde honestus & industrius, à
 quo ciuitas quum ui deat aliqua iam nunc esse resti-
 tuta, & magnam uim lapidum ac materiæ compa-
 ratam, rationem inire cupit, qua saltem in sequens
 triennium illi administratio prorogetur. In tanta igitur
 ambitione hominum & corruptela, quum despe-
 ret se assequi posse, quod plurimum sua ad honestatē
 & religionem interest, sitque Romæ Franciscinorū
 familie patronus, uir nobilitate & religione summa
 Rodolphus Pius Cardinalis Carpensis, ad eum magi-
 stratus & Decuriones ciuitatis nostræ, ut allegatio-
 nem idoneam inuenirem, maximis à me precibus cō-
 tendunt. Ego, quum illorum pietati non obtempera-
 re nefas esse ducere, n. te unum habui, quem de re ma-
 ximè necessaria rogare. Quapropter oro te, & obte-
 stor, non meum, non fratris mei, non ciuitatis nostræ;
 sed homo castissimus apud hominem sanctissimum,
 Diuorum,

EPIST. LIBER VII. 189

Diuorum, quos dixi, & Christi negotium suscipias.
 Illud te admonitum uelim, ineunte Aprili rem con-
 sectam esse oportere, ut nequid Idibus ad Francisci-
 norum comitia secus, ac necesse est, de fratre meo &
 hac tota de ratione decernatur. Hoc erat unū, quod
 mihi hac epistola petendum erat: sed intelligere te
 nolui prius, quantum minima in re momenti, quan-
 tum ponderis, quantum difficultatis esset. Itaque scias
 me tibi plurimum ex ipsa re, sed multo magis ex ani-
 mo & uoluntate tua, si hoc libentissimè feceris, esse
 debiturum. Vale.

Carolo Bouio, Astuneensium Pont. Ro-
mam. CXCIX.

NON uereor, ne tibi molestæ sint literæ meæ.
 etsi enim te occupatissimum esse scio, recor-
 dor tamen, quod mihi discedens mandasti, ut
 sepius ad te scriberem. Quare, nisi inuauetudo tua
 me retardauisset, etiam crebrioribus tecum literis
 egissem. Proxima epistola commendabam tibi apud
 Rodolphum Pium, Francisci Corradi negotium
 fratris mei. Nunc uerò sic statuo, nihil à te pete-
 re aliud, nisi ea de re prius accipiam à te literas. Vi-
 de igitur, ut hoc uno ex officio tuo ad maiora etiam
 à te petenda mihi uidear esse pronocatus. Vale. III.
 Cal. Mart.

Ludouico Grauinæ Theologo, Priam. CC.

CREDO iam te intelligere, isthic maximè ne-
 cessariam esse operam tuam. mihi quidem res
 una

nulla tam certa atque explorata esse potest, quam
 diuino te nutu ad ista loca ductum esse. Quare illud
 ego te non dubito (quæ tua religio est) gaudere uber-
 rimum tibi oblatam esse materiem, in qua Deo, homi-
 nibusque approbantibus, exerceri tua uirtus possit.
 Sic enim habeto, nullum in Salentinis, ac ne in tota
 adeo Apulia omnino esse locum, ubi tanta non cæte-
 rarum quidem rerum omnium, sed certè sacrarum (ut
 dixi) ædium negligentia uideatur. Namque homi-
 nes eiusmodi sunt, ut inertia & rerum ignoratione de-
 linquant magis, quam audacia, scelere, aut immani-
 nitate: admoniti uerò, pauloque grauius reprehensi,
 facillimè ad officia reuertuntur. Scio tamen excusa-
 bunt ærii difficultates, & inopiam ciuium; cui tu
 loco ita occurreris, ut ea neges esse uera; quæ ut uerissi-
 ma sint, hoc tamè singulare ac certissimum esse re-
 medium, quo & facultates, & amissam urbis anti-
 quissima dignitatem recuperare possint. Quod ue-
 rò iam quadringentis annis aduersissima sint usi for-
 tuna, non tam in bonis fortunisque ciuium, quam in
 publicis ornamentis, & splendore ciuitatis; illam non
 dubitarint esse causam, quia sentinarum loco, delu-
 bris omnibus turpissimè abutantur. Iube enim tibi
 ostendant religiosa loca, olim pietatis ergò, à sanctis-
 simis hominibus, maioribusque nostris instituta, quo
 cultu, frequentia, studio, sacris, ceremonijsque custo-
 dianit. Iube duci te à sacerdotibus, à legato Pontifi-
 cis, à magistratu, ac decurionibus ciuitatis, ad Gre-
 gorij, ad Stephani, ad Viti, ad Crucis, ad Andreae, ad
 Caterinae,

Caterinae, Blasij, Antonij, Martini, Petri, Nicolai,
 Benedicti, Ioannis, Lucia, Christi Seruatoris, ac Di-
 uorum templa plurimorum. Non dubito fore, ut illi
 modis omnibus repugnent, nec te permittant uidere
 ea, quæ ne barbari quidem, uel Turcæ ipsis in Chri-
 stianorum templis ferre possent. Mitto ea, quæ sub-
 urbana sunt, Georgij, Barsonuphrij, Magdalena, Lau-
 retij, Iacobi, Leonardi, Matris denique Virginis mul-
 ta, quæ nostra, aut patrum nostrorum memoria fun-
 ditus collapsa, ed tractantur minus fædè, quò detest-
 bilius est pati, ab hominibus, quam à bestijs, sacra
 uiolari. Intra mœnia uerò, quum ex templis Diuorum
 ipsi homines cloacas fecerint, utinam illud saltè ali-
 quando cogitarent, quàm graues Deo, eius rei pœnas
 dederunt. Nam ciuitas nostra, quæ olim una fuit Sa-
 lentinarum longè omnium clarissima, nunc spoliata
 ornamentis omnibus, amissa dignitate, iam propè
 amisso, nullum ob delictum, Pontificatu, priuata nu-
 per munitionibus & instrumento belli, nudata ma-
 gna etiam parte agrorum, obscura & uacua ciui-
 bus, non plures habet serè hominum domos, quàm fa-
 na sunt illa Diuorum, quæ fæditissimis iam sordibus
 obruerunt. Non aduertunt miseri, neque sentiunt,
 quanta sint hæc mala; neque habent ea loco malorū;
 neque accepta referunt huic impietati suæ. Quod
 enim aliud ob facimus, tanta cum turpitudine, atque
 ignominia, diuinitus ab ijs tanta pœna repetita est?
 Dixi profectò antequam isthuc uenires (id quod te
 scio postea presentem cognouisse) nostros homines,
 alijs

Q. MARI CORRA DI

alijs in rebus omnibus natura minus esse uitiosos, quam ceteri. Quare dubium nemini esse potest, hoc uno delicto, quod maximum est omnium, iram numinis ac Diuorum in illos esse concitatam. Denique superiore triennio, Regius prædo (non enim dicendus erat Prætor) qui tum fuit, pecuniam infinitam conciliare quum excogitauisset ex ijs ciuitatibus, que redimere sese uellent; urbis nostræ, quæ solet in metu belli perfugium esse reliquarum ciuitatū, muros atque arcem, loci natura atque omni apparatu munitissimam, dirui mandarat. Equidem illo tempore, cogitabam homini stulto, & bellicæ disciplinæ ignaro, furorẽ a Deo immissum, quo se de nobis uindicaret, ut urbs antiquissima iam inde a Minoë Iouis filio, iudice apud inferos (ut est in Poëtarum fabulis) nunc denique ex omni memoria hominum tolleretur. Neque uerò hoc antè desinam uereri, quàm ijs persuasum a te uidero, stare diu urbem non posse, aut non debere ullam, ex qua pro sacris, cantu solenni, tbure, atque odoribus incensis, centum ex tēplis, rerum fœdissimarum teterrimi odores in cælum ferantur. Quid enim est in ciuitate nostra tanti, ut ei uel hostes, uel ipsi amici, si qua res incidat, parcere cogantur, in qua tanta neglectio sit sacrorū, & profanatio fœdissima adium sanctissimarum? Nosmet ipsi animos hostium, aut crudeliter dominantū religionẽ soluimus, ne qui metus obstare ijs queant, quò minus illam tantis ac tam ueteribus sacrilegijs contaminatā, clamitate, ignominiaque maiore afficere,

EPIST. LIBER VII. 191

cere, uel funditus tollere uereantur. Sed, quantum hoc delictum sit, quantæ, & undè, qualisue huic pænæ debeatur, tuum esto potius uidere: quod quū relictissimè existimaueris, illud cura potissimum, quod erit officij tui, ut dissoluti homines a te admoniti, his de rebus corrigendis, iam tandè aliquando incipient cogitare. Nec mihi excusent ciuitatis, aut hominū (ut dixi) tenuitatem. Nam & sumptus est eiusmodi, quem ferre ipsa (ut ita dicam) medicitas possit; & si qua tenuitas est, eam huius maximi delicti pœnam esse recordentur. Conferat igitur publicè quotannis non plus H-S CCCC. instituantur boni uiri de plebe & collegio Sacerdotum, qui pecuniæ, frumenti, olei, ac rerum cæterarum, in capita stipem rogēt. Ita in me recipio fore, ut in singulos annos plus pecunię colligatur, quàm ad urbani cuiusque templi restitutionem sit necesse. nam de suburbanis, quæ dixi esse quàm plurima (si tibi sic uidetur) nullam istis hominibus molestiam afferamus. Expecto hęc literas tuas, & tales quidem, quales ab homine doctissimo, ac sanctissimo de re una omnium perditissima esse oportebit. Vale, & nos ama, ut facis. Astuneci. Idibus Mart.

Carolo Bouio, Astunensium Pontifici, Romanam.

CCI.

NON deerat, quod ad te mea causa scribere deberem. nolui uerò aliud a te petere, nondum pfecta re fratris mei. quare scio admittes me quàm primū ad cætera officia tua. Nunciat enim Marcellus

cellus frater quiddam esse melius à te cogitatum, quam id erat, quod ego de Rodulpho Pio scripserā. Incipiam igitur iam nunc tibi agere gratias. Illud primum est, ut quum res est adhuc integra, ante Id. Apr. confecta sit. etenim post illum diem putamus negotiū spissius futurū. Nunc uerò ante ea comitia, potest sine molestia cōfici cuiusquā. Expecto literas à te, undè tibi maiores, quam antehac ulla de re alia agam gratias. Docui enim alijs literis, quanta res, et quantæ religionis hęc ayatur. Vale. A Iuui. XIII. Cal. April.

Carolo Bouio, Romam. CCII.

AGO tamen tibi, uti debeo, gratias. verum is, ad quem scripsisti, Leonardus Sanctamaura nihil poterit in negotio fratris mei, eo presente, qui summam teneat illis in comitijs potestatem. Is esse dicitur Ioannes Antonius Delphinus, quem scribis nostra culpa conuentum à te Romæ, & rogatum ea de re non fuisse. Nunc uide, obsecro te, quid fieri uelis. etenim res est eiusmodi, quam templi ac diuorum, quos dixi gratia, ciuitas putat esse sibi modis omnibus petendam, etiam inuito fratre. Denique mihi nō sumo, ut uelim te docere, quid hęc fieri oporteat. Nā de triennij etiam tempore, id quod significabam primis in meis literis, scio te recordari. Vale.

Donato Argentario, Vriam. CCIII.

HÆC ad te postridie, quam uenit frater tuus, hante lucem. quare nec literas tuas reddiderā.
Statiim

statim Bouios gram conuenturus, ut illuxisset. De ca ne uenatico sum sollicitus, nequid accidat, quod scribis. uniusne bestia causa tot inimicitia? tati metus? Aleandrum tamen uidèris mihi solum nominare. Hunc, si est solus, ita aggredièrè, quæ admodum ego te, aut me Bouius, aut illum Roma frater, aut hunc ipsum Hippolytus Estèsis Romæ. Etenim iuuenis est optima natura, et qui facillè precibus capiatur, aut oratione tua. Hoc si non assequimur, preclusa est omnis uia, ut ne furari quidem possimus. Itaque, si ea spes nō sit, quam ego puto, furtum debet esse prius, aut solum. Sed minùs timidè mihi tuæ literæ uidebantur, quas ad Bouium scribis: ad me uerò plenissimæ suspicionum fuerunt. Quare sic tecum statuas, me, ut hoc quidem tempore, amicissimorum hominū uoluntati seruire cupiam; tamen rebus tuis omnibus semper esse prospecturum. Malitiam commendo tibi planè plus, quam debeo. Erat enim illius opera mihi ualde necessaria; sed eum denique ex hoc morbo reētis cognoui. Meæ domus limen haud scio, an uidebit amplius, nisi quum tibi uidebitur. ac scio fore, mihi in primis ut prospicias. Proxima in epistola tua & d'edpho d'edpho (ut scribis) nō uideor mihi satis intelligere, nisi ea sit anni superioris, quæ frequens erat in literis utriusque nostrūm. Hoc si rectè accipio, facies ut sciam. Cætera scripta erant commodissimè. spero tibi *περὶ δὲ* discedere. Cognoueram ex fratre & extrema epistola tua, minùs uacillantibus scripta literis. Attulit Scipio mihi à Sigonia literas Patauio.

Q. MARRI CORRA DI

Sanio. substitutus erat enim paucis ante diebus in Lazari Bonamici locum. Ipsius ad te misi epistolam sua manu scriptam. remittes hanc mihi, quum descripteris. Ego enim obruor molestiis, nec ad te nunc exarauisse, quicquid hoc esse interpretere, nisi ascriptisses in epistola tua, ne occupationum quidem earum excusationes te esse accepturum. Confectione tamen adhuc eius libri distineor, de quo ante ad te scripseram. nullus quidem hic est, ut scias esse meum; sed concurrunt omnia mihi incommoda atque aduersa. nunc deerat haec solitudo. irascor facilitati meae. Illi impuro adolescenti oro te meo nomine, quae me uelle, quaeque oportere intelligis. scio enim unde hoc genus morbi contraxerit; & contagionem timeo, ne qua ab eo emanarit. Fabius tamen videtur mihi satis belle habere; qui si est (ut spero) sanus, non uideo equidem, quid aliud timendum sit. Cogites hic uelim, quantum me amas. eodem in lectulo ad incutem usque Decembrem ambo fuerunt. Subtilissimas his de rebus expecto à te literas. Vale.

Donato Argentario, Vriam. CCIIII.

DE Malitia sum sollicitus ex literis tuis. mea tamen causa sum perturbatus, & meorum. Valetudo adhuc satis firma, praesertim in puero: nonnulla hinc spes videtur. Illius uero facillimam esse curationem, respondebant. unis aut summum trinis curationibus incolumen fore. Ad ista scilicet mihi frater miros cruciatus fecit, nec perfectum est aliquid.

Illum,

EPIST. LIBER VII. 193

illum, quid faciendum sit, monebis, et ad me scribes. Mitto Sigonij ad te, quae dixeram. Vale.

Aldo Manutio, Pauli F. Venetias. CCV.

ACCEPTI à te literas, quum de patre tuo inciperem nonnihil esse sollicitus. nam Scipionem meum, unde cupiebam aliquid audire, nondum mihi contigerat, ut uiderem. scripsit aliquando ad me, sed nihil ad quae uolebam. Nunc uero, lectis tuis literis, magnam partem illa cogitatione sum leuatus. omnino autem acquiescere non potui. Quod enim ab eo salutem nunciari scribas in epistola tua, fuit illud profecto gratissimum; sed literae utriusque uestrum incutiores fuissent. Nam pupugit me, quod significares illum scribere non posse. silentium uero illius Musarum non iam ego solus miror. Verum confido lata fore omnia, & illum eruere interim de studijs dignum aliquid scientia sua, memoriaeque hominum sempiterna. Librum de Orthographia tuum rectissime scriptum, uehementer probaui. Siquid posthac erit eiusmodi uel à te, uel à patre tuo, fac memineras, nihil uestris literis mihi uel perfectius uel iucundius uideri. Has quum ad te literas dedissem, ipso in portu naues captae sunt à piratis. in ijs utinam plus damni ab alijs factum non esset, quam à me literarum. pars ego nulla fui. Hoc scire te uolui, ne accusanda tibi mea negligentia uideretur. Scribes ad me, & de antiquitatibus appinges aliquid patris tui. pudor obstat, quominus illum de ijs rogem. Vale. Brundusij, Cal. Martij.

Bb Paulo

Paulo Manutio, Venetias. CCVI.

SI uales, gaudeo. Suspiciabar aliquid ex diurno silentio tuo. nihil à te peto, aut urgeo insolenter. Nam uoluptate etiam ac fructu scriptorum tuorum, æquo animo (si ita uis) carere possum: tamen illud uide, ut anno toto undecunque nuncius, litera, aut significatio saltem de te sit aliqua. Itaque nunc mihi planè satisfecit Aldus puer. is tametsi quædam significaret, quæ ego cuperem esse meliuscula; eorum tamen iuuuit me non esse rudem. Non miror enim amplius silentium tuum: & spero, uotaque facio de tuis rebus: nec affero tibi molestiam (ut antè) ad me scribendi. utar enim Aldi interim literis: tu uerò scribes, quum per ualeitudinè aut occupationes licebit. De me uerò nihil est, quod nunciè, undè gaudere possis. Domo abesse non patiuntur me diu instituta rationes meæ: superioribus tamen diebus non uoluntas mea, sed casus tulit quidam, ut Venetijs ad te nō fuerim. Missis enim Roma literis, accerserbar Tridentū ad munus, quod tu scilicet mihi gratulatus es: literæ uerò mihi redditæ non fuissent unquam, nisi antè ad alium res delata esset. Quare nunc, ut cetera non doleam, quid principes uiros de me credam existimare? Cupiebam præterea, & spes erat, mihi datum iri aliquid ad scribendum. sed hoc fato latinè didicerim, ut: pudet loqui cætera. Fortasse uerò nimis arrogo mihi, nec satis expediat me, literasque meas in luce hominum uersari, si diu carere domo possem.

Verum

Verum ad te redeo. me sollicitat ualetudo tua. ad hanc tuendam stultè adhortarer ego te. Illud uide tamen, ut si fieri quidem potest, scriptioni illam ac studijs anteponas. hoc unum credo hæctenus à te prætermisum. ignosces amori meo. Aldi uelim esse crebras ad me literas. illius epistola cum libello de Orthographia nuper fuit mihi periucunda. Vale. Brusudisij. Cal. Maias.

Carolo Sigonio, Patauium. CCVII.

SVMMAE uoluptati mihi fuit, quod erat postremum in epistola tua, summum tibi locum Patauij, atque munus datum esse docendi literarū. Itaque gaudeo uehementer, nec solum tibi, sed omnibus rectissimis studijs, atque Italiae, externarumque gentium iuuentuti uideor mihi posse gratulari. Equidem sic mecum ante statueram, deberi tuò sibi illū honorem, & literas, eloquentiā ac uirtutes tuas. Nunc uerò minimè dubia spe sum fore, ut bonis literis omnibus, ac latinæ linguae, non doctor modo excellentissimus, aut cultor summa diligentia, sed patronus etiā, acerrimus deesse non possit. Vtrunque enim rectè, & purissimum tuum dicendi genus ex tuis libris, & contra stultos homines ex oratione quadā, de latina lingua sententiam cognoui. Ac scito mihi illam orationem luculentissimam rectissimè habitam, & istis temporibus, atque indoctorum hominum insolentia, maxime necessariam esse uisam. Contigit mihi etiā aliquando, ut istorū insania prouocatus, de re tota accuratissimè cogitarem; & amicis, qui id à me petiuissimè cogitarem; & amicis, qui id à me petiuissimè cogitarem;

Bb 2 sent,

sent, multis uerbis responderem. Credas mihi uelim, altius omnia ac subtiliter persequutus, planè uidi ac perspexi, tanquam ea quæ ipsi oculis cernuntur, nihil ab istis nouis doctoribus in latinam linguam, nihil in res humanas diuinasque omnes, stultius ac demerentius dici potuisse aut cogitari. Dolebam antea latinitatis causam à paucissimis, uix uno aut altero è doctis hominibus, neque satis uehementer hactenus esse defensam, ut iam erubescere inciperem, quòd mihi penè solus esse optima in sententia uiderer. Postea uerò quàm te mihi præterea & Manutium repente animaduerti ea in re factos esse duces; non dico respici rari, sed risi potius me, quòd istos mihi tantis ex delirationibus diu cognitos unquam hominum loco duxerim. Tuli enim, ac laudani etiam Speronem, quòd homo literis & scientia clarus ita dissentit à nobis, ut modestiam seruet; neque, ut cæteri, linguam latinam putet obesse studijs, & auferendam prorsus censeat oportere. Intelligis ergo me non hunc aut similes ita contemnere, quanquam ab ijs omnino dissentiam: sed illos tantùm, qui in latinitatis nomen sunt inuecti, quosque animaduerti à te esse reprehensos. Denique eò reuertor, ut honorem tuum atque munus gratuler studijs, & eloquentiæ Romanæ, cui ex ista urbe speramus te doctore ac patrono ueterem dignitatem atque ornamenta restitutum iri. Carolo Bouio Pontifici studiosissimo tui, paucis diebus, quàm ad te de illo scripsi, Bononiam ad suos contigit necessariū iter. Roma nunc meditatatur summa illa, de quibus Tridem

ti summo in concilio deliberandum erit. Te magnopere diligit, & nisi discessisset, nec tantis rebus nunc esset impeditus, nò dubium, quin magnus inter uos renouatus esset usus literarum. Tu uale, tibi que persuade, à me non uulgariter amari. Brundusij. VI. Non. Maias. M. D. LXI.

Data multis ante diebus epistola, naues quæ isthuc nauigarent, à prædonibus captæ sunt. Equidem, accipis tuis literis, ad te scripsi, quum primum potestas est uisa.

Iulio Cæsari Loffredo, Caruinium. CCVIII.

TIV epistola quæ est reddita, sollicitabar quotidie literis, ac nuncijs meorum, qui me domum ad res maximè necessarias uocarent. Reuerti, arbitrator, decimoquinto abhinc die, minimè uacuus à labore & summis cogitationibus, ad molestias; quas esse leuiore credere, si eas probare saltè iniquis in me hominibus possem. Mitto enim plurima, nec studia dico, aut scribendi lassitudinem, aut ea, quibus obruor assidue: tot literis certè amicorum sapissimè accidit, ut uix ullum sit otium legendis. Credas mihi uelim affirmanti, nullum adhuc fuisse diem hac estate, quò die non multas eodem tempore inchoatas in palympesto, aut schedis epistolas haberem. Etenim responde re uni alicui dum paro, & literæ interueniunt aliæ aut graniores, aut amici, cuius ratio maior habenda sit; cogor id, quod cœperam exarare, aliud in tempus differre. huic uerò dum instituo rescribere, præstò sunt mihi literæ ab alijs, ac denique dum semel ur-

Q. MARI CORRA DI

geor à multis, remanent mihi semper domi in lituris plurium initia epistolarum. Noli querere: desideratur à multis officium meum uel scribendi, uel (quod magis dolendum est) humanitatis. Aequiore animo hæc ferrem, nisi etiam qui nõrūt occupationes meas, quasi otio abundem, ut sibi leuissimis de rebus respondeam, præsente ac sæpius flagitarent. Sic enim scire te uolo, si hæc ad meas molestias nõ accederent, meã tibi ac tuis æqualibus operam nullo loco fuisse futuram. Nec despero tamen posthac fore, ut possis in me aliquid residere humanitatis atque officij existimare. Nunc uerò tibi ago gratias de mirifica tua in me uoluntate, quam ex tuis amantissimè scriptis ad me literis cognoui. In ijs mihi fuit præcipuum, quòd significas te ingenuarum artium cupiditate ac studio teneri. Scito enim ex tuis tantum uirtutibus, & scientia literarum, te à prudentissimis hominibus, dignum isto loco, fortuna, splendore, tuorumque maiorum rebus gestis & gloria iudicatum iri. Arma igitur aut equos tractare, aut multa, quibus nimium sunt hoc tempore, non æquales modò tui, uerũ tenues quoque homines dediti, non per se honestatem habet ulla; sed tum denique laudantur, si in actum prodierunt, & ciuibus ac reipublicæ opem attulisse uidebuntur. Literarum uerò nullum tempus aliud expectandum est, quo uel honestæ sint, uel cõmodæ, uel iucundæ; sed illarum eterna sunt omnia: quarũ non doctrina modò ac fructus; uerũ discendi etiam ipse labor est pulcherrimus; nec aliquid potest in uita sine

EPIST. LIBER VII. 196

sine ijs, pace aut bello, rectissimè administrari. Quã obrem sic tibi persuade, mi Cæsar, fuisse te mihi semper antea ex tuis moribus & natura carissimũ; nũc uerò magnum accessisse cumulum ad amorem in te meum, ex tuis, quas proximè misisti, literis, & ista in bonas artes propensione uoluntatis. Meã tibi operam officiaque omnia scies tibi in omne tempus esse paratissima, Vale. Astunci. IIII. Cal. Quint.

Decio Romano, Tarentum. CCIX.

QVÆ mihi ad latinam linguam tuaque studia pertinere uidebantur, longum erat, hanc ipsam in epistolam includere. Itaque alijs in literis collegi ea, quæ utinam literati omnes, utinam egomet seruare queam. Facile est enim & breue, summa omnia præcipere: sed longissimi studij, exercitationis, nec mediocris est ingenij, oratione facienda consequi ea, quæ ipse præceperis. Nam ut latine, eleganter, aptè, distinctè, ornate, breuiter, dilucidè, splendide, suauiter, probabiliterque dicamus, & his difficultiora, singulis uerbis præcipere solemus, quæ paucissimi à primo ortu eloquentiæ & sermonis ad hodiernũ usque diem præstiterunt. Quamobrem, quum hæc omnia exercitacione potissimum constant, illud maximè te monendum putauì, ut quum dicendi & eloquendi præcepta cognoueris, contra difficultates omnes remedium esse singulare, si difficultates assidue esse maximas recordè. Genus quoque perfectum latinæ dictionis, te uelim existimare paucissimos qui-

dem homines, etiam salua rep. Romanorum, esse con-
sequutos; uerum nihil esse, quod assidua opera, ma-
gno studio, & accurata diligentia uinci tenerique
non possit. Declarat hoc, quod etate nostra plurimi
excellentesque uiri, quum rectissime, que dico, intel-
lexerint, illos etiam qui statim post Octauiani Au-
gusti imperium scripsere, hac dumtaxat latine lo-
quendi elegantia uicerunt. Quocirca magno errore
ac stultitia ij tenentur, qui usum latine lingue clau-
ditant relinquendum esse; quia, prater alia multa,
quum in consuetudine uulgari ac domestica non sit,
rectissime illam discere non possumus. Vides enim, ut
Italiae ac totius Europe innumerabiles uiri doctissi-
mi, diuinate loquendi, elegantia, & omni apparatu
orationis, probant istos homines insanire? Quid uero
noua lingua ipsi moluntur, qui nec latinam auferre
de sacris & profanis rebus omnibus, & toto ex or-
be terrarum; nec suam ex tam angustiis finibus Ita-
liae ad nationes exteras ullis unquam seculorum eta-
tibus poterunt mouere? Fuit hoc Atheniensium, fuit
Romanorum; qui non colonijs tantum, sed imperio,
ui, atque armis hoc facere potuerunt. Illi enim appa-
ratus bellorum, illi duces, illi fascies, illa imperij ma-
iestas, illi praefecti fabr. illa machinae, illi cuniculi,
turres, uinae, arietes, illa uictoriae, ac triumpho, lati-
nam linguam exteris nationibus, etiam illo tempore
inuitis, reliquerunt. Quod si nobis haec adessent om-
nia, quae tristissimo fato Italiae, miserimam in serui-
tutem sunt commutata: non tamen effeminati isti
lauda-

laudatores mulierum possent spem habere ullam sibi
re, donec erunt homines, ut uel unum in uicum sua lin-
gua à Transalpinis hominibus recipiatur. Nam Ro-
mani illis temporibus hoc fecerunt, ut linguam Ro-
manam dilatarent, quum alia lingua uel ipsis Roma-
nis, uel nationibus exteris non erat, quae in omni scri-
ptorum genere, in diuinis humanisque legibus, in re-
ligionum libris, ac denique in caelo (propè dixerim)
tam altas radices egisset. Quamobrem te laudo Deci,
quod extricare te ab istorum ineptijs, & falsis opi-
nionibus; ad latinique sermonis dignitatem, atque am-
plitudinem, qui tibi ab ineunte etate, opera doctissi-
mi uiri patris tui, fuerat rectissime cognitus, deni-
que redire uoluisti. Errore enim à nostra lingua dese-
ceras non tuo, sed omnium, qui stultissime nobis ad-
uersantur. Isti nanque molles ac delicati homines il-
lud spectant maxime, quod se pro literatis homini-
bus latine scribendo, neque mulieribus, aut exoletis,
neque in tonstrinis, aut lupanaribus, neque in princi-
pum ac Regulorum domibus uenditare possent. Ue-
rum enim uero Deci, sic te uelim existimare, non tan-
ti esse non modo ignauiam illiteratorum Principum,
& eorum qui in ciuitates, qui in prouincias, qui in
populos ac regna habent imperium, sed ne ipsa quidem
regna, & orbem terrarum, quanti linguam nostram
teneri à cunctis mortalibus, qui religionem seruant
Christi, & esse, quemadmodum esse necesse est, sempi-
ternam. Nam, quod aiunt etiam non esse nostram; il-
lam uero ex his, quae dicta sunt, apparet, magis no-
stram

stram nunc esse, quàm olim Romanorum fuit. Quòd ea lingua scribendum putant, in qua simus nati, reclamant omnes omnium gentium ac populorum ex ultimis terris docti homines, qui græcè aut latinè omnes ferè scripserunt. Affirmo denique, ab istis, qui nostram linguam sunt infectati, patronis uidelicet omnis imperitiæ, & corruptoribus Italiæ inuētutis, ac studiorum omnium, nullum denique argumentū, neque uerbum aliquod esse contra nos dictum, quod disputando magis, quàm ridendo, sit necesse refutare. Esto enim, recens hæc lingua Italię placeat, laudetur, & iure etiam laudetur: quorsum tamen attinet latinam ledere, ac temerè omnibus humanis rebus perfuntā iactare, de naturæ humanæ terminis uelle eijcere, tam falsa colligere, præcipitesque ferri, tanta in nos rerum inanitate pugnare; quum, si illa extingueretur, suam ipsi tenere non possint? Vtrum dolere me fortassis putabunt, & inuidere felicitati linguæ suæ? Primum, nihil est illo quidem nomine, quod doleam; sed quòd latini sermonis (ut dixi) eternitate queam gloriari. Deinde, si non ipso cum genere hominum atque mundo illum durare cogere causæ, quas dixi, sempiternæ; gratias Dijs immortalibus agendas putarem, quòd alterā denique in Italia linguam esse uoluerunt, quæ spirare sine ope nostræ linguæ non possit, ut uel causæ illius nostram quoque Itali homines in tempus perpetuum seruare cogentur. An illud dicere audebunt, quod uideo à multis esse iactatum, poni scilicet nimis longum tempus latinis

tinis literis discendis, quod alijs disciplinis dandū esset? Sed quid non audeat arrogantissima, indoctorum hominum impudentia? aiunt enim, si repudiato usu nostri sermonis, tantum sua lingua scribatur, nobis in Italia Theophrastos ac Platones quàm plurimos non esse defuturos. Ego uerò non sum nescius quosdam ex isto grege hominum, qui dementiæ quoque in suis scriptis cognomine gloriantur, hoc solere dicere; ac de se, tanquam rectissimè in ea lingua scribāt, magnificè sentire. Sed profectò illi errant uehementer: et nescio, an plus requirat studij ac temporis illorum sermonis perfecta cognitio, quàm latini. Non necesse habeo diu hinc argumentari, quum res loquatur ipsa. Quotus enim quisque est ex ijs, quem dicas rectissimè scribere? ne illi quidem, qui fiducia nouæ eloquentiæ, uarijs modis in latinam sunt inuenti. Siquis tamen hoc in numero haberi potest; interroga, utrum à nutricibus (ut aiunt) eam linguam didicerit, in qua sit natus; an penè quadraginta annorum studio sit uix omnino consequutus? Qui uerò latinè hodie scribunt multi, quàm plurimos eorū (ut dixi) qui media in latina lingua & usu domestico sunt nati, uicerunt. uerum insulsi istorum hominum ac stultitia non hoc loco à me reprehendetur. Quamobrè tu Deci, ualebis, mihi que ignosces, quòd maturius ad te scribere, ut à me petieras, de studijs tuis non potuerim: & quo tempore cum latinitate in gratiam rediisti, quasi te meam amicitiam recordabere. Cal. Q. uiat. Astunet.

Antonio Mileto Brundisium. CCX.

PAUCIS accipe ad literas tuas. denique uiderer mihi apud te esse turpissimus, nisi cognitus esset aliis etiam summus in te amor meus. Scripsisti duobus arbitror abhinc mensibus; dispercam, si consequi interim labore ac studio potui, ne aliis quoque multis, maioribusque officijs deessem. Literarum genus ac studij tui scis mihi probatū semper fuisse. Perges tu hanc uia sequi, undē esse te in ista hominum opinione scribis: fore spondeo, ut collaudē re ab omnibus. Tnam uerō in me benevolentiam, si mea quidem officia spectēs, esse nullam; sin uoluntatem perspicias, non dubitāris eam esse debere minimē uulgarem. Vale.

Sergio Pasanifio, Manduriam. CCXI.

SIC habeto ad literas tuas. Si res tanti est, quāti ipse scribis, pensio statim soluetur pro quadrāte; reliqua summa ad Id. Nouemb. nihil est, quod possim amplius. Quod si hoc non fiat, aliud cogitemus, aut res tota relinquatur. uide tamen oro te, siquid est aliud, quod ad meas rationes possit accommodari. Fortasse uerō plus, quā dixi, pecuniā ad priorem pensionem aliunde expressero; secunda sit fortasse ante illas Idus. Plures tamen sumo dies, quod maximē cauendum puto mihi periculum fidei meae. Scribes ad me tota de re subtiliter. Delphino meo salutem meis uerbis. Vale. Vria.

Paulo

Paulo Manutio, Romam. CCXII.

NULLVM adhuc tēpus fuit, quo magis aut cuperem, aut uererer ad te scribere. Nunc. tibi & commodiorem esse fortunam spero, quam scire aueo ex tuis aut Aldi literis: & ereptam suspicor aliqua ex parte potestatem familiariter, & sæpe (ut consueueras) ad me scribendi. Confido tamen occupationes apud te nullas unquam fore tanti, ut cursum impediāt atque officia beneuolentiæ & humanitatis tuæ. Non debui nūc esse longior; Marcellum tamen commendo tibi fratrem meum. Huic iam anno toto iniqui homines & auari, fortasse etiā corrupti à nostris aduersariis, dubiam quotidie spem afferunt recuperandi iuris non æquissimi solum, uerum etiam maximē necessarij, ciuitatis nostræ. Hoc scire te uolui, ut si quid forte meus frater à te petat, quod per amicos possis efficere; ciuitatem nostram in optima causa laborare, & illum ab homine tui amantiſſimo tibi esse commendatum recordēre. Vale. Vria. VIII. Cal. Decemb.

Castorio Sorano, Mandurium. CCXIII.

EXcusationem, cur tandiu ad me non scripsēris, accepi tuam. Calamitates uerō tuas & pericula ita dolui, ut si fuissent mea. De beneuolentiā ac perpetua tua in me uoluntate nec dubitauī unquā, & ago tibi, uti debeo, gratias. In studiis autem ac literis uide, quibus te rebus adiuuare possim. Quod

meis

Q. MARI CORRADI
meis te scriptis esse adiutum prædicas, est hoc amoris in me tui. Epigramma satis cultum putavi. Hæc raptim nunc ad te. scribam plenius, quum aut plius erit ocij, aut res postulabit. Vale. Vriæ. prid. Non. Ian.

Marcello Corrado fratri. CCXIII.

Intellexi iã binis ex tuis literis dubitare te, an rectè de nostrorum hominũ uolũtate sentiam. Denique frater, sic exstimabis in te uno spẽ esse positam nostri iuris uel retinẽdi, uel recuperandi. Quæ enim hæctenus ad te scripsi, ea et uera sunt omnia; & nequid nos lædant, sæpius ac multum laboraui. Perfeciã profectò, ac iam perfeci potiùs, ut displiceat his prudens illud suum consiliũ reuocandi tui, & sibi ex ea re turpissimi esse uideantur. Illum, quem tibi successorem esse cupiebant, feci, ut crederent res nostras aduersarijs esse uenditurũ: obstinatiores autem puderet his de rebus aliquid me præsete loqui. Noli igitur laborare: uidero enim hæc; & quando illa etiam frogi, quæ decreta erant, nequid stultè in posterum, aut malitiõsè decernatur, modis omnibus providebo. Cõsiliũ quod putas aliquid esse in quibusdam hominibus, uide etiam atque etiam frater, nequid ista opinio obsit nostris rationibus, obsit officio tuo. Nihil omnino hac quidem in re stultius, nihil dementius ne fingi quidẽ potest. Nã ^{Εὐνο} ^{νοσπι} ^{τοπε} de quibus ante scripseram sæpe, discordias inter se nũc simulant, & quales mecum sermones haberẽt, ante quam

quam ipsis irasci cœpissẽm. Dij immortales tantane stultitia esse quenquam, ut ea sentire aut loqui possit? Sentina autem collegij, pallida semper ora fame, non dissimulante seruitutem in concilijs, & in compitis omnibus laturam se esse potiùs, quàm unius teruncij sumptum, clamabat. Quanti fuisse tum putas in disensionibus illorũ, id quod mihi erat frequẽs ^{ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς} ^{ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς} ^{ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς}. Nũc uerò sunt modestiores, quando etiam (id quod rideo magno cũ dolore mecum) præ se ferre ipsi principes uidentur, terrii iã meis clamoribus et literis tuis, quò nobis gratum faciant, bona fortunãque uel suas, uel ciuitatis omnes habere se paratissimas ad rem persequendam. Caue enim putes tuis literis, quas à me superioribus diebus incitatus misisti, aliquid fuisse salutaris. Scribes illo modo sæpius; & stultos homines, quantis de rebus agatur, admonebis. conficere tamẽ ex his quàm primũ aliquid maxime te uelim. cupio enim aliquid extare iam, quo tua prudentia, si des, òpera, industria, & me hercule etiam pietas laudeatur. Literis atque interdictum de conseruanda nobis possessione dignitatis quotidie expectamus. Spero, quod misum est pecuniæ, ad rem conficiendam fore aliquid. Sed uenio ad res domesticas. Aes alienũ tuũ quod times, uix ∞ H-S fuit. id uerò iam omne dissolutum est. Putamus hornotini olei fore tibi amphoras ad centum. præclara enim oliuatio huius anni, deterior facta est improbitate Mutioli et Malitiæ aduersariorum tuorum. huic malo occurrere te uelle

nelle scripsisti. *Vini quicquid est ubique natū, præter agri nostri naturam, dulce est, ut per durare ad æstatem id non possit. duo procurator tuus dolia putat ad Quintilem posse seruari. Equi salui sunt, & pecudes cætera, quas tu uenire cupiebas. De cõtroversia Philippi et Ascanij tantū dico, illius negotij procurator Donato Palmerio esse datam. Urgebo hominem sæpius, & denique, ita mihi si uidebitur, integrum de his rebus ad tuum aduentum potius seruari mandabo. Etenim sunt res per se, in tanta præsertim iniquitate hominū, difficiles ad explicandum: et hi, quibus credere necesse est, amici tui sic tibi uellent inferuire, ut aliorum auaritiā ne laderent. Ascanius esse hæredem negat se auunculi sui: non tamen recusat, quò minùs rationē tibi reddat eorum omnium, quæ ad illū pertinebāt. Philippo nihil impudētius, qui superbia illa fretus, quam didicit à socro & sorore illius, leges etiam & iura contemnit. Rem Scipioni Aleandro commendabis. Sed uide, num placeat illud, missis à Pontifice. Maximo dirarū literis, cogere auaros homines oculis de rebus confiteri. Thomas conductas habet hoc anno oleas tuas quadrante, quemadmodum aliquādo à te ipso illas accepit. Pollicetur fore, suā operā atque fidē laudare ut possis. De semente huius anni & conditione cum emptoribus noualium tuorum, alijs ad te scribam literis. Nunc ad ridicula non puto esse ueniendum. sunt enim multa, quæ non hanc in epistolam includentur. de his ergo, quum aderis.*

Nec

Nec enim lubet nunc ridere, & publicis de rebus timere, quid agatur: recreor tamen, quum recordor animum tuum ad illas accensum non minùs, quàm meū, aut cuiusq; nostrū. Sed literas tamen, obsecro te, quàm primū de ijs mitte frater, undè respiremus. Allucinari soleo in meis literis, quoties ad te scribo; iterum ergo ad tua. Priuatam pecuniam, alia quædam excogitanda ratio esset, ad te mittendi. Scripsit superioribus diebus ad te procurator tuus, quantum in ea re hoc anno sumptum feceris; non dubito, quin mirère. Sed binis centesimis hinc ad Spinulas permutatio est: gratis permutaturum se Fabritius Neapoli sæpius dixit: at indè nostram pecuniā Romæ neq; se minoris, neque alium posse quemuis permutare: idem Spinulas Romanenses argentarios credo esse re sponsuros. Quòd si tantum est in collybo detrimenti, uide, quid posthac fieri uelis. Paulo Manutio meam à te, quam paucis ante diebus mihi epistolam, reddi uelim: hinc uereor, quòd nescio quid mihi uisus es excusare; omnino autem, nisi me disimulare uelis, istū non laudo, mihi cognitum ex tuis literis omnibus nimium pudorem tuum. uide, ne eius rei possis iterū accusari. Literas Aleandri de tuo Sacerdotio ad te misi: quum erunt redditæ, facies, ut sciam. erant enim aliæ grauissimis de rebus eundem in fasciculum coniectæ literæ, et syngrapha Spinularum. Tuus aduentus quum appropinquabit, signum aliquod mihi cures uelim, Christi (ut ad te antè scripsēram) cruci suffixi, opere pulcherrimo; sed morte in primis ac

Cc macie

macie, quæ uera esse uideatur: aut huiusmodi sit, aut nullum. nosi hoc in genere fastidium meum. Pontificis Maximi literas reliquis de rebus scito uehementer esse necessarias. nonnullam facis iacturam, quod missæ adhuc illæ non sint, quamobrem matura, quantum potes. Hieronymi Gazæ negotium tibi non inuitus commendauit. est enim is à Nicolao Granapbeio auo suo mihi commendatus: & Scipioni Aleandro, cui tu debes plurimum, ualde carus. Vides ergo, quibus hominibus gratum fiat, qui ambo optimum iuuenem & studiosissimum utriusque nostrum curæ nobis esse uoluerunt. Fabius est mecum, tibi salutem ascribit, à me diligitur, literulis operam dat: ingenio, moribus, & natura est eiusmodi, ut agnoscas Mediani filium. Quærenti, quid aliud ad te scribam, illud mihi uenit in mentem, quod scire à te uelim. Parietinas domi habet Fabius, de templo, ut ipse nosti, conductas; harum scis trigésimo quoque anno concipere nouam locationem oportere. Nos igitur docebis, an eo tempore concepta sit, quum à te possidebantur. conductæ sunt autem annis abhinc, ut arbitror paulò minùs quinquaginta. Homines de collegio Tarentino, qui uobis illas locauerunt, adhuc non loquuntur. uereor, nequid noui de ijs cogitent. De Sacerdotum testamentis ualde sollicitus est Barsonuphrius, quòd ijs, quibus earum rerum cognitio datur, legem non eo modo accipiunt, quemadmodum ipse scribis: immo ne iudicant quidem aliquid ex lege, quòd homines cupidi non cognoscendi aiunt potestatem si-

bi

bi esse datam, sed prorsus bona sacerdotum omnia auferendi. Scire cupit, numque ratio sit, qua istorum atrocinijs resistatur? non dubium est enim hinc fieri quotidie multa, præter ius à Pontificibus constitutū. Ages cum Cæsare Bouio, quemadmodum superioribus ad te scripsi literis. Nunc enim, quibus modis potest, itur obuiam meis commodis: & Romæ etiam quærentur, per quos fieri hoc possit. Maxima fit iniuria lenitati & innocentie meæ: non quòd damnum inuri ex ea re mihi credam aliquod, sed quòd patienter non fero id, quòd ab amicis re nulla prouocatis eo consilio fit, ut meis rationibus repugnetur. Mihi clarissimum uirum diligentissimè salutabis; faciesq; ut intelligat, meam in se, fratresque suos obseruantiam apud me fore, quæ semper fuit. Quòd libertate mea uereris, ne quorundam animi à me & à causa publica alienentur, mihi crede, ut in tanta stultitia atque insulsitate hominum, nihil potest me fieri modestius. Sed utar consilio tuo, & obiurgationes meas leniam sæpe nonnulla suauitate blanditiarum. Scis me non inuita Minerua hoc facere, quum uolo: cur autem nolim, si necesse sit? quare nihil metuas hinc mali. Meis in literis omnibus ad te uehemens incitatio quedam & uoluntas fuit ea de binis legatis. credas mihi, uelim, affirmanti; nihil esse, quod magis contendere debeamus; nihil quod facilius, aut iustius concedi possit. Pontifex ergo ut creatus erit, nulla tibi sit mora conueniendi illius. Præmus re grauiissimam illi expones, tumultus plenam, periculi, &

Cc 2 in.

iniquitatis. Animos civium ita ad optimā causam inflammatos, ut bonis fortunisque suis, liberis & uita, quam dignitate per iniuriam spoliari se malint. Rem eo loci, ubi nunc est, nostrorum hominum patientia, & superiorum Pontificum iniquitate & auaritia esse deductam: at ea sublata, fore, ut suum cuique ius reddatur; & duæ amplissima ciuitates diuturnis discordijs, & periculis maximis liberentur. De Pontificum uerò commentarijs exempla ad te misimus literarum, quibus ex literis apparet separatim legatos ad nostram dioccesim administrandam esse missos. Denique frater, possum affirmare, hac in re tibi oblatum esse tempus, quo facile possis de patria, ornamentisque publicis, & nobis omnibus immortaliter mereri. Vale. Hæc ad te ex lectulo ante lucem exaravi. Id. Ian.

Paulo Manutio Aldi F. Romam. CCXV.

VAS proximè accipi à te literas, mihi, ut ne mentiar, iucundissimæ omnium fuerunt. suavis enim significatio est illa amoris in me tui, qua simul & doles te fructuum mearum carere literarum, & humanissimè eam in partem accipis intermissionem huius officij mei, ut etiam querere nimiam haberi à me rationem occupationum tuarum. Nam, quod ad fructum attinet (ut scribis) & uoluptatem, quam capias legendis meis epistolis; id ego mihi summa in laude pono; & maximum duco esse fructum studiorum ac diuturni laboris mei. Quod autem humanitatis ac modestiæ scribis esse, quod tibi maximis studijs, summisque negotijs distento, quatuor iam his mensibus noluerim esse molestus, agnosco lenitatem, & amorem tuum; qui & temporis breui spatio, nimis diu carere credas te meis literis: & uirtuti tribuas, quod potui fortassis necessitate, aut negligentia peccare. Non me accuso equidem, quasi indiligens fuerim ad scribendum, ad te præsertim, cui me officia omnia debere profiteor: sed amo facilitatem inge-

nij tui, qui neque expectaris excusationem meam: & ultro me atque amantiſſimè incitâris, ut ad illam redirem, quæ tibi longo interuallo (pro tuo in me amore) intermiſſa uidebatur, conſuetudinem ad te ſcribendi. Nunc de beneuolentia, & iſta liberalitate animi tui, ago tibi, uti debeo, gratias; polliceor-que fore, ut (quando ita uis) hoc in genere deſiderare non poſſis officium meum. Attulit à te mihi frater meus duos Reginaldi Poli Cardinalis ampliſſimi, & ſanctiſſimi uiri libros, unum de concilio; alterum de religione in Britannia ab illo reſtituta. Fuit uterque mihi in ijs, quæ ſunt à fanaticis hominibus in religionem concitata, ualde commodus, & ad memoriam, quam de Polo ſemper habui, perincundus.

Aldus noſter ad me ſcripſit breues literas, quibus literis petijt, ut inſcriptiones antiquas ad ſe mitterem, quæ hîc repertæ eſſent. Collegi ex ijs, quàm multas potui: neſcio, an illi fecerim ſatis: me quidem certè tibi quoque ſum ratus gratiſſimè eſſe facturum. Tu perges, nos (ut facis) amare: & ſaluebis à Marcello fratre meo; iſ ſcîre te cupit ſemper fore ſe cupidifſimum tui. Vale. Vrie. Prid. Cal. Sext.

Petro Perpiniano, Romam.

C C X V I.

M Arcellus frater meus, qui ſuperioribus diebus Roma ad nos redijt, miros de te mecum ſermones agitât quotidie; & omnino tibi uix unum, aut alterum confert, plurimarum artium ſcientia, ſplendore orationis, acumine iudicij, aut omnium elegan-

tia

tia & grauitate ſtudiorum. Venitare ſe ait conſueuiſſe ad te, & frui ſuauiſſime caſtiſſimi ſermonis, optimi ingenij, & incomparabilis doctrinæ tuæ. Narrat mihi ſæpius meditari te, & ſcribere de illa parte Dialecticæ, quæ pertinet ad inueniendum, præclara quædam & admirabilia, quibus non ſperat unquam ſe uiſurum eſſe meliora. Denique me his in ſtudijs ab adoleſcentia uerſatum, & nunc M. Tullij, Ariſtoteliſque ea de re ſententiam rectè coniungere cupientem, impulit, ut ad te ſcriberem. Pollicetur enim fore, ut (quæ tua eſt humanitas atque doctrina) acutiſſimè libentiſſimèque reſpondeas, quid tibi de ſenſu duorum hominum, quibus nihil in terris æquale unquam fuit, iudicandum eſſe uideatur. Quamobrem te etiam atque etiam rogo, non tã, ut ſeruias: quàm, ut libenter ſeruias cupiditati, ne dicam etiam huic neceſſitati meæ. Illud ſcîre te uolo, quæcunque erût ingenij ac ſcientiæ tuæ, illa à me uni tibi accepta referre, omnes homines, quibus uidere mea ſcripta contigerit, eſſe cognituros. Non ſoleo enim aut ingratus eſſe rectè admonentibus, aut inuidus alienæ laudi. Miſi capita quædam ad te rerum, quas mihi uelim explicari: non dubitat frater meus, quin poſſint hæc à te paucioribus illuſtrari, quàm ſunt à me propoſita. Quòd ſi pluribus ea uerbis elucidari ſit neceſſe, tamen cogitabis id, quod profectò cogitas, nec ſcientiæ tuæ quicquam, nec uitæ, quam ſanctiſſimè habes inſtitutam, magis quàm huiusmodi officia, & in omnes homines beneficentiam conuenire. Vale.

Cc 4 Aldo

Aldo Manutio Pauli F. Romam. C CXVII.

Actum est à me de inscriptionibus mandatoque tuo, quam potui diligenter. libentissimè enim id suscepi, in quo seruirem commodis ac uoluntati tuæ. Doleo tamen fuisse nihil, ubi ualde laborarem: etenim ipsa res erat eiusmodi, quæ adiuuari minimè posset sedulitate atque opera cuiusquæ. Quæ igitur mihi antea erant in promptu, uel à familiaribus missa, uel à me inuestigata, omnia cum bis ad te misi literis: His enim in locis, & hanc studij partem curat nemo; & pro tanta urbium uetustate plurimarum, paucissima sunt uestigia antiquitatis. Nam, quis ita crederet, Hydrunte, Gallipoli, Soleti, Manduria, Tarenti, Egnatiæ, Rudijs, Metaponti, nullam omnino eiusmodi literam hæctenus esse uisam? Aliquid à nobis, aut per nos inuentum Brundusii, parum Lupiis, nonnihil Vriæ. Hic lapides fracti ac penè contriti omnes, aut ruinis obruti. Itaque illud mirum, alijs de Salentinorum urbibus, quæ tantum semel sunt euersæ, faciem antiquitatis omnem prorsus esse deletam. Manduria enim, ut à Q. Fabio Maximo, aut ab alijs diruta est, saltem ipso in ruinarum puluere ad proximos usque trecetos annos quieuit. Reliquæ uerò tres nunquam ampliùs restitutæ, neque ex iis aliquid ad nicina loca, urbes, aut uillas translatum est. Nihil enim est usquam, quod deportatum Egnatia, aut Rudijs, aut Metaponto queas indicare. Apud nos autè plurimæ sunt, & quidem graues causæ, cur non anti-

tiquitas

tiquitas modò, uerum ipsius etiam fundamenta, nomenque urbis omnino sit extinctum. Non enim, ut cæterarum, sic nostræ quoque; urbis una tantum euersio fuit. Nam, ut peiora multa & uetustiora non dicam, intra hos ducentos annos, post longas obsidiones & uastationes agrorum, post cædes, & abductos in seruitutem homines, aut proscriptos ciues, septies est uel diruta, uel incensa; ut mirandum sit, ex tantis ruinis adhuc extare aliquid, undè hinc aliquo tempore habitatum esse ab hominibus possit quisquam suspicari: utcunque tamen hæc, uidero posthac, siquid erit aliud, quo tibi satisfaciam. Nunc de peregrina inscriptione, quæ postrema fuit omnium, cupio scire, quid homines docti sentiant, atque in primis quid uideatur patri tuo. Illud scio pro sententia Galatei, Pontani, Actij & Hermolai de uetere lingua Messapiorum neminem dubitare treis hominum ætates ante bellum Troianum conditam fuisse Vriam à Cretensibus, qui deinde mutato nomine Iapyges Messapij dici mulerunt. Tibi enim qui opera ac diligentia patris tui in Musarum cætu atque sinu à prima infantia educatus fuisti; ἦρο δ'ὁ του πολυμυῖα cecinit sapius, κῆ μεταβαλόντες, ἀντὶ μὲν κρητῶν ἰήπυγας; μεσσαπίους γενέσθαι. Hinc deductæ coloniæ, hinc urbes aliæ uel habitatæ, uel conditæ: illud lingua genus latè diffusum usque ad linguæ Doricæ initia conseruauerunt, Iapygiæ quidem nomen regioni uetus reliquerunt. Tantas uerò fuisse quondam res nostras διηγέσθαι pergit Μυσα, Ἀπὸ δὲ γένος πόλιος;

Τὰς ἀλλὰς οἰκίῃ σου. Verùm & nosti tu reliqua, & ego doctorum hominum, quos dixi, sententiam, & Messapiorum linguam, & inscriptionem ac literas, quas ad te misi, ab ijs que sunt conuētissima, urbis nostræ præsentī calamitate & dolore, & antiquissima gloria ac rebus gestis separare non potui. Tu uelim à me liberius petas, quicquid præstare summus amor possit. Nunc enim, etsi uerecundia etiam petitionis tuæ mihi fuit suauissima; tamen uereor, ne pudore tuo fiat interdum, quo tacitus desideres genus aliquod officij mei. De his literis, quum erunt alate, uelim à te statim fieri certior. Vale.

Ioanni Antonio Palliæ. CCXVIII.

Nimis diu cessatum inter nos est, ut equidem nō possim non dolere, tam crebras mihi undique molestias afferri, quibus retardetur sæpius officium meum. Orationem igitur Ferrarij (ut aliquando respondendam ad literas tuas) legi occupatissimus. Quæstus es enim tuo & Ferrarij nomine, quod non singulis de partibus ac figuris orationis responderim, quid mihi uideretur. Quæso te, mi Pallia, ignosce assiduis meis laboribus, fortunæ iniurijs, rebus nulla dū ex parte constitutis. Utinam aliquando mihi otium detur, quo seruire amicissimorum hominum uoluntati possim, non ita fluctuante statu rerum mearum. Huius quidem anni difficultas maior, quàm cæterorum omnium est insequuta; nec spes ualde magna in posterum tempus. Quare doctus euentu rerum &

consi-

consiliorum meorum, puto minùs stultè mihi ac studijs prospicerem, si non longa & inani spe, constitutoque peculio; sed in diem potiùs mallet, auium ritu, uiuere: sed cogere me uix possim, ut ipse mihi credam. Verumtamen de oratione ut dicam, mihi quidem uisa est esse pulcherrima. Breue autem de illa meum iudicium fuit, quod & occupata essem opera, quum est allata, nec ualetudine satis firma, & (quod scis maximum apud me pondus habere) non latinè ea scripta esset. Fuit enim significatio nonnulla beneuolentiæ in uos meæ, quod illam tamen adduci potui, ut legerem. Scis tu Pallia, me non laude inani, rumusculis uulgi, & leuitate nostrī seculi: sed antiquorum sapientia, & uirtute captum, antiquas etiam linguas omni labore ac studio à primis annis esse complexum. Neque eos reprehendo, qui noua Italiæ lingua scribunt: etsi ferendos non puto eos, qui de latina stultissimè sentiunt, & loquuntur. Quamobrem ego, qui & mea sponte scirem, & sapientissimorum omnium iudicio & auctoritate, in sententia confirmatus essem, non tantum multitudinis infimæ, aut mulierum, aut principum indoctorū; sed omnis philosophiæ, sed diuini & humani iuris, sed bonarum artium & omnium scientiarum, sed sacrorum & religionis, ceteris cum gentibus communicandæ causâ, linguas esse discendas: istorum hominum falsis perniciosisque disputationibus & stupiditate prouocatus, cæpi eo loco ducere linguam, & scripta illorum, quo ipsi ueteres linguas omnes, præcipueque latinam,

latinam, quam rebus humanis omnibus, ueluti solens esse quendam, iisdem sapientissimi homines nunc magis, quam florente Romano imperio, consitentur. Has tu grauissimas & maximè necessarias linguarum discendi causas, & meam summorumque de ijs uirorum sententiam auctoritatesque, pro sapientia & aequitate animi tui, non dubito, quin laudes. No ui enim diu ingenium doctrinamque tuam; noui mores, iudicium, facilitatemque naturæ, tum nullo prauo sensu, nulla pertinacia perfunctæ, tū ad omne eloquentiæ genus restitissimamque omnia accommodata. Non enim, quia istorum lingua scribere consuevit, lusus quosdam propterea latinam linguam putas, uel inutilem, uel extinctam, uel de naturæ finibus esse exterminandam. Illud enim restitissimè uides, quod insanissimi non aduertunt, sceleratissimi non curant, communionem quoque religionis hanc toto ex orbe terrarum necessariò esse interituram, si quo exitiali fato unquam Romana lingua auferatur. Denique tibi homini docto, & uestra in lingua totaque in controuersia ista linguarum à stultis cõcitata, diu sapienterque uersato, unum ex tanto numero possum conferre, Speronem Speronis F. pari doctrina & nobilitate hominem, qui duos Alexandros minimè imitatus, his de rebus multa disputans, nihil sit in latinitatis causam inuictus. Ex illis uerò alter scurra tantum ineptissimus, alter bardus mulierum philosophus, in fulsitate stultitiæque sua mollè effeminatamque Italia iuuentutem, ut crederet, adduxerunt, nullas ue-

terum

rerum linguas, id est nullum humanarum ac diuinarum lumen rerum omnium tanti faciendum esse, quam ignauiam, meretricios cantus, & unam scortandi disciplinam. Vt enim sint nobis et latina linguæ omnia aduersa, illis contra fecundissima, nemine etiam ex nostris doctissimis hominibus illorum furiosis conatibus eunte obuiam, quid aliud isti tanta disputatorum contentione uolunt, aut quid poterunt multis annorum millibus efficere, nisi ut suis aequalibus rerum omnium ignorantiam nutriant, & in constrinis, mulierum uel thraasonum laudes canant? Hic mihi philosophiæ & literarum omnium ignarus, philosophos in sua lingua habiturum se esse minitatur, & scientiarum libros omnium; ut nec Theophrasti, nec Platonis, nec antiquorum scientia amplius indigere uideamur; & transalpini homines, ex noua Hetruscorum (ut aiunt) lingua scientias omnes discere cogantur. Scilicet cum linguæ amplitudine tanta, quantam esse ipsi arbitrantur, Atheniensium quoque uel Romanorum habent imperium, quo ad externas etiam gentes, & ultimos orbis terræ fines, mittere suam linguam possint. Non cogitant enim ignari homines, uel multis alijs cum gentibus communè esse debere linguam, uel imperio quondam hoc esse factum à Græcis; nec aliam præterea fuisse rationem, qua fieri posset à Romanis, quam ut per colonias, per socios, per uictores exercitus, per magistratus, iurisdictionemque omnibus in Europæ, Africæ, atque Asiæ partibus, tanquam una in ciuitate, una tantum Romana lingua,

magno

magno etiam cum honore ab omnibus audita mitteretur. Aries me hercule Romanorum ille, qui terror cunctis gentibus fuit, non maiore impulsu urbes hostium diruebat, quam linguas illorum latinitati cedere cogebat. Nunc uero isti, à quibus oppugnari latina lingua nuper coepta est, quid unquam somniare possunt, quo transalpinae exteræque nationes non sua potius barbariem in urbes Italiae se sperent et optent iustus ac facilius (quod Diis omen auertant) esse introducturos? Denique Pallia, contra quam stultissimi homines loquuntur, nunc latinam linguam discunt pueri multo splendidiorem, quam illis etiam temporibus (quando hoc in dubium uocant) quum ea nondum Italiae esse, aut urbis Romae propria desuisset; & nostra est nunc magis, quam illorum fuit, qui nobis illam peperunt; & si praeter Graecam alia sit, quam possis cum illa conferre, linguarum est omnium praestantissima; uel (quod est uerius) nunc sola est, quam linguae numero queas iudicare. Nam, quod paucos aiunt nunc esse, qui latinas literas colunt; oro te, mi Pallia, & obtestor, uel mea amicissimi hominis causa, rectissime hoc uideas, quale esse argumentum putes; quum & sint plurimi in Italia, innumerabilesque tota in Europa studiosissimi latini sermonis, & sapientissimi quique illum, ut lumen quoddam humanarum diuinarumque rerum omnium sequantur. Paucos uero esse illos putant, à quibus absint homines indocti, inanes, libidinosi, adulatorum: et si paucissimi forent, non arripiendum hoc esset statim

pro

pro exemplo; sed existimationis Italiae, religionis, & literarum omnium interitus, planctu & lamentatione deplorandus uideretur. Quamobrem temerarijs hominibus ne illud quidem exprobari nunc uolo, quod nihil habet illorum lingua, quod à nostra acceptum non sit, ideoque interire illam sit necesse, nostra si auferatur; sed caecos illos atque amentes iudico, quum illud non uideant, neque aestiment, seu ratione & causa hoc fiat, seu ui ac fato diuino quodam latinitatis; ij maxime praestare solent ingenio, copia orationis, & abditissimarum rerum omnium scientia, qui peritissimi sunt latinae linguae. Isti autem noui ac stultissimi doctores, de linguis, & altissimis grauissimisque de rebus, non ex illarum uel comodo, uel amplitudine, uel paucorum, id est sapientissimorum iudicio atque sensu; sed opinione multitudinis, paucitateque rectissima sequentium, putant esse statuentum. Ego uero, quum sint haec omnia huiusmodi, ut à nullis labefactariue possint; nolo tamen prodesse latinis causis, nisi illud sit multo grauius, quod bonae artes, quod hominum uita, quod humana & diuina omnia, quod uis Pontificium, quod religio, quod leges, & tradita nobis à Christo uiuendi disciplina, sola ope latini sermonis, aut cognoscere, aut retinere, aut caeteris cum gentibus communicare possimus. Quando igitur haec sunt ignorata ab imprudentibus, male accepta ab indoctis, formidata ab ignauis, disputata à fatuis, neglecta ab impijs; eò dementia uentum est,

ut,

ut, qui opinione sunt etiam nonnulla ingenij & doctrinae, capti nouarum cupiditate rerum, nouam linguam statuerent cupientes, latinam auferri disputent oportere. Ego uero cum doctissimis & clarissimis uiris, meique amantissimis, Lazaro Bonamico, Romulo Amaseo, Paulo Manutio, Carolo Sigonio, opponere me insaniam, resistere disputationibus, & à lingua illorum, in qua tam insolenter se iactant, disiuncta habere mea studia omnia consueui. Habes igitur Pallia, cur Ferrarij orationem non dico legere noluerim (quid est enim quod tua, aut illius causa nohim?) sed lectam sapius demonstrare subtiliter, indicareq; uobis, ut eius linguae non ualde gnarus, qualem esse existimarem, ager praesertim, rebusque uarijs distentus non facile potuerim. Tu uelim, credas nihil esse mihi te carius, neque incundius; mea quoque officia non orationis legenda unius, & ista uulgaria atque usitata; sed quae à summa beneuolentia proficisci possint omnia, tibi esse paratissima. Amo enim ingenium, amo doctrinam & modestiam tuam; qui ut prudentissimè aestimas omnia, ita de communi lingua orbis terrarum, donoque caelesti ac sempiterno, nihil cogitare aut loqui soles, quod quisquam uel me diocri accusatione reprehendat. Itaque deuinctum esse me scito non officijs modò tuis, quae mihi solent esse periucunda; sed moribus, doctrinae, ac uirtuti tuae. Honestate praeterea delector generis uestri, nec minima in laude pono principem esse te omnium Palliarum. Legi enim summa cum uoluptate, nec mino-

re admiratione, ad Casarem Gonsagam librum à te pulcherrimè scriptum. quo in libro de familijs quaedam uestrae ciuitatis breuiter quum diceres, de maiorum tuorum laude, rebusque gestis (quae tua uerecundia est) maxima quaeque dissimulans, sanctissimi tamen uiri Nicolai Palliae; in Deorum numerum translata, nomen, religione cogi te putasti, ne taces. De scriptis ergo tuis cognoni ab Hetruscis, atque Umbris publica religione Perusia sepulchrum illius coli: & gentilibus tuis post uitam sanctissimè actam in terris, locum inter Deos immortales ita certum esse datum, ut nefas, & inexpiable sit crimen, id non cõfiteri. Hieronymum Gallum fero in oculis. Gregorium Ferrarium uel ex illa oratione doctum quoque hominem esse indicauit. utriusque meo, & Argentarij nomine salutem. Tu uale, & nos ama, ut facis. Vria. prid. Cal. Oct.

Scipioni Antelmo, Astunum. CCXIX.

E Viridices epigramma remittam, si latinum face-
re, possim, ut uolo. Nunc, affecta ualitudine ac uiribus, ualde mihi displicebam; idque praedixeram fore, quum ad me fuisses: & rectissimè à doctis omnibus diffi. illum putatur, hoc genus. Cetera uel uiginti duos uel aliorum Iacobo reddes Bouio, cui spero non σολωμίζουσα prorsus uisum iri. Saluere meo nomine illum iubebis, & expectare, dum à ualitudine uidebor mihi esse firmior. De me uero atque ijs, quae loquuti sumus inter nos, expectabam, quid actum

esset, nec sanè diu pendere animi, uelim. Prolixa fore putabà omnia ex tanto concursu, quem domi Boniorum superioribus diebus ad me factum nosti. Ego tantis hominum precibus, querela, & proximè literis etià quotidi. amis fieri non potuit, quin mouerer. Nūc unus euertit omnia? & unus, et is, quem ego minimè putauissem? Hoc accipe, ut uoles: equidem non potui adduci, ut crederem nisi Boniorum literis. Illo biduo quo apud uos fui, seorsum illi dicebam, haberi à me in illo negotio rationem sui; id quod multi fortasse cognitū agrè tulerunt; & nuper domi meæ, hæc se negligere aiebat, & alia cogitare, ad quæ meam operā rogaret. Respondi me tempus libentissimè obseruaturum, si quod possem. Denique, ita à me tūc discessit, ut credere me uellet eiusmodi suam uoluntatem, & quæ semper antè credidissem. Nūc uerò ex illius uel mutata mente, uel cogitationibus tum occultatis, me tuo, ne quid mihi faciendum sit inconstanter, uerius quàm superiore anno, quum fides mea requirebatur, quam ego nemini dedissem. Sanè sum perturbatus, & mori centies malim, quàm offensiones animi tales, aut maleuolentiam ferre. Videbis, obsecro te, ut hæc auctori tate alicuius, et allegatione, si qua potest, corrigatur. Hoc nisi fiat, ut meum quidem hunc animum respicere nolitis; rem tamen uestram quoque uidetis hoc anno maximas habituram difficultates. Sed quàm sapientius uni mihi obtemperauissem. Nunc mihi integrum esse uellem, per quæ uos aliud consiliū capere liceret. Quantum me amas, cogita, ne quod molestia

rum

rum genus mihi nouum paretur. Iacobus mihi in officio sit, per quam uelim. Expecto de istorum, quos dixisti, uoluntate ac tota de re quàm primū à te literas. utinam ea refrixerit. Vale. Vriæ Pri. Non. Ian.

Camillo Petrarolo, Astunum. C C X X.

Excusatione tua illud perfectum est, quod maxime cupiebam, ut mihi te non molestè operā dedisse cognoscerem. Etenim uerebar, nequid fecissem te me: è, qui tempus et laborè, te impertire meis rebus, tua in me beneuolentia fretus, rogauissem. Intelligo autem nunc te, quantum labor auissem, etiam penitere, & operam à te mihi rectè diligenter quæ nauatā mea (ut scribis) elegantia, non satis dignam putare. Ago igitur tibi de egregia tua in me uoluntate atque officio gratias; à teq; mihi ut ignoscas, peto; et me ad referendam gratiam, uel cumulandam credas paratissimū fore. Scio enim, & necesse est, primū, quantum in eo laboraueris, id omne de tuis studijs atque negotijs esse detractum: deinde uerò sic habeto, nihil me credere fieri posse melius, uel ad nimiam fortasse meam diligentiam aptius. Quare nihil est, quod excuses, qui plus etiam præstiteris, quàm mihi uenisset in mentem postulare. mea enim scripta magis nunc amo, quum ijs admirabilitas quædā accessit manus ac literæ tuæ. De communi autem negotio dederam literas ad Antelmum, quid fieri iam placeret. assentiebar enim antea, quod à principio de quorundam uoluntate hominum celatus essem, aut fortasse nemo

D d 2 uestrum

uestrum diuinare potuisset. Hoc tamen Antelmus ridet: & ut est homo nostri amantiſſimus, undique spem afferre, & persuadere mihi conatur, quod non possum intelligere. Me quidem hæc ualde perturbauerunt, qui uidere iam uideor, quod uobis doleat, & mihi sit per magnam hoc anno molestiã allaturũ. Quare uidebitis, maturẽ quid fiat. Ego uos nil aliud, quã amare possum; teq; mi Camille, ut mutuo me ames, rogo. Vale. Vriæ.

Aldo Manutio, Romam. C C X X I.

A V eo scire de literis, quas mensẽ Sextili ad te deram. perlata Romam, non est, cur dubitare possim. uideo enim aliquid esse respõsum ad quã Marcellus frater meus Annibali Paulino scripserat. Eundem in fasciculum coniectæ erant ad illum fratris, & meæ ad te patremque tuum literæ: de ijs tamen adhuc audio à uobis nihil: sanè uolebam ad te perferri. illa enim cum epistola miseram inscriptiones antiquas ex mandato tuo, quã multas potui: doceri cupio de ijs, quid acciderit. Patrem tuum saluta meis uerbis. mirificam illius in me uoluntatem semper, præcipue tamen proximis ex literis cognoui: uelim, credas, nihil putauit scribi posse amantius. Illi gratias egi statim; uereor tamen, ut literas eas acceperit. hoc etiam, oro te, mihi quãtulum est, extrices. De illius antiquitatibus ante triennium aliquid expectabam, sed quã de ijs uerbum diu nullum: tamen ego molestus non sum, nec scrutabor siquid in uoluit.

lit. Hoc si ita est, mihi ne à te quidem nunciari uolo quicquam. illas enim legi cupio, ipsi quum uidebitur. Vale. Vriæ. prid. Cal. Mart.

Paulo Manutio, Romam. C C X X I I.

I Am ne Aldi quidem nostri ad me sunt literæ. scire rẽ hoc te uolui, siquid ab alijs fortasse peccatũ sit. noui enim ego amorem tuum. Itaque in ijs culpam esse arbitror potiũs, qui literas accipiunt uel meas, uel tuas, uel utriusque nostrũ. siquid eiusmodi sit, reponam, quã amissa intelligam. Vehementer cupiebam esse perlata, quã mihi Aldus mandauerat: nũc mea, et illius ualde scire interest, si de literis quid accidit aliter, ac uoluimus. Tu uale, itaque tibi persuade, neminem esse, quem uel magis amẽ, quã te; uel cui me uelim esse cariorem. Vriæ.

Carolo Bouio, Astunensium Pont. Tridentum.

C C X X I I I.

C Rebriores equidem ad te meas uellem esse literas. uideo tamen, quantoperẽ sis occupatus. Itaque diu nolui (quum præsertim graue nihil haberem) obstrepere tantis cogitationibus tuis. non ignoro enim, quanta sit res tali tempore istum locum tenere. Quapropter confido hætenus esse nihil, quod mihi à te ignosci cupiam: hoc tamen si tu non ita iudicas, idque ego possim scire, multa posthac reponã. constantissimi quidem amoris in me tui, non est, quod ullos quæram testes. illa enim, memoria teneo, quã

accipio, ut minimè ingratus. Me uerò frater tuus, ut redirem ad se, quum superioribus diebus uehementissimè rogaret, per meam denique in te obseruantiam obtestans ad suam uoluntatem adduxit. Viderat homo acutus tantam apud me, non auctoritatem modò, sed uim quoque esse nominis tui quandam, ut ea sit sola, cui ego repugnare non possim. uicit illo modo & uoluntatem, & res grauissimas, quibus implicatus tenebar. Nihil erat aliud, quod ad te scriberem. nimum uerò hoc ipsum attingi. scribebam suspensus, ne quid interpellarem te, minimè uacuum isto in concilio orbis terrarum. Ignosces tamen amori meo, ergo ad illa, si pateris. Per insaniam & scelus turbatum: inuidia tamen & odium fingi tantum aliud non potest. Plures loquuntur mecum, & liberius, ut cù eo, cuius nihil interesse putant. odoror ego plura, honesti & boni uiri sic existimant, hinc solam nobis metuedam esse humanitatem. Ignotum quoque antea, quibus non oportuit; inde audaciam istis ac spem esse iniectam impunè lødendi. Amicos etiam nunc illos esse, qui lødere ante conati fuissent. sed ego ariolor. us enim, quos amo, consilium non deest. Tu saltem sic interpretabere, ex his quasitum esse à me argumentum scribendi. etenim aliud erat nihil dignum literis. Porro mihi turpe iudicabam ab eo tempore, quo abesse reip. causa cepisti, nullum huiusmodi aduersum te fuisse officium meum. Vale.

Sed penè illud praterij, quod multis ante diebus cogitaueram; tibi Scipionem Antelmum commen-

dare.

dare. affirmo dignum esse illum, cui prospicias. Res nunc est eiusmodi, quam uidet non à te peti debere; sed neminem habet alium, ad quem respiret. Calumnij ab aduersario fatigatus, nihil tanti iam putat esse, ut tam diuturnis laboribus, tantoque sumptu redimendum sit. Vide, oro te, si quid fieri potest. hic eò sum breuior, quòd ea de re accepisse te credo literas illius. Denique sic habeto (nequid uereare) me alium tibi postea neminem esse commendaturum, nisi si eueniat, ut Camillo meo Petrarolo necessaria apud te sit opera mea.

Petro Perpiniano, Romam. C C xxiiij.

Humanissimis tuis literis ualde sum adiutus, ad hanc mihi dubia uideri scripseram. Credas mihi hoc, licet homini minimè blado, & qui illis de rebus, quid existimandum sit, ignorare nolim. Mihi enim à te satisfactum si non esset, quum tamen rectissime te in Peripateticorum & M. Tullij doctrina, excellentissimeque uersatum esse, et acceperim à fratre meo, & ipse in tuis cognouerim literis; profectò nunc illud cogitarem, ignorare non posse te ea, de quibus ad te scripsi. Itaque fretus humanitate tua iisdem de rebus iterum te rogarem, si quid à te meis fortasse in literis erratum esset. Nunc uerò est, quod magnas agam tibi gratias, qui doctissime simul & luculèter scriptis ad me literis, nihil reliquisti, quod me suspensum ampliùs tenere possit; & quidem illa scripsisti,

quæ ad meum sensum per mihi uisa sunt esse accommodata. Non enim ego his de rebus nihil antè sentiebam : sed an rectissimè sentirem, ex doctissimorum hominum iudicio statuere uolebam. Aliquem uerò tanta doctrina, tãta denique modestia, qui non è summis admirandisque hominibus, alterutrum ignoret, aut contemnat, mihi non facillè erat inuenire. Itum est ergo ad te, quem de sermone fratris mei primùm, deinde tuis de scriptis, hominem esse multo doctissimum cognoui : scripsi autem subito, nec satis accurate ad te literas. Quare animaduerti etiam, admonitus, quædam scrupulosè, nimisque subtiliter quæsitæ esse à me ; quæ prudentèr tibi ex aliarum explicatio ne rerum intelligi posse uiderentur. Sic igitur ex his rebus te uelim existimare, me tibi deuinctum esse, memoriamque nominis, scientiæ, ac uirtutis tuæ, in omne tempus conseruaturum. Colere enim soleo omnes doctissimos homines, ut nullos Romæ, paucissimos in Italia esse sciam tui similes, quibuscumque amicitia mihi non sit, aut usus literarum. Ad te uerò diligendum impulit me eadem, quam tibi ceteris cum eloquentissimis omnibus communem esse cognouerã, similitudo studiorũ, singularisquæ doctrina : sed multo magis etiam uita genus institutum, & constans fama continentia, & sanctitatis tuæ. Cupio tibi secundæ omnia euenire, ad quæ cœpisti, uel de studijs ad Romanam linguam, bonasque artes omnes excollendas ; uel de summa uita ad cæli uias omnes rectissimè persequendas. Scribes, oro, ad me, quoties liceat

per

per studia ac molestias tuas, quas intelligo ex tuis literis esse ualde graues. Literas ad me perlatas existima, si eas in Pauli Manutij domum, aut Annibalidis Paulini miseris, eius cui proximas dedisti, scribit enim sæpius hic publicis de rebus nostris. Vale. Vriæ.

Francisco Girardo. CCXXV.

Quum esset nemo, cui ad te darem literas, quoti die me. Ambrosius pictor, ad tuam epistolam ut responderem aliquid, rogabat : quum uerò illi Florentibus iter ad uos accidisset, omnia fecisse uidetur, ut de suo me discessu celaret. Denique rem fecit sanè leuem, nec superiorum dierum sedulitate dignam, & quam apud te ne ipsam quidem arbitror negare potuisse. quid enim responderet aliud, quum tu illum de meis literis rogares ? Equidem illi magis crediderã, quod me rogauisset etiam, ut suum tibi filium ualde commendarem. Vt cunque tamen, & puerum tibi cõmendo plurimum ; & respondi mihi uideo, ad que multis antè diebus à me postulaueras. Non potui maturiùs, nec tamen dubito excusare te imbecillitatem ualetudinis, labores, & occupatio nes meas. Confido etiam fore, ut ex paucis, illa quoque intelligas omnia, quæ huiusmodi de rebus docti homines quidam uerbosius tradiderunt. Ipse tamen diuinare me uoluisti quædam in epistola tua, quæ diceres Palliam ex me audiuisse : si qua mihi præterea sunt cum illo communicata, nunc quidem non sa-

tiii

ris recordari poteram : petendum erat nominatim, siquid præcipuè uelles. nunc fortasse plura scripta sunt, quàm uolebas; aut prætermissa, quæ non oporteret. Quare scribes ad me, siquid mea scripta nunc aberrasse à tua uoluntate cognoueris. non deero studijs tuis, quum per labores licebit. Manutio, de quo me rogas, grauisissimis in rebus occupato, non uacat aures cuiquam dare. Itaque Roma non sepe ad me scribit, ut antehac Venetijs. Qui uidere illum cupiunt, equidem eos misereri malim hominis laboriosissimi, idque is maximi loco beneficij putat. Ad illum anno superiore meum fratrem, doctum iuuenem, & à sordidis nostrorum hominum literis ualde alienum, uix mittere audebam. Habenda enim est ratio studiorum summi uiri, & illi nolim doctrinas & ingenia hæc nostratia ostendere. Quid queris? multos hinc habeo subiratos; sed mihi tanti non est eiusmodi hominū gratia, ut uelim homini sapientissimo stultitiam probare.

Donato Argentario.

CCxxvi.

AMo enim te, nec perire uolo, siquis est à me hō nos habitus generi Argentariorum. Patrem tuum clarissimum uirum, & sanctissimum hominem, habui inter caros; nec tempus est ullum, quo uirtutem illius, ac suauitatem non recorder. Itaque sepius libenter feci, ut nomen familiæ & maiorum tuorum meis scriptis, quoad possem, honorificè usurparem.

parem. Sed statues ipse, ut uoles; ego uerò (quoniam in tempus alienum incidi) ut possum, ac debeo. Sic enim antea putabam, neque id stultè, rem communem & tantæ uetustatis non posse uni alicui integram uideri, in qua præsertim nihil corrigendum sit. Verùm esto, ut uoluntas fert cuiusque; mihi certè (ut ante biennium ad te scripsi) totam rem uides esse impeditam. Curare me ista etiam, meus in te amor cogit: sed uenio ad literas tuas. De fratris mei negotio, ad istos (ut ante admonui) nihil est, quod possum scribere. nihil enim à te aliud mihi nunciatum, est, nisi optimam esse illius causam. Satis quidè hoc, & rectissimè tu ad amicum; ad iniquissimos uerò homines ego ridiculè & impudenter. scribendum his de rebus erat subtilius; quod si facies, uidero, si qua mihi ratio ueniet in mentè. Etenim, si causa est, ut scribis, aduersarijs nolim supplex uideri. itaque uestras expecto literas. Ages tu ita cum fratre meo, ut intelligat seruire huic negotio uel sanguinè oportere. meminerit ante decem annos, ut ludibrio habitissimus, ut etiam hoc ipso anno circiter id. Nequemb. nunc denique reputet nobis fore nihil mastigiarum triumpho turpius, aut seclius. Proinde consilium edificandi cæterarumque rerum omnium, aliud in tempus differat; & nunc uindemiolas omnes ad hoc negotium conferat. Si necesse uidebitur, mea etiam prædiola, & ipsas mehercule Aquas Germanas proferri bi uelim. Sic enim intelligo ex huius rei exitu constituendum fratri, an hoc regno improbiſsimorū, quod suspica-

suspiciamur fore diuturnum, liberi hominis loco esse possit. Præterea enim, stulti etiam dementesque simus, necesse est, si uincimur. Nam quis, aut quotusquisque recta hominum consilia magis, quam cuncta rerum putat esse spectanda? Vides ergo non futuros esse uel inimicissimos, qui hæc insolenter iactent, uel simulata sapiëntia stultos quibus facillè persuaderi possint. Ita si eneniat, ut ne dicam grauiora, & honorum cursus aliorum impeditus est fratri, et euersæ collegij rationes, quibus mederi aliqua ex parte cogitabamus. Tu hanc epistolam ipsum quoque ad meum fratrem esse scriptam arbitrare. Vale. Nonis Iun.

In literis, quas à te mihi Spinula postea reddiderunt, nihil erat, ad quod responderem. Ut mandas, ad Palliam ueteres nummos curabo perferri.

Marcello Fratri, Vriam. CCxxvij.

DE tuis rebus dederam pridie ad Argētariū literas. is enim pluribus me uerbis fuerat cohortatus, ut istis hominibus declararem, qualis mihi tua causæ uideretur. Respondi, quod res erat, me rudem esse rerū omnium, nec uno uerbo adhuc de controuersis uel de iure admonitum. omnino uerò scribere ad homines inuidiosissimos, de re odij plena, mihi non multum placere. faciam tamen, ut uos existimabitis conuenire. Sin incipiat non displicere uobis consilium meum, illud et recordabere mo-

ri satius esse millies, quam unius ex inimicis insolentiam ferre. caue enim, isti si uicerint, ista in urbe tibi uiuendum esse arbitrère amplius. Tabellario Spinularum dedi literas, quibus id, quod petebam, scito mihi non esse necessarium. is tabellarius, eo ipso die se affirmabat cum Fabritio & ijs, quæ à te peti ueram, ad nos esse rediturum. sex diebus illum frustra expectaui. Miror, quod certum ad me tabellariū non miseris. hoc enim erat meis in literis præcipuum, summisque à te precibus contendebam. Itaque sum arbitratus aliquò exisse te istius negotij causa. hoc si ita est, scribes ad me, quum redieris. Vale.

Ioanni Antonio Palliæ. CCxxvij.

MEÆ epistola, de qua per Gryphonis fratrem scripsisti, manu pueri fuit. miratus sum hoc te ex litera non cognouisse. ego etiam ad tuas literas quum subito responderem, non ualde quid egissem recordabar. Nunc & ipse scio, & puer etiam de palimpsesto à se descriptam esse epistolam respondit. Est porò illis hoc uitium, ut alijs literis, quam oportet, negligenterque describant omnia. Epigramma petit à me, tuo nomine Argentarius, quod olim ego de Catullo, aut unde? græcè uerterim. nescio, quid hoc sit; nec uideor adhuc mihi hoc genus attigisse. Illud enim, de quo sepius ad me scripsisti, βαββαρα πρῶτα ἰδῶν, nec probaui unquam; &

mi Pallia; credas mihi uelim, in scheidis meis omnibus frustra sepius esse perquisitum. De sermonis graeci & latini copia, quæ (ut scribis) nostri amici Venetijs disputabant; ita accipio, ut quæ scribere, non audent. ego neutram in partem constituo, quid sentire oporteat. Quod etiam Theodorus Gaza ipsum quoque M. Tullium non ualde putet hinc esse audiendum, ne id quidem uidero. illud equidem existimo, non graecis tantum auctoribus in latinum uertendis, uniuersa hac de re posse iudicari. quis enim Theodoro non assentiat, nostra hinc non suppetere nobis omnia? At contra periclitandum esset, & rectissime uidentium, quid accidat, si non philosophiam, aut quæ ipsis à graecis inuenta primum, cultaque sunt, latina faciamus: sed aut T. Lini historiam, aut Ius civile, aut quæ ipsi nobis Romani quondam pepererunt, graecè transferamus. Hic errat, qui me alterutram in partem putat habere, quod sentiam. Arbitror autem neque M. Tullium ex paucis omnino noluisse, neque Theodorum, aut alios, tantum ex graecis in latinum uertendis, utra maior copia sit posse iudicari. Scribis dixisse me in eadem epistola, maiore existimatione latinam linguam esse hodie, quam saluis rebus Romanorum fuisset. Hoc ego, mi Pallia, neque dixi adhuc, neque dictum uolo. Sin illud miraris, quod fieri non potest, ut ne dixerim, lumen eam, atque ueluti solem esse quendam nunc humanarum ac diuinarum rerum omnium, magisque necessariam cunctis mortalibus, quam illo florente imperio; debet hoc re

Etissime

Etissime dictum uideri. Lingua enim omnis tum necessaria magis est, & illius causa grauior, quam habere incipit maiora et grauiora, quæ cum alijs communicare debeamus. Nemo igitur ita insaniat, ut hominum commercia, aut Romanorum imperium, aut in terris, aut ipso etiam in caelo putet aliquid esse tantum: quantæ leges Christi sunt, quæ illis temporibus in Romana lingua non fuerunt. Humanas uero diuinasque leges omnes, & quicquid ad humaniorum uitæ culturam pertinet, non posse omnino cum gentibus externis communis esse, nisi hæc nostra lingua adiumento sit, quæ uel in tota Europa intelligitur; non uel deo, quis audeat negare. Siquando etiã ante mundi huius interitum felix aliquod caelo nobis lumen affulserit, ut in Asiam religio nostra, in Africam, atque Aegyptum redeat; non dubium est, toto in orbe terrarum sermonis quoque latini consuetudinem sempiternam fore. Dementia enim est, hanc linguam, diuinas à principio leges complexam, putare non religione esse consecratam. Stupiditas est inusitata illorum omnium, qui usum latinæ linguæ, tolli sine religionis interitu; aut religionem ampliari sine huius propagatione linguæ posse arbitrantur. Siqua sunt illa in epistola huiusmodi, scito à meo & grauissimorum hominum sensu non abhorre: at maiore existimatione latinitatem esse hodie, quam olim fuit, non dixi unquam; esse autem debere, nihil est, quod uerius ego, & omnes homines queant affirmare. Quod cupis mea scripta quam primum in manus ho-

minum

Q. MARI CORRA DI
minum uenire; agnosco amorem tuum, & opinio-
nem, quam prae te tulisti semper, nimis fortasse ma-
gnam, ingenij ac studij mei. Sed acceperam his de
rebus, multo antè literas: quibus literis, etiam si rô
garer, trigesimo tamen abhinc die respondi, uelle
me rogata facere, si darent mihi fidem: ea litera
meos libros fore, quam ego maximè uellem. Credo
operam daturus, quò mihi satisfiat; & quum certi
erit aliquid, ad te scribam. A Manutio adhuc ni-
hil, quod tua ualde interfit scire. Albio eius filio pe-
renti, debeo inscriptiones antiquas, aut Apulia, aut
Salentinorum. nisi ad illum quidquid est hæcenus
inuentum. tu etiam cogita, mi Pallia, siquid me po-
tes adiuuare. Italiam Ruscellij cupio absolui, & no-
stram illi Vriam esse commendatam. obsecro te, ali-
qua etiam sit meo nomine salutatatio ad illam in lite-
ris tuis. Quæras, uelim diligenter, an Vria τὸ πο-
ταμῶν is à me acceperit. non difficile est scire, & ue-
reor iam aliquid, nec animum satis probo illius, ad
quem scribis à te missam. Temerè uelim hoc à me
cogitari, fac doceamur ipsius ex Ruscellij literis.
Amo equidem te, ut magis neminem; & gaudeo
meam tibi beneuolentiam non esse obscuram: sed tri-
buito tamè meam opinionem, ac laudè doctrinæ tuæ,
recto iudicio, non amoris meo. Nam, quod sæpe etiã
genus orationis probaui tuum, idque mihi tu non
assentiris; hæc aut laudem necesse est modestiam tuã,
aut monentem, γυῖναι ὁ ἀνθρώπου, excellensque bonum
tuum ut agnoscas. Illa enim, quæ mihi placet uehe-
menter

EPIST. LIBER VIIII. 217
menter, & à doctis laudata est Xenophontea sim-
plicitas, aut in paucissimis præterea, aut in te no-
potius uidetur esse pulcherrima. Tu ita hoc accipias,
ut uelis; ita uelle cupio, ut oportet. Ferrarium salu-
ta, & Gallum meis uerbis. Vale. Id. Iun.

Donato Argentario, Vriam. CCxxviii.

NON diuino, quid me corrigere uelitis. nõdum
constituo, quibus ego rebus causam euerterim.
nescio, quid possim adiuuare. non intelligo, qua de
re, uel ad quos me scribere oporteat. Dictum à me,
undè aduersarij, nullam putet nostram esse causam.
ineptias hominum. Esto enim, ego dixerim, quod nõ
dixi; meum ne tamen hæc iudicium esse debet, mea
sententia? non inquis, hoc dico. At ego non inuenio,
quid tam scelerati aliud egerim. ita enim scribitis,
quasi non iure, sed meo dicto res transigenda esset.
Hoc si est, iurabo contra leges me loquutum. Insa-
nire uideor mihi in re tam plena insulsitatis. Demen-
tes tamen, qui se adiutos credunt sententia mea: timi-
di (nequid grauius dicam) uos, qui tam uehemen-
ter ex eo estis commoti. Sed perpetuum, & uetus
est crimen hoc lenitatis, ne dicam stupiditatis meæ,
ut propinqui mei se querantur sæpius, à me occisos
esse. nullum est uel damnum uel calamitas, quæ si-
bi ijs non ex me uideatur esse nata. sed aliquando ui-
derimus. Literas uerò meas reddere oportebat ijs,
ad quos erant scriptæ; quibus literis nihil arbitrarer

E e mihi

Q. MARI CORRADI

mibi gloriosus, nihil ipsi fratri meo salutaris. scripsissem illo more sapius, & fundamenta mihi quaedam ad res ceteras iecissem. Nunc factum sufficiosè, ut aperirentur; morosè, ut nō placerent; incommodè, ut celarentur. disiuncta omnino iudicia; disiuncta uoluntates. Verumtamen, oro te Argentari, & obtestor, sic ad me scribitote, quasi nōdum aliquid sciam. ex uestris enim literis mihi constituendum est, quid, ad quos, & in quæ uerba scribere me conueniat. Denique, si quod est meum in ea re crimen, quod non intelligam, facite, ut sciam. Et quoniam profectō mirari debeo uehementer, mihi tantum esse auctoritatis, ut causam non iudex, nec sententia, sed opinione falsa sententiæ meæ adeo læferim; hoc mihi, quale sit, etiam explicari uolo. Vultis enim prodesse aduersarijs, quum dicunt arbitrari se ita Quintum loqui: nihil uobis prodest negare aliquid ea de re à Quinto dictum esse? Illi falso dicunt me de sua causa rectè sentire: uos autem uerè dicere non potestis, me nihil credere, se, & illa, & suis concilijs omnibus magis esse profligatum? Ne illud quidè prodest, eius rei iudicium mihi à uobis non esse datum, aut credi non oportere? Noli quærere Argentari, nihil magis in uita risisset, cui non dolendi simul tam iusta & uehemens causa esset allata. Denique tamen, quando uulnus per me factum dicitis, sic habetote, quale hoc sit, & qui curari debeat, me non facillè esse intellecturum. Itaque pluribus uerbis, ac subtiliter, & nihil à uisæ p. 200, uos de

EPIST. LIBER VIII. 218

de re tota scribere oportebit. Tu uale, et cogita, nūmquid possis adiuuare. Tædet querelarum.

Carolo Bouio, Astunensium Pontifici,
Tridentum. CC xxx.

Si uales, gaudeo: nos ualemus. ego te, & tuos hinc obseruo. Deerat nunc mihi argumentum scribendi. Tu, quod nihil ad me dederis, ignosco. occupationes, laboresq; huius anni tuos, tota penè uidit Europa: nunc scio defatigationes esse maximas. Hoc ad te scripsi præterea, ne tam diu nihil scriberem. Quantum me amas, tamen oro, siquam potes ad me literam. Vale.

Carolo Sigonio, Patauium. CC xxxi.

Nihil erat, quod ad te scriberem. hoc igitur sum coactus nullo proposito argumento. Res enim certa, aut literarum genus, postea non uidebatur, quod magis expectarem. Quare, amoris esse credes in te mei hoc ipsum, quod sine meis te esse literis non sum passus; tametsi aliquid non inuenio, quod scribā. ineptus enim uideri malo, quam oblitus tui. Admiratio quoque ingenij, ac doctrinæ tuæ, et est iam uetus, & nunc maior tuis ex monumentis literarum. Sed iam plura, quam uolui. Mihi enim est satis, illud si intelligas, quanti te faciam & fieri à te cupiam; & literas ad me tuas magnum argumentum fore, aliquo loco esse apud te amorem meum. Vale. Vria.

Ee 2 Ioan-

*S*cire cupiebam, an ad te sint perlata, quæ scribere me uoluisti de controuersia *Astunensium* Pontificis (ut ipse arbitrabare) cum uirginibus. ostenderã pluribus, cuiusmodi esset, & ad quos denique res pertinere. Ea de re nulla significatio erat proximis in tuis literis. uidebis numquid aliter, ac speratum sit; admeque perscribes. Quæ dubitas in epistola mea, sunt minimè obscura. sola enim imperij maiestate olim uel Romani, uel Græci fecerunt, ut sua lingua publicè etiam ab exteris gentibus tanto in honore haberetur. Nunc tamen utranque æternam esse necesse est, illam grauitate et amplitudine scriptorum: nostram uerò & iisdem rebus, & sanctiore etiam, atque augustiore imperio, quam olim fuit. Romæ enim imperij sedes Pontifici Maximo diuinitus tradita est: qualis ea cunque nunc uidetur, non terrarum finibus, sed cæli regionibus terminata. Hinc ea lingua ius Pontificium, sacra, ritus, ceremonias, & quicquid ad religionem hanc tuendam pertinet, & leges dantur exteris nationibus, qua sola perfici res tantæ possunt. Nam aut latinitas præterea hinc sola tenenda est, quam beneficio Populi Rom. in plurimas orbis terrarum partes missam, religio, tota saltem in Europa confirmauit; aut nobis barbarorum omnium lingua omnes perdiscendæ. Quò enim putamus hoc Pontificis Maximi imperium, & leges, & summam religionem esse euasuram, si noster sermo

com-

communioq; linguæ auferatur? Hoc igitur dicere uolebam; si quo in tempore nos tam diu miseri atque abiecti clementiore cælo uti cœperimus, ut religio nostra eò reuertatur, undè est iam pridem à barbaris eiecta; non dubium est nostram linguam eòdem esse redituram. Hinc tu existimare te scribis, in Græciam postliminio græcam potiùs receptum iri. Si pateris, adiuro sententiam tuam, ut linguas antiquissimas omnes credam (ut nunc sunt) magno semper apud nos etiam loco futuras. Iudæorum oportet esse sacram, neque finem eius ullum uideri. Chaldæorum plurimi sit à nostris etiã doctis hominibus, hodieque patet latissimè apud suos. His exceptis, confirmo fore, ut donec erunt homines, alia non sit, quæ digna existimetur ijs rebus omnibus, quas ante nominauim. Assentirer esse quasdam, nisi etiam tanta esset Romanorum; nec illius tam alta fundamenta in rebus omnibus grauissimis, ante duo milia annorum iacta essent; nec iã altitudine sua cælum attigisset. Dubitare te scribis, quid putes futurum, nostra religio si in Africa renascatur. Hinc significas mihi, quod ad latinam linguam propagandam attinet, magni ducere te, quod imperium hodie non sit ampliùs Romanorum. At Romana lingua minis omnino, quam Romani, carere potest hoc imperium Christi, & religionis: cuius cognoscendæ causa nationes multæ, illam sunt amplexatæ, quam antea à Romanis cum imperio allatam respuissent. Quod enim ipsi orbis terrarum principes non potuerunt, hoc religio sola potuit efficere; ut Britan

Ee 3 ni,

ni, Celtiberi, Cantabry, Germani, Sueui, Heluetij, Dalmatae, Pannonae, taquam caeleste donum, receperint hanc linguam: & re uera ex usu illius, auctoritateq; eorum, qui illam afferebant, caelestem esse cognoscerent. Non enim, quemadmodum Italia, Hispania, Gallia, & nationes aliae quaedam; sic gentes illae, quas numeravi, quem hodie seruant latini sermonis usum, de Romani potius imperij, quam de religionis & iuris Pontificij & sacrorum communione illum acceperunt. Dubitari ergo una de gente non potest, quum sciamus, tot aliae nationes maximae, quid recte necessarioque magistris religionum iubentibus, numineq; diuino instinctis, fecerint. Huiusmodi de rebus tamen, si quis uerè & grauiter iudicare, aut loqui uolet; eius ego libentissimè sententiam sequar. Nunc illud affirmo hac de re nihil à quoquam disputari aliquando debuisse, & nimirum haec patientiam fuisse latinorum hominum, & à laudatoribus mulierum (nequid putes esse, quod plurimi à me dissentiant) nihil rectè hic esse cogitatum. De inscriptionibus longum esset dicere, quas à te acceperim: sic tamen habeto, mihi fore nouas, quae intra hoc biennium ad te sunt allatae. Ad Ruscellium, ut uelle te cognoui, scribam, siquid ero nactus ocij. De Robortello & Sigonio aliquid iam antè inaudiueram. laudo, quod factum est. Ad Gallum siquid des literarum, illi ex me salutem ascribes. Vale.

Aldo

Aldo Manutio Pauli F. Romam. CCxxxij.

Nimis diu iam, tuas desidero literas. nullas enim à te scito mihi esse redditas, postquam à uobis redijt meus frater. non tam ualde mirarer, nisi postea saepius ad te scripsissem. Quae mihi mandasti, curauit statim. quæro adhuc, siquid præterea possum inuenire. mirum tamè ex urbibus antiquissimis, quàm sint uestigia omnia antiquitatis amissa. Arbitror nõ deesse tibi, quibus idem Neapoli, Puteolis, aut Caietæ negotium dare possis. Salentinos quidem, perinde habebis, atque si ipse perlustraueris. Reliqua etiam in Apulia uideor mihi posse affirmare, uix fore amplius, quod tibi putem esse placitum. uidero tamen, & ad te scribam. Denique salua rep. scriptum aliquid, scias tã posse inueniri, quàm ante Reges Albanorum. Quaedam ad te misi peregrina, quæ nisi plurimi ac doctissimi homines errant, scripta à Messapijs, fortasse etiam ante bellum Troianum fuerunt. Messapios quum dico, nisi Herodoto nolumus credere, meos uerè αὐτὴν ἰντροπυαῖς μεσσηπτιουῖς ciues antiquissimos me dicere putabis. Illi enim Iapyges Messapij fuerunt, à quibus urbs nostra imperij sedes condita, & Apule Messapia cognominata est; quæ uniuersa peninsula Iapygiæ nomen renouauit, nouam linguam & leges dedit, cæteri sique à Tarento ad Leucam urbibus imperauit. Eodem tamen est literarum genere lapis ad decimum sextum milliare ab Egnatia; sed fractus, ut omnes uideri literæ non possint. Ex op

E e 4 pido

vido *V*asta illud mihi etiam, quod Paulo III. Pont. Max. Romæ erat, qui de Hetruscorum lingua ac literis, nescio quid *V*iterbij repertum, nostro cum risu diceret se interpretari. vidi etiam, quæ Antonio Augustino persuadere conabatur. Verum tamen, obsecro te, ad me scribe quam primū. uide enim, quid me cogitare uelis, tanto in desiderio à te literarum. Patrem tuum non his tantum ex literis mihi salutari uolo. semper commune sit utrique uestrum, siquid aliter utri scribam. Vale. *V*rię. prid. Cal. Sext.

Petro Perpiniano, Romam. CCxxxiiiij.

ANyiali tamen Paulino habendam puto gratiam. non enim est oblitus omnino post longum tempus reddere tibi meas literas. Neapoli detentus uix unum aut alterum diem credidi: ignosco tamen occupationibus, nec sum illius officio ingratus. Nam tua mihi epistola mature ut redderetur, curauit. denique posthac illum nobis confido non defuturum. Verum, quæ proximè scripsisti, ea mihi non iucunda solum, sed etiam ad quæ cogito, uehementer necessaria fuerunt. Etenim impediēbar hominum auctoritate doctissimorum, ne ipse mihi satis crederem. Facio equidem, semperq; illos feci plurimi, quod (ut ne dicam cetera) res maximè inuolutas & artes obscurissimas primi apud nos pertenui aut nullo potius maiorum exemplo luculentissimè pertractarunt. Quisq; patrum nostrorum memoria etiam fuissent, quibus minimè assentiri possem; hunc certè, qui postremus fuit

fuit omnium, et orationis cultu ac doctrinis maximè instructus: ab eo, quem doctissimi omnes, & ipse unū sibi proposuit, cuius maxima, minima omnia imitari tur; discrepare in ea re noluissem. *V*tri magis credendum esset, non equidem dubitabam: sed eodem modo plurimos, neque omnino stultos homines errare, mirum ualde mihi uidebatur. Nunc uerò, quum satis esse mihi potuisset uel odorari, tu quid sentires, cui diligentissimè quaesita omnia, et rectissimè cognita sciebam; rationes etiam scripsisti & argumenta, quibus antiquissimam doctorum hominum sententiam tueri possem. Quare tibi ago gratias, quod inertia quoque mea consulueris; & laborem detraxeris mihi uel quaerendi, uel ijs de rebus amplius cogitandi. Denique sic statuas, uelim, binis ex tuis literis amantiissimè scriptis fructum cepisse me illum, quem ego maximè cupiebam; ut siquid rectè unquam feci, hoc nomine certè mihi placeam, quod plurimi faciens doctrinam & ingenium tuum, ineundam esse mihi tecum amicitiam quam primū putauī. Quum uerò summam quoque humanitatem, summa cum uirtute coniunctam in te esse perspexerim, qui proxima etiam epistola tua ultro me docueris, quæ tibi præterea in mentem uenirent: spe non dubia sum, te, siquid etiā posthac acciderit eiusmodi, libenter mihi esse respondurum. Quod autem de familiaritate, quæ tibi cum Paulo Manutio nuper esse cepit, agis mihi gratias: hoc uerò maximum putauī signum, minimeq; obscurum bonitatis cuiusdam eximia; ac suauitatis tuæ.

Non

Non enim hoc mihi, sed moribus ac studijs debetur tuis, & sapientissimi doctissimiq; viri iudicio; qui te benevolentia ac familiaritate sua dignum esse cognovit. Equidem utriusque uestrum gratulor: & quando te adiutum ad illius amicitiam à me credis, hoc nos ignorare nolim; repelli à me solere multos, quorum non modò agreste ingenium & literas, sed ne ora quidem homini elegantissimo uelut esse cognita. Tui uerò loci homines, mea eiusmodi opera si forte indigerent, in illum peccare me credere, nisi, quod in me esset, adiunxerim. Rogo te, salutes illum meo nomine: & excuses, quod non scripserim, qui ualde mirer etiam, hoc anno, multis literis meis Aldum nihil haëtenus respondisse. Curauim enim, quæ uehementer se cupere aiebat; nec scio, illa an acceperit. Dedi præterea amicis negotium, qui Beneuenti, Capuæ, Neapoli, & in Campania quicquid esset eiusmodi, ad me mitterent. respondent se diligentiam quantam possunt, maximam adhibere: foreq; ut nobis cumulatae satisfiat. Facies hæc, ut sciat: & quam primum ad me scribat, nisi quid me uolet suspicari. siquid literarum ab illo accepissem, non uererer, inanis opera ne mihi suscepta sit. Monni enim, ex urbibus Campaniæ si quos mouerè ad hoc amicos posset. hic enim funditus extremumq; ad puluerem οἱ πρόστεροι πόλις καὶ ταίχαι ἐπόρου. Valde utriusque nostrum interest me non ignorare, quid egerit. Tu uidebis, obsecro te, num istic, aut usquam intra superiores duodecim annos in lucem uenerint aliunde centum triginta sex

Quin-

Quintiliani senioris declamationes, & me doceris. expectabam hæc de re Aldi literas, quid pater illi responderet. Aliud, quod ad te scriberem, non erat. significatione enim, quæ mihi potest esse maxima, perspexi in me amorem tuum. Quamobrem, etsi non dubitas tu quidem grato homini operam à te esse datam: cupio tamen offerri mihi, undè expressius meam quoque summam in te benevolentiam cognoscas. Vale. Vriæ. VI. Non. Oct.

Carolo Sigonio, Patauium. CCxxv.

Superiores literas quum ad te scripisssem ualde sollicitus, quòd ijs octo mensibus officio defuisse mihi apud te uiderer: subito allatus est fasciculus ad me literarum. In ijs erant epistola tres: duæ, quibus multo ante, Manutij responderam; tertia, quam ad te dederam. Quæris à me, doctissime Sigoni, quot ante diebus, eas dedissem literas? diebus autem immo uerò ipsis duobus annis, & quinque mensibus, paucis diebus, quam reddita mihi erat epistola tua, quum Paulus Manutius nondum proficisci Romam cogitaret. Illi enim Venetij meas ad te literas commendaui, quas Patauium perferendas curaret. fortunam ergo uides literarum. Is, qui fasciculum ad me attulit, familiaris meus, aiebat Neapoli datum sibi, & usque ab Hetruria reportatum. risi me, ut qui non desiderari à quoquam posse officium scribendi meum gloriarer. Verum esto, ut fortuna tulit. neq; uerò eo inter nos animo sumus, ut uel ego tibi frustra men-

tiar,

Q. MARIi CORRADI
tiar, uel tu mihi non credas uera. Exemplum earum
ad te literarum infra scripsi. Vale, & nos ama. Vria
VI. Non. Oct.

Clementi Valuaſſori Iuriſconſulto, Ve-
netias. CC xxxvi.

ETSI dederam ſuperioribus diebus ad te lite-
ras, quibus de uoluntate animi mei, ut petie-
ras, tibi reſpondiſſem: ſcribo nunc tamen, quia de li-
terarum fortuna iam inciperem ſuſpicari; & ita illic
in literis me recepiſſem eſſe facturum. Etenim res
erat ea, quam te negligere non putarem, ut qui ultrò
ad me de illa ſcripiſſeris: & iam tempus eſſe uideba-
tur, quo acciperem à te literas; & grauioribus de-
nique in rebus, negligentiam, uel perfidiam tabel-
lariorum hoc anno ſum expertus. Pollicebar autem
fore, ut in poſterum ſepius ad te ſcriberem, non mo-
dò, quod alia ex tuis, quam ex Venturini & Aloisij
fratris tui literis mihi intelligere uiderer: ſed quòd
iucunda etiam fuit mihi uoluntas tua, quæ te impu-
lit ad ſcribendum, & aditum à te atque uiam ami-
citiæ noſtræ inſtitutam perſequi deberem. Itaque,
ut primum facultas aliqua eſt uiſa ad te ſcribendi,
nec dum à ueſtris hominibus, qui hîc negotiantur, de
te aut ſuperioribus meis literis ſcire poſſem, eſſet que
illo ipſo die quum hæc ſcriberem ab Aloisio fratre
tuo ad Roccum Valuaſſorem Anxani datæ literæ,
quibus in literis mentio non erat ulla rerum noſtra-
ſtrarum; iteranda mihi duxi, quæ antè reſponderam,

ut

EPIST. LIBER VIII. 223

ut meã apud te quaſi fidem liberarem, nec tu de mea
uoluntate ignorare poſſes. Quare illud te rogo pri-
mùm, quod feci plurimi ex literis tuis, præcipue que
mihi petendum putauit, ut me ames: nec tam libro-
rum, quos à me petierat frater tuus, & ego (nequid
diſſimulem) uenire in lucem cupio: quàm ſtabilien-
dæ tecum amicitie cauſa hanc à me ſcriptam eſſe
epiſtolam arbitrè. Hoc ſi à te queam impetrare,
uel potiùs, quia nihil eſt, de humanitate tua cur du-
bitare poſſit quiſquam; ſic habeto de libris, me fidei
tuæ rem omnem committere, ut omnino recuſare no-
lim, quæ ipſi tibi recta uidebuntur. ſiue enim tua, ſi-
ue fratris, aut Venturini conditio placeat; ego nihil
à uobis conſtitui arbitrabor, quod fidelius, aut aman-
tius conſtituendum putem. Nihil igitur præcipuum
à uobis petere ſum auſus, quos certè intelligo uſuros
in me benignitate illa, quam ſolent in cæteros ami-
cos, aut non male literatos homines, huiuſmodi ratio-
nes permittere. Denique ſeu tuas accipiam literas,
antequam poteſtas erit mihi iterum ad te ſcribendi:
ſeu quid maximè uelis, nondum planè factus ero cer-
tior: libros tamen, qui paucis diebus deſcripti erunt,
ſtatim ad nos mittam. Illud oro te, quod mihi pollice-
bare per literas, in quo uno ſunt omnia; ac denique tã
ti eſt, quanti res ipſa tota, ut quàm diligentiffimè, re-
etiſſime que, ac pulcherrimè fieri poteſt, ac magis
etiam penè, quàm poteſt, deſcribantur. Placuit mihi
uehementer, quod ſcriperas te facturum libentiſſi-
mè, ut ipſe laborem ſumeres, nequa operarum negli-
gentia,

gentia, aut erroribus hos libros aliqua ex parte contaminatos esse queri possim. Hoc ut facias, tam te rogo, quam si, ut solus meam in literis ac doctrinis omnibus existimationem apud omnes homines tueri uelis, rogarem. Nihil tamen hic me petere aliud existimabis, nisi ut uoluntatem mihi accomodes tuam, ad quam tuis in literis te dixisti magno animo studio sequere mea causa esse facturum. Studium uero, ac maximarum rerum scientiam, & preter ius Ciuile, Romanam linguam, eloquentiam, ac rectissime scribendi doctrinam, scio in te esse tantam, ut gaudeam uehementer hoc me assequutum esse, ut mea scripta ingenio tuo facta meliora, & iudicio ac labore doctis hominibus commendata esse uideantur. Quamobrem te oro etiam, & obtestor, ut libenter hoc mea causa suscipias; & hac in re tibi, non tam quid scientiam & ingenij tui, quam amicitiam & humanitatis a te quid ratio postulet, uidentum putes. Vale. Astunci. iij. Non. Oct.

Carolo Bouio Astuneensium Pont. Tridentum. CC xxxvij.

EX literis, quas ad Franciscum Mellum scripseras, dolui uehementer, quae haecenus accidissent. noli querere; molestias omnes, & incommoda ferre maluissim. Ea enim sum natura, ijs moribus, ut si fieri quidem salua dignitate possit, ridendo magis, quam puniendo, mihi iniurias omnes ulciscendas putem. Nulla mihi res, ac ne studia quidem, & nostrae literae, in quibus

quibus uixi semper, tanti est, quanti officia in oēs homines, & opinio, siquam assequi, uel tueri possim innocetiae potissimum & humanitatis. Illum uero, de quo scribis, et amaueram semper plurimum tua causa; & animaduerti aliquando cariorē tibi esse factū cōmendatione mea. Caue autem putes, nunc de mea in illū uoluntate aliquid esse detractū, nisi meae mansuetudinis me & humanitatis oblitū esse credas. Ac uellem deniq; fieri posset, ut a me nihil ex his rebus intelligeres, teque nihil tale suspicāte, molestia ipse liberarer. Sciunt fratres tui homines, mihi pro sua humanitate coniunctissimi, quantum in eo laborārim, quanta patientia sim usus, quam obstinatē sibi restiterim, nequid eiusmodi ad te ipsi scriberent. Etenim uidebatur mihi id, quod ipsi negabant, sola Iacobi uoluntate aut nutu posse fieri; ut, quae ad meam duntaxat iniuriam pertinerent, omnia tollerentur. Quum is me conuicijs exagitauisset etiam, quod his te de rebus tontoperē uellē esse celatum, impedimentoque fuerim, ne ipse ad te scriberet; iussit, meamque sibi dari fidem uoluit, me non commissurum, ut posthac amplius tacerem. Hoc illi quum inuitus recepissem, dedi statim non ad te (quod minime uoluissim) sed ad Caesarem fratrem tuum literas; quibus rogarem, siquid nos posset adiuuare. Is mihi respondit rem totam esse neruorum & auctoritatis tuae: & meas (quod ego magno redimerem, ne factum esset) simul ad te literas misit. Quando igitur ita accidit, ut ea cognoueris, quae ego nollem, fratresque tui solam a te opem

opem esse expectandam dicerent : binas ad te his de rebus dedi paulò antè non mei stomachi literas. Itaque pati decreueram potiùs, quæcunque accidissent, quàm tibi uno uerbo ex tantis hominum ineptijs & iniquitate molestiam afferre : sed uide tamen, quid me commouerit. mihi persuaseram, id quæ fortasse imprudenter ; sed mihi tamen ita persuaseram, tuis in literis, quas profectò amanter scriptas iudicavi, nullum de istis hominibus, nullum de rebus quas ad te scripseram, nullum de liberalitate animi mei dubium fore. Nunc uerò ita scribis, quasi admonendus essem, ne alicuius afflictam fortunam, atque inopiam nauici non facerem. Non tu quidem fortasse, hoc ita accipis omnino : uerùm nescio, quid animus meus, & cupiditas etiam, atque opinio, quam de misericordia mea magnam haberi uolo, cogit me suspicari. Spero tamen falli suspiciones meas, & iam diu tibi relictum esse nihil, quod possis aliquando uerius de meo animo iudicare. Equidem nihil in omni uita, mihi uolo esse sanctius, quàm ut multis prosum : & omnibus cupiam illa etiam, quæ ipse non possim. Hoc si quis aliter existimat, doleo me testimonium habere noluisse literarum Iacobi fratris tui, qui & postea se timere dixit, & nunc abest Brundusii, nec si adesset, illum ista uelim cogitare, quæ non arbitror tamen aliquando esse negaturum. Alexandri uerò opera non ualde sum usus, quòd illi tres, quos in superioribus dixi literis, quotidie illum deprecantur. quotidie dico ? immo uerò totis diebus à XV III. Cal. Sept. usq; ad hunc diem ad illius

illius genua deuoluuntur. Itaque miseret me iuuenis optimi, cui nullum domi suæ respirandi liberum tempus datur, & inuitissimo stultis hominibus est assensendum. Quamobrem de meis iniurijs, cæterisque de rebus iam parcius loquitur, quàm anno superiore toto : & mecum agere coactus est etiam, ut Lauretium Molendinum orare uellè, ne uim, nescio quam, iudicio persequatur. Risi me hercule, quod meum inimicum (sic enim iocabar) à me adiutum uellet. is tamè significatione quadam ac uultu præ se fert, non suam, sed aliorum potiùs uoluntatem, quibus omnino deesse nolit, quando iam non possit. Hæc eò etiam scribere nunc ad te uolui, ut intelligas esse me, ac fore semper obseruantissimum tui : & , quum te rectissimè cognouerim, ac profectò etiam rectius, quàm cæteri, studiosissimum tuæ uoluntatis : etsi illorum trium, quos antè dixi, in me animum ac similitates, et omnino cæterorum quoque istorum hominum occulta ingenia, seditiosa, & in fratres tuos male animata non probo; Alexandri tamen his in rebus humanitate & perpetuà in me beneuolentia, uehementissimè etiam delectari : & posse me, si uelim, rectius, quàm battenus quisquam, hoc totum negotium & multa, quæ latent, explicare. Sic tamen habeto, & nolle me hoc tempore, tametsi possim : & , si quando tibi ueniet in mentem, aliquid ex me, ut scire uelis; tum fore, ut nihil ampliùs recorder. Illud uolo tantum in dictis ac factis omnibus esse mihi sempiternum, ut plurimi faciam studia ac uoluntatem tuam: dignisque sim, cui

Ff uelis

uelis credere; libentissimeque ea in opinione errem
(si errare me credas) ut neminem esse arbitror, tan-
ta praesertim in stultitia ac barbarie hominum, cui
ingenium & uirtus tua aequae, ac mihi, possit esse co-
gnita. Vale.

Fabio Latomo Medico. CCxxxviii.

AGO nunc tibi cum paucis fortasse gratias. ue-
hementer hoc mecum facere uelim, nec despero
tamen facturos esse olim uniuersos. Putabis enim tu
illud etiam esse prudentiae tuae, efficere, ut stulti ho-
mines intelligere iam incipiant, quae res agatur, &
consilium tuum. Incumbamus, obsecro te, ad hanc, mi
Fabi, quam plurimi possumus, uoluntatem. Singulos
etiam, si quos uidebitur, ad rem maxime necessariam
excitemus. bonorum denique uirorum conspiratio
fiat, quibus adiutoribus, sordidorum hominum atque
improborum sentinae resistamus, ut iam tandem ali-
quando ueterem ac foedum exhauriamus ueternum
ciuitatis. Spero haec, etsi noua sunt, id est nunquam
stultis hominibus cogitata, illorumque ignauiæ ac
sordibus maxime contraria; fore tamen, ut facile te-
neri possint, et multos pudeat nobis repugnare. Le-
state etiam proxima scis ad me scriptum esse à ple-
risque hominibus, & laudata ἐπαινοδωµατα mea,
ab ijs praesertim, quibus tametsi nihil queat rectum
persuaderi, ac inimica est omnis elegantia; tamen sa-
tis esse credo, quod nobis non aduersentur. Itaque il-
lud modis omnibus prouidendum erit, ut non solum sa-
pere,

pere, aut patriam amare, aut aliqua cum inuidia pau-
ci rectissima in sententia esse uideamur. Haec tamen
quidem prudentissime à te actum est, felicissimeque
succesit; quod optandum est, ut quandiu stabit haec
ciuitas, nunquam dissoluatur. Deinceps uero paula-
tim excutienda est alijs etiam à rebus hominum, stu-
piditas; efficiendumque, ut cognoscatur, isto quidem
religionis cultu, nullam stare diu posse ciuitatem. Si
enim assequi tantum poterimus, ut paulò plures esse
uideamur in causa; nonnulla in spe sum, ut pecunia
etiam ad sacras aedes, & mœnia restituenda, quantã
ego postulaueram, decernatur. Hoc, scio, respient au-
res illorum hominum, qui assidue aerarium depecu-
lantur: qui uitam sine quotidianis furtis nullam si-
bi esse putant; quibus omne studium est, ut pecuniã
ciuitatis ad se, quamnis maximam, quamuis mini-
mam, rapiant; quorum peruersos animos, & alienis-
simas à patria commodis, & à religione uoluntates,
prudentiae esse tuae cogitabis rectissime tractare. Illos
enim aut blandius puto rogandos esse, nonnulla etiã
sepius iniecta religione, uel metu si quis obstare nobis
uelit; aut (quia credo nullum his rebus, nullum pu-
dori esse locum) diligentissime cauendos, ne quas oc-
culte insidias moliantur. Nonnullis uerò cum homi-
nibus ita agendum erit aliquando, ut ipse nosti: hoc est,
non quasi ad res maxime necessarias sint adducendos
sed quasi ad intuendum lumen ab inferis excipiendi.
Multorum enim, qui urbis nostrae mœnia, qui sordes
& illum uem uidere patiuntur, qui incam de legatis

orationem, quos de Pōtificatu uetere clamores, tuas
 & Marcelli fratris de templorum uiolatione quere-
 las, sine gemitu, sine suspirio, sine lacrymis, audire pos-
 sunt; quos esse, sensus, quam esse uitam arbitramur?
 Qui tantorum delictorum pœnas, non dico metu aut
 cogitatione futuras non perhorrescunt; sed ne presen-
 tibus quidem, uel agro à uicinis populis occupato, uel
 fecunditate mulierum ac uirorum extincta, uel tan-
 ta dignitate amissa commouentur; nec pœnarum loco
 eas esse, nec expecti à se diuinitus credunt; homines
 tu illos esse potes existimare? Nam, Diij immortales,
 illi ipsi, quorum apud nos contempta religio est, quo-
 rum religionis magistrōs habere in ciuitate nolumus,
 de quorum templis iam pridem sentinas fecimus re-
 rum sacrasimarum; quò nostra pœna diuturnior fo-
 ret, illud etiam prouiderunt, ut pœnarum, doloris, tur-
 pitudinis, & communi sensu denique nos reliquorum
 hominum, priuarent. Quamol rem, doctissime Fabi,
 sic tibi persuade, nouam te ciuitatem, noua urbis mœ-
 nia instituerē, non ut iij, qui suorum omnium opera et
 studio nouas condunt urbis; sed ita propemodum, ut
 qui in fabulis dicuntur, Lyra sono & cantu lapides
 ad ædificia mouisse. Sed huic epistolę non committā
 cœtera; nec ingrediar ad quæ hæc me iam rapiebat
 oratio, quę meditare ipse tecum longius. Redeo igitur,
 ut cū paucis agam tibi gratias; teque hortor ad
 quæ tua sponte uideo te esse pulcherrimè incitatum.
 Cogita ad hæc, si quem potes alium commouere, non
 qui obtemperare consilijs tuis, sed ipse tecum auctor
 esse

esse uideatur. Res est omnino artificij tui, id est comi-
 tatis, prudentiæ, orationis. nam quid est aliud arte
 musica lapides mouere? Ita enim si fiat, ad illa etiam
 aliquando fortasse homines adducere poterimus, ad
 quæ non partern pecunia, sed totum uelle patrimo-
 nium quoque meum donare, meque bonis ac fortunis
 omnibus euertere mense Iunio dixi in oratione mea.
 Qui non credunt, periclitentur hanc meam uolunta-
 tem: qui mirantur, sciant me non esse stultum; &
 uidere ipsos etiam oporteret, quæ non uident. Tu
 bonis uiris, quos habes in causa, illud persuadere stu-
 debis (quod nefas esset dubitare) nihil de bonis perire
 cuiusquæ, quod uel priuatim, uel publicè religioni de-
 tur: cōtrà uerò hoies ipsas atq; urbes, hoc maximè flo-
 rere, et æternas esse; hac rursus maximè obscurari, et
 interire, religio si isto more contemnatur. His in re-
 bus denique esse aliquid putarem, ex uestri ordinis
 hominibus Argentarij quoque studium aliquod ex-
 tare. Intelligis, quàm difficultatem res mihi habe-
 re uideatur: facere tamen uos omnia patriæ causa ue-
 lim. Hactenus uerò ipse primus extitisti eorum, quos
 uideo adhuc esse nonnullos, & posthac fore quàm
 plurimos, iuo consilio, auctoritate, & opera confido.
 Vale. xij Cal. Decemb. Astunei.

Paulo Manutio Aldi. F. Romam. CCxxxix.

MISI ad te omnes eodē tēpore meas huius anni
 epistolas. scripsit enim ad me Ioanes Antonius
 Pallia cognitum se habere ex tuis literis, post mei fra-
 tris

Q. MARI CORRADI

tris discessū nihil te accepisse à me literarū. Dolui, ut
nulla de re magis, quòd epistolam tuam, qua nihil
putavi posse fieri suavius, intelligere non potuisti, quo
animo acceperim; & Aldo aliquid officij deberem.
Res igitur mihi pulcherrimè successit, ut quum ma-
ximè cuperem, maximeque opus esset, potuerim ab
illo officiosissimus, à te gratissimus iudicari. Nunc ta-
mè uide, obsecro te, simul ex multis, quas ad te scrip-
serim literis, quam uel humanitatem tuā, uel Aldi
mandata neglexerim. Denique illius quum esse oportet
ad meliteras, et mirarer ualde silentiū uiriusq;
uestriam; ad Petrum Perpinianum scripsi doctū ho-
minem ac sanctum, qui uos meo nomine rogaret, quid
actum esset. Sed nunc mihi fortuna inuidit, ad Pal-
liamque transtulit officium meum, quo antea liben-
tissimè usus ego fuerā. Is enim quasi diuinaet amif-
sas esse meas literas; & quæ Aldus me rogauerat,
ad uos misit, quæ non ignorabat me rogatum ab illo
fuisse. Verè illud saltem debeatur mihi, quod, si nō
à me; certè per me, quicquid fuit, accepistis. Pallia
enim & acceperat à me ex ijs quædam, ut ego ab il-
lo plura; & meis deinde ex literis cognouerat, ut
me uobis quædam persoluisse gauderem, ut quærerem
adhuc persoluta cumulare. nolo tam parua in re mi-
nùs frugi, parumque officiosus uideri. Extra iocun-
dam tamen, summè is à me diligitur. Studijs enim,
humanitate, moribus, uita ex ijs est paucis, quos ego
amare possim; tui etiam (quod scire te cupit) aman-
tissimus. denique scio, dignum esse iudicabis amici-
tia tua. Vale. Vrie.

F I N I S.